

CCI	2021EE16FFPR001
Nimetus inglise keeles	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021-2027, EESTI
Nimetus liikmesriigi keeles	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021-2027
Versioon	1.1
Esimene aasta	2021
Viimane aasta	2027
Rahastamiskõlblik alates	
Rahastamiskõlblik kuni	
Komisjoni otsuse number	
Komisjoni otsuse kuupäev	
Selle programmiga hõlmatud NUTS piirkonnad	Estonia, EE00
Asjaomased fondid	ERF
	Ühtekuuluvusfond
	ESF+
	JTF
	EMFAF

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED	5
1.1. TÖÖHÕIVESSE JA MAJANDUSKASVU INVESTEERIMISE EESMÄRGI JAOKS:	11
2. PRIORITEEDID	28
2.1 MUUD PRIORITEEDID KUI TEHNILINE ABI	28
2.1.1. <i>Prioriteet: Nutikam Eesti</i>	28
2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine	28
2.1.1.2. Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks.....	33
2.1.1.3. Erieesmärk: (iii) VKEdes kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEdes töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu.....	37
2.1.1.4. Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine	40
2.1.2. <i>Prioriteet: Digitaalse ühenduvuse arendamine</i>	44
2.1.2.1 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine	44
2.1.3. <i>Prioriteet: Rohelisem Eesti</i>	46
2.1.3.1. Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine.....	47
2.1.3.2. Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega.....	51
2.1.3.3. Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise.....	54
2.1.3.4. Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine	59
2.1.4. <i>Prioriteet: Säästev linnaline liikumine</i>	63
2.1.4.1. Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele	63
2.1.5. <i>Prioriteet: Ühendatum Eesti</i>	66
2.1.5.1. Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine	67
2.1.5.2. Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine.....	70
2.1.6. <i>Prioriteet: Sotsiaalsem Eesti</i>	73
2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturult eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu	73
2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske	76
2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalise õppimise valideerimise kaudu, toetamaks	

võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoiisõppe kasutuselevõttu	80
2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks	84
2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust	88
2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet	91
2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitssüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	96
2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega	100
2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu	104
2.1.7. Prioriteet: Innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekandes	107
2.1.7.1. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitssüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet	107
2.1.8. Prioriteet: Materiaalse puuduse vähendamine	110
2.1.8.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalsel puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalsel abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist	110
2.1.9. Prioriteet: Inimestele lähedasem Eesti	113
2.1.9.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades	113
2.1.9.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades	117
2.1.10. Prioriteet: Õiglase üleminek	122
2.1.10.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega	122

3. RAHASTAMISKAVA	127
3.1. ÜMBERPAIGUTUSED JA PANUSED	127
3.2. JTF: ERALDISED PROGRAMMIS JA ÜMBERPAIGUTAMISED	129
3.3. RAHALISED ASSIGNEERINGUD AASTATE KAUPA	130
3.4. KÖIK RAHALISED ASSIGNEERINGUD FONDIDE JA RIIKLIKE KAASRAHASTAMISTE KAUPA.....	132
4. EELTINGIMUSED	134
4.1. TEMAATILISED EELTINGIMUSED ERF, ESF+ JA ÜF KASUTAMISELE.....	134
4.2. HORISONTAALSED EELTINGIMUSED	157
5. PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED	163
6. PARTNERLUS.....	163
7. TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS	165
8. ÜHIKUHANDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE	167
LISA 1. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA	168
LISA 2. ÕIGLASE ÜLEMINEKU TERRITORIAALNE KAVA (ERALDI FAILINA).....	168

1. PROGRAMMI STRATEEGIA: PEAMISED ARENGUGA SEOTUD KATSUMUSED JA POLIITILISED LAHENDUSED

Makromajanduslik keskkond

Valitsemissektori kulud Eestis (2021.a 41,3% SKPst) on alla ELi keskmise (ELi keskmine 51,5% SKPst). Samuti on valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud investeeringud (35,8% SKPst 2021.a) alla ELi keskmise (49,6% SKPst 2020.a).

Eesti makromajanduslikku keskkonda mõjutavad lähikümnenditel enim vähenev ja vananev rahvastik. Rahandusministeeriumi pikaajalises majandusprognosis eeldatakse, et tööviljakuse reaalkasv käib palga reaalkasvuga ühte sammu. Prognoosist lähtudes väheneb hõive 2035. a 3% võrra ning trend jätkub järgnevatel aastakümnetel. Töötajate arv väheneb 2070. a 20%, mis on 100 000 inimest vähem. Kui suundumused jätkuvad, prognoositakse Eesti majanduskasvuks järgmise 15a jooksul keskmiselt 2,4% aastas. Pikemas perspektiivis prognoositakse majanduskasvu aeglustumist, mis jõuab 2050. a-ks 1,2%ni, misjärel toimub 2070. a-ks rahvastikudünaamikast tulenev kasvu kiirenemine 1,5%ni.

Eesti esmane arenguvajaduse analüüs koostati riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ kavandamise käigus, arvestades ülemaailmseid suundumusi, riigi rahanduse väljavaateid ja olukorda Eestis. Programmi strateegia adresseerib läbivalt ÜRO säästva arengu eesmärke.

Nutikas valitsemine

Teadusuuringuid ja eksperdiarvamusi kasutatakse poliitika kujundamiseks vähe. Teadlastel puuduvad vahendid ja motivatsioon poliitika kujundamisse panustada. OECD hinnangul on poliitika mõju hindamise süsteemi rakendamine Eestis problemaatiline. **Valitsusasutustevaheline teabevahetus on ebatõhus. Ava- ja suurandmeid ei ole lisaväärtuse loomiseks piisavalt kasutatud.** Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus on ministeeriumide ja piirkondade lõikes erinev. E-teenuste arendamisel tuleb keskenduda olemasolevate teenuste parandamisele ning kohalike omavalitsuste (KOV) pakutavatele e-teenustele. **Teenuste kvaliteet on erinev, mõned ei ole veebis kättesaadavad ja on raskesti leitavad.** IMD World Talent Ranking asetab Eesti 64 arenenud riigi seas 19. kohale. **Vaja on lisainvesteeringuid, mis toovad Eestisse talente ja välisinvesteeringuid.** Eesti on tööjõukulude ning energia- ja toorainehindade tõusu tõttu muutunud välisinvestorite jaoks vähem atraktiivseks. **Õigussüsteem ja maksukeskkond ei ole piisavalt paindlikud**, et võimaldada muudatusi, mida nõuavad uued ärimudelid ja innovatsioon. **Strateegilisel juhtimisel tuleb seada prioriteedid avaliku sektori vahendite võimalikult tõhusaks haldamiseks. Oluline on suurendada eri poolte (teadusasutused, riik, ettevõtted) koosloomevõimet riigi arenguvajaduste nutikaks ja teaduspõhiseks lahendamiseks.** Piirkondliku arengu suunamiseks ja elluviimiseks tuleks parandada koostööd riigi, KOV-ide ning kogukondade vahel. **Tuleks välja töötada kasutajakeskse disainiga, paremini integreeritud lahendused, et võrdsustada avalike teenuste taset ja kättesaadavust. Sotsiaalse ühtekuuluvuse ja kodanikuühiskonna tugevdamiseks on vaja investeerida toetussüsteemidesse.** Eesti rahvusvahelise positsiooni parandamiseks on vaja investeeringuid mainekujundusse ning olemasolevate lahenduste kasutamist majanduse jm valdkondade edendamiseks.

Nutikam Eesti

Nutika majanduskasvu ja ettevõtluse eeltingimuste loomine

2021.a oli Eesti tööviljakus 86,7% ELi keskmisest, 2020.a eesmärk (80%) täideti edukalt ning nüüd liigutakse 110% poole, mis on 2035 a eesmärgiks. 2021.a andmetel moodustab tööstussektor 20% töökohtadest ja 20% SKPst, samas on selle sektori tootlikkus vaid 56% ELi keskmisest. See näitab madalat positsiooni rahvusvahelises väärtusahelas ja sektori vähest teadmismahukust. Sarnast lõhet ELi keskmisega täheldatakse ka IT- ja kommunikatsioonisektoris. Idufirmade arv ja investeeringute kaasamisvõime on suurenenud, kuid **üliskoolide ja ettevõtjate koostöö on endiselt puudulik.** Vaid väike osa **ettevõtjatest investeerib T&A-sse** (287 ettevõtjat 2020.a), investeeritud summad ei ole suured – 2019.a kokku 264 mln eurot. **Põhjused, miks ettevõtted arendustegevusse ei investeerinud, on T&A-sse investeerimise universaalsed turutõrked nagu pikad tasuvusperioodid, investeeringute tasuvuse risk ja sellega kaasnev riskikartlikkus.** Eesti erasektori T&A kulud (2020.a 0,98% SKPst) jäävad ELi keskmisest maha. Erasektoris on teadus- ja arendustöötajate arv ELi keskmisega võrreldes väike (2020.a ELis 0,86% kogu tööjõust ja Eestis 0,41%). Teadussüsteem on tugevalt orienteeritud akadeemilistele tulemustele. T&A teenuste turg on väike ja killustunud. Kohalike ressursside väärindamine on piiratud, neid eksporditakse väikese lisandväärtusega ja väärtusahela madalal tasemel. Samal ajal kui Eesti on digitaalsete avalike teenuste valdkonnas ELis juhtpositsioonil, **on puudulik digitehnoloogia integreerimine**

erasektorisse (20. koht ELis). Tootlikkust saab parandada hästi kavandatud investeerimistoetustega VKE-dele, et vähendada riske ning parandada positsiooni üleilmses väärtusahelas. **Digitehnoloogia ja automatiseerimise toetamine aitab toime tulla suureneva tööjõupuudusega.** Et soodustada erasektori T&A mahtu ning edendada koostööd, tuleks kasvatada ettevõtjate võimekust arendada T&A-le tuginevaid ärimudeleid ja toetada suure ekspordipotentsiaaliga ettevõtjate investeringuid. Erasektori ja teadusasutuste koostöö vähesuse tõttu on oluline suurendada ja mitmekesistada kontakte teadustöötajate ja ettevõtjate vahel. Kestliku (kliimanetraalse) tarbija kuvandi loomiseks tuleks kujundada teadlikkust ja hoiakuid koolitus- ja teavitustegevuse kaudu. Kuna ettevõtlus ja ettevõtte asutamine on väljaspool suuremaid linnu raskem (kapitali- ja tööjõupuudus), tuleks nõustada uusi ja väljakujunenud piirkondlikke ettevõtteid. Uuenduslikud idufirmad peavad kiiresti kasvama, selleks vajavad nad eelseemne- ja seemnefaasi investeringuid. See arenguvajadus on seotud ELi Nõukogu 2019. a. riigipõhise soovitusel: ettepanekuga edendada teadusuuringuid ja innovatsiooni, arvestades piirkondlikke erinevusi.

Erasektori innovatsiooni ning T&A edendamine nõuab **asjakohast ning paindlikku, nõudlusest lähtuvat T&A ning innovatsiooni pakkumist.** See nõuab pädevate teadlaste (sh doktorantide) ja tiptasemel uurimisrühmade tagamist. Vaatamata Eesti teadustöö heale kvaliteedile on teadussüsteemi ning majanduse ja ühiskonna vajaduste vahel puudusi. **Teadusasutuste T&A arvestab liiga vähe Eesti arenguvajaduste ja riikliku nutika spetsialiseerumise strateegiaga.**¹ Teadusasutuste ja kõrgkoolide teadus- ja tehnoloogiasirde võimekust on vaja tõsta, arendada tuleb teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikke oskusi, kasvatada teadus- ja kõrgharidusasutuste võimekust leida koostöös erasektoriga toimivaid lahendusi, suurendada ettevõtjate teadusmahukust ja lisandväärtust.

Analüüside kohaselt esineb **puudusi T&A ning innovatsiooni juhtimises, koordineerimises ja innovatsiooni ökosüsteemides,** eriti arvestades missioonipõhise innovatsioonipoliitika rakendamist ja avaliku sektori aktiivsema rolli võtmist struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses. Tuleb kasvatada osapoolte koosloomevõimekust. Tähelepanu tuleb pöörata Eesti innovatsioonisüsteemis osalejate **võrgustike ja koostööplatvormide** loomisele ning äri- ja akadeemiliste ringkondade koostöö tugevdamisele. Eelnimetatud probleeme käsitleb uus riiklik teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035. **Nutika spetsialiseerumise riiklik juhtimine** lõimitakse **riikliku T&A, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava üldisesse juhtimissüsteemi.** Teadussüsteemi, ühiskonna ning majanduse arengu vajaduste vaheliste ebakõlade vähendamiseks **on vaja süsteemsemaid muutusi, sh sektoritevahelist koostööd.**

Rohelisem ja ühendatum Eesti

Mitmekesise looduskeskkonna säilitamine

Eestis on ELi tasandil määratletud 60 ohustatud elupaigatüüpi ja 100 looduse direktiivi lisades loetletud liiki. **Pool elupaikadest ja kolmandik liikidest on ohustatud** ning nende ellujäämine Eestis ei ole tagatud. **Eesti majandus tekitab kolm korda enam kasvuhoonegaase ühe euro kohta SKPst (2019.a) kui ELis keskmiselt.** 2020. a oli Eesti kasvuhoonegaaside koguheide 12,8 mln tonni kt CO₂ ekvivalenti koos maakasutuse ja metsanduse (LULUCF) sektoriga. Samal ajal kui suured energiatootjad vähendavad oma heitkoguseid, **on tööstuse ja põllumajanduse heitkogused suurenemas.**

Inimeste keskkonnateadlikkus on tõusuteel, kuid **keskkonnahoidlikumad hoiakud ei ole tarbijakäitumist mõjutanud.** Võrreldes 2000. a on jäätmete Eestis suurenenud kaks korda. Kuigi jäätmete taaskasutamine tõuseb, ei ole see endiselt piisav (2000. a 13% vrd 63%ga 2020. a). Madal ringlussevõtt suurendab keskkonnakoormust. Punkt- ja hajareostus mõjutavad veeökosüsteeme. Saastatust süvendab üha intensiivsem põllumajandus, mis mõjutab pinnase ja vee elurikkust. Eestis on **47,4% pinnaveekogumitest (2020. a) ja 26% põhjaveekogumitest (2020.a) vähem kui heas seisukorras,** rannikuvetest ei ole ükski heas või suurepärases seisundis. Seisundit mõjutavad tegurid on peamiselt invasiivsed liigid, ülepuük, eutrofeerumine, saasteained ja mereprügi. **Läänemeri on tiheda liiklusega piirkond, seega on mere- ja kaldapuhastusvõime säilitamine eluliselt tähtis.**

Linnastumine, transport ja tootmine mõjutavad õhukvaliteeti ja kasvuhoonegaaside heidet Eesti eri paigus. Paljudes linnapiirkondades ületab kütteperioodil peenosakeste ja benso(a)püreeni tase sageli piirväärtusi. Õhusaaste mõjutab tervist ja tekitab hingamisteede haigusi, põhjustades Eestis krooniliste haiguste suurenemisest tingitud kulude kasvu ja u 600 varajast surma aastas.

¹ Eesti nutika spetsialiseerumise (NS) valdkondi käsitleb TAIE arengukava 2021–2035. NSi valdkondade kohta tehakse regulaarselt seiret järgides ettevõtliku avastusprotsessi põhimõtteid ja hinnates valdkondade panust TAIE arengukava eesmärkide täitmisesse. Olenevalt tulemustest täiendatakse ja muudetakse vajaduse korral ka NS valdkondi.

Keskkonnateadliku käitumise edendamiseks tuleks inimesi teavitada ja parandada keskkonnaandmete kättesaadavust. Loodusvarade kasutamisel tuleb eelistada keskkonnasäästlikke alternatiive, võttes arvesse võimalikke keskkonnamõjusid ja tehes keskkonnamõju hindamisi. Toetada tuleb uute keskkonnahoidlike tehnoloogiate väljatöötamist ja rakendamist. Ringmajanduse edendamiseks ja prügilasse ladestamise vähendamiseks on vaja integreeritud planeerimist kõigil ringmajandusega seotud tasanditel. Otsuste tegemisel tuleb arvestada ELi ja ülemaailmseid suundumusi, mis on seotud kasvuhooonegaaside heitkoguste piiramise ja kliimanetraalsuse saavutamisega. Koos teiste Läänemere-äärsete riikidega tuleb teha jõupingutusi mere keskkonnaseisundi parandamiseks. Nõukogu 2019. a riigipõhises soovitusel rõhutatakse, et Eesti peab keskenduma säästvate transpordi- ja energiataristule, sh ressursi- ja energiatõhususele, mis on seotud õhus levivate heitkoguste vähendamise ja keskkonnasäästlike meetmete rakendamise ja rakendamise.

Alates 01.01.2022 on kohustuslik keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine neljas tooterühmas (mööbel, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber). Lisaks julgustatakse läbi viima keskkonnahoidlikke riigihankeid.

Ühiskonna vajadustele vastavate kvaliteetsete ruumide ja taristute arendamine

Kui suundumused ei muutu, on Eesti rahvaarv rahvastikuprognoside kohaselt vähenemas. Koos vananemise ja linnastumisega toob see kaasa elamuarenduste kasvu suurte keskustega piirnevatel aladel. Eesti on üks kiiremini linnastuvaid OECD riike, **2020.a elas 69,2% Eesti elanikkonnast linnades.** Linnastuvatest aladest väljaspool kinnisvara hind ja nõudlus valdavalt langeb ja investeeringud eluasemete konkurentsivõime suurendamiseks on raskendatud. **Investeermiskavade kooskõlastamine riigi ja KOvide vahel** on puudulik. Ehitus- ja taristuarendajad ei ole vananeva elanikkonna jaoks olulist ligipääsetavuse põhimõtet ega kliimamuutustega seotud riske enamasti arvesse võtnud. **Hoonetes tarbitav energia moodustab üle 50% energia kogutarbimisest**, kodumajapidamiste energiakasutus moodustab üle 40% Eesti energia kogutarbimisest.

Eesti kohalike transiidivõrkude ühendamine üleeuroopalise transpordivõrguga TEN-T on järkjärgult paranenud, kuid täiendav investeermisvajadus säilib. Arendatud on Tallinna lennujaama ja sellega ühenduvust (trammiliini pikendamine lennujaamani), kavandamisel on Rail Baltic (sh Ülemiste mitmeliigiline rongijaam lennujaama lähedusse), parandatud on ühendust Vanasadamaga (RRFi toel rajatakse 2026.a trammihendust Tallinna sadamaga) ning tegeletud on maanteekaubaveo pudelikaelaga (Tallinna ringtee). Rahvusvahelistumine ja konkurentsivõime sõltuvad ühendustest teiste Euroopa keskustega. Ettevõtted vajavad häid ühendusi ja konkurentsivõimelisi logistikaahelaid (kiirus, hind ja vastastikune seotus). Eesti riigiteede võrk hõlmab ligikaudu 17 000 km üldkasutatavaid teid, millest **18% on 2021.a andmete kohaselt halvas või väga halvas seisukorras.**

Hajaasustusega piirkondades kasutab enamik inimesi igapäevasteks sõitudeks isiklikku autot. Ühistranspordi kasutajate osakaal on vähenenud (tööl käimiseks kasutas 2020.a ühistransporti, käis jala või sõitis rattaga 36,9% inimestest). 76%-l maa- ja linnaelanikest on ligipääs ühistranspordile, kuid ajalised ja ruumilised vahemaad ning transpordiliikide nõrk omavaheline ühendatus ei soodusta selle kasutamist. Investeeri tuleb ühistranspordi ja rattakasutuse ühendamisse.

Energia-, veevarustus- ja internetitaristud on problemaatilised. Eesti energiavarustuse kindlus väheneb ja **energiatootmine põhineb suurel määral ühel ressursil**, erinevate energiaallikate kasutamine ei ole piisav energiapuuduse tagamiseks. Energiaallikate mitmekesistamist **piiravad võrgu võimsus ja taristu seisund.** Väljaspool linnapiirkondi puudub endiselt juurdepääs kiire interneti püsivõrgule. Teisalt **kasvab nõudlus suure kiirusega internetitaristu järele, mis on vajalik uutele ettevõtjatele kaugtöö tegemiseks.** Laialatuslik ruumiline planeerimine nõuab üldist planeerimise ja riiklike arengukavade süsteemi, milles **võetaks arvesse ühiskonna vajadusi ja kliimamuutusi.** ELi 2030.a kliimaeesmärkide saavutamiseks tuleks kodumajapidamiste, põllumajanduse, jäätmeäitluse ja transpordi (v.a lennundus) CO₂ heidet vähendada 13%. Kuna isikliku auto kasutamine on üks peamisi saasteallikaid, on **vaja arendada ühist piletisüsteemi ja nõudetransporti maapiirkondades.**

Transpordiühenduste parandamine nõuab mh TEN-T väljaehitamist. Kliimaeesmärke toetab ka **alternatiivkütuste taristu loomine transpordile ja taastuenergiaallikate laialdasem kasutamine.** See panustab energiapuudusele, mis nõuab lisaks elektrivõrgu arendamist, ELi tasandi koostööd ja alternatiivsete energiaallikate kasutamise toetamist, et vähendada elektrienergia tootmise ja tarbimise ökoloogilist jalajälge. Elukeskkonna planeerimisel **tuleb eelistada tervislikke keskkondi ning kestlikke ja uudseid lahendusi** – kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade kasutamist, bioloogilist mitmekesistamist, vihmavee taaskasutamist, veetaristu väljaehitamist, jalgratta- ja jalakäijateede ehitamist, pakiroboteid, autonoomseid sõidukeid. **Universaalse disaini kohaldamine** tagab, et teenused, ruumid ja hooned on ligipääsetavad. Lisaks **on vaja rajada väga suure läbilaskevõimega juurdepääsu võrgud ning arendada 5G-taristut**, et parandada e-teenuste kättesaadavust ja toetada ettevõtjaid hõredalt asustatud

piirkondades. Seda arenguvajadust on nimetatud ka nõukogu 2019.a riigipõhistes soovituses – tuleks keskenduda investeringutele järgmistes valdkondades: säästev transpordi- ja energiataristu ning ressursi- ja energiatohusus, võttes samal ajal arvesse piirkondlikke erinevusi.

Ohutus ja turvalisus

KOVid, riigi- ja maakondlikud asutused ei ole kriisideks, sh kliimamuutustest tulenevateks, piisavalt ette valmistatud. **Kriisilukorraks valmisolek on puudulik**, kalduvus kriise alahinnata võib põhjustada suurt kahju. **Hõredalt asustatud piirkondades võib turvalisuse tagamine olla keeruline**. Eestis on endiselt **suur sotsiaalmajanduslik ja piirkondlik ebavõrdsus**, mistõttu ei pruugi kogukonna toetus olla hädaolukorras usaldusväärne ega tõhus. Linnades on ühiskonnaelus osalevate inimeste osakaal väiksem ning **ühiskonna süvenev polariseerumine võib kaasa tuua väärtuskonflikte, sh piirialade destabiliseerimise**. Tehnoloogia areng, digiüleminek ja e-teenuste arvu kasv ning mitmesugused küberohud nõuavad **suuremaid investeringuid küberkaitsevõimesse ja e-teenustesse (elutähtsad süsteemid ja teenused)**. Eesti piirkondlike iseärasuste tõttu tuleks kogukondi julgeoleku tagamise eest suurema vastutuse võtmisel toetada. Sisejulgeoleku tagamiseks on vaja **paremini valmistuda välistegurite**, nt ilmastikunähtuste või võimaliku rändesurve leevendamiseks. Vajadust parandada kogukondade integratsiooni turvalisuse suurendamiseks on nimetatud nõukogu 2019.a riigipõhistes soovituses, milles rõhutatakse sotsiaalse turvavõrgu ja sotsiaalteenustele juurdepääsu olulisust.

Sotsiaalsem Eesti

Edukas kohanemine rahvastikudünaamikaga

STATi hinnangul väheneb Eesti rahvaarv **2035.a ligi 1,3 mln elanikuni**. Eakate osakaal suureneb 25%ni, **tööealine elanikkond väheneb 100 000 inimese võrra**. 2035.a rahvastikuprognoozi kohaselt langeb 14-a ja nooremate inimeste osakaal 14,6%-le (2022.a 16,4%). Linnastumine mõjutab märgatavalt piirkondliku tööturu potentsiaali. Kui Tartu maakond säilitab oma vanuseprofiili järgmise 10 a jooksul, siis **Ida-Viru ja Hiiu maakonnas on 10 uue pensionäri kohta alla 6 tööealise inimese**. Rahvastikumuutused mõjutavad enim Ida-Viru maakonda, Kagu- ja Kesk-Eestit ning keskustest kaugemal asuvaid maapiirkondi. Vähenev ja vananev elanikkond mõjutab otseselt majanduse konkurentsivõimet.

Eesti tööturгу iseloomustab nii **struktuurne töötus kui struktuurne tööjõupuudus**, mis ei tulene üksnes piirkondlikest erinevustest, vaid ka tööotsijate kvalifikatsioonist, mis ei vasta tööandjate vajadustele. **Suurenev tööjõupuudus on probleem nii era- (eelkõige tootmissektoris ja digivaldkonnas) kui avalikus sektoris** (nt haridus, tervishoid, sotsiaalhoolekanne, õiguskaitse). Töötuse (sh pikaajalise töötuse) määr on madal (2021.a vastavalt 6,2%² ja 1,7%), kuid piirkondlikult eristub Ida-Viru maakond selgelt suurema töötusega (2021.a 10,5%).

Tööturu probleemide jätkusuutlikuks lahendamiseks on vaja arendada nii tööhõivesse jõudmise kui seal aktiivsena püsimise meetmeid, vähendada tööturu soolist segregatsiooni ja palgalõhet, edendada haridus-, sotsiaal- ja tervise teenuseid ning -süsteeme, samuti toetada ühiskonda lõimumist ja üldist heaolu.

Tööealise elanikkonna vähenemise tõttu tuleb **töötutel või mitteaktiivsetel rühmadel** (vähenenud töövõime ja terviseprobleemidega inimesed, mittetöötavad ja -õppivad noored, hoolduskoormusega inimesed (peamiselt naised) aidata tööturule siseneda. Oluline on võimestada **ja kaasata noori**, toetades nende arengut ning võimaldades neil kujundada oma elu, aidates nii vältida sotsiaalset tõrjutust. Eraldi tuleb tegeleda mitte-eestlaste tööturule toomise ning keeleoskuse ja lõimumise toetamisega.

Töö- ja pereelu ühitamiseks, laste ja noorte sotsiaalse kaasatuse tagamiseks ning laste vaesuse ennetamiseks on vaja arendada peredele mõeldud tugiteenuseid ning positiivsete lapsevanemaks olemise põhimõtteid. Kavandatavate sekkumiste õnnestumiseks on oluline kaasata sotsiaalpartnereid ja edendada sotsiaaldialoogi ning avaliku sektori ja kodanikuühiskonna tegevust.

Elanikkonna vananemise tõttu tuleb keskenduda **eakatele võimaluste pakkumisele** (nt elukestev õpe). **Põlvkondadevahelise koostöö edendamine ja eakate suurem kaasamine** aitab kasu saada nende elukogemusest. Vaja on investeerida paindlikesse sotsiaalteenustesse, keskendudes toetatud iseseisvat elu võimaldava keskkonna loomisse ja ühiskonnaelu osalemise võimaldamisse (nt kodupõhiste sotsiaalteenuste ja ligipääsetavuse suurendamine), kooskõlas deinstitutionaliseerimise (DI), desegregatsiooni ja mittediskrimineerimise põhimõtetega. Paindlikud teenused, sotsiaal- ja tervishoiuinvesteringud vanussurve leevendamiseks võivad aidata edendada pensionäride tööhõivet. Oluline on parandada **tervist** (eriti keskealiste ja eakate meeste hulgas), et vähendada enneaegset haigestumist, suremust ja töövõimetust. **Töötajate arvu prognoositavat vähenemist 2035.a-ks saab leevendada** ühelt poolt uute põlvkondade võrdse ligipääsu toetamine haridusele ning teisalt pensioniea

² [Statistika andmebaas: NH21](#).

tõstmine. Tööturul aktiivsete inimeste arvu aitab suurendada ka mitte-eestlaste aktiivsem osalemine ja Eestisse tagasipöördujate aktiivne lõimimine. Tehnoloogia areng ja muutuvad ärimudelid pakuvad võimalusi kasutada erinevaid **digilahendusi** ja **uusi töötamisviise** (nt kaugtöö, nn digitaalne ränne). Digilahenduste laiem rakendamine aitab edendada tööhõivet maapiirkondades, tuua tööturule erivajadustega inimesi ning arendada sotsiaalselt ettevõtlast, mis omakorda aitab edendada sotsiaalmajandust. See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019.a riigipõhise soovitusel eelkõige oskuste nappuse ja tööturu nõudlusele mittevastavusega ning tööturu suundumuste ja töörealise elanikkonna vähenemisega, mis kujutavad endast haridussüsteemile pikaajalisi väljakutseid.

Ebavõrdsuse vähendamine

2020.a oli suhtelise vaesuse määr Eestis 20,6% (u 295 000 inimest), nendest 40,6% olid eakad, 43% töötud, 15,5% lapsed. Harjumaal oli suhtelise vaesuse määr 15,8%, Ida-Virumaal 35%. 2020.a oli Eestis 155 587 puudega inimest, kellest 42,3% elas suhtelises vaesuses. Sama näitaja puuduva ja osalise töövõime kaotusega inimeste hulgas oli 27,1%. 2019.a elas 30 500 inimest **absoluutses vaesuses**.

Tervisenäitajad erinevad piirkonniti, sugude ja haridustasemetel vahel. 2021.a pikenesid naistel, võrreldes meestega, nii oodatav eluiga kui ka tervena elada jäänud eluaastad, mistõttu erinevused suurenesid ja olid vastavalt 8,6 ja 3,1 aastat. Piirkondlikult oli pikim oodatav eluiga Hiiu (79,5) ja Tartu maakonnas (79,4) ja lühim Ida-Viru (75) ja Võru maakonnas (75,6 aastat). Algharidusega isikute keskmine oodatav eluiga on üle 10 aasta lühem kui kõrgharidusega inimestel.

Suurim lõhe tööturul on eestlaste ja mitte-eestlaste vahel viimaste ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. 2021.a oli kodakondsusel põhinev tööhõive määr erinevus meestel 43,7pp ja naistel 13,2pp. Eestlaste töötus oli eesti keelt kõnelevatest mitte-eestlastest peaaegu kaks korda madalam (vastavalt 4,7% ja 8,6%) ja pea kolm korda madalam eesti keelt mitte kõnelevatest mitte-eestlastest, kelle tööpuudus oli 12,5%. Elukestvas õppes osalemises (25-64-a) on sarnased erinevused: 2021.a õppis 20,8% eestlastest ja 13,3% mitte-eestlastest.

Eestis on suur sooline palgalõhe (2021.a 14,9%), millel on erinevaid põhjuseid (sh haridus- ja tööturuvalikute sooline segregatsioon, ebavõrdne esindatus otsustustasanditel ja hoolduskoormuse jagamisel, diskrimineerivad tavad tööl jne). Mõnevõrra on palgalõhe viimaste aastate jooksul vähenenud. Piirkondlikul tasandil on sooline palgalõhe suurim Ida-Viru maakonnas (27,9%), sektorites suurim rahanduse ja kindlustuse valdkonnas. Probleemiks on ka **ealine diskrimineerimine**, üle 50-aastased inimesed teenivad keskmiselt 20% vähem kui nooremad töötajad. **Puudega inimeste puhul on ilmajätuse määr (2021.a 14,7%) peaaegu kolm korda suurem kui ülejäänud elanikkonnal.** Viimastel aastatel tehtud uuringud näitavad, et erivajadustega inimestel ei ole piisavat ligipääsu avalikele teenustele (nt sotsiaaltransport, tööle ligipääs, tugiisikud, perekonnale mõeldud toetusmeetmed). **2021.a valminud uuringu andmetel hooldab või abistab 16+ aastastest elanikest 22% ehk u 230 000 inimest mõnda pikaajalise terviseprobleemi või tegevuspiiranguga inimest, kelleks kõige sagedamini on koduseks toimetulekuks abi vajav eakas lähedane. Üle 30 000 inimese panustab selleks nädalas üle 40 h.** Pereliikmeid hooldavate isikute hoolduskoormus on suur nii oma jõupingutuste kui ka õendus- või isikuhooldusteenuste tasumise näol. KOVID pakuvad abivajajatele vajalikku abi ja sotsiaalteenuseid, kuid teenuste tase ja kättesaadavus on piirkonniti erinev. Sotsiaalteenuste osutamise, täiustamise ja vajaliku taristusse investeerimise toetamine on tähtis mitte ainult mitteametlike hooldajate, vaid ka laiema elanikkonna ja tasakaalustatud piirkondliku arengu jaoks.

Töötuse ja sellega seotud probleemide leevendamiseks **tuleb stimuleerida piirkondlikku ja kohalikku ettevõtlust** ning arendada pädevus- ja/või tootearendus- ning inkubatsioonikeskusi, et elavdada uute ettevõtjate ja töökohtade loomist. Ettevõtjatele mõeldud tugi- ja nõustamisteenused motiveerivad ja **aitavad asutada maapiirkondades uusi ettevõtteid.** Kaugtöö võimaluste loomine hõredalt asustatud piirkondades, digiplatvormidel jne aitab vähendada piirkondlikke erinevusi. **Oluline on võimestada töötuid ja majanduslikult mitteaktiivseid inimesi.** Tööhõive määra suurendamise ja piirkondliku tasakaalustamatuse vähendamise meetmed hõlmavad rahalisi stiimuleid töökohtade loomiseks, koolitusprogramme ja mitmesuguseid mobiilsusmeetmeid. Toetamiseks eakate osalemist tööturul, **tuleks välja töötada meetmed tööandjate hoiakute muutmiseks ja sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks.** Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks on vaja paremat teadlikkust soolise ebavõrdsuse olemusest, selle põhjustest ja kaasnevatest probleemidest ning vajadusest edendada soolist võrdõiguslikkust tööandjate seas, aga ka valitsuse ja KOVIDe poliitikakujundajate hulgas ning haridusasutustes ja meedias. Soolise tasakaalu parandamiseks ja soolise segregatsiooni vähendamiseks (nt teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika, hariduse, tervise ja heaolu valdkonnas) on vaja **haridus- ja tööhõiveasutuste ning tööandjate vahelist teadmispõhist koostööd.** Ebapiisava eesti keele oskusega isikud peaksid saama lisatuge, nt töökohapõhist keeleõpet, mentorlust ja nõustamisteenuseid. **Erivajadustega inimeste toetamisel tuleks keskenduda lahendustele, mis toetavad nende aktiivset**

osalemist ühiskonnaelus ja majanduslikku iseseisvust (nt tööturuteenused), neid tuleks eelistatult pakkuda nii isiklikul kui kogukonna tasandil. Integreeritud lähenemisviis, milles kasutatakse tehnoloogilisi lahendusi ja universaalsidaini, aitab positiivset mõju suurendada. Halduskoormuse vähendamine ja ennetamine nõuab kogukonna võimestamist ja hooldajate teadlikkuse suurendamist ning investeeringuid uutesse tehnoloogiatesse ja lahendustesse. Need meetmed aitaksid parandada hooldusteenuste kvaliteeti ja teenuseid deinstitutionaliseerida. **Hooldajate tugisüsteem ja nõustamine aitaks neid tööturule tagasi tuua.** See arenguvajadus on seotud nõukogu 2019.a riigipõhise soovitusel, eelkõige ettepanekuga parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele, kus esineb suuri piirkondlikke erinevusi. Edasine arenguvajadus puudutab soolist ja vanuselist diskrimineerimist, sh soolist palgalõhet, mis on seotud riigipõhise soovitusel vähendada palgalõhet ja parandada palkade läbipaistvust.

Tervise parandamine ja tervena elatud eluea pikendamine

Eesti elanike tervena elada jäänud aastate arv on märkimisväärselt Euroopa keskmisest kehvem ja tervisenäitajates on Eestis Euroopa üks suurimaid sooliseid erinevusi. Piirkondlikud erinevused on suured: Põlva maakonnas elavad inimesed tervena üle 10 aasta vähem kui Hiiu ja Harju maakonnas. Haridustase mõjutab märgatavalt tervisekäitumist: 2021. a oli algharidusega meeste oodatav eluiga 9,6 a lühem kui kõrgharidusega meestel; naiste puhul oli erinevus 8,4 aastat. Enneaegse suremuse ja haigestumuse peamised põhjused on vereringeelundite haigused (37%) ja kasvajakasv (19%), meestel lisaks vigastused ja mürgistused (9%) ning naistel lihasluukonna ja sidekoehaigused (7%). **Üle poole Eesti elanikkonnast, sh veerand 1. klassi õpilastest, on ülekaalulised.** Halb terviseteadlikkus paneb lisakoormuse nii Eesti tervishoiu- kui sotsiaalhoolekandesüsteemile. Võrreldes ülejäänud Euroopaga esineb Eestis palju **vaimse tervise häireid** nii lastel kui täiskasvanutel. **Tööõnnetuste arv** on viimasel viiel aastal suurenenud 25%. Haridussüsteemil, noortepoliitikal ning spordil ja kultuuril on märkimisväärne mõju inimeste **teadlikkusele ja väärtustele, millel on oluline roll** ebatervisliku käitumise vähendamisel. **Vaimset tervist ja heaolu tuleks edendada nii koolis kui tööl.** Ebatervislike valikute ennetamine, haiguste varajane avastamine ja ebatervisliku käitumise peatamine nõuab **integreeritud ja tõhusat multidistsiplinaarset lähenemisviisi, juhtumipõhist toetust, eraldi koordineeritud teenuseid, ennetust toetavaid õigusakte ja uuenduslikke lahendusi**, et aidata inimestel elada pikka ja tervislikku elu.

Peale isiklike käitumis- ja tarbimisvalikute on peamised **tervisetegurid** loodus- ja tehiskeskkond. Oluline on arvesse võtta ümbrisevat keskkonda (sh vee ja õhu kvaliteeti), samuti kliimamuutuste võimalikku mõju tervisele. Tuleks luua taristu, et toetada tervislikku eluviisi. Erilist tähelepanu tuleks pöörata vähenenud töövõime ja puude ennetamisele, pakkudes **ohutut töökeskkonda** ja tõhusaid tervishoiuteenuseid.

Tervishoiu- ja sotsiaalteenused ei ole piisavalt integreeritud ning nende kättesaadavus ja kvaliteet on piirkonniti erinev. Hooldusteenuste omaosalus ja puudega pereliikmete eest hoolitsevate inimeste töökoormus on ebaproportsionaalselt suur. Lisaks seisab tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesektor silmitsi kvalifitseeritud töötajate puudusega. Tervishoiu- ja sotsiaalteenused ning laste ja noorte puhul haridusalased tugiteenused on vaja paremini lõimida. **Tervishoiusüsteemi eri tasandite vahelise koostöö suurendamine** aitab parandada meditsiiniteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Tervishoiutaristu võrgustik vajab täiendavat kohandamist demograafiliste muutustega, et pakkuda kvaliteetseid meditsiiniteenuseid. On vaja investeerida erinevate terviseteadesüsteemide integreerimisse ja andmete kvaliteedi parandamisse, et suurendada tervishoiusüsteemide haldamise tõhusust. Seda arenguvajadust on nimetatud ka 2019.a riigipõhistes soovitustes, kus rõhutatakse vajadust parandada sotsiaalse turvavõrgu piisavust ning juurdepääsu taskukohastele ja integreeritud sotsiaalteenustele.

Paindlike ja vajadustel põhinevate elukestva õppe võimaluste loomine

Eestis on palju eri- või kutsehariduseta inimesi ning 18–24-aastasi noori, kellel on madal haridustase ja kes ei õpi. Eesti ühiskonna jaoks toob haridussüsteemist väljalangemise kõrge määr kaasa pikaajalised sotsiaalsed riskid. See viitab probleemile, et õpilasi ei toetata sisuliste valikute tegemisel ja haridustasemete vahelistel üleminekutel. **Haridussüsteem ei ole piisavalt paindlik ja õppijakeskne** ning kesk-, kutse- ja kõrghariduse **õpiteede valikul on suured piirkondlikud ja soolised erinevused.** Oluline on keskenduda **õppijakesksele ja individuaalset paindlikkust** võimaldavale haridussüsteemile ning **personaliseeritud haridusele.** Hea haridus- ja õppekavavälise tegevuse süsteem koos haaravate noorsootöö tegevustega arendab **järgmise põlvkonna sotsiaalset kapitali ja konkurentsivõimet.** Oluline on **aktiivselt kaasata noori ühiskonda**, suurendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja edendada nende seotust Eestiga. Kuigi paljud Eesti haridusnäitajad on teiste riikidega võrreldes üldiselt suurepärased, on nii **piirkonniti kui ka eesti ja vene õppekeele koolide vahel** suuri erinevusi. Polariseerumise vähendamiseks on tähtis, et praegune haridussüsteem kujundataks ümber **ühisõppe kooliks, mis edendab integratsiooni ja ühtekuuluvust alates varasest lapsepõlvest.**

Tööandjate sõnul on **erasektoris puudu kvalifitseeritud tööjõust**, mis on osaliselt piirkondlik probleem. Ühelt poolt on see tingitud jäigast haridussüsteemist, **mis ei vasta kiiresti muutuvale nõudlusele** tööturul. Teisest küljest on väiksemates linnades ja maapiirkondades raske leida oskustöölisi. **Kõrg- ja kutsehariduse omandanute oskused ei vasta jätkuvalt** tööandjate ootustele ning **väljalangemise määr** on endiselt kõrge, eriti kutsehariduses ja -koolituses (kõrghariduses on õpingute katkestamise õpingute esimesel aastal 18,4%; kutsehariduses 19,2%). Lisaks osalevad õppes vähem sotsiaaldemograafilised rühmad, kes vajavad elukestvat õpet enim **ehk madalama haridustasemega ja vanemad inimesed**. **Paindliku elukestva õppe rakendamine** samaaegselt jätkuva tööhõivega on hariduse oluline tugisammas. Kuigi elukestvas õppes osalemine on Eestis oluliselt suurenenud, tuleb tähelepanu pöörata erinevate paindlike lahenduste pakkumisele kõrg- ja kutsehariduses ning **töökohapõhise õppe võimalustele**. Töökohapõhise õppe ja ümberõppe edendamine ning ulatuslik laiendamine aitavad vähendada töötuse riski ning sotsiaalseid, piirkondlikku ja soolist ebavõrdsust.

ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimaneutraalse majanduse poole ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad muudatusi kõigil haridustasemetel ning täiskasvanute koolituse toetamist. Seega vajavad inimesed juurdepääsu nüüdisaegsete oskuste parandamiseks, kombineerides digioskusi erialaspetsiifiliste rohe- ja ülekantavate oskustega. Selleks on vaja pidevaid **elukestva oskuste täiendamise võimalusi ja elukestva õppe väärtustamist**.

Kõrghariduses tuleb tõsta suutlikkust valdkondades, kus tööjõuvajaduse prognoosisüsteemi andmeil tekib lähiajal tööjõupuudus. Peale koolitusmahu ja -suutlikkuse suurendamise on vaja parandada õppekavade paindlikkust ja vastavust tööturu vajadustele. Kõrgema taseme oskuste ja doktoriõppe puhul peaksid nii teadusuuringud kui õppekavad olema paremini kooskõlas majanduse ja ühiskonna vajadustega. Doktoriõppe kavade eesmärk peaks olema nii avaliku kui erasektori teadlaste, õppejõudude ja tippeksperptide uue põlvkonna ettevalmistamine. Seni on väljaspool teadusasutusi olnud vähe nõudlust doktorikraadiga spetsialistide järele. Doktoriõppekavade ja teadusuuringute parem lõimimine erasektori vajadustega nõuab paremat **valdkondadevahelist koostööd, liikuvust** ja suuremaid stiimuleid. Seda arenguvajadust on nimetatud nõukogu 2019.a riigipõhises soovitusel, milles rõhutatakse vajadust tegeleda oskuste nappusega ning parandada haridussüsteemi suutlikkust ja vastavust tööturu vajadustele.

1.1. Tööhõivesse ja majanduskasvu investeerimise eesmärgi jaoks:

Tabel 1

Poliitikaeesmärk või JTF erieesmärk	Erieesmärk või spetsiaalne prioriteet	Põhjendus
Nutikam Eesti (P01)	(i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine	<p>Sekkumised toetavad TA ning innovatsiooni tulemuste kasutamise suurendamist; teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava ja „Eesti 2035“ eesmärkide elluviimist kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegiaga. Probleemid:</p> <p>1. Erasektori innovatsioonivõimekus ja nõudlus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni järele</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ettevõtjate suutlikkus rakendada uusi teadmisi ja tehnoloogiaid on madal, sh TA-mahukus ettevõtjates väike. - Erasektori tootlikkus ja positsioon globaalsetes väärtusahelates on madal. <p>2. Asjakohase ja paindliku nõudlusest lähtuva teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni pakkumise tagamine</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teadus- ja arendus ning kõrgharidusasutuste suutlikkus pakkuda ühiskonna ja ettevõtjate vajadustele vastavaid lahendusi on väike.

		<ul style="list-style-type: none"> - „Eesti 2035“ ja ÜRO kestliku arengu eesmärkidega seotud probleemid ja nutikas spetsialiseerumine tuleb paremini siduda TA- ja innovatsioonisüsteemi. - Teadus- ja arendustegevuse turg on killustunud. Teaduse tippkeskuste ja teadustaristu teenuste kasutamine väljaspool akadeemilisi ringkondi on piiratud. <p>3. Hästi toimiv teadmussiirde süsteem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Akadeemilise, era- ja avaliku sektori vaheline koostöö on piiratud, kohalikud „teadmusvõrgustikud“ ja koostööplatvormid on vähearenenud, rahvusvahelisel „teadmiste turul“ osalemine madal. - Avaliku sektori suutlikkus integreerida teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni riiklikku poliitikasse on piiratud. - Suuremahulisi arendusprojekte, teadmistepõhiseid eksperimente jm innovatsioonipoliitika instrumente kasutatakse vähe. <p>Sekkumiste mõjul:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasvab erasektori teadusmahukus ja teadusasutuste võimekus teha nõudlusega kooskõlas olevat teadus- ja arendustööd, paraneb uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, tagatakse teadus- ja arendustöötajate juurde- ja järelkasv, hoogustub uuenduslike äri- ja teenuse mudelite kasutuselevõtt; - avaliku sektori nõudlus teadus- ja tehnoloogiamahukate toodete ja teenuste järele hoogustab teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni erasektoris.
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks</p>	<p>Riigiaruande lisa D kohaselt on Eesti avaliku sektori e-teenuste kasutajasõbralikkus ning andmete kasutamine ja kvaliteet endiselt puudulik. Esile on tõstetud valitsusasutuste digitaristu ja -süsteemide tehnilise kestlikkuse probleeme (Riigikontrolli iga-aastane ülevaade 2019).</p> <p>Samuti tekitavad muret järgmised kitsaskohad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valitsusasutuste ja avalike e-teenuste kasutajate vajadused muutuvad üha kiiremini, sh iga poliitika- või õigusreformi puhul. Digilahendusi tuleb pidevalt ümber ehitada, ümber kujundada või võtta kasutusele uusi lahendusi, sh erasektoris. - Erasektori avaandmete kasutus, e-arvete, tehisintellekti jt uute tehnoloogiate rakendamine on vähene. - Tehnoloogia areneb edasi, luues uusi võimalusi avalike teenuste ja halduse paremaks osutamiseks. Nende eeliste kasutamiseks on vaja kiiret innovatsioonisuutlikkust (katsetamine, teadus- ja arendustegevus jne). - Küberriskide skaala ja ulatus kasvab ning neid on keerulisem hallata, uued lahendused tekitavad uusi riske. Digiteerimise süvendamiseks tuleb tõsta küberturvalisuse võimekust. - Omavalitsuste tasandil on digitaalse arengu ja digitaalteenuste tase ebaühtlane ja enamasti madal. Valitsusvälised organisatsioonid ei paku ka lahendusi – digiteerimine ei ole veel jõudnud kolmandasse sektorisse. Oluline probleem kohalikele

		<p>omavalitsustele on küberturvalisus (mida on rõhutanud ka Riigikontroll). Valdonna reform muudaks (digitaalsed) avalikud teenused kogu riigis võrdselt kättesaadavaks.</p> <ul style="list-style-type: none"> - OECD 2020. aasta digitaalse valitsemise indeks näitas, et Eesti digitaalne valitsemine ei ole olnud piisavalt küps digitaalse koordineerimise, oskuste ja hoobade osas. Seega on vaja asjakohast suutlikkust suurendada. Samas näitavad eGovernment Benchmarki 2022.a tulemused, et avalike teenuste osutamise edukuselt oleme Euroopas teisel kohal, kõige enam vajab järele aitamist teenuste läbipaistvuse ja piiriülese kättesaadavuse suurendamine. <p>Peame tagama, et Eesti digiriik vastaks kasutajate vajadustele ja oleks tehnoloogiliselt uuenduslik, olles samal ajal turvaline. Digiriigi arendamine on osa ELi digitaalarengu tegevuskavast, nagu on sätestatud Euroopa digistrateegias. Kavandatud sekkumised ja vajadus nende järele tulenevad uuest riiklikust digiühiskonna arengukavast aastani 2030³.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu</p>	<p>Kõigist uutest ettevõtjatest on vaid vähesed uuendusmeelsed, teadmispõhised ja keskenduvad suure lisaväärtuse andmisele. Selliste ettevõtjate osakaalu suurendamine eeldab teadmisi ja oskusi, kuid ka ökosüsteemi, mis soodustab paindlikku ettevõtlust ning pakub asjakohaseid ja kättesaadavaid teenuseid. Kavandatud teenused annaksid VKEdele konkurentsivõimelised pädevused ning oleksid keskselt hallatavaks koostööplatvormiks nii sektorite sees kui ka nende vahel. Erituotust on vaja ka idufirmadele, et nad saaksid kasvada, ja idufirmade ökosüsteemile.</p> <p>Eesti võib olla digitaalrajajate teerajaja, kuid digiteenuste kasutamise ja rakendamise poolest on Eesti ettevõtteid ELis 19. kohal. See lõhe on osaliselt tingitud sellest, et ettevõtjatel puuduvad teadmised digiteerimise juhtimise kohta ja et digipädevus on madal. VKEde tootlikkus ja positsioon ülemaailmsetes väärtusahelates, sh loomemajanduses ja turismis, on madal. Tegeleda tuleb VKEde konkurentsivõime ja tootlikkuse piirkondlike erinevustega väljaspool arenenumat pealinnapiirkonda.</p> <p>69% Eesti ettevõtjate investeeringutest kulutatakse materiaalsele põhivarale ja vähem kui kolmandik immateriaalsele varale. Tegeleda tuleb uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga ja VKEde tehnoloogia ajakohastamise investeeringutega, pidades eelkõige silmas tööstuslikku üleminekut. Eesti majandust iseloomustab ka suure lisandväärtusega toodete ja teenuste vähene eksport, vähene rahvusvaheline tunnustus ja marginaalne positsioon ülemaailmses kaubanduses.</p> <p>Eesti kaupade ekspordihinnad ei ole Euroopa keskmisega võrreldes piisavalt tõusnud. Ligikaudu 98% Eesti ettevõtjatest on VKEd. Seetõttu on enamikul neist piiratud ressursid ekspordi strateegiliseks arendamiseks ja uutele turgudele sisenemiseks. Oluline on pakkuda strateegilist ja ennetavat tuge rahvusvahelistele turgudele sisenevatele ettevõtjatele. Juurdepääs kapitalile on problemaatiline, eriti väljaspool suuri linnu.</p>

³ https://mkm.ee/sites/default/files/mkm_arengukava_digiuhiskond_26-10-2021.pdf

<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine</p>	<p>Innovatsiooni leviku eelduseks on vastavate teadmiste ja oskustega inimesed. Selleks on vaja kasvatada teadmussiidre, kommertsialiseerimise ja innovatsioonialast pädevust teadmussiidre protsessidega seotud inimeste seas. Sekkumised lahendavad järgmisi probleeme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eesti ettevõtjate innovatsioonivõimekus ja teadusmahukus on madal ning oskused teadustulemusi oma äriks sobivaks kohandada ja kasutusele võtta on puudulikud. - Ettevõtjatel ja avalikul sektoril napib teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni ning tootearenduse oskuste ja kogemustega töötajaid. - Teadmust ja tehnoloogiaid vahendavate üksuste ja organisatsioonide töötajatel napib oskusi ja kogemusi teadustulemuste kasutamiseks äriks eesmärkidel, nt intellektuaalomandi, litsentseerimise alaseid oskusi. - Teadusasutuste ja kõrgkoolide teadmus- ja tehnoloogiasiidredealane võimekus, sh töötajate kogemused ja oskused on madalad. Napib teadustulemuste kommertsialiseerimiseks vajalikke oskusi ning osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis on madal. - Et avalik sektor saaks võtta juhirolli struktuursete muutuste esilekutsumiseks majanduses ning rakendada ettevõtlikku avastusprotsessi, napib avaliku sektori töötajatel vajalikku kompetentsi ja kogemust. Avaliku sektori juhtide oskused tellida ja integreerida teadus- ja arendustegevuse tulemusi riiklikku poliitikakujundamisse on madalad. Koostöö teadusasutustega ei ole piisav ning vastastikuste vajaduste mõistmine on vähene. - Nutika spetsialiseerumise ja rohepöörde teemad on kompleksed. Et tellida vastavasisulisi uuringuid ja algatada projekte vajavad nii juhid kui ka spetsialistid teadmisi. <p>Sekkumiste tulemus:</p> <p>Nutikat spetsialiseerumist, innovatsiooni levikut, teadmus- ja tehnoloogiasiidre kui ka ettevõtluskooostööd toetava kompetentsi paranemine era- ja avalikus sektoris ning teadusasutustes. See hõlmab nii innovatsiooni-, juhtimis-, koostöö- kui ka muid oskusi, mis toetavad nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut, digi- ja rohepöoret jne.</p>
<p>Nutikam Eesti (P01)</p>	<p>(v) digitaalse ühenduvuse suurendamine</p>	<p>Eesti üleüldine lairibaühenduvuse tase on hea, kuid digilõhe on linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel nii katvuse kui ka kasutuselevõtu osas endiselt olemas. Väga suure läbilaskevõimega võrkude (VHCN) kaetus on maapiirkondades hetkel 21,1%. Vaatamata võrkude kättesaadavusele on kiire (48%) ja ülikiire (20%) lairibaühenduse kasutuselevõtt alla ELi keskmise (vastavalt 50% ja 32%). 5G-võrkude tõhus kasutuselevõtt aitab samuti kaasa usaldusväärse ja kiire ühenduvuse tagamisele.</p> <p>Investeeringuvajaduste kaardistamise kohaselt on Eesti maapiirkondades ikka veel ligikaudu 75 000 aastaringses kasutuses olevat elu- või töökohta nn valgetes turutõrgetega piirkondades, kus puudub juurdepääs väga suure läbilaskevõimega lairibatariistule ja neist u 17% asub Kagu-</p>

		<p>Eestis. Väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ja 5G leviala puudumine avaldab negatiivset mõju piirkondlike erinevuste vähendamisele ja häirib nüüdisaegsete teenuste kättesaadavust. Uued lairibatehnoloogiad piirkondades võimaldavad elanikele ja ettevõtjatele uuendusi kommunikatsiooni- ja infosüsteenustes.</p> <p>Viimase kümne aasta jooksul on Eesti investeerinud maapiirkondade baasvõrkude arendamisse üle 80 miljoni euro. Selle tulemusena on rajatud ligikaudu 7000 km pikkune kiudoptiline võrk, mis hõlmab Eesti peamisi transporditeid ja on 5G arendamiseks kindel alus. Täiendavaid investeeringuid on vaja turutõrgetega seotud valdkondades: väga suure läbilaskevõimega lairibataristu ehitamine; 5G-tehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine; 5G leviala suurtes transpordikoridorides ning elamu- ja äripiirkondades.</p> <p>Kavandatud investeeringud aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.</p>
<p>Rohelisem Eesti (P02)</p>	<p>(i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine</p>	<p>Eestis moodustavad hooned umbes 50% kogu energiatarbimisest (ELi keskmine on 40%) ja aastast rekonstrueeritakse alla 1% (hoonete energiatõhususe direktiivis soovitatakse 3%) elamufondist. Enamik hooned (umbes 80%) on ehitatud enne 1990. aastat. Eluasemesektori peamised probleemid tulenevad hoonete vanusest ja piirkondlikest erinevustest: elamute halb kvaliteet, rekonstrueerimise väiksem kestlikkus ja vähene energiatõhusus; energiatõhusate ja hea sisekliimaga eluasemete piiratud kättesaadavus; eluasemeturu piiratud areng väljaspool suuremaid keskusi ja aktiivseid kinnisvarapiirkondi. Seetõttu on oluline energiatõhususe eesmärgi kõrval arvestada ka „Uue Euroopa Bauhausi“ väärtusi, et korterelamute rekonstrueerimisega parandada ligipääsu tänapäevastele ja kohalikele oludele vastavatele eluasemetele.</p> <p>Kaugkütte ettevõtjate ja eramajade omanike motivatsioon aidata kaasa energiatõhususele ja taastuvenergia kasutuselevõtule on väike, sest sellised investeeringud ei ole tavaliselt majanduslikult tasuvad. See kehtib ka sotsiaalse taristu, näiteks tervishoiuasutuste energiatõhususe kohta. Erieesmärgi meetmed on suunatud (lisa D kohaselt) energiatõhususe edendamisele, et soodustada rekonstrueerimist ja üleminekut taastuvatele kütustele kooskõlas riikliku energiamajanduse arengukavaga aastani 2030⁴, riikliku energia- ja kliimakavaga aastani 2030⁵, hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegiaga⁶, Euroopa rohelise kokkuleppe ning Euroopa Komisjoni renoveerimislaine strateegiaga.</p> <p>Selleks et leevendada negatiivset mõju keskkonnale ja vähendada olulisi terviseriske, on väga tähtis vähendada õhusaasteaineid, kasvuhoonegaase (nagu CH₄ kehvast põlemisprotsessist) ja lühiajalise kliimamõjuga saasteaineid. Välisõhu puhul on teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklikus programmis aastateks 2020–2030 kokku lepitud meetmed kõigi seotud sektorite (energia, elamu- ja kaugküte jne) jaoks. Õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside</p>

⁴ [Energiamajanduse arengukava aastani 2030](https://mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/eesti-riiklik-energia-ja-kliimakava-aastani-2030)

⁵ <https://mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/eesti-riiklik-energia-ja-kliimakava-aastani-2030>

⁶ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf

		hindamine linna- ja tööstuspiirkondades on vahend, mille abil hinnata meetmete tulemuslikkust ja tegelikku mõju ning keskkonnapoliitika tõhusust, samuti suurendada üldsuse teadlikkust.
Rohelisem Eesti (P02)	(ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	<p>Taastuvenergia direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu. Sama näeb ette taastuvenergia uus 2023a. 18. oktoobril vastu võetud direktiiv (EL) 2023/2413, mille Eesti plaanib üle võtta 2024 a. esimeses pooles. Siseriikliku taastuvenergia eesmärgi kohaselt aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65 protsenti riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100 protsenti. Seatud eesmärgi täitmise edukust tagab valdkondade ülene dekarboniseerimine rakendades kõiki säästlikkuse kriteeriumitele vastavaid lahendusi. Biometaan on lokaalne keskkonnasäästlik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ning CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse ära. Biometaani kasutamise osas on täiendav positiivne mõju KHG heitme minimaliseerimine läbi kogu ahela.</p> <p>Taastuvenergia eesmärkide täitmise taustal ei saa ära unustada energia julgeoleku aspekti. Eestis on hästi arenenud gaasitaristu, mille dekarboniseerimisel on suur mõju täiendava energia julgeoleku tekitamisel. Seetõttu on oluline tagada, et olemasolevas gaasitaristus, mida on suures osas EL toetustega rajatud, kasutatakse maksimaalselt keskkonnasõbralikke taastuvaid gaase. Eesti ei ole veel enda biometaani potentsiaali rakendanud maksimaalses mahus.</p> <p>Sekkumise tulemusena rajatakse üle Eesti biometaani sisestusjaamu, mis saavad teenindada kõiki regioonis juba olevaid ja uusi biometaani tehaseid.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise	<p>2019. aasta riigiaruande lisa D kohaselt, milles käsitletakse kliimamuutustega seotud riske, kannatab Eesti rannikuerosiooni ja üleujutuste all, mis kahjustavad taristut. Vaja on investeerida kliimamuutustega kohanemisse, riskide ennetamisse ja katastroofidele vastupanu võimesse. Riskihindamise ja suutlikkuse analüüsi põhjal on äärmiselt oluline parandada tormide, üleujutuste ja metsatulekahjude põhjustatud hädaolukordadele reageerimisele kuluvat aega ning tagada üleujutusrisiki parem maandamine ja sadeveesüsteemide toimimine sagedasemate vihmade tingimustes. Üleujutusriskiga on tegemist siis, kui vihmavee pinnasesse imbustumine on märkimisväärselt vähendanud halvasti või mittejuhtivad pinnakatendid. Seetõttu on oluline kliimamuutustest tingitud hüdraulilise lisakoormuse vastu luua tänapäevased sademeveesüsteemid, et vältida sademevee põhjustatud üleujutusi ja leevendada kuumalaine tõttu tekkivat soojussaare efekti. Investeeringud meteoroloogia-, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks tagavad, et asjakohastel institutsioonidel oleks täpne ja õigeaegne info päästetööde jaoks ning ennetusmeetmete väljatöötamiseks.</p> <p>Tormised jäävabad talved on osutunud kiiresti kasvavaks ohuks sadamarajatistele ja eri laevade ohutule teenindamisele. Sadama kaitserajatiste puudumine viib sadamarajatiste kasuliku tööea kiire lühenemiseni.</p>

		<p>Elurikkuse säilitamine on ökosüsteemipõhise lähenemise aluseks ja seetõttu oluline vahend kliimamuutuste mõju leevendamiseks. Toimivad ökosüsteemid on kliimamuutuste kahjulikule mõjule vastupidavamad ja tähtsad süsinikuvaru säilitamiseks. Kliimamuutuste mõju leevendamiseks tuleb parandada kliimatundlike märgalade seisundit.</p> <p>Eestlaste teadlikkus kliimamuutustest (2021. aastal 47%) jääb alla ELi keskmisest teadlikkusest kliimamuutustest, mis oli 2021 aastal 64%. Kuna EL keskmine vähenes 2023 aasta (oli 63%), siis me ei planeeri ka Eestis väga suurt teadlikkuse hüppelist kasvu. Siseturvalisuse arengukava eesmärk on suurendada 2030. aastaks inimeste teadlikkust häda- ja kriisiolukordadest. Üldsus vajab hästi väljaarendatud vahendeid, et mõista võimalikke ohte, tagajärgi ja enesekaitse meetmeid.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine	<p>Üleminek ringmajandusele on konkurentsivõime suurendamise ja üleilmsete suundumuste vältimatu eeltingimus. Kavandatud meetmed on kooskõlas 2020. aasta riigiaruandega suunatud järgmistele teemadele:</p> <p>i) olulised investeerimisvajadused ringmajanduses, ii) väike ressursitootlikkus ning iii) suur kodumaine materjalitarbimine ja jäätmeteke pärsvivad konkurentsivõimet.</p> <p>Riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030 käsitleb vajadust vältida ja vähendada jäätmeteket ning töötada välja keskkonnahoidliku tehnoloogia investeerimisprogramm. Sekkumiste aluseks on eesmärk minna 2050. aastaks üle ressursitõhusale kliimanetraalsele ringmajandusele (nagu on sätestatud lisas D) ning ELi uus ringmajanduse tegevuskava ja tööstusstrateegia.</p> <p>Eesti peab märgatavalt parandama ressursitootlikkust (0,64 €/kg, EL 2,33 €/kg). Ringmajandusele üleminekuks on vaja põhjalikke muudatusi, eelkõige ressursside kasutamise ahela esimestes etappides, et jätkata ressursitõhususe parandamist ja rakendada jäätmekäitluses täielikku ringmajandusele üleminekut. Peamised valdkonnad on ringmajanduspõhised tootmis- ja tarbimismudelid, ökodisaini edendamine ning ettevõtjate energia- ja ressursitõhususe suurendamine. Meil on juba eelmise perioodi hindamistulemused, kogemused ja uuringud ressursitõhususe ja jäätmekäitluse meetmetes. Eesmärk on jõuda 2035. aastaks juurdunud ringmajandusel põhineva ettevõtlusmodelini.</p> <p>Jäätmekäitluse sekkumised põhinevad riigi jäätmekava ja jäätmete raamdirektiivi eesmärkidel. Jäätmetekke ja pakendamise vähendamine toob kaasa kulude ja keskkonnamõju vähenemise kogu tooteahelas. Mis puudutab olmejäätmete ringlussevõtu sihtarve, siis Eesti on kaugemale maha jäänud: 2020. a võeti Eestis ringlusse 29% jäätmetest (eesmärk on 2025. aastaks 55%). Selleks tuleb arendada tõhusat ja tulemuslikku jäätmekäitlust, sh kõrget liigiti kogumise määra ja sobivate ringlussevõtu võimsuste olemasolu.</p>
Rohelisem Eesti (P02)	(viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO ₂ -	<p>Eesti elanikkond on koondunud linnapiirkondadesse. See põhjustab probleeme seoses juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega. Igapäevaste pendelrändajate arv avaldab suurt survet olemasolevale taristule ning suurendab vajadust arendada edasi inimhõõtmelist ja kestlikku</p>

	neutraalsele majandusele	<p>linnatranspordisüsteemi. Kavandatud meetmed on suunatud järgmiste oluliste probleemide lahendamisele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sõiduaja ja -kulu suurenemine; • suurenev sõltuvus isiklikust autost ja sellest tulenev ebavõrdsus; • säästlike liikumisviiside osakaalu vähenemine (ebaatraktiivsed tänavad, laste iseseisva liikumise vähenemine, killustatud ühistransporditeenused); • transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂ heite suurenemine; • kasvav negatiivne mõju tervisele; • maakasutust ja transpordi planeerimist ei ole piisavalt integreeritud. <p>Suurimat mõju on võimalik saavutada Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades. Tallinna piirkonnas elab pool Eesti elanikkonnast ning seal on suurim transpordikoormus ja kõige ulatuslikum pendelrändeliiklus. Pool Eesti CO₂ heitest tuleb Tallinna piirkonnast – 1 400 000 t CO₂ heidet aastas (eesmärk 2030. aastaks 930 000 t).</p> <p>Tallinna, Tartu ja Pärnu piirkonnas ei ole jalgratta kasutamine igapäevase liikumisviisina kaugeltki oma potentsiaali saavutanud. Jalgrattateede pikkus ja võrkude terviklikkus nendes linnades on ebapiisav, jalgrattamarsruudid ei ole sageli omavahel ühendatud ning on sagedaste katkestustega või ohtlikud, samuti on puudulikud hoiustamis- ja parkimisvõimalused.</p> <p>Nendes piirkondades tuleb rohkem tähelepanu pöörata ka ühistranspordi tõhususele ja kiirusele, võrgustiku ja teenuse terviklikkusele ning konkurentsivõimele seoses eraautodega. See rõhutab vajadust arendada mitmeliigilisi liikuvuse sõlmpunkte, mis soodustaksid erinevate liikumisviiside kombineerimist.</p> <p>Tallinna piirkonnas on väga oluline arendada uusi trammiihendusi, mis on väärtuslik suure läbilaskevõimega ja keskkonnasäästlik ühistranspordiliik.</p> <p>Kavandatud meetmed on kooskõlas riikliku transpordi ja liikuvuse arengukavaga 2021–2035.</p>
Ühendatum Eesti (P03)	(i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine	<p>Hõredalt asustatud riigina sõltub Eesti toimivast transpordisüsteemist. Paraku on Eesti TEN-T põhivõrgu väljaehitamisel saavutanud vaid vähest edu. Transpordisektori investeerimisvajadused on suured. On vaja ajakohastada põhimaanteid, et need vastaksid määruse (EL) nr 1315/2013 nõuetele. Liiklusohutust tuleb suurendada, sest Eesti on maanteede ohutuse poolest alla ELi keskmise. Jalakäijate ja jalgratturite ohutust parandatakse kõnniteede ja tunnelite abil. Lisaks on vaja rohkem investeringuid keskkonnaga seotud leevendusmeetmetesse. Kõik direktiivi 2014/94/EL kohased kohustused on täidetud, teede laadimistaristut täiustatakse pidevalt.</p> <p>Eesti sisetranspordi väliskulud kokku on hinnanguliselt 1,5 miljardit eurot aastas, mis vastab 5,3%-le Eesti SKPst, millest 51% moodustavad keskkonnakulud (ELi keskmine on 44%). Uues transpordi ja liikuvuse arengukavas 2021–2035 võetakse arvesse keskkonnamõju ning keskendutakse säästva liikuvuse ja selle taristu arendamisele.</p>

		<p>Pidades silmas 2020. aasta Euroopa poolaasta riigiaruannet, on kavandatud raudteemeede, mis keskendub säästva transpordi arendamisele: raudteede elektrifitseerimine, kurvide õgvendamine, mis peaks tulevikus suurendama rongide kiirust, keskkonnasäästlikkust ja rongireisijate arvu. Rail Balticu tõhususe maksimeerimiseks ning sünergia tagamiseks Euroopa ühendamise rahastu ja Ühtekuuluvusfondi vahel ehitatakse Rail Balticu kohalikud peatused Tallinna ja Ikla vahele ning vähemalt üks rahvusvaheline reisiterminal. Kavandatud meetmed aitavad kaasa ELi säästva ja aruka liikuvuse strateegia eesmärkide saavutamisele.</p> <p>Selleks et kiirem andmeside võimaldaks intelligentsete transpordisüsteemide sektoril arendada, luua ja katsetada uusi juhtimis-, teabe- ning liikuvusteenuseid, peab digitaalne taristu saama liikuvusteenuse ja -taristu osaks.</p>
Ühendatum Eesti (P03)	(ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine	<p>Regionaalarengu edendamiseks on vaja leida lahendus liiklusohutlikele teelõikudele, mis takistavad igapäevast jalgsi ja jalgrattaga liikumist. Meede aitab luua ohutuid ja säästvaid liikuvusvõrgustikke, toetades jalgratta- ja/või jalgteede arendamist väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Jalgratta- ja/või jalgteede ehitamine koos sellega kaasneva toetava taristuga (nt valgustus, rattaparkimiskohad, pingid) peaks tagama parema ja kestlikuma juurdepääsu teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikele peatustele) ja töökohtadele. Sellistel paremini välja arendatud jalgratta- ja/või jalgteede võrgustikel on potentsiaal märkimisväärselt suurendada ka ühistranspordi, sh raudtee, kasutamist ja kestlikkust tervikuna ning vähendada sõltuvust eraautodest, panustades sellega kasvuhoonegaaside heidete vähendamisse. Eeldatakse, et investeringud soodustavad kliimamuutuste vähendamist.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturul eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu	<p>Selleks et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda ning toetada majanduses toimuvaid struktuurimuutusi, vajavad töötajad, sh töötud, mitteaktiivsed ja töötavad töötajad, aktiivsete tööturumeetmete sihipärast paketti. Eri rühmad seisavad silmitsi erinevate probleemidega tööturule sisenemisel, tööturule naasmisel ja seal püsimisel või üleminekul eri oskusi vajavatele töökohtadele. Tööturg on horisontaalselt ja vertikaalselt eraldatud soo, vanuse, töövõime ja kodakondsuse alusel. Endiselt teevad muret stereotüübid. Need probleemid ei takista mitte ainult soolist võrdõiguslikkust ja edusamme soolise palgalõhe kaotamisel, vaid takistavad ka oskustel ja vajadustel põhinevat tööjõu liikuvust.</p> <p>Kuigi eestlased, eelkõige naised, on hästi haritud, töötavad inimesed sageli töökohtadel, mis jäävad allapoole nende omandatud haridus- või oskuste taset. 2016. aasta andmete kohaselt (PIAAC) töötab 36,1% töötajatest – ligikaudu 200 000 – töökohal, mis nõuab madalamat haridustaset. Eurostat andmetel moodustab töötaja töötunni tootlikkus umbes 85% EL 27 keskmisest töötajast, mille põhjus on madal haridustase ning aegunud haridus ja oskused. Vananenud oskuste või madala haridustasemega inimestel on vähe vahendeid oskuste uuendamiseks ja nad on tööturul haavatavamad olukorras. Ka tööandjate huvi nendes investeerimise vastu on väiksem. Noorte töötuse määr on kõrgem kui üldine töötuse määr, eriti kriisiolukorras (kasv 6,9%-lt 2019. aastal 12,6%-le 2020. aasta II kvartalis). Noored vajavad töökogemuse puudumise,</p>

		<p>madalama hariduse, piirkondlike erinevuste, keelebarjääride või muude takistuste tõttu intensiivsemat toetust.</p> <p>Esineb erinevaid sotsiaal-majanduslikke ja piirkondlikke erinevusi, mis põhjustavad täiendavaid struktuurseid erinevusi. Takistuseks on endiselt ka (eelkõige naiste) hoolduskoormus ja terviseprobleemid. Tööturul esineb märkimisväärne kodakondsusel põhinev segregatsioon, mis väljendub eelkõige palgalõhe ja töötuse (2019. aastal 1,5-kordne erinevus töötuse määras) ning tööhõive (eestlased 69,6% vs mitte-eestlased 66%) näitajates. Selle kõige tõttu ei ole märkimisväärset osa elanikkonna tööturupotentsiaalset endiselt piisavalt ära kasutatud.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske	<p>Järgmisel kümnendil on Eesti üks tähtsaim ülesanne leida viis, kuidas hoida inimesi tööturul tervena ning nii kaua kui võimalik. Tuleb parandada töötervishoidu ja tööohutust. Tööõnnetuste arv on viimase viie aasta jooksul kasvanud 25%, suurendades töötajate, tööandjate ja riigi kulusid. Töösuhted ja -vormid mitmekesistuvad, tuues kaasa uued riskid ja töötajate suurema vastutuse. Tööõnnetuste vältimiseks on vaja suurendada teadlikkust töökeskkonna ohtudest ja riskidest. Töövõimet mõjutavad ka uute tööviiside, sh kaugtöö ja muu paindliku korra kasutuselevõtt. Parandada tuleb füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ja mõõtmise süsteemi töökohal.</p> <p>Vähene järelevalve töökeskkonna üle ning töötervishoiusüsteemi kvaliteedi probleemkohad ja kestlikkus takistavad tööga seotud terviseprobleemide ennetamist ja nende varajast avastamist. Ajutise töövõimetuse korral ei sekkuta töövõime, tööalase konkurentsivõime ega oskuste säilitamisse. Selle perioodi toetussüsteem ei ole tõhus ja võib põhjustada osalise või püsiva töövõimekaotuse. Inimesed lahkuvad ka seetõttu, et pensionisüsteem tagab soodsatel tingimustel vanaduspensioni, mis kipub motiveerima ennetähtaegset pensionile jäämist. Samuti lahkutakse tööandjate suhtumise ja terviseprobleemide tõttu.</p> <p>Tervisekaotuse peamised põhjused on südame-veresoonekonna haigused, pahaloomulised kasvaja ja vigastused, mida mõjutavad suuresti elustiil ja keskkond. Tervist mõjutavate tegurite (alkohol, tubakas, uimastid, toitumine, kehaline aktiivsus) peamisi riskitegureid ei ole tõhusalt ennetatud. Lisaks on nõustamis- ja raviteenused killustatud, halvasti integreeritud esmatasandi arstiabi teenustega ning neid ei pakuta piisavalt. Samuti ei leevendata piisavalt vaimse tervise seotud riske. Vajaka on koostööst eri sektorite (tervis, haridus, sotsiaalvaldkond, õigus, sisejulgeolek jne) ja eri tasanditel (riik, kohalik tasand, kolmas ja erasektor) vahel.</p> <p>Probleemide jätkusuutlikuks lahendamiseks on oluline sekkumiste kavandamise ja elluviimisesse kaasata sotsiaalpartnerid ja edendada sotsiaaldialoogi.</p>
Sotsiaalsem Eesti (P04)	(e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalsete õppimise	<p>Eesti haridussüsteem ei vasta piisavalt tööturu vajadustele ning oskuste nappus ja mittevastavus nõudlusele süveneb. Tööjõu ja oskuste suur puudus mitmes sektoris (sh IKT, inseneriteadus, haridus-, sotsiaal- ja tervishoiusektor ning muud kasvuvaldkonnad, sh teadus, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika) on tõusuteel, ning see takistab edasist majandusarengut. 18–24-aastaste vanuserühmas on mitteõppivate noorte osakaal endiselt liiga suur, samuti</p>

	<p>valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu</p>	<p>keskhariduseta noorte osakaal. Sidusus ja järjepidevus eri haridustasemetel ja -liikide vahel ei ole piisav ning kaasava hariduse põhimõtteid ei ole piisavalt rakendatud. Õpingud ei ole piisavalt seotud tulevase karjääri ja tööga. Üldine teadlikkus teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rakendamise kohta on kehv. Õpetajate ja koolijuhtide oskused õppeprotsessi ja -keskkonna kujundamisel on ebaühtlased. Õppijate õpitulemuste ning haridusasutuste sise- ja välishindamise tulemuste tagasisidestamine ei ole piisav. Õpetajaskond vananeb (piirkonniti on 55-aastaseid ja vanemaid õpetajaid kõige rohkem Lääne (48%), Hiiu (47%), Saare ja Jõgeva maakonnas (mõlemas 45%), vajalik on tagada uute õpetajate järelkasv. 60%-l noorsootöötajatel ei ole erialast haridust või noorsootöötaja kvalifikatsiooni. Õppimisvõimalused ja üliõpilaste valikud ei ole piisavalt kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega.</p> <p>Eesti peab parandama hariduse ja koolituse kvaliteeti ja tõhusust ning vastavust tööturu vajadustele ja toetama võtmepädevusi, sh digi- ja valdkonnaüleseid oskusi ning innovatsiooni juhtimist kõikidel haridustasemetel.</p> <p>Selleks, et vähendada soolist palgalõhet on vaja ületada soostereotüüpe poiste ja tüdrukute õppekavade valikul. Oskuste tööturule vastavuse tagamiseks on vajalik piirkonnapõhine lähenemine. VKEde motivatsioon ja suutlikkus pakkuda õppimisvõimalusi ning kaasata õppesse kuni 25-aastasi noori (ilma töökogemuseta) ja hariduslike erivajadustega õppijaid töökohapõhises õppes on vähene.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdset juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks</p>	<p>Keerulisemates oludes kasvavad lapsed ja mitteaktiivsed noored, nende kõrvalejäämine hariduse omandamisest, tööturul ja noorsootöö pakutavatest võimalustest on tõsine sotsiaalne probleem. Kuna tööturul suureneb kvalifitseeritud tööjõu puudus, on väga oluline kaasata noori tööturule või parandada nende kvalifikatsiooni edasiõppimise kaudu.</p> <p>2021. aastal oli Eestis 15–29-aastaste vanuserühmas 22 200 noort, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitusel (nn NEET-noored), s.o 11,2% vanuserühmast (suurim on NEET-noorte osakaal Kirde-Eestis – 14%). Võrreldes 2019. aastaga on mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arv suurenenud ning tõusnud tasemele, kus see püsis aastatel 2016–2018 (ehk 9,8% aastal 2021). Peame keskenduma ennetavatele sekkumistele noorsootöö ja formaalhariduse kaudu ning töötama välja tõhusamaid meetmeid ja laiemat teavitustegevust mittetöötavate ja mitteõppivate noorte jaoks tugevama partnerluse kaudu (riigi, kohalikul ja perekonna tasandil), et tugevdada noortegarantiid koos tööturumeetmetega.</p> <p>Noorte vajadustele vastavate teenuste mõju ja kvaliteedi kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks on vaja edasi arendada noortepoliitika seire- ja analüüsisüsteemi.</p> <p>Koolist väljalangemise ja tõrjutuse ohu vähendamiseks peavad lastele ja noortele olema kättesaadavad kvaliteetsed haridus- ning tugiteenused, olenemata nende elukohapiirkonnast, emakeelest või võimalikest erivajadustest.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi,</p>	<p>Inimesed vajavad juurdepääsu paljudele oskustele, kombineerides digioskusi tööspetsiifiliste ja valdkonnaüleste oskustega. Eesti ettevõtjate arengut takistav peamine tegur on oskustööjõu puudus. Selleks et COVID-19 kriisi mõjust majandusele ja tööturule taastuda ning kohaneda muutuvast majanduskeskkonnast, on vaja toetada inimeste ümber- ja</p>

	<p>võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust</p>	<p>täiendusõpet. Oskuste arendamine toob kasu majanduse taastamisel kestlikule kasvule, et säilitada ja edendada uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu.</p> <p>Eurostati andmed näitavad, et Eesti töötaja tootlikkus moodustab u 85% EL 27 töötaja keskmisest töötunni tootlikkusest. Lõhe peamine põhjus on aegunud haridus ja oskused. Suure osa inimeste haridustase on endiselt madal. Viiendik kõigist üle 15-aastastest on põhi- või madalama haridusega ja paljudel puudub erialane haridus (2021. a 26,5%). Hoolimata elukestvas õppes osalemise üldisest kasvust (2021.a 18,4%) on see eakate, madalama haridustaseme ja kehvemate oskustega inimeste, eesti keelt mittekönelevate inimeste ja meeste hulgas endiselt tagasihoidlik. Piirkondlikult oli madalaim elukestvas õppes osalemise määr 2020. a Kirde- ning Kesk-Eestis (vastavalt 13,8% ja 13%).</p> <p>Koolitusturu killustatus ja kvaliteedihindamissüsteemi puudused muudavad mitteformaalse koolituse pakkumise keeruliseks.</p> <p>Üliõpilaste heterogeensus ja vajadus tasakaalustada õpinguid töötamisega suurendavad vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele. Puudub teave mitteformaalse õppe võimaluste kohta ning kasutajasõbralik viis teabele juurdepääsuks.</p> <p>Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA on edukalt käivitatud, kuid kutsekvalifikatsioonisüsteemi reformimiseks on vaja lisareforme ja koostööd. Stimulid ja koostöövormid haridusasutuste ning tööandjate koostöö korraldamiseks ja sisu ajakohastamiseks peaksid olema tõhusamad.</p> <p>Oskuste hindamise ja valideerimise võimalused on ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega toeta üksikisikuid õpingute ja karjääri kavandamisel. Oskuste kirjeldused, klassifikatsioonid ja andmebaasid ei sobi kokku ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Kutsestandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele reageerida.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet</p>	<p>Lapsed ja noored on täiskasvanutest palju vastuvõtlikumad erinevatele keskkonnateguritele ja sekkumistele: ebarahuldavates tingimustes kasvamine vähendab lapse arengupotentsiaali, soodustab riskikäitumist ja vaimse tervise probleeme. Absoluutses vaeses elas 2020.a 2,7% lastest. Praegu ei pakuta abivajavatele lastele kvaliteetseid ja ligipääsetavaid teenuseid. Kitsaskohtadeks on abivajaduse hiline kindlakstegemine, vajaduste hindamise killustatus ning toetuse andmine eri süsteemide – sotsiaal- ja tervishoiu-, haridus- ja õiguskaitse-süsteem – vahel. Tegevused, mille eesmärk on parandada laste ja noorte heaolu ning arengut, sh kodanikuhariduse edendamine ja aktiivse osalemise hõlbustamine, aitavad ennetada sotsiaalset tõrjutust ning toetada laste ja noorte täiskasvanueluks ettevalmistamist. Rakendatakse meetmeid, mis toetavad Euroopa lastegarantii rakendamist. See hõlmab tervikliku lastekaitse-süsteemi loomist, eri tasandite ja sektorite vahelise koostöö edendamist, meetmeid laste ja noorte riskikäitumise ja sotsiaalse tõrjutuse ohu ennetamiseks, kriminaalõigussüsteemiga seotud laste ja noorte toetamist jne.</p> <p>Ligi 30% Eesti elanikkonnast on mõne muu etnilise rühma esindajad ega räägi eesti keelt esimese keelena, viimase 10</p>

		<p>aasta jooksul on ränne suurenenud (2020.a on lisaks tagasipöördujatele asunud Eestisse elama 4710 inimest kolmandatest riikidest ja 3724 ELi kodanikku).</p> <p>Mis puudutab keeleoskust, vanust ja tervisenäitajaid, siis valitsevad silmanähtavad sotsiaal-majanduslikud lüngad ning tugev sooline ja rahvuslik segregatsioon tööturul. Ida-Virumaal on kõige halvemad integratsiooninäitajad võrreldes teiste piirkondadega, kus elab samuti etnilisi vähemusi. Koostöö kohalike omavalitsuste suutlikkuse tõstmiseks lõimumisprobleemide lahendamiseks kohalikul tasandil on väga oluline.</p> <p>Teisest rahvusest püsielanikud, uussisserändajad (sh ajutise kaitse saajad) ja Eestisse tagasipöördujad võivad jääda ebapiisavast eesti keele oskusest tingitud probleemide tõttu Eestis isoleerituks ning nende osalemine tööturul, elukestvas õppes jne on takistatud.</p> <p>Eesti vajab rohkem lõimumist, sh kohanemist toetavaid teenuseid, et elanikud oskaksid eesti keelt hariduse omandamiseks, tööturul ja ühiskonnas tervikuna osalemiseks vajalikul tasemel.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitse süsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet</p>	<p>Pikaajalise hoolduse süsteem on killustatud valitsemistasandite ja sektorite vahel. Kuna kohalike omavalitsuste suutlikkus investeerida kodu- ja institutsioonipõhistesse pikaajalise hoolduse teenustesse on ebavõrdne, sõltub ligipääs nendele teenustele suuresti isiku elukohast. Vaatamata Eesti hoolekandepoliitika üldisele eesmärgile pakkuda teenuseid, mis toetavad iseseisvat toimetulekut kodus nii kaua kui võimalik, on koduteenused kättesaadavad vaid 15% ulatuses kogunõudlusest. Samas on institutsionaalsete teenuste osakaal suurenenud. Uuringud näitavad, et 16–23% hooldust vajavatest eakatest vajab oma igapäevaelus rohkem abi, kui praegune süsteem suudab pakkuda. Dementsus on tugevalt aladiagnoositud, olles ligikaudu 12 korda madalam kui eeldatav 7% tase üle 60-aastaste vanuserühmas. Umbes 45% üldhooldusteenuste saajatest kannatavad ka dementsuse all. Teenuseid, mis toetavad iseseisvat elamist kodus, pakutakse märkimisväärselt harvem kui vaja. Seetõttu on perekondadel nii hoolduse kui ka teenuste eest maksmise seisukohast suur koormus. Umbes 60 000 inimesel on hoolduskohustused, sh üle 8100 inimese ei tee selle tõttu tasustatavat tööd, ja umbes 6500 inimest on olnud sunnitud tegema osalise tööajaga tööd. Elanikkonna vananemine suurendab veelgi abi ja hoolduse vajadust.</p> <p>Suurema hooldusvajadusega inimesed on sagedamini ühiskonnast ja perekonnast füüsiliselt eraldatud. See piirab nende sõltumatust ja võimet olla kogukonna täisliige. Hoolduse pakkumisel on vaja rakendada uusi tehnoloogialahendusi, teenusemudeleid ja mentaliteeti, mis võiksid toetada inimeste võimet kodus toime tulla ning aidata suurendada nende ohutust ja elukvaliteeti. Pikaajalise hoolduse süsteemi parandamine peab käima käsikäes tööjõu arenguga. Hinnangud näitavad, et Eestis puuduvad tänapäevaste ja inimkesksete teenuste arendamiseks ja pakkumiseks vajalikud oskused (sh digioskused). Pikaajalise hoolduse ümberkorraldamine toob kaasa vajaduse uute pädevuste järele ja suurendab sotsiaalkaitse sektori tööjõuvajadust.</p>

<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega</p>	<p>Demograafilised muutused ja linnastumine nõuavad koolivõrgustiku ümberkorraldamist ning kaasavale ja kvaliteetsele haridusele juurdepääsu parandamist. Esmatähtsad investeerimisvajadused taristusse ja innovatsiooni juhtimisse peaksid edendama koostööd haridusasutuste vahel, ja vähendama piirkondlikke erinevusi kvaliteetsele ja kaasavale haridusele juurdepääsul.</p> <p>Koolikohustuslike õpilaste arv väheneb järgmise 10 aasta jooksul 4%. Õpilaste arvu kasvutendents on ainult Tallinnas, Harjumaal ja osal Tartumaast, teistes maakondades langeb õpilaste arv 5–25%, suurim langus toimub Ida-Viru- ja Valgamaal. Kuna haridusvaldkonna töötajaskond vananeb, tekib probleem kvaliteetse ja kaasava hariduse kestliku pakkumisega piirkondades, kus elanikkond väheneb ja vananeb. Venekeelsetes piirkondades ja madala tihedusega piirkondades on õpilaste tulemused halvemad, sõltumata õpilase sotsiaal-majanduslikust taustast. Samuti esineb piirkondlikke erinevusi nii põhiharidusest keskharidusse ülemineku kui ka keskhariduse omandamise edukuse määras ning hariduse ja koolituse vastavust tööturu vajadustele tuleb parandada.</p> <p>Eri haridusvormide koostöö ning ressursside ja teenuste taristu riskitasutus ei ole optimaalne. Õpikeskkonna sidusus ei ole piisav. Tehnoloogiasse, digitaalruumi ja noorsootöö juurdepääsetavusse, sh hobiõppesse tehtud investeeringud võivad jääda täies mahus realiseerimata. Sageli ei toeta õpikeskkond hariduspoliitikaga seotud eesmärkide saavutamist, nt õppele ja õpetamisele koostööl põhineva lähenemisviisi kasutuselevõtmine, suurem keskendumine tööturul vajalikele oskustele ja pädevustele jne. Erivajadustega õpilaste kaasava hariduse edendamiseks tuleb jätkata füüsilise ruumiga seotud programme, parandada juurdepääsu koolirajatistele, hankida asjakohased seadmed, varustus ning õpetamis- ja õppevahendid.</p> <p>Kohalike omavalitsuste haldus- ja haridusasutuste peamine edutegur on tõhus innovatsioon ja kvaliteedijuhtimine, mis loob raamistikku muutuste juhtimiseks ja õppeprotsessi täiustamiseks. Tuleb välja töötada paindlik ja tõhus positiivse sekkumise ja innovatsiooni juhtimise mudel, mis võtaks arvesse konkreetse kooli eripära ja aitaks luua kestlikult toimivat haridusprotsessi, eriti raskustes või hiljuti loodud koolides.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu</p>	<p>2040. aastaks suureneb eakate ja puuetega inimeste osakaal vastavalt 19,8%-lt 25,6%-le ja 11,9%-lt 17%-le. Umbes 1/3 üle 65-aastasest on hinnanud, et nende igapäevane tegevus on terviseprobleemide tõttu piiratud ning nad vajavad igapäevases tegevuses ja enesehoolduses abi. Samal ajal on 8000 inimest tööturul eemal hoolduskoormuse tõttu. Kvaliteetsete ja taskukohaste sotsiaalteenuste osutamine on paranenud, kuid erinevused kohalike omavalitsuste vahel on säilinud. Kuigi astutakse samme tugevama silla loomiseks sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi vahel, on sujuv lõimimine endiselt probleem, mida ei ole võimalik lahendada üksnes teenuste osutamise mudeli parandamisega, vaid vaja on investeerida ka taristusse.</p> <p>Sotsiaalsüsteemi arendamine põhineb deinstitutionaliseerimise põhimõttel. Praegu on 80 000 pikaajalist hooldust saavat inimest, kuid tegelik vajadus on hinnanguliselt vähemalt 132 000 inimesel. Vaja on investeerida kogukonnapõhistesse teenuste üksustesse,</p>

		<p>teenusekeskustesse, päevahoidu ja muude teenuste arendamisse, mis vähendaks hoolduskoormust ja toetaks inimeste võimalikult iseseisvat toimetulekut. Hooldussektor peab sammu pidama ka tehnoloogilise ja digitaalse arenguga, suurendama oma innovatsioonisuutlikkust ja toetama tehnoloogia kasutuselevõttu. Investeeringuid on vaja ka tervishoidu, eriti väiksemates maakondades ja äärealadel. Maakondades asuvate suurte haiglate taristu ei toimi integreeritud hoolduse eesmärgil ega ole ressursikasutuse seisukohast tõhus.</p> <p>Pikaajalise hoolduse reformi edukaks rakendamiseks ning tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimiseks tehtavad investeeringud peavad tuginema deinstitutionaliseerimise põhimõttel ning toetama täielikult inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimestele igakülgse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektoris institutsioonipõhiselt lähenemiselt integreeritud koostööle ja koordineerimisele.</p>
<p>Sotsiaalsem Eesti (P04)</p>	<p>(m) vähendada materiaalsel puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalsel abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist</p>	<p>Vaesuse mõõtmisel kasutatakse Eestis erinevaid näitajaid. Majanduslike toimetulekuraskuste ulatust ühiskonnas kirjeldatakse vaesuse, eeskätt absoluutse vaesuse ning laiemalt materiaalse ilmajätuse (puuduse) näitajate kaudu.</p> <p>Eesti Statistikaameti andmetel elas 2020. a. absoluutses vaesuses 2,2% ja suhtelises vaesuses 20,6% Eesti elanikkonnast. Võrreldes 2019. aastaga vähenes nii suhtelises kui ka absoluutses vaesuses elavate inimeste osatähtsus 0,1 protsendipunkti võrra.</p> <p>Suhteline vaesus oli suurim üksi elavate 65-aastaste ja vanemate vanusegrupis, 41,4%. Absoluutse vaesuse määr on kõrgeim töötute hulgas, 13,9%. Eelnevate aastatega võrreldes on nii absoluutne vaesus kui vaesuse oht märgatavalt kasvanud üksikvanemate hulgas. Alla 18-aastaste laste hulgas on vaesuse riskis 15,6% ja absoluutses vaesuses 2,5% lastest, see näitaja on lähiaastatega võrreldes veidi tõusnud. „Eesti 2035“ strateegia eesmärgiks seati, et püsivalt suhtelises vaesuses elavate elanike osatähtsus ei ületa 15,6% aastal 2035 (2018.a. oli näitaja 16,7%). Vaesuse vähendamine on ka üks „Heaolu arengukava 2023–2030“ eesmärkidest.</p> <p>2020. aastal oli suhtelise vaesuse piir üheliikmelisel leibkonnal 631 eurot kuus (2019. a 611 eurot kuus). Absoluutse vaesuse piiriks on Eestis arvestuslik elatusmiinimum ehk inimesele vajalike elatusvahendite väikseim kogus, mis katab tema peamised igapäevased vajadused. 2020. aastal oli üheliikmelise leibkonna absoluutse vaesuse piir 220,48 eurot kuus.</p> <p>Sotsiaalsiirded, st riiklikud hüvitised ja pensionid, aitasid ära hoida vaesusesse sattumist. Neid sissetulekuid arvesse võtmata oleks 39,6% elanikkonnast olnud vaesuse ohus ja 22,6% absoluutses vaesuses.</p> <p>Seetõttu jagatakse enim abivajavatele inimestele lihtsalt kättesaadavat toiduabi ning esmast materiaalsel abi. Koos abiga pakutakse inimestele ka neile sobivaid sotsiaalse kaasatuse meetmeid.</p>

<p>Inimestele lähedasem Eesti (P05)</p>	<p>(i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades</p>	<p>Linnapiirkondade arendamisel on oluline roll riigi majanduse arengus. See on prioriteetne valdkond, millele EK on tähelepanu juhtinud ja mille jaoks tuleb eraldada vähemalt 8% ERF vahenditest. Suurematel linnapiirkondadel on hulk probleeme, mis tulenevad ebahühtlasest kasvust, nt valglinnastumisega kaasnev soovimatu keskkonnamõju, ebaratsionaalne maakasutus, ebapiisav teenuste taristu, suurenenud pendelrändest põhjustatud liiklussageduse kasv ja õhusaaste, elurikkuse vähenemine, avaliku linnaruumi ebahühtlane kvaliteet jne.</p> <p>Linnapiirkonna jaoks valitud sekkumised kajastavad piirkondlikes ja kohalikes arengukavades kirjeldatud probleeme ja eesmärke, kuna kohaliku elukeskkonna kvaliteet on linnapiirkondade jaoks läbivalt tähtis. Linnapiirkondade üha olulisem väljakutse seisneb keskkonna- ja kliimaküsimustes. Pärnu linnapiirkond ja Ida-Virumaa linnapiirkonnad seisavad koos maapiirkondadega silmitsi sarnaste probleemidega nagu kirjeldatud poliitikaeesmärk nr 5 SO2. Tähelepanu tuleb pöörata elukeskkonna vähesele atraktiivsusele Ida-Viru linnapiirkondades. Suur alakasutatud linnapiirkondade osakaal, tänapäevastele vajadustele mittevastav kinnisvara, vähene rahulolu kohalike omavalitsuste teenustega on valdkonnad, millega tuleb poliitikaeesmärgi raames tegeleda. Linnaruumi arenduste toetamisel arvestatakse Uue Euroopa Bauhausi väärtustega.</p> <p>Poliitikaeesmärgi nr 5 raames kavandatud sekkumised täiendavad teiste poliitikaeesmärkide, eelkõige poliitikaeesmärgi nr 2 tegevusi, mis keskenduvad säästva linnatranspordi arendamisele ja kliimamuutustega seotud küsimustele linnapiirkondades. Probleemide lahendamiseks tuleb arendada arukate ja uuenduslike lahenduste kasutuselevõttu. Poliitikaeesmärkide 2 ja 5 raames linnapiirkondades kavandatud meetmete ühine eesmärk on parandada elukeskkonna kvaliteeti, suurendades konkurentsivõimet ja vähendades CO₂ heidet. Ida-Viru linnapiirkonna kestliku elukeskkonna toetamine täiendab teiste poliitikaeesmärkide ja ÕÜF sekkumisi, mis on suunatud peamiselt sotsiaalsele ja majanduslikule üleminekule järgmistel aastatel. Vähemalt 8% ERF vahenditest suunatakse kestlikule linnaarengule poliitikaeesmärkides nr 2 (SO8) ja nr 5 (SO1) ning neid rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis.</p>
<p>Inimestele lähedasem Eesti (P05)</p>	<p>(ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades</p>	<p>2020. aasta riigiaruandes rõhutatakse mitut Eesti regionaalarengu probleemi, mis on samuti P05 raames kavandatud sekkumiste fookuses.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaal- ja majandusnäitajate vahe pealinnapiirkonna ja riigi ülejäänud osa vahel on suurenenud. • Erinevused SKPs elaniku kohta kajastuvad ka piirkonniti erinevas tööviljakuses. SKP (ostujõu pariteedi alusel) oli 2019. aastal üle ELi keskmise taseme pealinnapiirkonnas Harjumaal (120% ELi keskmisest) ning kõrgem veel Tartumaal (76%), ülejäänud maakondades ulatus see aga kõigest 32–56 %ni. • Praegune riiklik toetus innovatsioonitegevusele ei vasta piirkondlikele ega ettevõtjate vajadustele, mistõttu tuleb suurendada toetust mahajäänud piirkondadele.

		<ul style="list-style-type: none"> • Muudest piirkondadest pealinna kolivate inimeste arv on vähenenud, kuid pendelrändajate arv on suurenenud. Toimub intensiivne riigisisene liikumine suuremate funktsionaalsete linnapiirkondade suunas. <p>Eesti rahvastik väheneb kõikjal, välja arvatud kahes suuremas linnapiirkonnas. Lisaks majanduslikule järelejäudmisele paneb see proovile ka kohaliku tasandi teenuste osutamise, tugevate kogukondade säilitamise, atraktiivse elukeskkonna ja üldise ruumi kasutamise. Praegune teenuste osutamise mudel ja vajalik taristu on välja töötatud suurema arvu elanike jaoks, kui rahvastikuproгноosid ette näevad, kohaliku tasandi teenuste nõudluse struktuuri muudavad ka demograafilised protsessid. Elanike lahkumisel kaovad ka teenused ja hooned jäävad tühjaks, väheneb ettevõtlus ning seetõttu ka töövõimalused. Vajadust rahvastikumuutustega edukalt kohaneda kirjeldatakse ka kui pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ üht arenguvajadust. Kuna poliitikaeesmärgi nr 5 puhul algatavad projektide valimise piirkonnad ning kavandatud projektid põhinevad integreeritud piirkondlikel strateegiatel, tuleb toetada ja tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust töötada välja asjakohased piirkondlikud strateegiad ning hinnata ja valida projekte. Sealjuures arvestatakse Uue Euroopa Bauhausi väärtusi, mis on jätkusuutlikkus, kaasatus ja esteetika.</p>
Õiglane Üleminek (JTF)	<p>Võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega</p>	<p>2019. a liitus Eesti ühiseesmärgiga saavutada 2050.a-ks kliimanetraalne Euroopa ning 2020. a EK 2030.a kliimaeesmärgi kavaga, milles tehakse ettepanek vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid 2030. a vähemalt 55% võrra ja kus määratletakse Euroopa vastutustundlik tegevuskava 2050. aastaks kliimanetraalsuse saavutamiseks.</p> <p>2019. a detsembris esitas Eesti EK-le oma riikliku energia- ja kliimakava aastani 2030 (REKK 2030), milles seatakse eesmärgid vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid ja primaarenergia tarbimist ning suurendada taastuvenergia osakaalu, säilitades samal ajal energiavarustuskindluse.</p> <p>Enamiku Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest toodab energeetikasektor. Märkimisväärse osa energeetikaga seotud heitkogustest põhjustab fossiilkütuste ulatuslik tarbimine elektrienergia ja soojuse tootmiseks. Seetõttu mõjutab Eesti edusamme kliimanetraalsuse poole kõige rohkem energeetikasektori, eriti põlevkivisektori ümberkujundamine. Põlevkivisektor on suurel määral koondunud Ida-Viru maakonda, mistõttu seal asuvad põlevkiviga seotud ettevõtted toodavad üle 50% kogu Eesti kasvuhoonegaaside heitkogustest. Seetõttu avaldab kliimanetraalsusele üleminek suurimat mõju just Ida-Viru maakonnale ning seda nii praegu kui ka tulevikus.</p> <p>Põlevkivisektor on märkimisväärselt mõjutanud Ida-Viru maakonna sotsiaal-majanduslikke ja keskkonningimusi. Põlevkivisektori töötajad moodustavad 13% kõigist piirkonnas tegutsevatest ettevõtjate töötajatest, kuid nende eest makstavad tööjõumaksud moodustavad 1/4 piirkonna tööjõumaksudest. Põlevkivisektorit iseloomustab märkimisväärselt kõrgem keskmine palk kui maakonna ja Eesti keskmine palk. Põlevkivisektori ettevõtted on Ida-Viru maakonna majanduse nurgakiviks nii käibe kui ka suure mõju poolest neist sõltuvatele ettevõtjatele.</p> <p>2021 a mais kiitis Riigikogu heaks Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“, kus on selgelt väljendatud Eesti ambitsioon saavutada 2050. a-ks kliimanetraalsus. See</p>

		eesmärk eeldab põlevkivi kasutamisest loobumist energeetikas. Et energiatootmist põlevkivist saaks õiglaselt järkjärguliselt lõpetada, on üleminekuperioodil vaja sihtotstarbelist toetust Ida-Virumaale põlevkivist loobumise sotsiaal-majanduslike ja keskkonnamõjude vähendamiseks.
--	--	--

2. PRIORITEEDID

2.1 Muud prioriteedid kui tehniline abi

2.1.1. PRIORITEET: NUTIKAM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.1.1. Erieesmärk: (i) teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine

2.1.1.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Sekumised põhinevad riigiaruande lisal D, Euroopa poolaasta riigipõhistel soovitusel, Eesti teadus- ja arendustegevuse (TA) ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelisel hindamisel⁷ ning ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamisel⁸. Sekkumistega toetatakse riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava rakendamist järgmiselt:</p> <p>1. Erasektori innovatsioonivõimekuse ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni nõudluse suurendamine</p> <p>Toetatakse TA ning innovatsiooni suurendamist ettevõtjate ärimudelites ning innovatsiooni toetavat juhtimiskultuuri, suurendades ettevõtjate teadlikkust TA ning innovatsiooni eelistest, samuti töötajate arendamist ja (välis-)tippspetsialistide ligimeelitamist. Rakendusuuringute ja tootearenduse programmis lähtutakse ettevõtjate vajadustest. Toetatakse suurema lisaväärtusega investeeringuid, mis põhinevad TA ning innovatsiooni suutlikkusel, pakkudes nt teadus- ja arendustegevuse vautšereid ja kasutades tehnoloogia arenduskeskuste potentsiaali. Sekkumised hõlmavad ettevõtjate osalemise toetamist rahvusvahelistes TA ja väärtusahelates strateegilist ühist huvi pakkuvates valdkondades ning toetustuuu teenuse või tehnoloogia väljaarendamiseks ja turule viimiseks.</p> <p>2. Nõudlusest lähtuva asjakohase ja paindliku teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni pakkumise tagamine</p>
---

⁷ https://www.hm.ee/sites/default/files/pr_estonia_-_final_report_.pdf

⁸ <https://pilv.rtk.ee/s/YW8z9T8w6Epn8D4?dir=undefined&openfile=34499>

2.1. Teadus- ja arendusteemuste ning institutsionaalse teadmussirde võimekuse suurendamine teadus- ja arendusasutustes ning kõrgkoolides

Sekkumised hõlmavad paketti teadus- ja arendusasutustele ning kõrgkoolidele institutsionaalse teadus- ja tehnosirde võimekuse ning teenuste kvaliteedi ja pakkumise arendamiseks, et vastata ühiskonna ja ettevõtjate nõudlusele ning toetada teadustulemuste kiiremat kasutuselevõttu väljaspool akadeemilist sektorit. Toetatakse töhuga teadushalduse ja teadmussirde teenuste arendamist (sh hargettevõtjate mudelite ja/või partnerlusprogrammide arendamist teadusasutuste ja ettevõtjate ühisprojektideks), teadlaste ja ettevõtjate koosloomeplatvorme, kiirendeid, intellektuaalomandi ja äri vormide alast nõustamist, teadustulemuste ja teenuste tutvustamist jms. Panustatakse teenuste pakkumiseks vajalike test- ja demokeskkondade, laborite jms arendamisse. Samuti suure potentsiaaliga teadustulemuste arendamisse nt eksperimentaalarendusgrantide (*proof-of-concept*) ja teiste tugimeetmete kaudu. Soodustatakse teadusasutuste ning kõrgkoolide ühistegevusi (Adapter-tüüpi tegevused, ühislaborid jms). Sekkumised hõlmavad ka kasutajakesksete, avatud teaduse põhimõtteid järgivate lahenduste väljatöötamist Eesti teadusinfosüsteemis (ETIS) ning avatud teaduse põhimõtete rakendamist, et tagada era- ja avaliku sektori kasutajatele parem juurdepääs teadusressurssidele, sh teadusandmetele ja -infole.

2.2. Nõudluspõhiste temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine

Keskendutakse kvaliteetse teadus- ja arendustegevuse ning teadlaste hulga, kvaliteedi ja järelkasvu tagamisele ennekõike erasektori vajadusi silmas pidades, et suurendada uurimiserühmade suutlikkust käsitleda ettevõtjate nõudlusest lähtuvaid uurimisküsimusi ning pakkuda turule orienteeritud teaduslahendusi. Toetatakse rakendus- ning vajadusel asjakohaseid ja nõudlusest lähtuvaid alusuuringuid⁹, uute uurimissuundade väljaarendamist, teadus- ja arendustöötajate järel – ja juurdekasvu, arendatakse teadus- ja arendustööks vajalikku labori- ja uurimistaristut, koostööd, tippasemel teadlaste värbamist, valdkonna teadustulemuste kommertsialiseerimist jms. Uurimissuunad, -eesmärgid ja -küsimused ning tegevused kavandatakse temaatilistes programmides koostöös ettevõtlussektoriga, järgides ettevõtliku avastusprotsessi põhimõtteid.

2.3. Tippasemel teadmiste ja teadustaristu teenuste pakkumise parandamine era- ja avaliku sektori nõudlusest tulenevate vajaduste rahuldamiseks

Eesmärk on teadusvõimekuse kättesaadavuse tõstmine väljaspool akadeemilist sektorit, sh ettevõtluse ja avaliku sektori nõudlusest lähtuvate teenuste arendamise ja pakkumise toetamine. Sekkumised hõlmavad:

- 1) tippkeskuste tegevuste ja teadusuuringute tulemuste kättesaadavaks tegemine era- ja avalikule sektorile ja
- 2) teadustaristu teenuste kasutamise väljaspool akadeemilisi ringkondi.

Eesmärk on saavutada majanduslik ja ühiskondlik mõju, sidudes nn eesliiniuuringud ettevõtlussektori ja ühiskonna vajadustega. Tegevused hõlmavad teadmiste ja tehnoloogia ülekandmist ettevõtjatele patentide, litsentside ja oskusteabe kaudu; ühiskonnas, sh ettevõtluses vajalike teenuste pakkumise võimekuse tõstmist asutustes, sh vajaliku ettevalmistusega teadurite, laborantide ja tehnikute värbamist, ettevõtlussektori vajadustel ja potentsiaalil põhinevat teadustegevust jne. Teadustaristuga¹⁰ seotud sekkumised hõlmavad toetust turu vajadustest lähtuvate TA-teenuste arendamiseks era- ja avalikule sektorile, tuginedes olemasolevale taristule. Sekkumised viiakse ellu järgides ettevõtliku avastusprotsessi põhimõtteid.

3. Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni nõudluse ja pakkumise poole ühendamine teadmussirde mehhanismidega

3.1. Teadmuvõrgustike ning äri- ja akadeemiliste ringkondade vaheliste sidemete arendamine teadus- ja arendustöötajate liikumise kaudu akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel

Toetatakse võrgustike arendamist akadeemilise, era- ja avaliku sektori vahel. Sekkumised hõlmavad eri liiki TA ja innovatsioonivaldkonna töötajate liikumise toetamist eri sektorite vahel, sh teadlaste ning teiste teadus-, arendus- ja innovatsioonivaldkonna spetsialistide liikumise toetamist nii erasektoris kui ka erasektorist akadeemiasse, teadmussirde doktorantuuri toetamist ettevõtetes ja avalikus sektoris, koostöö- ja võrgustikutegevusi jne.

3.2. Teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamine: osalemine Euroopa Teadusruumis

Toetatakse teadus- ja kõrgharidusasutuste, ettevõtjate ning avaliku sektori asutuste osalemist Euroopa Teadusruumis, sh teadmiste ja teadlaste vabasse ringlusse, teadustaristu ühisarendustesse ja -kasutusse. Tegevus

⁹ Alusuuringuid toetatakse juhul, kui need on kantud ettevõtluse ja avaliku sektori huvidest ja vajadustest, neil on selge rakenduslik potentsiaal või väljund ja need on ettevõtliku avastusprotsessi koosloome käigus defineeritud vajadusena.

¹⁰ Teadustaristud on vahendid (labor, aparatuur, seadmed, kollektioonid, arhiivid, andmekogud, struktureeritud informatsioon või nende kompleks) ning nende vahenditega seotud tingimused, oskusteave, meetodid, materjalid, tegevused ja teenused, mida kasutatakse teadus- ja arendustegevuses uute teadmiste loomisel, teadmiste ülekandmiseks, vahetamiseks ja/või säilitamiseks. Teadustaristu teenuste arendamine on seotud teadustaristu objektidega, mis kuuluvad Eesti teadustaristu teekaardile ja on seotud TAIE fookusvaldkondadega.

hõlmab Eesti osalemist raamprogrammis, partnerlustes, missioonides, „Teaming“ tegevustes jm Euroopa Teadusruumi algatustes. Rahastamisel rakendatakse võimalusel EL raamprogrammi kvaliteedimärgist.

3.3. Riigi kui targa tellija ja teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eestvedaja võimekuse arendamine

Sekkumised toetavad avaliku sektori nõudlust TA ja innovatsiooni järele, mis omakorda loob turu teadusmahukate toodete ja teenuste pakkumiseks. Riigi võimekust toimida innovatsiooniliidrina arendatakse järgmiselt: 1) toetatakse Eesti arenguvajadustele lahendusi loovaid sektorite ülesed rakendusuringuid; 2) toetatakse TA-l tuginevaid innovatsiooniprojekte, uute meetodite arendamist, et suurendada avaliku sektori TAI nõudlust (nt juhtumianalüüsid, erinevate koostöövormide katsetamine jne); 3) arendatakse ministriumide ja haruliitude teadus-, arendus- ja innovatsiooninõunike võrgustikke ja ühistegevusi. Toetatakse tegevusi, mis tugevdavad riigi rolli TA kasutajana ja innovatsiooninõudluse eestvedajana, sh uuenduslikud riigihanked, avalikust sektorist lähtuv arendustegevus ettevõtjatele, näidisprojektid, vajalikud taristu- ja IT-lahendused jne.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsibiiga kooskõlas olevaks.

Toetused nii ettevõtjatele kui ka teistele projektides ja tegevustes osalejatele on tõhusaim viis panustada nii nutika spetsialiseerumise kui ka TAI eesmärkidesse laiemalt. Toetused panustavad ettevõtjate, teadus- ja arendusasutuste, kõrgharidusasutuste, avaliku sektori asutuste jt osapoolte projektide sellistesse arenguetappidesse, mis reeglina veel tulu ei tooda ning seetõttu ei ole elluviijatel võimalik ka näiteks laenu vormis antud toetust tagasi maksta. Seetõttu ei sobi finantsinstrumendid taoliste projektide rahastamiseks.

Peamised sihtrühmad

Uued ja olemasolevad ettevõtted, kes on a) huvitatud teadmiste- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite väljatöötamisest; b) mis juba tegelevad TA ning innovatsiooniga, kuid vajavad eesmärkide saavutamiseks lisaressursse ja -teadmisi; c) mis praegu rakendusuringute ja tootearenduse abil oma majandustulemusi veel ei paranda; d) on potentsiaali suurendada oma äritegevusega seotud TA ning innovatsiooni mahtu. Ekspordiettevõtted, kellel on ambitsioonid ja suutlikkus ülemaailmsetes väärtusahelates tõusta; energiamahukad tööstusharud, mis aitavad märkimisväärselt kaasa kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamisele. Teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, teadlased, uurimisrühmad, doktorandid/noored teadlased, akadeemiline ja toetav personal, teadmussiirde üksused teadus- ja arendustegevuse ning kõrgharidusasutustes, ettevõtjate ja erasektori ühendused, ministriumid jm TA ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused), tippkeskused, teadustaristute omanikud, valitsusvälised organisatsioonid, kesk- ja kohaliku omavalitsuse asutused, EIS.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Komisjonide ja valikuorganite koosseis võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevahelisi meetmeid rahastatakse peamiselt kahe meetmega:

– temaatiliste teadus- ja arendusprogrammide rakendamine, et edendada akadeemilise, era- ja avaliku sektori koostööd ja koosloomet nutika spetsialiseerumise valdkondades, kus muude tegevuste hulgas toetatakse rahvusvahelist koostööd, osalemist projektides, programmides ja partnerlustes jms tegevusi, mis on vajalikud valdkondade arendamiseks;

– teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise toetamise meede on täielikult pühendatud rahvusvahelisele koostööle, eelkõige osalemisele Euroopa teadusruumis, rahvusvahelistes teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni võrgustikes, partnerlustes, EIT teadmis- ja innovaatikakogukondades, ühisprogrammides, Euroopa raamprogrammis „Euroopa Horisont“ jne.

Rahvusvahelise koostöö osa on aga kaasatud ka muudesse sekkumistesse, näiteks teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide institutsionaalse teadmussiirde võimekuse kasvatamise meetmesse, toetades mh osalemist rahvusvahelistes teadmussiirde- ja koostöövõrgustikes, õppeküstusi ja töökogemuse omandamist välismaal asuvates kõrgetasemelistes teadmussiirdekeskustes jne.

Sekkumised panustavad ELi Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ning katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.1.1.2 Näitajad

Tabel 2: Väljundnäitajad								
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC001	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	580	1930
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC002	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	90	440
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC004	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	550	1755
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC007	Ühistes teadusprojektides osalevad teadusasutused	Teadusasutused	6	18
1	(i)	ERF	Ülemineku	RC010	Teadusasutustega koostööd tegevad ettevõtjad	Ettevõtjad	70	295
1	(i)	ERF	Ülemineku	PS001	Toetust saanud innovatiivsed projektid	Innovatiivsed projektid	8	56
1	(i)	ERF	Ülemineku	PS002	Mobiilsusskeemide osalejate arv	Osalejad	280	950
1	(i)	ERF	Ülemineku	PS003	Euroopa Liidu raamprogrammide tegevustes osalevate organisatsioonide arv	Organisatsioonid	100	350

Tabel 3: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR01	Ettevõtetega sõlmitud teadus- ja arendusalaste lepingute maht	Euro	0	2020	18 000 000	Baasfinantseerimist saavate asutuste andmed
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR03	Tippkeskuste ja teadustaristute teenuste pakkumisest saadud tulu	Euro	0	2020	4 500 000	SFOS, projektiaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused, rahastamisvahendid)	Euro	0	2021	68 286 475	SFOS, taotluse rahuldamise otsused
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR05	Ettevõttesisese innovatsiooniga tegelevad VKEd	Ettevõttejad	0	2021	54	SFOS, projektiaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR08	Toetatud projektidest tulenevad publikatsioonid	Publikatsioonid	0	2020	800	SFOS, projektiaruanded, veebiallikad
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR04	Uued, kasutusele võetud lahendused ja algatused Eesti arenguvajaduste lahendamiseks	Uued lahendused	0	2020	22	SFOS, projektiaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR25	VKE-d, kellel on suurem lisandväärtus töötaja kohta	Ettevõttejad	0	2021	570	SFOS, Äriregister
1	(i)	ERF	Ülemineku	RCR102	Toetatavates üksustes loodud teadusuuringute valdkonna töökohad	Täistööajaga ekvivalentsaastas	0	2020	50	SFOS, projektiaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR02	Toetatud innovatsiooniprojektide arv	Projekt	0	2020	15	SFOS, projektiaruanded
1	(i)	ERF	Ülemineku	PSR05	Eesti osalemine Euroopa teadusruumi tegevustes:	Eurot elaniku kohta	0	2020	44	Horizon Europe andmed:

				panus rahvusvaheliselt koordineeritud TA-tegevustesse	elaniku kohta				e-Corda; Eurostat
--	--	--	--	--	------------------	--	--	--	----------------------

2.1.1.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 4: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	010	38 373 380
1	ERF	Ülemineku	i	011	4 030 080
1	ERF	Ülemineku	i	012	117 188 571
1	ERF	Ülemineku	i	027	1 968 000
1	ERF	Ülemineku	i	028	75 740 000
1	ERF	Ülemineku	i	029	95 000 000

Tabel 5: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	01	332 300 031

Tabel 6: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	33	332 300 031

Tabel 7: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	i	03	332 300 031

2.1.1.2 Erieesmärk: (ii) digitaliseerimisest kasu toomine kodanike, ettevõtjate, teadusasutuste ja avaliku sektori asutuste jaoks

2.1.1.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste teravik on suunatud Eesti avaliku sektori digimuutuste süvendamisele, investeerides Eestile, konkreetsele valdkonnale või organisatsioonile uuenduslike lahenduste väljatöötamise ja kasutuselevõttu viisil, mis märkimisväärselt uuendab olemasolevaid digiteenuseid ja digiriiki Eestis. Sekkumisega toetatakse ka erasektorit, et digiriigis ehitatud võimalused kanduksid ettevõtjatesse, kes soovivad digiriigis loodud avaandmeid võimestada, olemasolevaid koode kasutada või nt digiriigi lahendustega liidestusi teha. Ettevõtted saaksid seeläbi pakkuda innovatiivsemaid teenuseid, mis oleksid digiriigi võimaluste pealt edasi arendatud. Ettevõtjatele loovad lihtsasti rakendatavad digiriigi komponendid (eesti keeles, kohalik tugi on olemas) lisamotivatsiooni võtta ette digitaliseerimise teekond, eriti VKEde jaoks kaob digilahenduste rakendamise keerukuse barjäär.

Erilist tähelepanu pööratakse valdkondlikele digimuutustele ja reformiprogrammidele poliitikakujundamise, avalike teenuste ja avaliku halduse alal, eelkõige valdkondades, kus digitaalne küpsus või n-ö ärimudeli ümberkujundamine on seni olnud väiksem (nt kohtusüsteemi elutsükli digiteerimine, digitaalne tervishoid, integreeritud sotsiaalteenused, digitaalne kultuuripärand jne).

Meetmete eesmärgid:

- suurendada avalike teenuste kättesaadavust, turvalisust ja kasutusmugavust ning vähendada kodanike ja eelkõige ettevõtjate halduskoormust kõigil valitsustasanditel;
- suurendada riigiasutustes andmepõhist poliitikakujundamist ja teenuste osutamise suutlikkust, sh andmete aduse (sh suurandmete) kasutamist, andmete kvaliteedi parandamist ja avatud andmete kättesaadavust;
- soodustada uudsete lahenduste ja kujunemisjärgus tehnoloogiate katsetamist ja laiemat kasutuselevõttu (alustades tehisintellektist), sh edendades rakenduslikku teadus- ja arendustegevust ja suutlikkust digiriigi ja küberturvalisuse valdkonnas ning tõhustades innovatsioonikoostööd;
- arendada ja võtta kasutusele väga suure läbilaskevõimega digitaristu ja platvormiteenused, mis toetavad avaliku sektori digilahendusi (sh pilvandmetöötlus, ühised küberturvalisuse platvormid jne);
- suurendada küberturvalisuse võimekust asutustes ja kogu riigis;
- arendada juurutust, koostööd, koordineerimist ning teadlikkuse suurendamist digiriigi valitsemise, küberturvalisuse ja digitaalteenuste arendamise valdkonnas, et viia digiriigi juhtimise küpsus uuele tasemele;
- hoogustada kohalike omavalitsuste digiteerimist ja valitsusvälistes organisatsioonides digilahenduste kasutuselevõttu, pöörates erilist tähelepanu nende teenuste osutamise uuendamisele, tugates tagant kohaliku tasandi IT-korralduse reformi ja suurendades küberturvalisust;
- võimestada digiriigi lahendusi ja võimalusi läbi erasektori.

Eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks toetatakse peamiselt erinevaid digilahenduste ja uuenduste väljatöötamisega seotud ettevalmistavaid tegevusi, nt analüüse, probleemide kaardistamistegevusi, uuringuid; katseprojekte digilahenduste ja uuenduste väljatöötamiseks ning arendamiseks; digilahenduste ja uuenduste väljatöötamisega seotud vajaliku taristu soetamist, sh tulevikutehnoloogiate investeeringud ning arendustegevused; asjakohaste raamistike ja juhendite välja töötamist, et tõhustada digilahenduste ja uuenduste arendamist, planeerimist ja kasutuselevõttu; juurutuse, koostöö, koordineerimise ning teadlikkuse suurendamisega seotud tegevusi, et tõhustada digilahenduste ja uuenduste kasutuselevõttu, sh ettevõtjate hulgas. Lisaks toetatakse kõikides eelnevates punktides nimetatud tegevustes kübervõimekuse parandamisega seotud tegevusi.

Digiriigi lahenduste kasutuselevõtuks erasektoris aidatakse tõsta erasektori digitaliseerituse taset, et see vastaks Eesti riigi digitaliseerituse tasemele. Toetatakse ettevõtete digilahenduste ja uuenduste kasutuselevõttu ning seda ettevalmistavaid ja võimendavaid tegevusi, sealhulgas ettevõtete digitaliseerimise taseme hetkeseisu kaardistust ning digitaliseerimise tegevuskava koostamist ja selle elluviimist.

Sekkumistega toetatakse 2017. a Tallinna (ministrite) e-riigi deklaratsioonis kokku lepitud suuniseid ja võetud kohustusi, toetades ka teenuste piiriülest osutamist ja tugevdades koosvõimet ning vajaduse korral Euroopa ühiste digitaristute kasutuselevõttu või kohandamist.

Sekkumised täiendavad riikliku taaste- ja vastupidavuskava digiriigi investeeringuid, mis on suunatud prioriteetsetele digiteenuste kvaliteedi arenguhüppe programmidele ja digivalitsuse taristu reformile. Peamine eraldusjoon on see, et riikliku taaste- ja vastupidavuskava kaudu rahastatavaid tegevusi ei rakendata ÜKP fondidega samaaegselt. Vajaduse korral võib pärast riikliku taaste- ja vastupidavuskava perioodi ja rahaliste vahendite lõppemist rakenduskava vahendeid kasutada lisauuendusteks ning riikliku taaste- ja vastupidavuskava reformivaldkondade jätkuvaks arendamiseks.

Programm "Digitaalne Euroopa" ja Euroopa ühendamise rahastu täiendavad riigile oluliste arengute toetamist. Eesti on juba taotlenud mõlemast toetust ja seda on plaanis teha ka edaspidi. Taotlemisel jälgitakse, et eelnevalt nimetatud allikatest ei küsitaks toetust tegevustele, mida rahastatakse ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavast.

Eespool nimetatud sekkumiste tulemusena paraneb avalike (digitaalsete) teenuste kvaliteet: kasutajate rahulolu suureneb, teenuseprotsesside kulutasuvus paraneb, protsesside kestus lüheneb, kasutajad säästavad rohkem aega teenuste kasutamisel ja avalik sektor pakub tõhusamalt (digitaalseid) teenuseid. Samuti suureneb avalike (digitaalsete) teenuste turvalisus: suuri küberriske ei realiseeru ja vahejuhtumeid esineb harvem.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsibiiga kooskõlas olevaks. Tegevused on suunatud peamiselt avaliku teenuse osutamiseks, mistõttu rahastamisvahendeid ei kavandata ja meetmeid rakendatakse toetuse vormis

Peamised sihtrühmad

Avalike teenuste osutajad, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning selle allüksused, muud kohalikud ja avaliku sektori asutused, kelle suhtes kohaldatakse küberturvalisuse seadust – teenuseosutajad; ettevõtjad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti (piirkonnapõhist lähenemisviisi ei ole kavandatud, sest Eesti suuruses riigis ei ole see digitaalsete valitsuslahenduste puhul praktiline ega vajalik).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil konkreetselt kavandatud ei ole. Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana nimetatud Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu jne. Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.1.2.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCO14	Avaliku sektori asutused, keda toetatakse digiteenuste, -toodete ja -protsesside väljatöötamiseks	Avaliku sektori asutused	20	50
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	15	230

1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	15	230
1	(ii)	ERF	Ülemineku	PSO04	Uued või uuendatud digiteenused, -tooted ja -protsessid	Arv	20	175

Tabel 9: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(ii)	ERF	Ülemineku	RCR11	Uute ja uuendatud avalike digiteenuste, -toodete ja -protsesside kasutajad	Kasutajaid/aastas	0	2020	4 500 000	SFOS, projektiaruanded

2.1.1.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 10: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	016	136 000 000
1	ERF	Ülemineku	ii	013	20 000 000

Tabel 11: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	01	156 000 000

Tabel 12: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	33	156 000 000

Tabel 13: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	ii	03	156 000 000

2.1.1.3 Erieesmärk: (iii) VKEde kestliku majanduskasvu ja konkurentsivõime tõhustamine ning VKEde töökohtade loomine, muu hulgas tootlike investeeringute kaudu

2.1.1.3.1 Fondide sekkumine

Seonduvate meetmete liigid

Sekkimised põhinevad riigiaruande lisal D, Euroopa poolaasta riigipõhistel soovitud, Eesti teadus- ja arendustegevuse (TA) ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelisel hindamisel¹¹ ning ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamisel¹². Lisaks keskenduvad sekkumised ettevõtluse edendamisele ning teadmismahukate ettevõtjate loomisele ja kasvule, suurema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomisele ja ekspordile ning investeeringutele Eesti kõikidesse piirkondadesse. Sekkimised aitavad kaasa nutika spetsialiseerumise valdkondadele (IKT, tervishoiutehnoloogiad ja -teenused; ressursside väärindamine; arukad ja säästvad energialahendused). Sekkimisloogika hõlmab kolme suunda:

1. ettevõtluse kasvu toetamine, ettevõtluse alustamine, idufirmade ökosüsteemi arendamine ning ettevõtluse toetamise süsteemi ja võrgustike arendamine Eesti eri piirkondades;

2. VKEde konkurentsivõime ning suurema lisandväärtuse ja ekspordi loomise suutlikkuse suurendamine;

3. VKEde juurdepääsu parandamine rahastamisele (kapitalile), sh piirkondades.

Sekkimised hõlmavad ettevõtluse toetamist ja ettevõtte loomist. Toetatakse uute ärimudelite, sh ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist; tugiteenuseid tehnoloogilise innovatsiooni, parimate olemasolevate tehnoloogiate kasutamise, parema juhtimise ja põlvkondade vahetuse soodustamiseks. Toetatakse digitaalkaubanduse (e-kaubandus, platvormimajandus, koostöömajandus) kasutuselevõttu, et parandada Eesti mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõimet ning reaallajalise majanduse arendamist ja rakendamist. Ettevõtjates tuleks rohkem kohaldada automatiseerimise, sh digiteerimise, standardimise, tehisintellekti- ja robotikatehnoloogiasid. Sekkimisega toetatakse ka idufirmade ökosüsteemi suuremat konkurentsivõimet ning teadus- ja arendustegevuse mahukaid idufirmasid. Eesmärk on muuta Eesti atraktiivsemaks üleilmse ulatusega kasvavate ettevõtete asutamiseks. Tehnoloogiaetevõtjate arendamiseks sobiva keskkonna loomist soodustatakse avaliku ja erasektori partnerlusena, mis põhineb idufirmade ökosüsteemi praegustel väljakutsetel ja ülemaailmsel arengul selles valdkonnas. Suurendatakse idufirmade konkurentsivõimet, et säilitada ja arendada talente pikas perspektiivis ning edendada mitmekesisust (sooline ja ealine mitmekesisus, erineva haridustasemega inimeste kaasamine).

Meetmed, millega suurendatakse VKEde konkurentsivõimet ning suutlikkust luua suuremat lisandväärtust ja ekspordi, hõlmavad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate toodete ja tehnoloogiate ekspordi kasvu toetamist, parandades nende paigutamist üleilmsetesse väärtusahelatesse. Sekkimine keskendub teenuste osutamisele, mis jagunevad kolme põhikategooriasse: turuteave (nõuandeteenistus, et teha kindlaks teave ja kontaktid, mis on kõige olulisemad); turuteadlikkus (kasvuprogrammid ja koolitus turulepääsu ettevalmistamiseks ja toetamiseks) ning turu nähtavus (ühised kaubandusstendid, B2B kaubandusmissioonid, sektoripõhine turundustoetus). Sellised teenused võimaldavad jõuda suurema osa rahvusvahelistumise toetust vajavate ettevõtjateni ja pakuvad erinevaid koostöövorme (nt kaubandusmesside või -missioonide kulude jagamine, rahvusvahelistumisega seotud tegevuste hanked, mida ettevõtjad viivad ellu ühiselt). Kirjeldatud lähenemisviis on seega suunatud kahe turutõrke kõrvaldamisele: a) ebatäiuslik ja ebahütlane teave, mis on tingitud turgudeüleselt kättesaadava teabe rohkusest ja keerukusest, ning b) koordineerimine ja võrgustiku puudulik sisenemine turgudele ühiselt, kulutõhusalt ja hästi ettevalmistatud pakkumisega. Investeeritakse väärtusahelapõhiste koostöömudelite väljatöötamisse ning luuakse vahendid teadmiste ja tehnoloogia tõhusaks ülekandmiseks teadusasutustelt ettevõtjatele. Toetatakse ettevõtjate olemasolevate ja uute tehnoloogiate, toodete ja teenuste arendamist ning turuleviimist. Soositakse uute ärimudelite, sh ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete rakendamist ettevõtjate juhtimiskultuuris, mh teavitustöö ja koolitustegevuse kaudu. Toetust antakse ka inkubatsiooni- ja kiirendusprogrammide, koolituste, meistrikursuste, mentorlus- ja arenguprogrammide, konsultatsioonide ning rahvusvahelise ja sektoritevahelise koostöö arendamise edendamise kaudu. Toetatakse tehnoloogia- ja arendusmahukaid investeeringuid eriti nutika spetsialiseerumise valdkondades. Lisaks toetatakse teenuseid, mis on vajalikud VKEde innovatsioonivõime suurendamiseks. Eespool nimetatud meetmete rakendamiseks käivitatakse VKEde

¹¹ https://www.hm.ee/sites/default/files/pr_estonia_-_final_report.pdf

¹² [2020 Lõpparuanne ENG \(ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamine\).pdf - Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#)

arenguprogramm, mh selleks, et toetada tööstuslikku üleminekut ja uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, investeringuid tehnoloogiasse ja tootearendusse (sh prototüüpide loomisse). Täiendavalt toetatakse RRFi kaudu ettevõtjate digiteerimist ja automatiseerimist ning soodustatakse ettevõtjate ärimudelite rohepöoret. Samuti hõlbustatakse ja toetatakse VKEde koostööd olemasolevate klastrialgatuste ja uute võrgustike tegevustega. Toetatakse ettevõtjate kasvu ja laienemist olemasolevatel ja uutel eksporditurgudel, sh vajalike kontaktide leidmise, välisesindajate võrgustiku, messidel osalemise, konsultatsioonide, sihtturgudel põhinevate suunatud teenuste ning ärikoostöö ja ühistegevuse edendamise kaudu. Suurendatakse ettevõtjate suutlikkust teha turuanalüüse, avastada turusignaale, arendada ja turustada turusuunitlusega tooteid ja teenuseid. Suurendatakse ettevõtjate suutlikkust integreeritud müügi- ja turundusjuhtimisel rahvusvahelistele turgudele sisenemisel, nt seminaride, koolituste ning kasvu- ja arenguprogrammide kaudu. Pööratakse rõhku Eesti ettevõtjate rahvusvahelise nähtavuse suurendamisele, sh äridiplomaatia ning sihipärase reklaami ja turunduse kaudu.

Eesti ettevõtjate konkurentsivõime on piirkonniti endiselt väga erinev. Piirkondlikud erinevused on suured lisandväärtuse, ekspordi, teadus- ja arendustegevuse rakendamise suutlikkuse ning ettevõtluse valdkonnas.

Toetus VKEde juurdepääsu parandamiseks rahastamisele (kapitalile) hõlmab tegevusi konkurentsivõimelise ja paindliku investeerimiskeskonna loomiseks kõigis Eesti piirkondades, sh sobivate rahastamisvõimaluste tagamise kaudu. Peamiselt arendatakse välja rahastamisvahendeid, mis on suunatud VKEdele vastavalt eelhindamisel välja toodud turutõrgetele (sh regionaalsed erinevused ja alustavate ettevõtjate vajadused). Samuti on eesmärk tagada eelnevate perioodide rahastamisvahendite jätkuv kasutamine VKEde kapitali kättesaadavuse võimaldamisel. Kagu-Eesti VKEsid toetatakse lisaks tootlike investeringute tegemisel, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Ambitsioonikad ja majanduskasvu soodustavad VKEd mitmesugustes sektorites, näiteks loovmajandus ja turism; idufirmad, sh tehnoloogiamahukad ettevõtted, ning uued ja väljakujunenud piirkondlikud ettevõtted, Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Piirkondliku ettevõtluse arendamise meetme puhul vaid Kagu-Eesti, ülejäänud meetmete puhul terve Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriüleised ja riikidevahelised meetmed

Põhjamaades ja Balti riikides töötatakse välja reaalse majanduse tegevuskavasid ja projekte Eestiga samal ajal. Seetõttu on oluline, et Eesti teeks Balti riikide ja Põhjamaadega aktiivselt koostööd, et sünkroniseerida meetmed ühiste standardite ja majandustehingute andmete semantika väljatöötamiseks. Koostöö nimetatud riikidega aitab Eesti ettevõtjatel teha piiriüleseid tehinguid lihtsamalt ja tõhusamalt. Kavandatud sekkumised aitavad saavutada ELi Läänemere piirkonna strateegia eesmärgi ning hõlmavad mitut kindlaksmääratud poliitikavaldkonda, nagu innovatsioon, aga ka turism ja kultuur. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt sõpruslinnad Valga-Valka), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega piiriülestes programmides, nagu Läänemere keskosa programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm.

Rahastamisvahendite kavandatud kasutamine

VKEde kapitali kättesaadavuse tagamiseks rakendatakse rahastamisvahendeid laenude ja tagatiste vormis, teisi meetmeid rakendatakse toetuse vormis. Rahastamisvahendite eelhindamine (ex-ante) koos detailsete

ettepanekutega valmib 2022 sügisel, kuid peamine eesmärk on tagada finantseerimise pakkumine ettevõtluse alustamiseks ja kasvu toetamiseks, sh arvestades regionaalseid erisusi.

2.1.1.3.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	1950	9840
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	80	800
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO03	Rahastamisvahenditest toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	50	300
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	1870	9450
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCO05	Toetatavad uued ettevõtjad	Ettevõtjad	210	1090

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR17	Uued ettevõtjad, mis endiselt tegutsevad	Ettevõtjad	0	2021	275	SFOS, Äriregister
1	(iii)	ERF	Ülemineku	RCR25	Töötaja kohta kasvanud lisandväärtusega VKEde arv	Ettevõtjad	0	2021	4300	SFOS, Äriregister

2.1.1.3.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	010	17 540 000
1	ERF	Ülemineku	iii	013	11 440 700
1	ERF	Ülemineku	iii	021	118 033 276
1	ERF	Ülemineku	iii	023	613 900
1	ERF	Ülemineku	iii	024	11 586 124
1	ERF	Ülemineku	iii	025	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	026	770 000
1	ERF	Ülemineku	iii	027	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	029	5 000 000

Tabel 17: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	01	161 965 206
1	ERF	Ülemineku	iii	03	7 016 000
1	ERF	Ülemineku	iii	04	10 524 000

Tabel 18: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	28	7 505 206
1	ERF	Ülemineku	iii	33	172 000 000

Tabel 19: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iii	03	179 505 206

2.1.1.4 Erieesmärk: (iv) nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse oskuste arendamine

2.1.1.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika järgib riigiaruande lisa D ja Euroopa poolaasta investeerimissuuniseid ning Eesti teadus-, arendus- ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelise hindamise tulemusi. Sekkumistega toetatakse riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava (2021–2035)¹³ ja Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“¹⁴ rakendamist.

Sekkumised keskenduvad teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni tulemuste kasutamise ja mõju suurendamisele ning innovatsiooni levitamisele ühiskonnas kooskõlas nutika spetsialiseerumise strateegiaga.

Sekkumisloogika toetab erieesmärgi „(i) teadus- ja innovatsioonivõimekuse arendamise ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu suurendamine“ saavutamist. **Sekkumised on suunatud vajalike kompetentside, oskuste ja kogemuste kasvatamisele, et suurendada teadus- ja innovatsioonivõimekust ning eesliinitehnoloogiate kasutuselevõttu.** See hõlmab nii innovatsiooni-, juhtimis- ja administratiivseid, ettevõtlus-, koostöö- ja koosloome- (sh osalemine ettevõtlikus avastusprotsessis) kui ka muid oskusi, mis toetavad nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut, innovatsiooni-, digi- ja rohepööret ning ettevõtlust.

Innovatsiooni levikuks, ettevõtluse ja nutika spetsialiseerumise toetamiseks ja süsteemsete muutuste toimumise vältimatuks eelduseks on asjakohaste oskuste, teadmiste ja inimressursi ning kompetentside olemasolu. Seetõttu keskenduvad sekkumised nutika spetsialiseerumise, teadmussiirde- ja innovatsiooni- ning ettevõtlusoskuste, sh teadustulemuste kommertsialiseerimiseks ja kasutuselevõtuks vajalike oskuste parandamisele teadmussiirde protsessidega seotud võtmeisikute seas: **ettevõtjad, teadusasutuste ja kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, avaliku sektori juhid ja spetsialistid.**

1. Erasektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumised hõlmavad toetust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rolli suurendamiseks ettevõtjate ärimudelites ning innovatsiooni edendava ettevõttejuhtimise kultuuri arendamise kaudu, suurendades

¹³ <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

¹⁴ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid>

ettevõtjate teadlikkust teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eelistest ja võimalustest (nt nõustamine, konsultatsioonid, õppekõlastused). Samuti hõlmavad sekkumised töötajate pädevuste arendamise toetamist, sh (välis-)tippspetsialistide kogemuse ja kompetentside kaasamise kaudu. Suurendatakse ettevõtjate TAI võimekust, sh innovatsiooniks vajalike pädevuste arendamise kaudu. Pakutakse tuge ettevõtlikkuse kasvatamiseks ja ettevõtlusega alustamiseks. Suurendatakse ettevõtjate ja töötajate oskusi ja teadlikkust, mis on vajalikud nutika spetsialiseerumise valdkondade arendamiseks. Samuti arendatakse digi- ja rohepöörde ning ettevõtjate üleminekuga seotud oskusi ning pakutakse tugiteenuseid, et soodustada tehnoloogia uuendamist, parimate võimalike tehnoloogiate kasutamist, juhtimiskvaliteedi paranemist ja põlvkondade vahetust.

2. Teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide innovatsioonivõimekuse, ettevõtluskoostöö ja nutika spetsialiseerumise valdkondade arendamiseks vajalikud pädevused

Teadmussiirde- ja innovatsioonivõimekuse ning ettevõtluse ja nutika spetsialiseerumise toetamiseks luuakse teadusasutuste ja kõrgkoolide olemasolevale akadeemilisele ja tugipersonalile (sh teadmussiirdeüksuste ja arendusosakondade töötajad) võimalused oma teadmussiirdealaste teadmiste ja oskuste täiendamiseks. Selle tulemusel paraneb teadus- ja arendusalaste ning teadmussiirdega seotud teenuste (sh teadushalduse ja tugiteenuste) kvaliteet, suutlikkus kujundada ja juhtida ettevõtluskoostööd ettevõtliku avastusprotsessi põhimõtteid järgides ja seda rakendada oma asutuse teadmussiirde võimekuse laiendamisel. Sekkumised hõlmavad mh enesetäiendamise võimalusi *spin-off*-ettevõtluse ja teadmuse jätkusuutliku turupõhise kommertsialiseerimise mudeli arendamiseks ning intellektuaalomandi kaitse võimaluste ja võimekuse parandamiseks, teadustulemuste kommertsialiseerimiseks, kvaliteetsete teadushalduse ja tugiteenuste arendamiseks, koostöö juhtimiseks ettevõtliku avastusprotsessi vaimus, teadusandmete ja -info paremaks kasutamiseks jne. Samuti toetatakse akadeemilise ja tugitöötajate vajalike oskuste ja kogemuse omandamist ettevõtluskoostöö ja kommertsialiseerimisoskuste arendamisega seotud võrgustikes ja kogemusõppe kaudu maailma tippasemel teadmussiirdekeskustes. Kompetentside arendamiseks kasutatakse erinevaid formaate: koolitused, seminarid, õppekäigud, stažeerimine, mentorlus, töövarjutamine jms, arvestades seejuures ka rahvusvahelise kogemuse ja kompetentsi kaasamise mõõdet (nt oskuste täiendamine teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide jt tippasemel teadusuuringute kommertsialiseerimisasutuste ja teadusorganisatsioonidega koostöös, väliskoolitustel osalemine, välisekspertide koolitused jms). Toetatakse nii asutusepõhiseid kui ka asutuste ühistegevusi.

3. Avaliku sektori innovatsioonivõimekuse suurendamiseks vajalikud pädevused

Sekkumiste kaudu suurendatakse avaliku sektori juhtide pädevust ja rolli uuenduste elluviijana ning sektoriteülese koostöö loojatena. Sekkumiste tulemusena kasvab sihtrühma kompetentsus nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaalsete teenuste valdkonnas. Samuti paraneb nende suutlikkus tellida nendes valdkondades teadusmahukaid uuringuid ja projekte ning võimekus neid edukalt ellu viia.

Sekkumised keskenduvad avaliku sektori juhtide innovatsiooni edendava juhtimiskultuuri ja selleks vajalike kompetentside arendamisele. Juhtidele luuakse võimalused täiendada oma teadmisi ja kogemusi nutika spetsialiseerumise, rohepöörde ja digitaliseerumise valdkondades nii individuaalsete kui ka rühmaviisiliste arendustegevuste kaudu (arenguprogrammide, õppekäikude, stažeerimiste, konsultatsioonide, nõustamiste jmt vormis). Sektoriteüleste koostööformaate kaudu parandatakse koostööd teadus- ja arendusasutuste, ettevõtjate ja avaliku sektori vahel, luues sel moel eeldused tõhusate lahenduste leidmiseks ja rakendamiseks. Teemaatilistes ühisprojektides töötatakse välja lahenduste või avalike teenuste prototüüpe. Võrgustike arendamise, konverentside ja seminaridega luuakse eeldused ja võimalused kogemuste jagamiseks ja vastastikuseks õppimiseks. Vajaduse korral kaasatakse arendustegevuste sihtrühma kohalike omavalitsuste ja erasektori juhte.

Tegevused viiakse ellu kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavate digi- ja roheoskuste meetmetega.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis, sest kavandatav tegevus tulu ei too, mistõttu ei ole finantsinstrumentide kasutamine põhjendatud.

Peamised sihtrühmad

Ettevõtjad (sh VKE-d), teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide akadeemiline ja tugipersonal, sh doktorandid/noorteadlased, teadusasutuste ja kõrgkoolide teadmussiirde üksused, ministeeriumid ja muud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga seotud avaliku sektori asutused (nt kohalikud omavalitsused, munitsipaalüksused)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Komisjonide ja valikuorganite koosseisus võetakse arvesse soolist tasakaalu, kehtestatakse mittediskrimineerivad põhimõtted ning hindamis- ja valikumenetlused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Nutika spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtluse toetamiseks vajalike oskuste täiendamine hõlmab mh koolitustel, seminaridel, õppevisiitidel, mentorluses, töövarjutamisel, praktilisel vms osalemisel, arvestades seejuures rahvusvahelist mõõdet (nt täiendamine välismaal, välisekspertide ja koostööpartnerite kogemuse kaasamine, koostöö rahvusvaheliste teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide, ülikoolide teadmussirdeüksuste jt partneritega, võrgustikutegevused, kogemuste jagamine ja parimate tavade vahetamine jms).

Sekkumised panustavad ELi Läänemere strateegia eesmärkide elluviimisse ning katavad Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas määratletud fookusvaldkondade (nutika spetsialiseerumise valdkondade) kaudu erinevaid poliitikavaldkondi.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.1.4.2 Näitajad

Tabel 20: Väljundnäitajad								
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonnakategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCO101	VKEd, kes investeerivad aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskustesse	Ettevõtjad	2250	7900
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSO05	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavatesse oskustesse investeerivad organisatsioonid	Organisatsioonid	35	70

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
1	(iv)	ERF	Ülemineku	RCR98	VKEde töötajad, kes läbivad koolituse aruka spetsialiseerumise, tööstusliku ülemineku ja ettevõtlusega seotud oskuste arendamiseks (oskuste liigiti: tehnilised, juhtimis-, ettevõtlusalased, keskkonnahoidlikud jm oskused)	Osalejad	0	2021	23 700	SFOS, projekti-aruanded
1	(iv)	ERF	Ülemineku	PSR06	Nutikat spetsialiseerumist, tööstuslikku üleminekut ja ettevõtlust toetavate oskuste (tehnilised, juhtimis-, ettevõtlusalased, rohepöoret toetavad jm) omandamisele suunatud tegevuses osalenud töötajad	Töötajad	0	2020	680	SFOS, projekti-aruanded

2.1.1.4.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	023	5 800 000
1	ERF	Ülemineku	iv	028	4 900 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	01	10 700 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	33	10 700 000

Tabel 25: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
1	ERF	Ülemineku	iv	03	10 700 000

2.1.2. PRIORITEET: DIGITAALSE ÜHENDUVUSE ARENDAMINE

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.2.1 Erieesmärk: (v) digitaalse ühenduvuse suurendamine

2.1.2.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

1) Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamine

Toetust väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamiseks antakse hõredalt asustatud piirkondades, kus ettevõtted ei suuda või ei soovi ise investeerida, sh Eesti kirde- ja kagupiirkondades.

Eesti on investeerinud 7000 km baasvõrkude ehitamisse hõredalt asustatud piirkondades, mis on väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude loomise eeltingimus. Siiski on nn valgetes turutõrgete piirkondades ligikaudu 75 000 aastaringses kasutuses olevat aadressi (elu- ja töökohad). Aadressid või nn valged piirkonnad kaardistatakse üksikasjalikult enne toetuse andmist (2021–2022). Prioriteediks seatakse piirkonnad, mis on kõige mahajäänud ja eeldavad nõudluse kasvu, et tagada lairibateenuste tõhusus ja kasutuselevõtt.

2) 5G leviala arendamine

5G leviala jaoks vajaliku taristu arendamist toetatakse suuremates transpordikoridorides ning elamu- ja äripiirkondades. 5G-võrkude laialdane kasutuselevõtt nõuab erasektorilt märkimisväärseid investeeringuid mitte ainult 5G-spetsiifilisse taristusse, vaid ka baasvõrgu ja tugijaamade katvuse suurendamiseks. 5G-tehnoloogia potentsiaali vallandamiseks on oluline, et teenus oleks kättesaadav mitte ainult katseprojektina, vaid ka suuremas ulatuses, kui erasektori investeeringud ei ole kasumlikud. 7000 km pikkune baasvõrk annab hea võimaluse investeerida 5G-taristusse ja -teenustesse. 5G-koridorid ja turutõrkega alad määratakse kindlaks enne riigiabi andmist (2022–2023).

Mõlemad meetmed aitavad vähendada digilõhet linna- ja hõredalt asustatud piirkondade vahel ning luua ettevõtjatele ja inimestele võimalusi uute teenuste väljatöötamiseks ja kasutamiseks.

Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrgu ehitamiseks on RRFist kavas aastatel 2022–2023 investeerida 24,29 mln eurot. 5G-taristu arendamiseks TEN-T transpordikoridoridel on kavas taotleda Via Baltica Eesti-Läti piiriülese lõigu katmiseks toetust Euroopa Ühendamise Rahastu digitaliseerimise programmist (CEF Digital).

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude arendust toetatakse maapiirkondades, mis on ühtlasi turutõrkepiirkonnad, kus puudub mõistlik tasuvusaeg investeeringute tagasi teenimiseks ning millest tulenevalt ettevõtted konkurentsitingimustes ise investeeringuid ei tee. Transpordikoridoridel tuleb tagada

katkematu 5G leviala aastaks 2025 (EL eesmärgid), mis nõuab täiendavate mastide paigaldamist kindla tihedusega. Väheste kasutusjuhtude tõttu ei ole mobiilsideettevõtjad valmis kandma kogu investeeringuga seotud majanduslikku riski. Seetõttu ei sobi finantsinstrumendid taoliste projektide rahastamiseks.

Peamised sihtrühmad

Peamine sihtrühm on kiire lairibaühenduse ja 5G-teenuse võimalik lõppkasutaja – kodumajapidamised (elanikud), ettevõtted või avaliku sektori organisatsioon, kellel puudub juurdepääs väga suure läbilaskevõimega juurdepääsulairiba- ja 5G-võrkudele või kes asuvad nõrga ühendusega piirkonnas.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Sekkumisi valmistatakse ette koostöös erasektori turuteenuste osutajate ja kohalike omavalitsustega. Turutõrgete piirkonnad määratakse kindlaks sekkumiste käigus enne toetuse andmist. Piirkondlike erinevuste vähendamisel eelistatakse mahajäänud regioone. Sihtpiirkond on kogu riik, kuid rohkem tähelepanu on kavas pöörata mahajäänud piirkondadele nagu Kagu- ja Kirde-Eesti.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

5G piiriülesed koridorid Läti ja Leeduga.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.2.1.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO41	Lisandunud eluruumid, millel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Eluruumid	3 000	14 500
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCO42	Lisandunud ettevõtjad, kellel on juurdepääs ülikiirele lairibaühendusele	Ettevõtjad	200	500
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSO06	Rajatud 5G mastid	Mastid	0	200

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR53	Eluruumid, kuhu on tellitud lairibaühendus väga suure läbilaskevõimega võrku	Eluruumid	0	2020	4 800	SFOS, projektiaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	RCR54	Ettevõtjad, kes on tellinud lairibaühenduse väga suure läbilaskevõimega võrku	Ettevõtjad	0	2020	200	SFOS, projektiaruanded
2	(v)	ERF	Ülemineku	PSR07	5G levialaga kaetud transpordikoridorid	Transpordikoridorid	0	2021	5	SFOS, projektiaruanded

2.1.2.1.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 28: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	032	17 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	034	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	036	1 720 000

Tabel 29: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	01	63 720 000

Tabel 30: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	31	45 000 000
2	ERF	Ülemineku	v	33	18 720 000

Tabel 31: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	v	03	63 720 000

2.1.3. PRIORITEET: ROHELISEM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet

See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.3.1. Erieesmärk: (i) energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamine

2.1.3.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erieesmärgi sekkumised on suunatud riigipõhiste soovituste lisa D kohaselt energiatõhususe meetmete ja taastuvatele kütustele ülemineku edendamisele, sh sekkumistele hoonete energiatõhususe suurendamiseks ja taastuvate energiaallikate kasutamiseks energiatarbimises ja -tootmises.

1. Toetus korterelamute rekonstrueerimiseks

Eestis elab 70% elanikkonnast korterelamutes. Kui korterelamute rekonstrueerimine ei hoogustu, elab ligikaudu 200 000 elanikku eluruumides, mis on jõudnud 2030. aastaks oma eeldatava eluea lõpuni.

Rekonstrueerimise toetamisel toetuste ja rahastamisvahendite kaudu on vahetu positiivne mõju elanikele. Elamute põhjalik rekonstrueerimine tähendab, et hoone energiatarbimine väheneb märgatavalt ning elutingimused paranevad tänu paremale sisekliimale ja eluasemete üldisele kvaliteedile. Rekonstrueerimisel on oluline mõju ka maapiirkondades, kus esinevad turutõrked, sest rekonstrueerimise toetamine loob konkurentsivõimelisi ja kvaliteetseid eluasemeid, vähendades linna- ja maapiirkondade vahelist lõhet. Meedet rakendatakse kõikides piirkondades, kuid toetusi diferentseeritakse nii, et suuremad toetussummad suunatakse madalamate kinnisvarahindadega ehk turutõrgetega piirkondadesse. Senine rekonstrueerimise toetusmeetme statistika näitab, et Ida-Viru maakonnas, Valga maakonnas ja muudes äärepoolsetes piirkondades on taotluste esitamine olnud tagasihoidlik.

Korterelamute rekonstrueerimist ergutatakse toetuste ja laenudega. See võimaldab saavutada eluasemete energiatõhususe ja sisekliima parandamisega seotud eesmärke. Laene antakse olukorras, kus krediitiasutused ei paku korteriühistutele laene või annavad laene turu keskmisega võrreldes ebamõistlikel tingimustel. Laenuvõimalus on mõjus turutõrke piirkondades, kus kinnisvaratehingute keskmised hinnad on madalad ja krediidiandjad peavad riske liiga suureks. Üksikasjalikumad tingimused on väljatöötamisel, sh eluaseme investeeringute fondi kontseptsioon kombineeritud toetusmeetmete rakendamiseks. Ühtlasi toetatakse korterelamute energiatõhususe eesmärgil rekonstrueerimist ka Taasterahastust (RRF), et tagada rekonstrueerimisturul üleminekul struktuurivahenditest avanevatele uutele toetusseemidele (st RRFi vahendid võetakse kasutusele varem) stabiilne rahastus.

2. Toetus korterelamute etapipõhiseks rekonstrueerimiseks madala kinnisvara väärtusega piirkondades

Aastaks 2030 on Eestis madala kinnisvara väärtusega piirkondades ligikaudu 1000 probleemset, osaliselt asustatud korterelamut. Osaliselt asustatud korterelamud (korterühistud) ei ole kulude jaotuse tõttu võimelised hoonet hooldama. Seetõttu on madala kinnisvara väärtusega piirkondades vaja rakendada toetusmeetmeid, mis vastab korteriühistute finantsvõimekusele, jagades tervikliku rekonstrueerimise väiksemateks töopakettideks. Väiksemate töopakettide eesmärk on energia säästmine ja hoonete etapipõhise rekonstrueerimise hõlbustamine, et parandada nende seisukorda. Kortrerelamute etapipõhise rekonstrueerimise järjepidevus tagatakse hoonete rekonstrueerimispassiga, mis annab ühtlasi korteriühistule teavet korterelamu rekonstrueerimispotentsiaali kohta.

Rekonstrueerimismeetmetega toetatakse paremat elukeskkonda vanades korterelamutes, tuginedes tänapäevastele kvaliteedikriteeriumidele: madalamad energiakulud, parem sisekliima ja juurdepääsetavus. Rekonstrueerimismeetmed aitavad eluruumide kvaliteeti parandada. See omakorda annab kohalikele ettevõtjatele parema juurdepääsu tööjõule, kuna hea elukeskkond muudab piirkonna atraktiivsemaks.

3. Kaugküttetorustiku ja katelseadmete renoveerimine

Üleminek säästvamale energiatarbimisele soojuse tootmisel ja jaotamisel katelde kaudu ning soojustorustiku renoveerimine on oluline meede energiatõhususe suurendamiseks ja taastuvate energiaallikate kasutuselevõtuks. See aitab kaasa ka õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele energiasektoris. Samuti võimaldab see vähendada õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside heidet ning parandada välisõhu kvaliteeti linnades ja vähendada selle mõju inimeste tervisele.

Fossiilkütusel töötavad katlad renoveeritakse taastuvatel energiaallikatel töötavateks katlamajadeks maksimaalselt 21 MW ulatuses, kaugküttetorustik renoveeritakse maksimaalselt 55 km ulatuses. Toetust antakse ainult investeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid. Kui renoveerimise tulemusena võetakse uue kütusena kasutusele biomass, peab biomass taastuenergia allikana arvesse võtmiseks vastama biomassi säästlikkuse kriteeriumitele direktiivi (EL) 2018/2001 mõistes. Üleminek fossiilkütuste kasutamisel kaugkütteks taastuvate energiaallikate kasutamisele ja vanade kaugküttetorude asendamine uute energiatõhusate torudega aitab kaugküttesüsteeme tulevikukindlamaks muuta, tehes need vastupidavamaks tulevastele muutustele, nagu fossiilkütuse hinnatõus ning kliimamuutustest (nt üleujutustest või tormidest) tulenevad riskid. Samuti aitab see saavutada Eesti energia- ja kliimaeesmärke.

4. Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine

Lokaalkütte puhul on oluline edendada uusi tehnoloogiaid ja võimaluse korral toetada eramajade ühendamist kaugküttevõrguga või asendada olemasolevad kodumajapidamises kasutatavad kütteseadmed uute taastuenergiaga töötavate kütteseadmetega, mis vastavad rangematele heite piirnormidele. Sellise meetme rakendamine aitab otseselt kaasa õhusaaste vähendamisele linnades ning seda tuleks esmalt rakendada piirkondades, kus õhukvaliteedi piir- ja/või sihtväärtused on ületatud. Tihedalt asustatud piirkondades toetatakse ligikaudu 2350 eramajas vananenud tahkekütuse-kütteseadme välja vahetamist või selle ühendamist kaugküttevõrku. Kütteseadmed peavad vastama Komisjoni määrusele (EL) 2015/1189 ja muudele säästvuse nõuetele, sh ökodisaini ja energiamärgistuse standarditele. Toetust antakse ainult investeringutele, mis ei hõlma fossiilkütuseid.

5. Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine

Peamine vahend, kuidas õhusaasteainete heitkoguste vähendamiseks rakendatud meetmete tõhusust ja üldist keskkonnapoliitikat kontrollida, on õhukvaliteedi hindamine. Oluline on hinnata selliste ainete mõju nii ökosüsteemile kui ka inimeste tervisele. Sekkumise tulemusena võimaldab ajakohastatud riiklik seirevõrgustik hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside, näiteks metaani ja lühiajalise kliimamõjuga saasteainete (nt must süsinik) taset. Mõõtevõrgu ja modelleerimissüsteemi kombineerimine võimaldab piisava ruumilise lahutusvõimega hinnata asjaomaste ühendite sisaldust kogu Eesti territooriumil. Integreeritud hindamine võimaldab rakendatud meetmete asjakohasust ühiskonnale selgelt põhjendada ning seostab õhusaasteainetega kokkupuutumist inimeste terviseriskidega. Kohtkütte sektori kasvuhoonegaaside ja välisõhu saasteainete heitkogused on otseselt seotud iga üksikisiku ja kodumajapidamise isiklike valikutega. Ülevaatlukuma seireinfo abil on võimalik mõjutada elanikkonna käitumist (nt muutes nende kütmissarjumusi), et vähendada eramajade kütmisel tekkivaid heitkoguseid ja kasvuhoonegaaside heidet ning suurendada energiatõhusust. Selle sekkumise raames toetatakse:

- 1) õhukvaliteedi ja kasvuhoonegaaside seirevõrgu arendamist ning seireandmete paremat jaotamist, et hinnata rakendatud meetmete tõhusust ja teavitada elanikkonda;
- 2) asukohapõhise terviseriski hindamise süsteemi loomist ja elanikkonna teavitamist õhukvaliteedist tulenevatest terviseriskidest.

5. Tervishoiusektori taristu energiatõhusus

COVID-19 kriis on toonud teravama rõhuasetuse tervishoiutaristule. Eesti maakonnahaiglate taristu on aegunud. Maakonnahaiglad ehitati 1950. ja 1970. aastatel, mitmes maakonnas isegi varem (nt 1906. ja 1938. aastal). Hooned on sageli liiga suured, neid kasutatakse ebatõhusalt ja see suurendab püsikulusid. Maakonnahaiglate taristu energiatõhususe suurendamine aitab parandada energiatõhusust ja suurendada ruumikasutuse efektiivsust. Selle kaudu on võimalik saavutada suuremat kulutõhusust, säästa halduskulusid ja mõjutada tervishoiusektori jätkusuutlikkust. Energiatõhususe arendamine maakonnahaiglates käib käsikäes tervishoiu- ja sotsiaalsfääri integreerimiseks vajalike investeringutega ning maakonna heaolukeskuste loomisega, mida toetatakse ERFi vahenditest poliitikaeesmärgi nr 4 raames.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Korteriühistud, kohalikud omavalitsused, tihedalt asustatud piirkondades asuvad eramajad/korterimajad, kus kasutatakse tahkekütuse kütteseadmeid, kaugkütteettevõtted, integreeritud heaolukeskused, poliitikakujundajad, linnaõhu saasteainetega kokkupuutuvad elanikud.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Eluasemesektori energiatõhususe meetmete puhul keskendutakse eluasemete parandamiseks tasakaalustatud meetmete pakkumisele kõigis piirkondades, et vältida ebavõrdsust, sh energiaostuvõimetust. Kuna maapiirkondades on korteriühistute finantsvõimekus tervikrekonstrueerimise jaoks liiga kehv, siis töötatakse välja etapipõhise rekonstrueerimise meede, mis võimaldab korterelamu rekonstrueerida pikema aja jooksul, et võetud kohustusi hajutada. Maapiirkondadesse ehitatakse või on ehitatud uusi ligipääsetavaid korterelamuid vähe ning seetõttu suureneb korterelamute rekonstrueerimise tulemusel ka kergemini ligipääsetavate eluruumide arv. Ligipääsetavus on eriti oluline seetõttu, et ühiskonnas kasvab eakate ja erivajadustega inimeste osakaal.

Hoonete rekonstrueerimise riikliku pikaajalise strateegia väljatöötamisse kaasati asjaomased sidusrühmad, et kaaluda ettepanekuid, mis tagaksid laiemal kasul energiatõhususe, ligipääsetavuse, ohutuse ja piirkondade tühjenemise seisukohast.

Meetmed taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks kaugküttes ja -jahutuses töötatakse välja asjaomaseid sektoreid (nt kaugkütteettevõtteid) kaasates. Meetmed tehakse kõigile turuosalistele avalikult kättesaadavaks.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eestis pööratakse erilist tähelepanu suure piirkondliku/maapiirkonna kasu tagamisele. Kuna seni on üle 60% toetustest jaotatud Tallinnas ja Tartus ning nende naaberpiirkondades, keskendutakse järgmisel eelarveperioodil rohkem piirkondlikule mõõtmele ja suurendatakse toetuste ja finantsinstrumentide pakkumist madalama kinnisvarahinnaga turutõrke piirkondadesse. See saavutatakse läbi teavitustegevuse tõhustamise piirkondades ning energiatõhususe valdkonna nõustajate ja spetsialistide arvu suurendamise.

Elamute kaugküttevõrkudega ühendamise või tahkekütuse kütteseadme renoveerimise toetused on suunatud tihedalt asustatud piirkondadesse suurtes linnades.

Kaugküttesüsteemide ja katlamajade renoveerimise ja ehitamise toetamise (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse) sihtpiirkond on kogu Eesti.

Õhuseirevõrgu ja õhusaasteainete modelleerimise süsteemi täiustamine ja ajakohastamine hõlmab kogu Eestit.

Sotsiaalsesse taristusse investeerimine ja konkreetsed investeerimisobjektid valitakse piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike profiilide alusel, eelistades kõige ebasoodsamas olukorras asuvaid objekte.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Tegevuste iseloomust ja sihtrühmast tulenevalt on elluvijad eelkõige siseriiklikud organisatsioonid ja taotlejad. Selle erieesmärgi all plaanitakse teha rahvusvahelist koostööd terviseriski hinnangute süsteemi loomisel. Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahendamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis mitmed tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu). Antud erieesmärgi all panustavad eesmärgi „Kaitsta Läänemerd“ õhukvaliteedi parandamise meetmed.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministeeriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Eluasemesektori energiatõhususe parandamiseks rakendatakse lisaks toetusele ka rahastamisvahendeid laenude vormis, teisi erieesmärgi meetmeid rakendatakse toetuse vormis. Rahastamisvahendeid laenude vormis kasutatakse piirkondlike erinevuste vähendamiseks ja finantsinstrumentide pakkumiseks turutörke piirkondades, nt piirkondades, kus kinnisvaratehingute keskmised hinnad on madalad ja krediidiandjad peavad riske liiga suureks. Laenuvõimaluse rakendamiseks töötatakse välja elamute rekonstrueerimise rahastu, mis pakub eluasemete rekonstrueerimiseks sobivaid intressimäärasid ja tagasimaksetähtaegu. Üksikasjalikumad tingimused on väljatöötamisel, rahastamisvahendite eelhindamine (ex-ante) valmib 2022 sügisel.

2.1.3.1.2. Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
3	i	ERF	Ülemineku	RCO18	Suurema energiatõhususega eluruumid	Eluruumid	13 800	32 000
3	i	ERF	Ülemineku	PSO07	Parendatud korterelamutes asuvate eluruumide arv	Eluruumid	3 600	8 100
3	i	ERF	Ülemineku	RCO22	Lisandunud võimsus taastuvenergia tootmiseks (millest: elektrienergia, soojusenergia)	MW	7	21
3	i	ERF	Ülemineku	RCO20	Äsja ehitatud või täiustatud kaugkütte- või kaugjahutusvõrgud	Km	15	55
3	i	ERF	Ülemineku	PSO08	Paranenud küttesüsteemiga elamud	Elamud	750	2 350
3	i	ERF	Ülemineku	PSO09	Õhukvaliteedi hindamiseks kasutatavad hindamis- ja seiresüsteemid	Arv	4	16
3	i	ÜF	-	PSO44	Suurema energiatõhususega tervishoiusektori taristu	Ruutmeetrid	0	26 935

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
------------	------------	------	----------------------	--------	---------------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------------

3	i	ERF	Üle- mineku	RCR26	Primaarenergia aastane tarbimine (sellest: elamud, üldkasutatavad hooned, ettevõtted, muu)	MWh/aa stas	3 100 000	2020	2 964 500	SFOS, projekt iaruan ded
3	i	ERF	Üle- mineku	RCR29	Hinnangulised kasvuhoonegaasid e heitkogused	Tonni CO2 ekv/a	2 168 000	2018, 2020	2 138 230	SFOS, projekt iaruan ded
3	I	ÜF	-	RCR26	Aastane primaarenergia tarbimine	MWh/aa stas	7 876	2020 - 2022 aasta te kesk mine tarbi mine ühe aasta kohta	5 654	Projekt ide järelar uande d, energi auiditi d
3	I	ÜF	-	RCR29	Hinnangulised kasvuhoonegaasid e heitkogused	tonni CO2 ekviva lent/aasta s	2 672	2020 - 2022 aasta te kesk mine tarbi mine ühe aasta kohta	1 918	Projekt iaruan nete alusel

2.1.3.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 34: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	041	73 600 000
3	ERF	Ülemineku	i	042	315 900 000
3	ERF	Ülemineku	i	044	16 200 000
3	ERF	Ülemineku	i	045	6 300 000
3	ERF	Ülemineku	i	077	10 000 000
3	ÜF	-	i	044	30 000 000

Tabel 35: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	01	386 900 000
3	ERF	Ülemineku	i	03	35 100 000
3	ÜF	-	i	01	30 000 000

Tabel 36: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	33	407 000 000
3	ERF	Ülemineku	i	32	15 000 000
3	ÜF	-	i	22	30 000 000

Tabel 37: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	i	03	422 000 000
3	ÜF	-	i	03	30 000 000

2.1.3.2. Erieesmärk: (ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega

2.1.3.2.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Taastuvenergia direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt on riigil kohustus suurendada taastuvenergia osakaalu. Sama näeb ette taastuvenergia uus 2023a. 18. oktoobril vastu võetud direktiiv (EL) 2023/2413, mille Eesti plaanib üle võtta 2024 a. esimeses pooles. Siseriikliku taastuvenergia eesmärgi kohaselt aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65 protsenti riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest. Elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest moodustab taastuvenergia vähemalt 100 protsenti. Seatud eesmärgi täitmise edukust tagab valdkondade ülene dekarboniseerimine rakendades kõiki säästlikkuse kriteeriumitele vastavaid lahendusi. Biometaan on kodumaine keskkonnasäästlik kütus, sest selle tootmise käigus muidu looduslikul teel rohtse biomassi ja põllumajandusjäätmete bioloogilisel lagunemisel atmosfääri eralduv metaan ja CO₂ püütakse kinni ning puhastatakse. Biometaani kasutamise osas on täiendav positiivne mõju KHG heitme minimaliseerimine läbi kogu ahela.

Taastuvenergia eesmärkide täitmise taustal ei saa ära unustada energia julgeoleku aspekti. Eestis on hästi arenenud gaasitaristu, mille dekarboniseerimisel on suur mõju täiendava energia julgeoleku tekitamisel. Seetõttu on oluline tagada, et olemasolevas gaasitaristus, mida on suures osas EL toetustega rajatud, kasutatakse maksimaalselt keskkonnasõbralikke taastuvaid gaase. Eesti ei ole veel enda biometaani potentsiaali rakendanud maksimaalses matus.

Eesti eestvedamisel uuriti regionaalse gaasitaristu (kolm Balti riiki ja Soome) võimalikke dekarboniseerimise võimalusi. Uuring valmis Euroopa Tehnilise toe instrumendi toel (TSI Instrument). Biometaani ressursi kasutamine olemasolevas gaasivõrgus on kõige kiirem võimalus ning väikseima kuluga ühiskonnale tagamaks rohegaaside kasutuse suurendamist¹⁵.

Olemasolev gaasitaristu on hästi arendatud tarbijate vaatest (näiteks tööstus), kuid potentsiaalsed uued biometaani tehased asuvad olemasolevast gaasitrassist eemal ning seal puudub vajalik tehniline lahendus biometaani võrku sisestamiseks. Lisanduva kodumaise biometaani jõudmine tarbijateni on oluline energiapotentsiaali parandav lähenemine.

Seni on tagatud gaasitaristu tarbijatele vajalik energia regionaalse gaasitaristu kaudu, kasutades selleks fossiilset maagaasi. Seatud ambitsioonika taastuvenergia eesmärgi saavutamiseks on vajalik suurendada rohegaaside mahtu olemasolevas gaasitaristus.

Toetuse kaudu on mõistlik rajada rohegaaside sisestamiseks vajalik gaasitaristu selliselt, et loodav taristu on erinevatele tootjatele avatud. Selline arendus motiveerib uute tootjate turule tulekut, kuna biometaani on võimalik kestlikult suunata tarbimisse läbi olemasoleva taristu.

¹⁵ <https://energiatalgud.ee/node/8941>

Sekkumise tulemusena luuakse üle Eesti biometaanisüsteem, mis saavad teenindada kõiki regioonis juba olevaid ja uusi biometaanitehaseid.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Peamised sihtrühmad

Riiklik võrguhaldusettevõte

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Töötatakse välja asjakohane meetodika sisestusjaamade asukohtade rajamiseks selliselt, et oleks tagatud nende maksimaalne avalik kasutamine kõigi biometaanitootjate poolt, arvestades gaasitaristut ning biometaanitehaste potentsiaalseid asukohti. Meedet välja töötades kaasatakse huvitatud pooli, turuosalisi ning seotud ministereid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Biometaaniosakaalu suurendamine gaasitaristus saab toimuda väljaspool tiheasustuspriirkondasid ning olemasoleva gaasitaristu läheduses

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis mitmed tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu).

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.3.2.2 Näitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piir-konna kate-gooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)

3	(ii)	ERF	Ülemineku	PSO45	Biometaani sisestuspunktid	Arv	0	3
---	------	-----	-----------	-------	----------------------------	-----	---	---

Tabel 39: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID [5]	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	(ii)	ERF	Ülemineku	PSR44	Gaasivõrku sisestatud biometaan	GWh / aastas	0	2021	100	SFOS, projektiaruanded

2.1.3.2.3 Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 40: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERDF	Ülemineku	ii	049	7 000 000

Tabel 41: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERDF	Ülemineku	ii	01	7 000 000

Tabel 42: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	28	7 000 000

Tabel 43: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonnakategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	ii	03	7 000 000

2.1.3.3. Erieesmärk: (iv) kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteempõhiseid lähenemisviise

2.1.3.3.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erieesmärgi raames toetatavad tegevused:

1) Üleujutusriskide maandamiskava meetmete toetamine, millega vähendatakse üleujutuste mõju määratletud riskipiirkondades ja hoitakse ära uute üleujutustega seotud riskipiirkondade tekkimist. Riskide maandamine hõlmab kaitset üleujutuste eest, valmisolekut üleujutusteks, üleujutuste prognoosimist ja varajase hoiatamise süsteeme. Toetusi antakse investeringuteks, mis vähendavad rannikualade erosiooni, üleujutuste ja veepuuduse ohtu, keskendudes ennetusele Eesti rannikualadel ja jõekallastel. Üleujutusrisiki maandamise meetmete toetamine aitab vähendada kliimamuutuste mõju majandusele ja looduskeskkonnale.

2) Märjalade, sh halvas seisukorras veekogude taastamine, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Läänemere strateegial, kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030, Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskaval (PAF) aastateks 2021–2027 ja „ELi elurikkuse strateegial aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi“.

CO₂ sidumine märjalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi (nt ühe hektari soo taastamine neelab umbes 800 kg süsinikku aastas), samuti vähendab soode taastamine tuleohtu ja aitab säilitada puhta vee varusid. Jõgede elupaikade ja märjade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdro-morfoloogia taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogude ökoloogilist seisundit.

Mitteheas seisundis veekogumite seisundi parandamise tegevustega on plaanis hõlmata 300 ha suurust territooriumit ja need sisaldavad:

- a) mitteheas seisundis järvede setetest puhastamist ja sette kasutuselevõtu toetamist, sh järvemuda väärindamise tehnoloogiate väljatöötamise toetamist;
- b) mitteheas seisundis olevate vooluveekogude loodusliku hüdro-morfoloogia taastamist olenevalt hüdro-morfoloogilisest koormusest, sh jõgede looduslike sängide taastamist, sootide avamist ja muid maastikukujundusega seotud tegevusi;
- c) veevahetuse parandamist veekogudes, biomanipulatsiooni jm tehnilisi tegevusi, mille tulemuseks on veekogumi hea seisund.

Mitteheas seisukorras veekogude taastamine on sünergias Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) meetmetega, kuna loob eelduseid kalavarude loodusliku taastootmisvõime suurendamiseks ning seekaudu kalapüügi kestlikkuse tagamiseks.

3) Linnade elurikkuse suurendamine, et aidata kaasa kliimamuutustega kohanemisele. ELi elurikkuse strateegia 2030 kohaselt on loodus väga tähtis liitlane kliimamuutustega võitlemise vastu. Linnade elurikkuse suurendamine aitab jahutada linnapiirkondi ja leevendada loodusõnnetuste mõju. Rohealad vähendavad õhu-, vee- ja mürasaastet; kaitsevad üleujutuste; põua ja kuumalainete eest ning säilitavad seose inimeste ja looduse vahel. Linnade elurikkuse suurendamise raames toetatakse linnade rohestamise kavade koostamist ja nende ellurakendamist pilootaladel. Sihtrühmaks on üle 10 000 elanikuga linnad kui asustusüksused ja linnaökosüsteemi alad EL looduse taastamise määruse tähenduses

4) Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine, et lahendada sadeveeprobleeme tiheasustusaladel. Kombineeritud sademeveelahendustena toetatakse nii looduslähedasi sademeveesüsteeme (SUDS) kui lahkvoolsete sademeveesüsteemide rajamist. Looduslähedased sademeveesüsteemid vähendavad ja ühtlustavad sademevee vooluhulkasid. Kombineeritud sadeveelahenduste toetamine vähendab reoveepuhastite koormust, mis aitab vähendada veeteenuste hinda lõppkasutajale. Looduslähedaste sademeveesüsteemide ja lahkvoolsete kanalisatsioonisüsteemide rajamine aitab leevendada üleujutuste mõju tiheasustusaladel. Looduslähedaste sadeveesüsteemide toetamine on sünergias ELi ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava (ÜPP) sekkumistega, sest sadevee pinnasesse immutamisega vähendatakse põuariske, sh põhjavee tarbimist põuaperioodidel.

5) Päästevõimekuse suutlikkuse ja valmisoleku suurendamine äärmuslike ilmastikuoludega toimetulekuks. See hõlmab järgmist: inimeste teadlikkuse suurendamine, merepäästevõimekus, metsatulekahjude kustutamine, otsingu- ja päästetööd, kriisiohjesuutlikkus ja päästekeskuste valmisolek üldisteks päästeoperatsioonideks, mis põhinevad Päästeameti riskianalüüsil. Päästeteenistused peavad olema valmis hädaolukordadele igal ajal reageerima, mistõttu tuleb tagada ka päästesuutlikkuseks vajalikud tingimused, nagu hooned ja side. Sekkumine põhineb siseturvalisuse arengukaval aastateks 2020–2030 ja riiklikul kohanemisstrateegia alleesmärgil 1 (täiustatud päästevõimekus ning inimeste võime kaitsta oma tervist ja vara on vähendanud kliimamuutuste negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile), ning päästevõime suurendamisega seotud meetmel 1.2.

6) Sadamate akvatooriumide kaitsmine, et tagada avalik parvlaevaliiklus. Sadamate akvatooriumeid on vaja kaitsta kliimamuutuste mõju tõttu. Tormide sagenemine, tugevate rannikutuule suundade muutumine ja

pikemad tormiperioodid jäävabade talvede tõttu, millega kaasnevad kiired muutused merevee tasemes ja üleujutused, nõuavad lainemurdjate ehitamist sadamatesse. Need tagavad regionaalse liikuvuse ja regulaarse ühistranspordi Eesti saartele. Äärmuslike tuulte ja üleujutuste sagenemise tõttu on oluline ajakohastada avalikke sadamaid, et need oleksid kliimamuutustele vastupanuvõimelised.

Kõige enam kliimamuutustest mõjutatud piirkond on Eesti läänerannik ja saarestik. Rohuküla ja Heltermaa sadamates on vahetu vajadus lainemurdjate järele, et tagada avalik tõrgeteta parvlaevaliiklus Eesti suurusel teisele saarele Hiiumaale.

Väikestel kaugtel saartel on sadamatesse vaja täiendavaid lainemurdjaid, mis tagavad ühenduse Ruhnu (Ringsu sadam) ja Kihnuga (Kihnu sadam). Saartele ühistranspordi tagamine ja avaliku parvlaevaliikluse häirete vältimine on oluline, et säilitada ja soodustada saartel püsivat elamist ja toimivaid teenuseid.

7) Investeeringud meteoroloogia, keskkonna- ja hüdroloogilise seire võrgustiku, nende tugisüsteemide ning ilmaradarite võrgustiku arendamiseks ja ajakohastamiseks. Et vähendada negatiivset mõju tervisele ja elukvaliteedile, on vaja investeerida ka keskkonnaseiresüsteemidesse (nii kohapealsesse kui ka kaugseiresse (meteoroloogilised radarid)), et koostada/tagada usaldusväärsed ilmaprognoosid ja varajased hoiatused ohtlike ilmastikunähtuste kohta. Ilmaprognooside ja hoiatuste aluseks on meteoroloogia ja hüdroloogilise seire võrgustikult saadud andmed. Lisaks saab meteoroloogilisi ja hüdroloogilisi andmeid kasutada teadusuuringuteks või muudeks uuteks digitaalteenusteks.

8) Kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori kliimavõimekuse ning elanike teadlikkuse suurendamine kliimamuutustega seotud riskidest ja võimalustest. Tegevusega soovitakse suurendada riigi- ja kohaliku tasandi kliimamuutuste alast teadlikkust läbi kohanemist ja leevendamist käsitlevate teabekampaaniate, koolituste, teabepäevade ja haridusprogrammide, andmete kättesaadavuseparandamise, kliima- ja keskkonnahariduse arendamise ning kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise teadlikkuse ja võimekuse parandamise.

Kohanemismeetmete rakendamise peamine väljund on üldsuse suurem teadlikkus ning kliimariskide juhtimise ja operatiivse valmisoleku tagamine.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis, sest tegevused ei ole üldjuhul majanduslikult tuluteenivad või on suunatud avaliku teenuse osutamiseks ja rahastamisvahendite kasutamisele pole asjakohane.

Peamised sihtrühmad

Kohaliku omavalitsuse üksused, kohalik elanikkond, ülikoolid ja teadlased, ettevõtjad, valitsusvälised organisatsioonid, avalik sektor, äriühingud, sh vee-ettevõtted, kes kuuluvad 100% kohalikule omavalitsusele, Päästeamet, Eesti Planeerijate Ühing, Eesti Arhitektide Liit, haridusasutused, turistid, kogu Eesti elanikkond.

Märgalade taastamise ja veekogude seisundi parandamise geograafiline ulatus on Eesti väikese ja tiheda pinnaveevõrgu tõttu kogu Eesti territoorium.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Üleujutusmeede: üleujutusriskiga piirkonnad (Pärnu linn, Võiste alevik, Häädemeeste alevik, Virtsu alevik, Kuressaare linn ja Nasva alevik, Kärkla linn, Haapsalu linn, Tartu linn, Aardlapalu küla, Võru linn, Tallinna linn (Haabersti, Põhja-Tallinn, Kesklinn ja Pirita), Kiisa alevik ja Maidla küla, Maardu linn, Paide linn, Sindi linn, Raasiku alevik).

Sadamate akvatooriumialade rekonstrueerimine: saared ja rannikualad.

Muu tegevus: kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Rahvusvahelisel tasandil püüame tugevdada koordineerimist ja paremat teadmiste vahetamist Balti riikide vahel seoses kliimamuutustega seotud katastroofide ennetamise valmisoleku ja neile reageerimisega.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Samuti toetame pidevalt Eesti ülikoolide osalemist ELi Läänemere piirkonna strateegia projektides.

Erieesmärgi all on plaanis mitmed tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): halvas seisundis veekogumite tervendamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.3.3.2. Näitajad

Tabel 44: Väljundnäitajad									
Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)	
3	iv	ERF	Ülemineku	RCO25	Uued või tugevdatud rajatised üleujutuste vastu kindlustamiseks rannikuribal, jõe- ja järvekallastel	km	0,7	7	
3	iv	ERF	Ülemineku	RCO24	Investeeringud uutesse või uuendatud looduskatastroofiohu seire, katastroofideks valmisoleku, nende eest hoiatamise ja neile reageerimise süsteemidesse	Euro	50 000	10 293 020	
3	iv	ÜF	-	PSO13	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala	hektarid	500	11 400	
3	iv	ÜF	-	RCO26	Kliimamuutustega kohanemiseks rajatud uus või uuendatud roheline taristu	hektarid	120	410	
3	iv	ÜF	-	PSO11	Kohalike omavalitsuste arv, kus on toimunud koolitused, seminarid ja infopäevad ja/või kus on rakendatud kliima	Kohalikud omavalitsused	7	60	

					kohanemise ja leevendamise meetmeid.			
3	iv	ÜF	-	RCO24	Investeeringud uutesse või uuendatud looduskatastroofiohu seire, katastroofideks valmisoleku, nende eest hoiatamise ja neile reageerimise süsteemidesse	Euro	3 500 000	6 141 176
3	iv	ÜF	-	PSO12	Veekogumi tervendamiseks rakendatud tegevustega hõivatud pindala	hektarida	0	300
3	iv	ÜF	-	RCO28	Ala, mis on hõlmatud kaitsemeetmetega metsa- või maastikutulekahjude ennetamiseks	hektarid	720 000	1 200 000
3	iv	ÜF	-	PSO14	Sadamate arv, kus on rakendatud kliimamuutuste mõjude suhtes kaitsemeetmeid	Sadamad	2	4

Tabel 45: Tulemusnäitajad										
Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja [255]	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	iv	ERF	Ülemineku	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Isikute arv	0	2021	30 000	SFOS, rahvastiku-register
3	iv	ÜF	-	RCR35	Üleujutuste vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Isikute arv	0	2021	73 000	SFOS, rahvastiku-register
3	iv	ÜF	-	PSR09	Osakaal inimestest, kes on kliimamuutuste mõjudest teadlikud ja tegutsevad.	%	47	2021	67	Eurobaromeeter
3	iv	ÜF	-	RCR96	Muude kui kliimaga seotud loodusriskide ja inimtegevusega seotud riskide vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Isikute arv	0	2021	200 000	SFOS, projekti-aruanded

3	iv	ÜF	-	PSR10	Mitteheast heasse seisundisse paranenud veekogumite pindala	hektarid	0	2021	200	SFOS, projekti-aruanded
3	iv	ÜF	-	PSR11	Alade arv, kus elupaikade ja liikide seisund on toetuse abil paranenud	Alad	0	2020	60	SFOS, projekti-aruanded
3	iv	ÜF	-	RCR36	Metsa- või maastikutulekahjude vastu kindlustamiseks võetud meetmetest kasu saav elanikkond	Isikute arv	0	2020	400 000	SFOS, rahvastikuregister
3	iv	ÜF	-	PSR12	Liinivedusid teenindavate sadamate pikaajaline toimekindlus	kasulik eluiga aastates	25	2020	50	SFOS, projekti-aruanded

2.1.3.3.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 46: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	058	16 289 202
3	ÜF	-	iv	058	34 400 000
3	ÜF	-	iv	059	27 925 440
3	ÜF	-	iv	060	13 600 000
3	ÜF	-	iv	064	4 000 000
3	ÜF	-	iv	078	16 000 000
3	ÜF	-	iv	079	2 550 000

Tabel 47: Mõõde 2 - rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	01	16 289 202
3	ÜF	-	iv	01	98 475 440

Tabel 48: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ERF	Ülemineku	iv	33	16 289 202
3	ÜF	-	iv	30	9 500 000
3	ÜF	-	iv	33	88 975 440

Tabel 49: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	iv	3	98 475 440

3	ERF	Ülemineku	iv	3	16 289 202
---	-----	-----------	----	---	------------

2.1.3.4. Erieesmärk: (vi) ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine

2.1.3.4.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumiste peamine eesmärk on edendada üleminekut ringmajandusele ja käsitleda jäätmehierarhia kõiki tasandeid, et vältida ja vähendada jäätmeteket ning luua tootmis- ja tarbimismudelid, milles võetakse arvesse kogu ressursiahela kestlikke kavandamis põhimõtteid. Kattuvuse vältimine erinevate meetmete vahel tagatakse meetmete juhtrühmade kaudu.

Sekkumisi on viis:

1. Toetus jäätmetekke ja pakendamise vältimiseks ja vähendamiseks ning korduskasutuseks

Tegevused aitavad vähendada kasvuhoonegaaside heidet, kuna vähendavad vajadust toota uusi materjale ja tooteid. Sihtrühm on pakendamise vähendamist ja muud jäätmetekke vältimist praktiseerivad ettevõtted ning need, kes soovivad oma lahendusi katsetada või kasutamist laiendada.

Eelkõige vajab tähelepanu toidujäätmete teke, toidutootmine suure negatiivse keskkonnamõjuga tegevus, seetõttu on tähtis leida mh lahendusi toidujäätmete tekke vältimiseks ja vähendamiseks sh läbi digitaalsete lahenduste. Samuti on pakendite kasutamine suurenevas trendis, selle pidurdamiseks ning pakendite keskkonnamõju vähendamiseks on vajalik teha investeeringuid nii pakendite disaini ja tootmisse, sh parandada pakendite ringlussevõetavust, kui ka korduskasutussüsteemidesse.

2. Toetus ringmajanduspõhiste tootmis- ja tarbimismudelite rakendamiseks, ekspertide koolitamiseks, tööstussümbioosiks ja tooraine hankimisest tulenevate kahjude vähendamiseks

Suurem rõhuasetus seatakse tarbijale ning soodustatakse ärimudeleid, mis toetavad kestlikumat tootepoliitika rakendamist. Sihtrühmadeks on näiteks korduskasutusettevõtted ning ka ettevõtjad, kes pakuvad toodet teenusena, edenevad jagamismajandust või rakendavad uudseid biomajandusel põhinevaid lahendusi. Samuti on oluline, et rohkem ettevõtted järgiksid kõrgeid keskkonnastandardeid, seetõttu toetatakse ka vabatahtlike keskkonnameetmeid, sh keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamist ja ökomärgiseid. Samuti on vaja suurendada teiseste toorainete osakaalu, luues ringmajanduse koostööprojekte, et rakendada tõhusamalt ettevõtjatevahelise koostööd ning tööstussümbioosi. Ringmajanduse tootmismudelite arendamine võimaldab vähendada toorme hankimise vajadust ning sellega seotud kahjusid tulevikus. Üks osa teisese toorme kasutamise soodustamisest on varem kasutatud ja praeguseks hüljatud toormeallikate korrastamine (nt stabiliseerimine, alade täitmine) rakendades ringmajanduse põhimõtteid (vajadusel koostatakse eelnevad analüüsid).

Ringmajanduse mudelite tõhusaks rakendamiseks on oluline läbi viia asjakohaseid riiklikke koordineerivaid ja praktilisi tegevusi, näiteks uuringuid, pilootprojekte ning juhiste loomist, investeeringuid riigi järelevalve võimekuse suurendamiseks ning suurendada teadlikkust ning edendada innovatsiooni digitaliseerimise abil. Näiteks käivitatakse reaalajal põhineva andmekogumissüsteem, mis võimaldab ettevõtetel masinliidese abil saata oma infosüsteemidest otse andmeid erinevatele andmete haldajatele. Samuti võib olla vajalik olemasolevate andmesüsteemide, näiteks pakendiregistri, arendamine või uute digitaalsete lahenduste loomine, näiteks materjalipank. Paremad andmed ja informatsiooni süsteemid jäätmete- ja materjalivoogude kohta annavad võimaluse edendada ringmajandust efektiivsemalt. Lisaks on oluline analüüsida andmeid, et saada parem ülevaade olulistest materjalivoogudest ning nende ringlussevõtu takistavate tegurite kohta. Vajalik on uurida, kui palju erinevates ahelates, sh piirkonniti ja mahuliselt, tekib biolagunevaid jäätmeid, näiteks toidujäätmeid, reoveesetteid ja kompostijäätmeid, ning nende käitlusviiside ja materjalivoogude ümbersuunamise potentsiaali kohta. Ringsete ärimudelite rakendamiseks on vajalik saada ülevaade kui palju kasutatakse erinevates valdkondades ühekordseid tooteid, mida on võimalik asendada korduskasutatavate toodetega.

Samuti võivad kaevandamis- ja tööstusjäätmed olla toormeteks uutele toodetele, seepärast on oluline kaardistada nende koostis, kvaliteet ja kogus ning töötada välja vastavate taasvarade ringlussevõtu mudelid, mis tagaks ringlussevõtu sujuva laiendamise. Seejuures on vaja tegeleda jäätmevoogude jäätmeksoleku lakkamise ja jäätmeprobleemide lahendamisega kogu toote tootmise väärtusahela lõikes. Lisaks on oluline

suurendada teadlikkust kestlikest tootmis- ja tarbimistavadest ning käitumisest. Ringmajanduse edendamiseks on vajalik ka asjakohaste õppematerjalide ja juhendite koostamine, et edendada oluliste materjalivoogude ringsemat majandamist. Samuti on vaja kaasata asjakohased eksperdid, kes pakuvad osapooltele lisatuge, et pakkuda piisavat oskusteavet. Ringmajandus on integreeritud materjaliringluse kontseptsioon, mis ühendab erinevaid tegevusvaldkondi, ning selle terviklik rakendamine nõuab ekspertide suuremat pädevust ringmajandusega hõlmatud valdkondades, seetõttu on vaja läbi viia ka asjakohased koolitused ekspertidele.

3. Toetus tööstus- ja teenindussektori energia- ja ressursitõhususe suurendamiseks ning ressursitõhususe auditite tegemiseks

Jätkatakse ressursitõhususe parendamist. Majandusliku konkurentsivõime tõstmiseks tuleks keskenduda laiemalt ringmajandusele. Sekkumise tagajärjel on suurenenud ettevõtjate ressursitõhususe alane teadlikkus. Investeeringud põhinevad ressursiaudititel. Ettevõtjad on eelnevalt meetme vastu üles näidanud suurt huvi ning seda arendatakse edasi ja sihtrühma laiendatakse lisaks tööstusele ka teenindussektorile. Samuti on lähenemine rohkem seotud energiatõhususe, digiteerimise ja automatiseerimisega. Selline kombineerimine suurendab toetusmeetmete omavahelist seotust ja tõhusust. Sekkumine aitab kaasa Eesti kasvuhooonegaaside vähendamise kohustuse täitmisele ja ressursitootlikkuse suurendamisele. Meetmete kavandamisel on oluline, et see põhineks keskkonnaga seotud kasudel ja oleks kooskõlas seotud erieesmärgiga.

4. Toetus liigiti kogumise taristule

Uute ärimudelite jaoks on vaja kvaliteetset teisest tooret ning see nõuab materjalide liigiti kogumise ja käitlemise kõrget määra. Toimiv ja tõhus ühtne jäätmete kogumine on tõhusa jäätmekäitlussüsteemi eeltingimus. Olmejäätmete valdkonnas on riigi peamised partnerid kohalikud omavalitsused. Tagasisidest lähtudes on endiselt suur vajadus olmejäätmete (sh bio-, pakendi- ja tekstiilijäätmed) käitluskohtade ja arukate kogumislahenduste järele, mida püsikuludest katta ei saa. Investeeringute tõhusaks suunamiseks on vajalik jäätmemudeli loomine ja arendamine ning jäätmete liigiti kogumise lahenduste analüüsimine ja omavalitsuste suutlikkuse tõstmine. Samuti on vajalik hinnata liigiti kogumise tasemeid, sealhulgas viia läbi sortimisuringuid ja sellega seonduva süsteemse lahenduse väljatöötamine ja arendamine. Otstarbekas on arendada liigiti kogumise taristut sh võimaldada digitaalseid lahendusi ja korduskasutust ning ringlussevõttu.

5. Toetus jäätmete ringlussevõtuks ja ohutuks materjaliringluseks

Erilist tähelepanu pööratakse jäätmekäitluslahenduste ja valdkondliku innovatsiooni toetamisele, sh digitaliseerimisele. Jäätmekäitlussuutlikkuse puudumise tõttu raisatud teised materjalid tekitavad probleemi kogu ELis. Ringlussevõtu eelduseks on jäätmete kogumise taristu ning ohtlike ainete tuvastamine ja käitlemisvõimekuse toetamine. Ohutu materjaliringluse tagamiseks tuleb edendada tootearendust ohtlike ainete asendamiseks tootmisprotsessides ja toodetes. Meetmed toetavad käitlemistehaseid liigiti kogutud jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamiseks ja ringlussevõtuks piisava võimekuse loomisel.

2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika rahastamisvahendite eelhindamine näitab, et ettevõtetele, eriti keskkonnakaalutlustel või ringmajanduse valdkonnas investeerides, võib tekkida suurem rahastusvajadus. Eesti peab keskkonna valdkonnas tegema suurema hüppe ja toetusmeetmed aitavad ületada sellega seotud takistusi võrreldes teiste EL riikidega.

Peamised sihtrühmad

VKE'd, suurettevõtted (peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad), valitsusvälised organisatsioonid, korduskasutuskeskused, ringmajanduse ja ressursitõhususe eksperdid, kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste ühendused, riigiasutused, jäätmekäitlusettevõtted, tootmisettevõtted, kes kasutavad tootmises rohkem jäätmeid ja vähem kemikaale. Ringmajandusele üleminek nõuab panust kõigilt sidusrühmadelt. Seepärast on kavas toetada ka suuri ettevõtteid, peamiselt väikesed keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjaid, kellel oleks suurem mõju teiste osaliste mõjutamisele ja kes seaksid kestliku tootmise normiks.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, keskendudes tasakaalustatud piirkondlikule arengule ja pidades silmas vajadust tagada meetmed erineva suutlikkusega piirkondade toetamiseks. Vajaduse korral eelistatakse projekte pigem piirkondades, mis ei asu tömbekeskustes (Tallinn, Tartu). Ringmajandusel põhinevate tootmis- ja tarbimismudelite rakendamine, sh parandamine ja korduskasutus, jäätmete liigiti kogumine, kohalikud jäätmekäitluslahendused (nt kompostimine) ja varasemast saastest tuleneva kahju vähendamine või keskkonnaseisundi halvenemise mõju leevendamine, sh kaevandamine.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Eestil ja Lätil on Interregi projekt PACKGDEPO (2021–2022), et soodustada pandipakendi süsteemide täiustamist ja piiriülest koostööd. Arutatud on võimalikku koostööprojekti Läti, Leedu ja Eesti vahel ohtlike jäätmete piiriülese liikumise ja aruandluse ühtlustamiseks. Ringmajandus ja selle lahendused on uuel perioodil erinevate Interregi programmide oluline osa. Erieesmärgi meetmed panustavad Läänemere strateegia eesmärki "Kaitsta Läänemerd", kuna nende tulemusena vähendatakse survet keskkonnale, sh väheneb jäätmete ja Läänemerele sattuva mereprügi osa ning ohtlike ainete sisaldus.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.3.4.2. Näitajad

Tabel 50: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
3	vi	ÜF	-	PSO15	Ringmajanduses toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	20	150
3	vi	ÜF	-	RCO107	Investeeringud jäätmete liigiti kogumise rajatistesse	Euro	15 500 000	51 504 662

Tabel 51: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
3	vi	ÜF	-	RCR103	Liigiti kogutud jäätmed	Tonni/aastas	0	2021	45 000	SFOS, projekti-aruanded
3	vi	ÜF	-	PSR13	Esmase toorme sääst projektidega	Tonni/aastas	0	2021	80 000	SFOS, projekti-aruanded
3	vi	ÜF	-	RCR48	Toorainena kasutatud jäätmed	Tonni/aastas	0	2021	400	SFOS, projekti-aruanded

2.1.3.4.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 52: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	067	35 528 963
3	ÜF	-	vi	069	32 000 000
3	ÜF	-	vi	071	9 000 000
3	ÜF	-	vi	075	24 500 000
3	ÜF	-	vi	076	10 000 000

Tabel 53: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	01	111 028 963

Tabel 54: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	33	111 028 963

Tabel 55: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
3	ÜF	-	vi	3	111 028 963

2.1.4. PRIORITEET: SÄÄSTEV LINNALINE LIIKUMINE

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.4.1. Erieesmärk: (viii) säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna edendamine osana üleminekust CO2-neutraalsele majandusele

2.1.4.1.1 Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Investeeringuid säästvasse linnalisse liikuvuskeskkonda toetatakse kolme liiki meetmetega: jalgrattateede põhivõrkude ehitamine ja jalgratta parkimisvõimaluste parandamine, mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede ja trammiliikluse arendamine. Tegevused on rahastamiskõlblikud Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsetes linnapiirkondades (trammiliiklus ainult Tallinnas), sest kitsaskohtade kõrvaldamisel nendes piirkondades on kõige suurem mõju (kõige probleemsemad piirkonnad). Lisaks on rattateede arendamine Ida-Viru linnapiirkondades poliitikaeesmärgi nr 5 raames samuti rahastamiskõlblik.

- 1) Toetatakse terviklike jalgrattateede põhivõrkude ehitamist kesklinna piirkondades, sh rattaparkimisvõimaluste parandamist, et edendada säästvate liikumisviiside mugavat ja turvalist kasutamist linnapiirkondades. Aastatel 2021–2027 ehitatavate jalgrattateede pikkus sõltub suurel määral taristu ümberkorraldamisega kaasnevatest vajadustest, millest on ka jalgrattateede 1 km arendamise maksumus. Näiteks on kavandatud jalgrattateede põhivõrgu hinnanguline kogupikkus Tallinnas 165 km, Tartus umbes 40 km jne ning vajadus uute jalgrattateede järele neis kolmes (sh Pärnu) linnapiirkonnas kokku kuni 150 km. Terviklike jalgrattateede põhivõrkude välja arendamine ja uute rattateede lõikude ühendamine olemasolevate jalgrattateedega (sh üsna hästi arendatud ühendused naaberomavalitsustest linnapiirini) on tervikliku piirkondliku jalgrattateede võrgustiku loomisel otsustava tähtsusega. Tallinnas ja Tartus on hiljuti välja töötatud jalgrattastrateegiad (Tallinna rattastrateegia 2018–2028¹⁶, Tartu jalgrattaliikluse strateegiline tegevuskava 2019–2040¹⁷) mida võetakse sekkumiste kavandamisel arvesse Pärnu strateegiline dokument on koostamisel.
- 2) Toetatakse eri transpordiliike ja liikumisviise ühendavate mitmeliigiliste ühistranspordi sõlmipunktide (liikuvuskeskuste) arendamist, sh on tähelepanu turvalistel jalgrattaparklatel, reaalarajainfoga platvormidel ja ka teenusel „Pargi ja reisi”. Nn esimese ja viimase kilomeetri liikuvusele heade lahenduste pakkumine aitab suurendada ühistranspordi teeninduspiirkonda ning parandada linnakeskuste ja ümbritsevate piirkondade vahelisi ühendusi. Tulemuseks on ohutumad ja kiiremad teekonnad ning tõhusam inimeste kodude ja töökohtade ühendamine. Seeläbi paraneb keskkonnahoidlike transpordiliikide konkurentsivõime ja väheneb autosõltuvus. Mitmeliigiliste sõlmipunktide arendamine on vajalik eri transpordiliikide ja liikumisviiside sujuvaks ühildumiseks. Ühistranspordi arenguga (sh trammiliiklus) muutuvad linnas liikuvatele inimestele mugavaid ümberistumise võimalusi pakkuvad lahendused (rööbastransport, buss, rendi- ja tõukeratas jms) atraktiivsemaks ja sobilikumaks ka kasutajatele väljastpoolt keskuslinna.
- 3) Tallinna trammiliikluse arengut toetatakse ühistranspordikasutuse osakaalu suurendamiseks (autokasutuse vähendamine, sh pendelrändes), laiendades trammiteede võrku. Marsruutide valik põhineb kergrööbastranspordi teostatavuse ja tasuvuse analüüsidel Tallinnas ja Harju maakonnas. Tervikliku trammivõrgu arendamine eeldab rahastamise kombineerimist. Võimalikud ehitatavad lõigud on järgmised: Põhja-Tallinn (Kalaranna, Pelguranna), Rae/Peetri, kesklinn (Liivalaia), , Tondi-Järve. Pärast ettevalmistamist võib olenevalt marsruudist projekti realiseerumiseks kuluda kuni viis aastat. Linn peab välja pakkuma kõige elujõulisemad marsruudid, võttes samal ajal arvesse nii ühistranspordi kasutajate osakaalu tõstmise eesmärki kui ka fiskaalseid, ajakava (st vahendite kasutamise ajakava) ja muid piiranguid. RRFi toel rajatakse Tallinna Vanasadama trammiliin, mis ühendab Vanasadama ja Rail Balticu rahvusvahelise terminali Ülemistel.

Kavandatavad meetmed peavad olema kooskõlas riigi transpordi ja liikuvuse arengukavaga aastateks 2021–2035¹⁸ ja kohaliku liikuvuse strateegiatega, mida täpsustatakse üksikasjalikumate valdkondlike arengukavadega (näiteks Tallinna arengustrateegia „Tallinn 2035¹⁹“ ja Tallinna piirkonna säästva linnaliikuvuse strateegia 2035²⁰, Tartu linna arengukava 2018–2025²¹ ja Tartu linna üldplaneering 2030+²²).

¹⁶ <https://www.tallinn.ee/est/ehitus/Tallinna-Rattastrateegia-2018-2028>

¹⁷ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnavarad/SECAP/Tartu%20jalgrattaliikluse%20strateegiline%20tegevuskava_Final_22042019.pdf

¹⁹ <https://strateegia.tallinn.ee/>

²⁰ <https://www.tallinn.ee/est/liikuvuskava2035/>

²¹ https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kontaktid%20ja%20linnajuhtimine/Arengukavad/AK2025_dets2020.pdf

²² https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Linnaplaneerimine/Tartu_uldplaneering_2017.pdf

Kavandatud meetmed on osa üleminekust CO₂ heite vabale majandusele, millel on positiivne mõju juurdepääsetavuse, liiklusummikute ja heidetega seotud probleemide lahendamisele. Eraldatud jalgrattateede arendamine, uute trammihenduste loomine ja mitmeliigiliste ühistranspordisõlmede rajamine on kõik säästva mitmeliigilise linnalise liikuvuskeskkonna edendamise olulised osad, mis aitavad parandada aktiivsete liikumisviiside kasutamist ning ühistranspordi tõhusust ja kiirust ning selle konkurentsivõimet võrreldes sõiduautodega. Selle tulemusena on nendel sekkumistel positiivne mõju sõiduaegade ja -kulude vähenemisele, sõltuvusele isiklikest autodest ja sellest tulenevale ebavõrdsusele, säästvate liikumisviiside kasutamisele, transpordiga seotud energiatarbimise ja CO₂ heite vähenemisele, samuti negatiivsete tervisemõjude vähendamisele ning maakasutuse ja transpordi planeerimise paremale integreerimisele.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Erieesmärgi all kavandatud tegevused ei ole majanduslikult tuluteenivad, mistõttu pole rahastamisvahendite kasutamine asjakohane ning meetmeid rakendatakse toetuse vormis.

Peamised sihtrühmad

Sihtpiirkondade (Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondade) elanikud, turistid, ettevõtjad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdõiguslikkusele, kaasatusele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral võetakse kaitsemeetmeid. Üleminek säästvamale transpordile võib tuua märkimisväärset kokkuhoidu, eriti väikese sissetulekuga leibkondadele, parandades samal ajal liikuvust (sh transporditeenuse kättesaadavust) ja turvalisust ühiskonna kui terviku jaoks (sh haavatavamate rühmade, näiteks eakate, laste, puudega inimeste jt jaoks). Näiteks moodustavad iga-aastased kulud, mis on seotud jalgratta omamise ja kasutamisega, vaid umbes 5% või 10% (elektrijalgratate puhul) auto omamise ja kasutamisega seotud kuludest. Pakkudes soodsaid transpordivõimalusi ja alternatiive autosõidule (jalgrattasõit, ühistransport, kõndimine), saame parandada ebasoodsas olukorras olevate elanike rühmade juurdepääsu töökohtadele ja ühiskonnaelus osalemisele. Säästvate liikumisvõimaluste arendamine toob kasu ka soolisele võrdõiguslikkusele (teadusuuringud näitavad, et naised kasutavad rohkem ühistransporti või kalduvad rohkem kasu saama suuremast jalgrattasõidu osakaalust).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna, Tartu ja Pärnu funktsionaalsed linnapiirkonnad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahelihandamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis mitmed tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu).

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.4.1.2. Näitajad

Tabel 56: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus
4	viii	ERF	Ülemineku	RC055	Uute trammi- ja metrooliinide pikkus	Km	0	3
4	viii	ERF	Ülemineku	RC054	Uued või ajakohastatud mitmeliigilised ühendused	Mitmeliigilised ühendused	0	1
4	viii	ERF	Ülemineku	RC058	Toetatav sihtotstarbeline jalgrattataristu	Km	0	10
4	viii	ERF	Ülemineku	RC075	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	3

Tabel 57: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas [200]
4	viii	ERF	Ülemineku	PSR14	Uute või ajakohastatud mitmeliigiliste ühenduste kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	540 000	SFOS, projektiaruanded
4	viii	ERF	Ülemineku	RRC64	Sihtotstarbelise jalgrattataristu kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiaruanded
4	viii	ERF	Ülemineku	RRC63	Uute või ajakohastatud trammi- ja metrooliinide kasutajate arv aastas	Kasutajaid /aastas	0	2020	720 000	SFOS, projektiaruanded

2.1.4.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 58: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
4	ERF	Ülemineku	viii	081	56 000 000
4	ERF	Ülemineku	viii	083	40 000 000

Tabel 59: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	01	96 000 000

Tabel 60: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	19	96 000 000

Tabel 61: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
2	ERF	Ülemineku	viii	03	96 000 000

2.1.5. PRIORITEET: ÜHENDATUM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.5.1. Erieesmärk: (i) kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse, turvalise, kestliku ja mitmeliigilise üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine

2.1.5.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Raudteetaristu arendamine, rongide sõidukiiruse suurendamine ja reisirongiliikluse tihendamine on oluline raudteetaristu kasutuse kasvatamiseks ning reisi- ja kaubaliikluse suunamiseks maanteelt raudteele. Investeeringud raudteesse aitavad vähendada vajadust investeerida tulevikus maanteedesse, suunates nõudlust säästvale ja ohutumale liikumisviisile. Prioriteetsed projektid raudteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse kinnitatud avaliku raudteeinfrastruktuuri arendamist suunavas tegevuskavas ²³ . <u>Tallinna-Tartu, Tallinna-Narva lõikude elektrifitseerimine</u>
--

²³ <https://kliimaministerium.ee/liikuvus/raudtee>

Ettevalmistused raudtee elektrifitseerimiseks algasid 2019. aastal. Praegu saab sõita elektrirongiga Tallinnast Turbasse, Paldiskisse ja Aegviitu. 2029. aasta lõpuks laiendatakse elektrivõrku Narva ja Tartusse. Elektrifitseerimise käigus ehitatakse Tallinnast ida- ja kagusuunda uus 25 kV õhuliin ning uued veolajaamad. Tallinnast lääne suunas jääb kasutusele olemasolev 3 kV elektrisüsteem. Projekti eesmärk on viia raudteetransport uuele kvaliteeditasemele ja märkimisväärselt vähendada transpordisektori keskkonnamõju, kasutades raudteetranspordis taastuvenergiat (see aitab saavutada kliimaeesmärke), ning luua raudteetaristu, mis võimaldab rongidel saavutada kiiruse kuni 160 km/h. Kuna Eesti tegutseb Põhjamaade avatud elektriturul, toodavad taastuvelektrit kõik Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvad riigid, seda ostetakse vastavalt pakkumise ja nõudluse suhtele ning see on vajaduse korral kättesaadav. See annab võimaluse kasutada raudteetranspordisüsteemis taastuvenergiat ja vähendada keskkonnamõju. Raudtee elektrifitseerimine avaldab otsest mõju CO₂ heite vähendamisele.

Et suurendada raudtee reisijateveo ohutust ja tõsta kiirus 160 km/h Tallinnast Narva ja Tartusse ning 135 km/h teistesse suundadesse, uuendatakse liikluskorraldussüsteemi (seda ei tehta Ühtekuuluvusfondist).

Raudtee õgvendamine Tallinna-Tartu ja Tapa-Narva lõikudel

Tallinna-Tartu linnadevaheliste rongide ühendusaja märkimisväärselt lühendamiseks 1 tunni ja 36 minutini on vaja raudteeliini õgvendada ja kohandada rööbastee geomeetriat kooskõlas kiirusepiirangu suurenemisest tulenevate nõuetega. Raudteeliini õgvendatakse projektijärgse kiiruse 160 km/h alusel ligikaudu 28 kohas.

Tallinna-Tartu, Tapa-Narva, Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude rekonstrueerimine

Raudtee ja rajatiste rekonstrueerimise eesmärk on suurendada probleemsete raudteelõikude liiklusohutust ja toimivust, et need vastaksid projektkiirusele kuni 160 km/h. Tallinna-Tapa-Tartu raudteeliini investimisprojekti alustati 2018. aastal ja seda rahastati riigieelarvest. Projekti teise etapi eesmärk on rekonstrueerida need lõigud, mida esimene etapp ei hõlmanud.

Tallinna-Lelle lõigu suutlikkuse suurendamine ja rekonstrueerimine

Tallinna-Rapla-Lelle (TEN-T üldraudteevõrk) on oluline raudteetrass säästva ühistranspordi arendamiseks Tallinnas ning seda ümbritsevates Harju ja Rapla maakondades. See on kiire ühistransport Tallinnasse sisenemiseks. Nõudlus selle raudteeliini järele kasvab ning võimalus pakkuda tihedamat ja kvaliteetsemat ühistransporti on väga oluline, et autode kasutusele oleks hea alternatiiv. Võrgu läbilaskevõime suurendamiseks ja sagedasema rongiliikluse pakkumiseks tuleb ehitada raudtee möödasõidukohad.

Rail Baltic

Rail Balticu (RB) tõhususe maksimeerimiseks ning Euroopa ühendamise rahastu (CEF), Taaste- ja vastupidavusrahastu (RRF) ja Ühtekuuluvusfondi (ÜF) vahelise koostöö tagamiseks ehitatakse vajalikud rahvusvahelised reisiterminalid ning kohalikud peatused RB Tallinna ja Ikla vahelisele raudteelõigule. Investeering aitab kaasa piirkondlikule arengule ja vähendab CO₂ heidet, võimaldades igapäevast pendelrännet elektrikiirrongiga. Kohalike peatuste asukohad on osalusprotsessi raames määratud maakonnaplaneeringutes. Kohalikud peatused ühendavad sisemaad linnakeskustega ning aitavad vähendada liikluskoormust maanteedel. Kohalikest peatustest saavad väikesed mitmeliigilised reisiterminalid. Peatustel on hea ligipääs ka olemasolevale teede- ja jalgratta- ning kõnniteetaristule, need varustatakse jalgrataste ja autode parkimiskohtade (sh elektrisõidukite laadimisvõimalustega), bussipeatuse ja muude vajalike rajatistega. Kohalike peatuste rajamine RB raudteemarsruudile täiendab poliitikaeesmärgi nr 2 raames kavandatud investeeringuid, mis on mõeldud isiklike autode kasutuse suurenemisest ning säästvate transpordiliikide kasutamise vähenemisest tekkinud probleemide lahendamiseks.

Balti riikide suurimal uuel raudteel Rail Balticul on Eesti territooriumil kaks rahvusvahelist reisiterminali: Ülemiste ja Pärnu. Rahvusvahelised reisiterminalid ja nende ümbrus moodustavad peamise multimodaalse transpordisõlme, ühendades erinevad transpordiliigid ning aidates kaasa ühistranspordi kasutamise suurendamisele piirkonnas. Investeeringuga parandatakse ka jaamade ligipääsetavust.

Investeeringud maantee transporditaristusse on olulised majanduskasvu ja tööhõive hoogustamise võimaldajad. Peamised eelised on liiklusohutuse²⁴ parandamine, sõiduaja vähendamine ning inimeste ja ettevõtjate ühenduvuse edendamine. Samuti aitab see parandada maakasutuse tõhusust, kaasata piirkondadesse nii era- kui ka avaliku sektori investeeringuid (logistikaparkide arendamine, elamuehitusprojektid ja muud kinnisvarainvesteeringud), vähendada keskkonnakulusid (müra, CO₂, looduslike liikide rändetingimuste parandamine jne), arendada intelligentseid transpordisüsteeme ning sellel on nii otsene

²⁴<https://www.transpordiamet.ee/liiklusohutusprogramm>

kui ka kaudne mõju tööhõivele. Prioriteetsed projektid maanteetaristu arendamiseks on nimetatud Eesti Vabariigi Valitsuse kinnitatud teehoiukavas²⁵.

TEN-T maantee transpordiühenduste arendamine

TEN-T maantee transpordiühendused on endiselt ebapiisavad ja takistavad reisimist (bussireisid) või kaupade transporti hõlmavate sektorite arengut, samuti on vajakajäämisi liiklusohutuse tagamisel. Seetõttu on tehtavad investeeringud peamiselt seotud liiklusohutusega (sh intelligentsete transpordisüsteemidega), sõiduaja vähendamisega, teekasutajate kuludega ja keskkonnaalaste leevendusmeetmete väljatöötamisega. Teedevõrku on vaja intensiivselt arendada ka seoses TEN-T põhivõrgu välja ehitamise kohustusega 2030. aastaks. TEN-T põhivõrgu E263 Tallinna-Tartu-Võru-Luhamaa maanteest on valmis ehitatud 22% (hõlmab 64 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 283 km). 2019. aasta lõpuks vastas 19% TEN-T põhimaanteest E67 Tallinna-Pärnu-Ikla (hõlmab 34 km 2+2 ja 2+1 teelõiku, kokku 179 km) määruuses (EL) nr 1315/2013 sätestatud liiklusohutus- ja keskkonnanõuetele. TEN-T E20 Tallinna-Narva maanteest on nõuetele vastavalt välja ehitatud 38% (80 km 2+2 maanteelõigust, kokku 209 km).

Liiklusohutuse tagamiseks ehitatakse ohtlikud ühetasandilised ristmikud eritasandiliseks, paigaldatakse nõuetekohane valgustus ning rajatakse ohutud parkimisalad. Olemasolevad maanteed läbivad paljusid asulaid ning tänu rajatavatele ümbersõiduteedele suureneb liiklusohutus, paraneb asulate elu- ja liikluskeskkond ning paranevad ka jalakäijate ja jalgratturite tingimused ohutuks liiklemiseks. Keskkonnanõuete tagamiseks paigaldatakse müratõkked ning loomadele rajatakse piirdeaiad ning ökoduktid ja -tunnelid (ja muud alternatiivsed nutikad lahendused). Negatiivse keskkonnamõju leevendusmeetmeks kasutatakse haljastamist. Teelõikude projekteerimisel ja ehitamisel arvestatakse kliimamuutuste mõjuga. Toetust kasutatakse kooskõlas määruuse (EL) nr 1315/2013 artikli 17 lõike 3 punkti b ja artikli 39 lõike 2 punktiga c ning need aitavad kaasa TEN-T põhivõrgu ja selle juurdepääsude valmimisele, ehitades 2+1 ja 2+2 teelõike, et täita liiklusohutus- ja keskkonnanõudeid.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Tegevused on suunatud peamiselt avaliku teenuse osutamiseks, mistõttu rahastamisvahendeid ei kavandata ja meetmeid rakendatakse toetuse vormis.

Peamised sihtrühmad

Rahvusvaheline transport, ettevõtjad, kohalikud elanikud, turistid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Tallinna-Narva raudteelõigu elektrifitseerimine ja Tapa-Narva raudteelõigu tugevdamine vähendavad Narva ja pealinna Tallinna aegruumilist vahemaad.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed hõlmavad Pärnu-Ikla (Via Baltica) piiriala avalike teede rekonstrueerimist. Samuti hõlmavad need Tartu-Koidula ja Tartu-Valga lõikude raudteede rekonstrueerimist ning Rail Balticu – Balti riikide suurima uue raudtee – ehitamist.

²⁵ https://www.mnt.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/thk_2021-2030.pdf

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.5.1.2. Näitajad

Tabel 62: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihiväärtus (2029)
5	i	ÜF	-	RC045	Rekonstrueeritud või ajakohastatud teede pikkus – TEN-T	km	19	41
5	i	ÜF	-	RC049	Rekonstrueeritud või ajakohastatud rööbaste pikkus – TEN-T	km	20	105
5	i	ÜF	-	RC053	Uued või ajakohastatud raudteejaamad ja peatused	Jaamad ja peatused	0	13
5	i	ÜF	-	PS016	Elektrifitseeritud raudteede pikkus – TEN-T	km	50	450

Tabel 63: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
5	i	ÜF	-	RCR56	Täiustatud maanteetaristust tulenev ajasääst	inimpäeva / aastas	0	2021	17 524	SFOS, projektiaruanded, Transpordiamet
5	i	ÜF	-	PSR15	Hukkunute arv uutel ja rekonstrueeritud maanteelõikudel	hukkunut/ aastas	1,2	2019	0,84	SFOS, projektiaruanded, Transpordiamet
5	i	ÜF	-	PSR16	Raudteede kasutajate arv aastas	mln reisijat/ aastas	6,08	2021	11,4	Statistikaamet

2.1.5.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 64: Mõõde 1 - sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	087	134 100 000
5	ÜF	-	i	088	25 000 000
5	ÜF	-	i	096	129 697 000
5	ÜF	-	i	097	71 054 000
5	ÜF	-	i	100	113 124 000

5	ÜF	-	i	101	28 225 000
---	----	---	---	-----	------------

Tabel 65: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	01	501 200 000

Tabel 66: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	33	501 200 000

Tabel 67: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	i	03	501 200 000

2.1.5.2. Erieesmärk: (ii) säästva, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, intelligentse ja mitmeliigilise riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi liikuvuse arendamine ja edendamine, sealhulgas TEN-T võrgule juurdepääsu ja piiriülese liikuvuse parandamine

2.1.5.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p><u>Paremad ühendused väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi</u></p> <p>Väljaspool Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondi toetatakse omavalitsuste investeeringuid aktiivsete liikumisviiside taristusse, mis tagab ohutu ja mugava juurdepääsu avalikele teenustele, töökohtadele ja ühistranspordile (sh Rail Balticule). Investeeringud aitavad kaasa regionaalarengule ja vähendavad CO₂ heidet, võimaldades teha igapäevaseid käike jalgsi või jalgrattaga. Paremad ühendused ühistranspordiga aitavad samuti suurendada säästvate transpordiliikide, sh kombineeritud liikumisviiside üldist kasutamist. Projektivaliku aluseks on kohalikele omavalitsustele mõeldud avatud taotlusvoorud. Investeeringud suurendavad ohutust, vähendavad ruumilisi vahemaid, muudavad tööle ja kooli mineku lihtsamaks ning vähendavad pendelrännet ja sõidule kuluvat aega. Investeeringute toetus antakse tagastamatu abi vormis.</p> <p>Eesti liikuvuspoliitika keskne eesmärk on vähendada inimeste sõltuvust isikliku auto kasutamisest. Omavalitsused saavad anda oma panuse jalgrattasõidu ja jalgsikäimise edendamisega, sh jalgratta- ja/või jalgteede ehitamisega, et tagada parem ja ohutu juurdepääs teenustele ning transpordile. Meetme eesmärk on suurendada omavalitsuste motivatsiooni leida lahendusi ohtlikele teelõikudele, mis takistavad igapäevast liikuvust (jalgrattasõit või kõndimine), et tagada parem juurdepääs teenustele, ühistranspordile (sh Rail Balticu kohalikesse peatustesse) ja töökohtadele väljaspool suurimaid linnapiirkondi (Tallinn, Tartu ja Pärnu). Rail Balticu projekti raames ehitatakse ühendused kohalikest peatustest ainult lähima avaliku maanteeni. Meede aitab omavalitsustel ühendada jalgratta- ja/või jalgteed Rail Balticu kohaliku peatuse lähimast üldkasutatavast maanteest ülejäänud jalgrattavõrgustikuga omavalitsusüksustes. Seega võimendab meede ka keskkonnasäästliku ühistranspordi positiivset mõju, sh kiiret ja ohutut raudteeühendust Eestis ning Eesti ühendamist Kesk-Euroopa, Lääne-Euroopa ja naaberriikidega.</p>

Meetme peamine tegevusala on jalgratta- ja/või jalgteede ehitamine koos tugitaristuga (valgustus, jalgrattaparklad, pingid ja väikevormid).

Poliitikaeesmärgi nr 2 meetme eesmärk on jalgratta- ja/või jalgteede arendamine suurimates linnapiirkondades (Tallinn, Tartu, Pärnu). Taaste- ja vastupidavusrahastu meetmel on sama eesmärk kui poliitikaeesmärgi nr 3 meetmel, kuid see algab varem. Taaste- ja vastupidavusrahastu (5 miljonit eurot) ja Ühtekuuluvusfondi poliitika eesmärgi nr 3 (20 miljonit eurot) investeeringute kasutamine annab omavalitsustele võimaluse luua ulatuslikumad jalgratta- ja jalgteede võrgustikud.

Erieesmärgi ja projekti tasandil on välistatud topeltrahastamine ja näitajate topeltarvestus: toetust sama jalgratta- ja/või jalgteede ehitamiseks antakse ainult ühe meetme alusel ja seda võetakse näitajana arvesse ainult üks kord. Taaskäivituskava 5 miljoni euro suurune avatud taotlusvoor viiakse läbi varem kui Ühtekuuluvusfondi poliitikaeesmärgi nr 3 kohane 20 miljoni euro suurune taotlusvoor.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis.

Peamised sihtrühmad

Elanikud, turistid, ettevõtjad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Need võivad olla kohandused taristu loomisel 8–80-põhimõtte kohaselt. See tähendab, et taristu, teabevahetus, e-teenused jne peavad olema mugavad nii 8- kui ka 80-aastastele kasutajatele. See sisaldab üksikasju, et parandada nähtavust ja kasutatavust kõigi kasutajate jaoks, kellel on erinevad vajadused, ning peab olema kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiviga (EL) 2019/882, mis käsitleb toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõudeid.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu riik (v.a Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnad).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus kohalike omavalitsuste jalgratta- ja jalgteedesse tehtavate investeeringute mõõtmisel sõltub kohalike omavalitsuste arengustrateegiatest ja valitud tegevustest.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.5.2.2. Näitajad

Tabel 68: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kateooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
5	ii	ÜF	-	PSO17	Toetatud jalgratta- ja/või jalgteede infrastruktuur	km	10	76

Tabel 69: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
5	ii	ÜF	-	PSR17	Toetatud jalgrattaja/või jalgteede infrastruktuuri kasutajate arv aastas	Kasutajaid aastas	0	2020	600 000	SFOS, projekti-aruanded

2.1.5.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	083	20 000 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	01	20 000 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	32	20 000 000

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
5	ÜF	-	ii	03	20 000 000

2.1.6. PRIORITEET: SOTSIAALSEM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.6.1. Erieesmärk (a) parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturult eemalejäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute töölesaamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu

2.1.6.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Erinevad suundumused – automatiseerimine, digiteerimine, uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, üleminek kliimanetraalsusele, pikaajaline eeldatav eluiga, vananev elanikkond jm – muudavad üha olulisemaks mitmekülgsemate ja aktiivsemate tööturumeetmete pakkumise kõikidele sihtrühmadele. Sealhulgas: 1) haavatavamad rühmad, kelle seas on vähenenud töövõime ja terviseprobleemidega inimesed, madalama kvalifikatsiooni või aegunud oskustega inimesed, suure töötuse või kliimaeesmärkide tõttu suurema töötuse riskiga piirkondades elavad inimesed, kelle hulgas omakorda on ka mitte-eestlaste suur osakaal; 2) noored (eelkõige mittetöötavad ja mitteõppivad noored), aga ka 3) inimesed, kellel on kõrge kvalifikatsioon, mis ei vasta aga tööturu vajadustele.

Selleks et tuua riskirühmi tööturule ja aidata neil seal püsida ning vähendada soolist palgalõhet ja tööalast soolist segregatsiooni, toetatakse käesolevast programmist täiendavalt sekkumisi, mis on suunatud oskuste uuendamisele, töötajate töövõime toetamisele, pikaajalise hoolduse ümberkorraldamisele (et leevendada eelkõige naiste hoolduskoormust) ja erivajadustega lastele kvaliteetsete kaasava hariduse teenuste pakkumisele. Noortegarantiid toetatakse ka RRFist (palgatoetus tööandjatele ja värvatud noorte oskuste arendamiseks vajalike koolituste hüvitamine).

Sekkumised käsitlevad takistusi ja puudusi parema positsiooni saavutamisel tööturul, sujuvamat tööalast liikuvust või konkurentsivõimelisust tööturul.

Sekkumised:

- Töötatakse välja paindlikud ja mitmekesised tööturumeetmed ning tugiteenused, et kõrvaldada tööturutõkked töötute ja tööturult eemalejäänud isikutele ning suure töötuse riskiga rühmadele (sh NEET-nooretele).
- Vähendatakse naiste ja meeste ning eestlaste ja mitte-eestlaste koondumist erinevatesse valdkondadesse nii hariduses kui ka tööturul, edendades mitmekülgsemaid kutse- ja haridusvalikuid ning kasutades seeläbi paremini ära tööjõu potentsiaali. Soodustatakse mitmekesisemaid karjäärivalikuid naiste ja meeste seas. Pööratakse tähelepanu ka soolise, geograafilise ja keelepõhise tööjõu liikuvuse takistuste kõrvaldamisele ning arvestatakse piirkondliku spetsialiseerumise potentsiaali.
- Piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike erinevuste vähendamiseks töötatakse välja ja pakutakse suure tööpuudusega piirkondades tööturumeetmeid, milles võetakse arvesse kohalikke ja piirkondlikke olusid ning kliimaeesmärke.
- Rändetaustaga noorte, eelkõige vene keelt kõnelevatest piirkondadest pärit noorte karjäärivõimaluste parandamiseks töötatakse välja lisategevusi, et suurendada nende võimalusi sobiva töökoha leidmiseks (sh teabe- ja motivatsiooniüritused). Rändetaustaga täiskasvanutele, eriti neile, kelle seotus tööturuga on nõrk, pakutakse sihipärast lisatoetust, milles on ühendatud erinevad elemendid, nt teavitustegevus, nõustamine, koolitused ja jätkutugi tööol püsimiseks.
- Valmistatakse ette ja töötatakse välja tööturumeetmed (sh meetmed tööoskuste omandamise toetamiseks), et toetada terviseprobleemidega isikute (sh piiratud töövõimega isikud) jätkuvat aktiivset töötamist ja tööturule siirdumist.
- Töötatakse välja meetmed eakate inimeste tööturul osalemise toetamiseks, muutes tööandjate ja töötajate stereotüüpset suhtumist.
- Tagamaks, et tööjõu oskused oleksid kooskõlas COVID-19-järgse kriisi ja majanduse elavdamise ning tööturu vajadustega, pakutakse oskuste täiendamist ja toetust paindlike täiendus- ja ümberõppe koolitusprogrammide ning piirkondlike meetmete kaudu. Nende kaudu pakutakse töötuse ohus olevatele rühmadele juurdepääsu õppimisvõimalustele, rahalist toetust (nt kraadiõppetoetus, stipendium, transpordi- ja majutustoetus jne) ning muid tugiteenuseid. See hõlmab ka aktiivse tööturupoliitika täiustamiseks vajalikke süsteemiarendusi.

- Kaalutakse individuaalsete õppekontode (ILA) süsteemi rakendamist tööturumeetmete pakkumisel.

Sekkumised kavandatakse koostöös tööandjate ja sidusrühmadega, võttes arvesse töajõunõudlusega sektorite vajadusi ning pidades silmas piirkondlike erinevuste ja segregatsiooni vähendamise eesmärki. Samuti käsitletakse takistusi või tõkkeid, mis pidurdavad sihtrühmade osalemist (takistuste näideteks on hoolduskoormus, tervisega seotud piirangud, keelebarjäärid ja digioskuste madal tase, NEET-noorte olukord, vanusest tingitud madalam konkurentsivõime). Eesmärk on tõhus ja sujuv üleminek uutele töökohtadele, tööajõu mittevastavuse leevendamine ning piirkondlike ja sotsiaal-majanduslike erinevuste vähendamine.

Sekkumiste raames on planeeritud spetsiifilised soolist võrdõiguslikkust suurendavad tegevused, mille eesmärgiks on vähendada soolist segregatsiooni tööturul, toetada noorte sooneutraalseid karjäärivalikuid, vähendada soolisi stereotüüpe jne.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

Tööealine elanikkond, tööandjad, töötajad, (sh kõrge töötuse määraga piirkondade elavad töötajad), töötud, mitteaktiivsed inimesed, eakad, vähenenud töövõimega inimesed, värbamis- ja karjäärispetsialistid, poliitikakujundajad, õpilased ja üliõpilased, haridustöötajad, ühiskond tervikuna, haavatavamad- ja riskirühmad (sh NEET-noored, ebapiisava eesti keele oskusega isikud, vähenenud töövõimega madala haridustaseme või aegunud kvalifikatsiooniga inimesed, vanemaelised), sotsiaalpartnerid (ametiühingud, tööandjad), valitsusvälised organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, sidusrühmad, ettevõtted (sh piirkonnas töökohtade loomisest huvitatud ja tööturu arengust mõjutatud ettevõtted, riigiasutused, haridusasutused, tööturuteenuseid osutavad organisatsioonid, Eesti Töötukassa, ja vähenenud töövõimega inimestele teenuseid osutavad organisatsioonid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Vähendatakse naiste ja meeste ning eestlaste ja mitte-eestlaste koondumist erinevatesse valdkondadesse nii hariduses kui ka tööturul, edendades mitmekülgsemaid kutse- ja haridusvalikuid ning kasutades seeläbi paremini ära tööajõu potentsiaali. Soodustatakse mitmekesisemaid karjäärivalikuid naiste ja meeste seas. Pööratakse tähelepanu ka soolise, geograafilise ja keelepõhise tööajõu liikuvuse takistuste kõrvaldamisele ning arvestatakse piirkondliku spetsialiseerumise potentsiaali

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, piirkondlike eripärasid arvestades.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine;

kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministereeriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.1.2. Näitajad

Tabel 74: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	a	ESF+	Ülemineku	PSO20	Osaluskindade arv	Number	8901	20 256

Tabel 75: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	a	ESF+	Ülemineku	PSR19	Peale teenuse saamist tööhõives olev tööealine elanikkond	%	36%	2020	38%	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 76: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	134	52 830 270

Tabel 77: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	01	52 830 270

Tabel 78: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	33	52 830 270

Tabel 79: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	05	52 830 270

Tabel 80: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	a	01	2 485 950
6	ESF+	Ülemineku	a	02	50 344 320

2.1.6.2. Erieesmärk (d) edendada töötajate, ettevõtete ja ettevõtjate kohanemist muutustega ning aktiivse ja tervena vananemist ning tervislikku ja hästi kohandatud töökeskkonda, kus ohjatakse terviseriske

2.1.6.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Pikaajalise ja tervisliku tööelu säilitamiseks ning töövõimereformi edasiseks rakendamiseks töötatakse välja töötervishoiu ja tööohutuse meetmed, võttes arvesse ka ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegia. See hõlmab meetmeid järelevalve tõhustamiseks ja nõustamisteenuse kättesaadavamaks muutmiseks. Koolitatakse töökeskkonna ja -suhetega tegelevaid töötajaid, nende esindajaid, valdkonna spetsialiste ning huvigruppe ja sotsiaalpartneid. Valdkonna arendamiseks koostatakse uuringuid.

See sekkumine on seotud teiste erieesmärkide sekkumismetmetega, mille eesmärk on vähendada tööturu struktuurseid probleeme, töötada välja pikaajalise hoolduse süsteem ja investeerida integreeritud heaolukeskuste loomisesse, ning sekkumisega, mis on suunatud lastele ja noortele. Samuti mõjutab see sekkumist, mis on suunatud enim puudust kannatavatele isikutele.

Töötatakse välja meetmed, et varakult avastada ja ennetada töövõime kaotust ja tervise halvenemist, toetades ohutu ja tervist säilitava töökeskkonna arendamist ning selliste teenuste väljatöötamist, mis edendavad tervislikke eluviise kogu elu jooksul.

Kavas on töötada välja meetmed tööga seotud tervisekahjustuste varajaseks avastamiseks ja diagnoosimiseks, sh töötervishoiuteenuste reformimine. Samuti on fookuses meetmed, mille eesmärk on parandada institutsionaalset suutlikkust jälgida töötingimuste täitmist; paindlike töömeetodite edendamine, töö korraldamise uuenduslike viiside edendamine ning ametiasutuste, sh sotsiaalpartnerite ja muude töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega tegelevate esindusorganisatsioonide pädevuse suurendamine.

Töökeskkonna kõrval võetakse fookusesse ka elukeskkond ning selle füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste riskide kindlakstegemise ning mõõtmisega seotud süsteemi vajakajäämistest kaardistamine, selle põhjal süsteemi parandamiseks meetodite ning vajalike vahendite ja mudelite väljatöötamine, katsetamine ning Eestis asjakohase pädevuse ja suutlikkuse suurendamine.

Eraldi tähelepanu pööratakse ajutise töövõimetusega inimestele ja nende töövõime säilimiseks selliste meetmete väljatöötamisele, katsetamisele ja rakendamisele, mis aitaksid neil säilitada oma töökohta ja vältida püsiva töövõimetuse tekkimist.

Terviseedendamiseks analüüsitakse praegu eri sektorites (tervishoid, haridus, sisejulgeolek, tööturg, sotsiaalkaitse) ja eri tasanditel pakutavaid killustatud teenuseid, töötatakse välja täiustatud integreeritud mudelid ning peamiste töövõimekaotust põhjustavate terviseriskide (südame-veresoonkonna haigused, vaimse tervise probleemid, sh sõltuvusainete kuritarvitamine, luu- ja lihaskonna haigused, vähktõbi jne) maandamise ja tegelemisega seotud meetmed. Samuti tegeletakse sekkumise raames krooniliselt haigete isikute ja sõltlaste konkurentsivõime parandamiseks vajaliku toe tagamisega. Terviseedendamisega seotud meetmed hõlmavad terviseriskide varajast avastamist ja sekkumist, nõustamist, ravi ja eri asutuste pakutavat rehabilitatsiooni (sh töötervishoiu ja esmatasandi tervishoiusüsteemis). Analüüsitakse ka teenuste vajaduse hindamist, teenuse pakkumisega seotud poolte praeguseid oskusi, huvi ja valmisolekut uusi meetmeid ja mudeleid rakendada.

Sekkumise raames panustatakse ka tööturu osaliste ja tööandjate teadlikkuse suurendamisse tööhutusnõuete täitmisel ning toetatakse sotsiaalpartnerite ja teiste huvirühmade pädevuse tõstmist.

Sekkumise raames võetakse fookusesse soodustingimustel vanaduspensionisüsteemi ja töötatud aastatel põhinevate pensionite süsteemi reformimine, võttes arvesse teiste riikide häid tavasid. Töötatakse välja tugistruktuur süsteemi ümberkorraldamiseks ja parandamiseks; kavandatakse ja pakutakse sihtrühmale teenuseid, mis hõlmavad teabevahetust, mitmesuguseid tööturuteenuseid, ümberõpet ja koolitusprogramme.

Ligikaudu 45% programmi toetusest suunatakse töötervishoiu ja tööhutuse teenuste arendamiseks, 47% püsiva töövõimetus ennetamiseks ja 8% haiguste ennetamise meetmete kättesaadavuse parandamiseks. Töölalase ohutuskultuuri edendamise, nõustamise ja teiste teenuste arendamise ning pakkumise juures võetakse arvesse sihtrühma vajadusi ning panustatakse järelevalve parandamisse.

Teenuste osutamine ja kättesaadavus kavandatakse piirkondlikul või kohalikul tasandil, võttes arvesse piirkondlikke erinevusi. Asjakohasema tulemuse saavutamiseks kaasatakse meetmete väljatöötamise kohalikud omavalitsused ja kogukonna esindajad, aga ka kõik teised asjaomased sotsiaalpartnerid. Meetmete detailsamal kavandamisel kaalutakse sotsiaalsete ettevõtjate suuremat kaasamist.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

- Töötajad ja tööandjad, sh VKEd (ka sotsiaalsed ettevõtted), spetsialistid ja organisatsioonid, kes tegelevad töökeskkonna ja töötingimustega seotud küsimustega, sh sotsiaalpartnerid ja muud esindusorganisatsioonide töötajad, tervishoiuteenuste osutajad, arendajad ja tööjõuga seotud õigusraamistiku rakendajad;
- töötajad ja tööandjad, partnerorganisatsioonid, poliitikakujundajad ja rakendajad tööjõu valdkonnas;
- tervise edendamise eest vastutavad isikud, esmatasandi tervishoiu ja töötervishoiusüsteemis töötavad tervishoiutöötajad;
- terviseriskide ja riskikäitumisega inimesed ja nende pereliikmed, kohalikud omavalitsused ja kogukonnad, ennetamise, nõustamise, ravi, rehabilitatsiooni ja tugiteenuste osutajatega seotud riigiasutused, elanikkond, töötajad, tervishoiupoliitika kujundajad ja rakendajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Eesti, piirkondlik tasand ja siseriiklik sihtrühm.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.2.2. Näitajad

Tabel 81: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	d	ESF+	Ülemineku	PSO21	Töötajate, töötavate ja ohutuse alaste arendatud lahenduste arv	Nr	6	12
6	d	ESF+	Ülemineku	PSO22	Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi loomine	arv	1	1
6	d	ESF+	Ülemineku	PSO23	Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamise ja ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetussüsteemi kasutajate arv	Kasutajate arv	0	37 700

Tabel 82: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	-----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

6	d	ESF+	Ülemineku	PSR20	Tervislikel põhjustel tööhõivest väljalangenute osakaal (15 - 74)	%	12	2019	12	SFOS, projektide aruanded
6	d	ESF+	Ülemineku	PSR21	Uute osalise ja puuduva töövoimega inimeste osakaal tööealisest rahvastikust	%	1,12	2019	1,11	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 83: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	144	38 050 000

Tabel 84: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	01	38 050 000

Tabel 85: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	33	38 050 000

Tabel 86: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	05	38 050 000

Tabel 87: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	d	02	38 50 000

2.1.6.3. Erieesmärk (e) muuta haridus- ja koolitussüsteemid kvaliteetsemaks, kaasavamaks, tõhusamaks ja tööturule vastavamaks, muu hulgas mitteformaalse ja informaalsete õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sealhulgas ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades duaalkoolitussüsteemide ja õpipoisiõppe kasutuselevõttu

2.1.6.3.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Kiiresti muutuv maailmas peavad õppimisvõimalused olema mitmekesised, kättesaadavad, tulevikku suunatud ning vastama õppija võimetele ja huvidele ning aitama viia õppimisvõimalusi vastavusse ühiskonna

ja tööturu arenguvajadustega ning parandama võrdseid võimalusi. Sekkumisloogika põhineb järgmistel vajadustel:

- toetada nüüdisaegset õpikäsitus formaalhariduse kõikidel haridustasemetel, võtta kasutusele teadusuuringutel põhinev ja tänapäevane lähenemisviis õpetamise ja õppimise individualiseerimisele ning õpimotivatsiooni ja õppija õpioskuste arendamisele;
- tagada kvalifitseeritud haridustöötajate olemasolu ning toetada nende kutsealast arengut;
- luua kättesaadavad ja valikurohked õpivõimalused, mis võimaldavad sujuvat üleminekut formaalhariduse ühelt tasemelt teisele;
- luua tingimused õppekavade kaasavaks ja teaduspõhiseks väljatöötamiseks ning rakendamiseks formaalhariduse eri tasemetel, et viia need vastavusse tööturu ja ühiskondlike vajadustega, edendades õppekavade sidusust haridustasemetel ja -liikide arvestuses, sh võimaldades võtta formaalhariduses arvesse mitteformaalse ja informaalset õppe käigus omandatud teadmisi ja oskusi;
- tagada hariduse ja koolituse vastavus tööturu vajadustele, sh regionaalseid erinevusi arvestades;
- suurendada majanduse rohe- ja digimuutusega seotud õppesuundade atraktiivsust ning nende alast teadlikkust.

1. Meetmed õppekavade arendamiseks, õpingute korraldamiseks ning haridustöötajate kvalifikatsiooni ja juurdekasvu tagamiseks

Õppijakesksete õppekavade väljatöötamine ja rakendamine on paremini seotud õpetajakoolitusega, õpitulemuste hindamise ja jälgimisega ning õppematerjalidega. Eri haridustasemetel ja -liikide puhul toetatakse võtmepädevusi, tulevikuoskusi ja olulisi valdkondi (võõrkeeled; teadus, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika; digioskused; ettevõtlikkus; karjäärivõimalused, kestlik areng; sotsiaalsed oskused ja suhtlemisoskused) koostöös haridusväliste huvirühmadega. Ettevõtlikkuse- ja karjääriõppe toetamine ning ettevõtlikkuse arendamine üld-, kutse- ja kõrghariduses ning noorsootöös aitab suurendada õppijate teadlikkust oma annetest ja võimalusi neid arendada

Toetatakse erinevate võimete ja võimalustega õppijate tiptasemel oskuste (sh digioskuste) arendamist. Tagatakse, et õppekavad toetaksid õppijakeskset lähenemisviisi ja praktiliste oskuste omandamist ning et õpingute sisu vastaks paremini ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad suurendada didaktikaalast pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, sh toetada erineva emakeele ja hariduslike erivajadustega õppureid. Toetatakse uuenduslike õpimeetodite rakendamist, töötatakse välja õppematerjalid ja tagatakse nende kättesaadavus. Samuti loimitakse õppesse paremini digitaalpedagoogika, toetatakse uuenduslike õppematerjalide loomist, sh hariduslike erivajadustega lastele. Õppematerjalide koostamisel võetakse arvesse eri vanuses ja eri vajadustega õppijate, sh erineva emakeelega õppijate põhipädevusi ja tulevikuoskusi. Toetatakse mitteformaalsete ja informaalsete õpikeskkondade (sh e-õppe keskkondade) kasutamist formaalhariduses.

Toetatakse teadusuuringutel ja tõenditel põhineva kvaliteedihindamise ja arenguvajaduste seire kasutuselevõttu ning pikemaajalisi ja ulatuslikumaid haridusteadusuuringuid, võttes arvesse piirkonna arenguvajadusi. Õppekavade väljatöötamise ja riiklike õpieesmärkide saavutamise toetamiseks tagatakse haridusasutustele toetus nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise ja aineülese didaktika valdkonnas. Nüüdisaegsete õppekavade rakendamiseks luuakse seiresüsteem ja -vahendid. Õpitulemuste hindamisel luuakse lisaks ainespetsiifiliste teadmiste hindamisele ka võimalusi anda tagasisidet tulevikuoskuste ja võtmepädevuste kujunemise kohta. Kehtestatakse tingimused, mille alusel hinnatakse haridusasutuste tegevuse tõhusust ja kvaliteeti, sh õpialalüütikat, et toetada õppe personaliseerimist.

Meetmed on kavandatud hariduse kvaliteedi ja teadmiste põhise arengu soodustamiseks teadushariduse ja -kommunikatsiooni kaudu, populariseerides õppijate seas vajalikke valdkondi (sh teaduse, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika), toetades spetsialiste jõudmist tööturule eelkõige teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonimahukate ettevõtjate jaoks. Meetmed hõlmavad eri vanuserühmadele ja haridustasemele mõeldud teadusalgatusi ning teadus-, arendus- ja innovatsioonialgatusi, samuti teaduse, tehnoloogia, inseneria ja matemaatika valdkonna algatusi.

Toetatakse kutsehariduse ajakohastatud kvaliteedihindamise rakendamist, et hindamistulemusi saaks kasutada kvaliteedikultuuri arendamiseks ja strateegiliseks juhtimiseks, samuti selleks, et teavitada huvirühmi kutsehariduse vastavusest riiklikele nõuetele, arengukavade eesmärkidele, tööturu vajadustele ja õppijate ootustele.

Selleks et tagada tööjõud hariduse valdkonnas, luuakse paindlikud võimalused tööleasumiseks, toetus alustavatele haridustöötajatele ja kutsealase arengu võimalused kogu karjääri jooksul. Töötatakse välja

meetmed nii valdkonnasisese kui ka -välise liikuvuse suurendamiseks ning õpetajakutse populariseerimiseks. Toetatakse haridusasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste ametnike poolt innovatsiooni rakendamist ning koostööl põhineva koolikultuuri loomist.

Noorsootöö kvaliteedi parandamiseks tuleb suurendada erialase haridusega noorsootöötajate arvu ning levitada parimaid tavasid. Noorsootöötajatele pakutakse täienduskoolitust prioriteetsetel teemadel (nt nutikas noorsootöö, noorte vaimne tervis, erivajadustega noorte osalemise toetamine, 19–26-aastaste noorte kaasamine), luuakse platvorm parimate tavade jagamiseks ja üksteiselt õppimiseks. Lisaks pakutakse töönõustamist.

2. Kõrgkoolide õpetamissuutlikkuse ja -paindlikkuse parandamiseks ning õppevalikute suunamiseks kutse- ja kõrghariduses toetatakse õppekorralduse ajakohastamist ja parendamist. Toetatakse digiõpet, ja digipädevuste kaasamist eri õppevaldkondadesse. Doktorioppes toetatakse ülikoolidevahelist koostööd, et parandada kvaliteeti. Valitud valdkondades pööratakse tähelepanu kõrghariduse õpetamise suutlikkuse suurendamisele, sh akadeemiliste töötajate liikuvuse toetamisele ja täiendavate õppejõudude palkamisele.

Käivitatakse meetmed, et viia kutse- ja kõrgharidus paremini vastavusse tööturu vajadustega ning suurendada nõutava kvalifikatsiooniga lõpetajate arvu. Toetatakse kutseühingute või tööandjate katusorganisatsioonide ja haridusasutuste koostööd, õppekavade ajakohastamist ja õpingute, sh doktorioppe kvaliteedi parandamist. Keskendutakse valdkondadele, kus tööturul esineb lünki, sh IKT-oskustele, sh õpingute ajakohastamisele, ning digipädevuse kasutuselevõtule kõrg- ja kutsehariduses (IT ja mehhatroonika/tööstusinformaatika), haridus-, sotsiaal- ja tervishoiutöötajatele. Toetatakse ka haridusasutustevahelist koostööd, et hõlbustada üleminekut ühelt haridustasemelt teisele. Stipendiumide pakkumine majanduskasvu valdkonnas motiveerib õppureid valima nende valdkondade õppekavu ja toetab õpingute edukat lõpuleviimist. Antakse eritoetust IKT-oskuste arendamiseks kõigil formaalhariduse tasemetel.

3. Kutse- ja kõrghariduse kohandamine tööturu vajadustega (nn PRÕM+)

Sekkumisega laiendatakse töökohapõhist õpet prioriteetsetele valdkondadele ja sihtrühmadele (eelkõige noored). Tagatakse praktika ja töökohapõhise õppe protsessi kvaliteet ning juurdepääsetavus, sh ettevõtjate ja koolide juhendajate koolitamine, koolide ja ettevõtjate koostöö praktika ja töökohapõhise õppe arendamisel ja rakendamisel, teaduspõhine ja koostõine õpe (võrdlev õppimine), arendustegevus. Katsetatakse erinevaid töökohapõhise õppe mudeleid, korraldatakse riiklikke kutsemeistrivõistlusi, samuti arendusprogramme võistlejatele ja koolitajatele, ning suurendatakse juhendajate ringi, et tagada edukamad tulemused rahvusvahelises konkurentsis.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

- Haridusasutuste meeskonnad (õpetajad, sh kutseõpetajad, lektorid, juhid, tugispetsialistid), noorsootöötajad, praktikajuhendajad, ülikoolid (sh õppejõud ja teadlased), haridusametnikud, poliitikakujundajad, kvaliteedihindamist korraldav asutus, hindajad, ettevõtted, tööandjad, potentsiaalsed õpetajad, spetsialistid ja juhid, kõrgkoolis õppijad, kes õpivad asjaomase sektori õppekavade alusel, haridus- ja noorsootöötajad, õppijad, haridus- ja noortevaldkonna siht- ja sidusrühmad, üldsus;
- teaduslase teabevahetuse ja teadusharidusega seotud asutused ja sidusrühmad, eri haridustasemetel õpilased, üldsus;
- kõrgkoolid, kutseharidusasutused, õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjate organisatsioonid ja kutseliidud;
- õppijad (sh hariduslike erivajadustega õppijad), tööandjad, sh VKEd, kutseharidusasutused, kõrgharidusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Sekkumised aitavad viia õppimisvõimalused vastavusse ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega ning parandada võrdseid võimalusi. Nn õppijakeskne lähenemisviis hõlmab kõiki õpilasi, eelkõige kõige haavatavamaid õpilasi, kellel on erinev emakeel ja kehvem sotsiaal-majanduslik taust. Vajaduse korral võetakse meetmeid, et toetada konkreetseid rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele rühmadele või ebasoodsamas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale

ja analüüsidele. Haridustöötajatele suunatud meetmed aitavad arendada nende metoodika ja didaktika alast pädevust, et rakendada õppijakeskset lähenemisviisi, toetada hariduslike erivajadustega õppijaid, erineva emakeelega õppijaid jne. Meetmetes käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasamist ja mittediskrimineerimist, kehtestades osalejatele nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/komiteede koosseis (nt sooline tasakaal asutuste/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikuprotseduurid (projektide hindamise ja valiku mittediskrimineerivad põhimõtted ning menetlused).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, sh arvestades regionaalseid erinevusi.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministeeriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.3.2. Näitajad

Tabel 88: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO24	Koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenud haridus- ja noortevaldkonna töötajate arv	osalemiskord	500	16 750
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO25	Toetatud prioriteetsete õppesuundade arv	õppesuundade arv (ISCED 2013)	2	3
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO26	Õppe kvaliteedi arendamise projektides osalenud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	13	15
6	e	ESF+	Ülemineku	PSO27	Töökohapõhises õppes osalejate arv	osalemiskord	800	3000

Tabel 89: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtiühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR22	Koolituse lõppedes kvalifikatsiooni saanud haridus- ja noortevaldkonna töötajad	osaluskord	70%	2020	75%	SFOS, projektide aruanded
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR23	Prioriteetsetes õppesuundades õppivate õppijate osakaal	% kõigist õppijatest	22,5%	2020	24%	SFOS, projektide aruanded
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR24	Õppe kvaliteedi arendamise projektid lõpetanud kõrgharidusasutuste arv	õppeasutuste arv	0	2020	15	SFOS, projektide aruanded
6	e	ESF+	Ülemineku	PSR25	Töökohapõhises õppes osalejad, kes said tegevuse lõppedes kvalifikatsiooni	Osaluskind	69%	2020	75%	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.3.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 90: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	145	15 690 673
6	ESF+	Ülemineku	e	148	9 628 666
6	ESF+	Ülemineku	e	149	63 397 972
6	ESF+	Ülemineku	e	150	43 363 806

Tabel 91: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	01	132 081 117

Tabel 92: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	33	132 081 117

Tabel 93: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	02	15 690 673
6	ESF+	Ülemineku	e	10	116 390 444

Tabel 94: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	e	02	132 081 117

2.1.6.4. Erieesmärk (f) edendada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade võrdsed juurdepääsu kvaliteetsele ja kaasavale haridusele ja koolitusele alates alusharidusest ja lapsehoiust läbi üld- ja kutsehariduse ja -õppe kuni kolmanda taseme hariduseni, samuti täiskasvanuharidusele ja -koolitusele, ning sellise hariduse ja koolituse läbimist, sealhulgas hõlbustada õpirännet kõigile ja ligipääsetavust puuetega inimeste jaoks

2.1.6.4.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumise eesmärk on järgida Eestile esitatud riigipõhiseid soovitusi (2019)

- Rahvastik väheneb ja vananeb. Demograafiliste muutuste tõttu suureneb surve tööturule, tervishoiule ja sotsiaalsüsteemile. Väikese sündimuse ja tööelise elanikkonna vähenemise kontekstis on inimressursi kvaliteet Eesti konkurentsivõime ja kestlikkuse seisukohast võtmetähtsusega. Olukorras, kus tööturule on sisenemas väikesearvulised põlvkonnad, on vaja tagada, et nad saaksid ühiskonna- ja tööelus maksimaalselt osaleda.
- Koolist väljalangemise ennetamine ning puuetega laste ja noorte kaasava hariduse toetamine ning sellega seotud teenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamine.
- Osalemise suurendamine aktiivsetes ja ennetavates tööturumeetmetes.

Tegevused hõlmavad märkimisväärset osa Eesti elanikkonnast: 2019. aasta jaanuari seisuga oli Eestis 374 811 last ja noort (0–26-aastased), mis moodustab 28,3% kogu elanikkonnast. Sekkumine on seotud laste ja noorte sotsiaalse kaasatusega, mida käsitletakse erieesmärgis h.

Võttes arvesse ESF+ prioriteete, Euroopa lastegarantii eesmarke, riiklikke arengusuundi ning laste ja noorte ees seisvaid probleeme, kavandatakse meetmeid järgmistes valdkondades:

1. Noorsootöö meetmed tööturule sisenemise toetamiseks koostöös noortegarantiiga

Selleks et vähendada noorte riskikäitumist ja ennetada tõrjutuse ohtu, toetatakse piirkondliku juurdepääsu parandamist noorsootööle ja noorte kaasamist noorsootöösse. 1. Toetatakse kohalikke omavalitsusi noorsootööteenuste ühisel kavandamisel, sh kohalike omavalitsuste strateegilise planeerimise suutlikkuse parandamisel, rakendusmudelite loomisel ning parimate tavade jagamisel, võrgustike loomisel ja ühisteenuste pakkumisel. 2. Noorte vajadustele vastavate kvaliteetsete teenuste kavandamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks toetatakse noorteseire- ja analüüsisüsteemi toimimist ja edasiarendamist.

2. Toetusmeetmete pakkumine mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele

Noorsootöö asutustele lisatõe pakkumine mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-staatuses noored) abistamiseks. Tugiteenuse eesmärk on leida üles mittetöötavad ja mitteõppivad noored, motiveerida ja aktiveerida neid, pakkudes individuaalseid tugiteenuseid. Lisavahendid eraldatakse mobiilseks noorsootööks (st tänavatöö), mille raames luuakse esmane kontakt noortega ja millest sõltub noorte esialgne kaasamine programmi tegevustesse. Ka see meede panustab koostöös teiste noortele suunatud sekkumistega noortegarantiisse.

3. Hariduse tugiteenused

Hariduse tugiteenuste süsteemi edasiarendamine. Riik toetab kohalikke omavalitsusi hariduse tugiteenuste korraldamisel ja tagab Rajaleidja keskuste võrgustiku toimimise. Rajaleidja võrgustiku eesmärk on toetada kõigi laste (alates lasteaiast, s.o vanusest 1,5 a) ja noorte arengut ja õppimist ning edendada kaasava hariduse põhimõtteid. Rajaleidja võrgustik pakub teenuseid lastele, õppijatele, nende vanematele, õpetajatele, tugispetsialistidele jne. Teenused põhinevad ühtsetel standarditel, nende osutamine on kooskõlas 2035. aastaks seatud haridus- ja oskustealaste eesmärkidega ning kohandatud piirkondlike ja kohalike vajadustega.

Ülalnimetatud lastele ja noortele suunatud sekkumismeetmed, mis aitavad vältida koolist väljalangemisega ja seega vältida sotsiaalset tõrjutust, toetavad Euroopa lastegarantii eesmärgi ja põhimõtteid, milleks on ennetada sotsiaalset tõrjutust, tagades lastele ligipääsu selleks vajalikele põhiteenustele. Lapsi ja noori, kes on haridusest ja tööturul kõrvale jäänud ning kes soovivad teha teadlikke valikuid tulevikuks, tuleb toetada ja võimendada. Lastele ja noortele suunatud meetmed töötatakse välja koostöös kohaliku tasandi ja sidusrühmadega (kohalikud omavalitsused, avalikud tööturuasutused, valitsusvälised organisatsioonid jne).

Rakendades asjakohaseid sekkumisi:

- 1) kõikide piirkondade noortele pakutakse mitmekülgseid, arendavaid ja huvitavaid tegevusi (sh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 2) aidatakse mittetöötavatel ja mitteõppivatel noortel naasta kooli või tööturule, et nad saaksid parimal võimalikul viisil ellu astuda;
- 3) tegeletakse võimalikult vara laste ja noorte tõrjutusega, keskendudes tõrjutuse ja koolist väljalangemise riski varajasele avastamisele, ennetamisele ja sellele reageerimisele; parandatakse ligipääsu hariduse tugiteenustele nii lastel kui ka nende vanematel.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

- 1,5–7-aastased lapsed; formaalõppes osalevad õppijad, koolist väljalangemise ohus olevad õpilased; vanemad; haridusasutuste juhid; õpetajad; tugispetsialistid; noorsootöötajad ja muud kohaliku omavalitsuse spetsialistid ja juhid.
- 10–19-aastased noored (sh mittetöötavad ja mitteõppivad noored), üldhariduskoolides õppivad lapsed ja noored, ebasoodsamas olukorras olevad lapsed ja noored, vanemad, õpetajad; 10–14-aastased noored, kõik laste ja noortega tegelevad kohalikud omavalitsused, kohalike asutuste esindajad, ettevõtjate ja organisatsioonide esindajad, valitsusvälised organisatsioonid ja kogukonnad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumised aitavad otseselt edendada võrdseid võimalusi, tagades juurdepääsu kvaliteetsele haridusele ja toetatud õppele, et vähendada koolist väljalangemist ja maksimeerida iga inimese potentsiaali. Erieesmärgi alt toetatavate teenustega luuakse võrdsemad tingimused ebasoodsas seisundis olevatele lastele ja noortele, panustades niiviisi Euroopa sotsiaalõiguste sambasse ning Euroopa lastegarantiisse. Sekkumiste tulemusena on noortele tagatud kõikides Eesti piirkondades võrdsemad võimalused oma elukvaliteedi parandamiseks ning vajaliku toetuse ja teenuste saamiseks. Edendatakse riskirühmade sotsiaalset kaasatust ning vähendatakse riski, et noored jäävad kõrvale ja üksi. Konkreetsete olukordade analüüsi põhjal võetakse vajaduse korral erimeetmeid spetsiifiliste rühmade toetamiseks (nt meetmed ja tegevused, mis on suunatud haavatavatele rühmadele või riskipiirkondadele). Peale spetsiifiliste meetmete käsitletakse võrdõiguslikkust, kaasatust ja mittediskrimineerimist horisontaalselt, kehtestades nt osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused teenustele juurdepääsul, projektide hindamis- ja valikumenetlustes lähtutakse mittediskrimineerivatest põhimõtetest jne.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Terve Eesti, arvestades piirkondlikke ja kohalikke vajadusi.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi

2014-2020 vaahindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; ülejutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.4.2. Näitajad

Tabel 95: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO30	Õppenõustamisteenuse nõustamisjuhtumite arv	Nõustamis-juhtum	7500	30 000
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO28	Noorsootöö teenustes osalenute arv	osalemiskord	0	84 000
6	f	ESF+	Ülemineku	PSO29	Noorsootöö teenustes osalenud NEET noorte arv	osalemiskord	2100	10 000

Tabel 96: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	f	ESF+	Üle-mineku	PSR27	Õppenõustamist eenuse klienditagasiside	soovitusind eks (%)	75%	2019	75%	SFOS, projek-tide aru-anded
6	f	ESF+	Üle-mineku	PSR26	Tugimeetmetes osalenud NEET noored, kes 6 kuud peale tegevusest lahkumist on väljunud NEET noore staatusest	% osalejatest	68%	(2016-2020)	65%	SFOS, projek-tide aru-anded

2.1.6.4.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 97: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	136	8 846 597
6	ESF+	Ülemineku	f	152	20 642 061

Tabel 98: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	01	29 488 658

Tabel 99: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	33	29 488 658

Tabel 100: Mõõde 4 – ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	10	29 488 658

Tabel 101: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	f	02	29 488 658

2.1.6.5. Erieesmärk: (g) edendada elukestvat õpet, eelkõige kõigile kättesaadavaid paindlikke oskuste täiendamise ja ümberõppe võimalusi, võttes arvesse ettevõtlus- ja digioskusi, paremini prognoosida muutusi ja uusi vajalikke oskusi tööturu vajaduste põhjal, hõlbustada karjäärialaseid üleminekuid ning soodustada ametialast liikuvust

2.1.6.5.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Selleks et COVID-19 ja muude võimalike kriiside mõjust majandusele ja tööturule kiiresti taastuda, on vaja toetada inimeste ümber- ja täiendusõpet. Oskuste arendamine aitab taastada kestliku majandus ning säilitada ja edendada tehniliselt uuenduslikku ja konkurentsivõimelist majandust ning heaolu. ELi liikumine ressursitõhusa, ringluspõhise, digiteeritud ja kliimaneutraalse majanduse poole ning tehisintellekti ja robotika laialdane kasutuselevõtt eeldavad inimeste oskuste uuendamist ning täiskasvanute koolituse märkimisväärset toetamist. Inimesed vajavad võimalusi mitmekesiste oskuste omandamiseks.

Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kasvanud. Arvestades tööturu suundumusi ja tulevikus vajaminevaid oskusi, ei pakuta täiskasvanute täiendus- ja ümberõpet aga paindlikult ja vajalikus mahus. Samuti on koolitustes osalemises suur sooline ja piirkondlik ebavõrdsus ning vanemaealised on elukestvast õppest vähem huvitatud. Seetõttu on esmatähtis arendada ja pakkuda kvaliteetseid ning paindlikke elukestva õppe võimalusi. Koolitusturu killustatus, teabe puudumine mitteformaalsete õppimisvõimaluste kohta, kasutajasõbralike võimaluste puudumine koolitustabele juurdepääsuks ning puudused kvaliteedi hindamise süsteemis on peamised probleemid kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumisel. Täiskasvanud õppijate sihtrühm on

heterogeenne. Vajadus leida tasakaal õppimise ja töö vaheli suurendab vajadust paindlike ja kvaliteetsete õppimisvõimaluste järele.

Oskuste prognoosimise ja seire süsteem OSKA kutsekvalifikatsioonisüsteemi osana on edukalt käivitunud, kuid kutsesüsteemi ümberkujundamiseks on vaja lisareforme ning arendus- ja koostööd. Oskuste kirjeldused ja kvalifitseerimine on riiklikes andmebaasides erinev ega anna võrreldavat ülevaadet elanikkonna vajaminevatest oskustest. Tööstandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda tõhusalt tööturu vajadustele reageerida. Haridus- ja koolitusasutuste ning tööandjate koostöövormid peaks arenema ning oskusprofiilide ja kutsestandardite sisu peaks olema märkimisväärselt tõhusam.

Omandatud oskuste (enese)hindamise ja valideerimise võimalused on endiselt ebapiisavad ja ebaühtlase kvaliteediga ega toeta üksikisikuid õpingute ja karjääri kavandamisel, samuti ei ole mikro kvalifikatsioone (mikrokraade) veel välja arendatud.

Uuendusliku tehnoloogia, automatiseerimise, digiteerimise ja oodatava eluea pikendamise tõttu on üha tähtsam pakkuda täiskasvanutele rohkem täiendus- ja ümberõppe võimalusi ning mittestatsionaarset formaalharidust. Sekkumisega toetatakse haridus- ja koolitussüsteemi suutlikkuse arendamist, tööturu vajadustega kooskõlas oleva kvaliteetse mitteformaalse koolituse pakkumist ning tagatakse, et koolitused oleksid tänapäevased, kvaliteetsed ja paindlikud. Täiskasvanuhariduses tuleb arvesse võtta piirkondlikke erinevusi ning käsitleda eri vanuserühmade ja ka mitte-eestlastest elanikkonna vajadusi. Kavandatud meetmed peavad tagama, et täiskasvanud elanikkonna oskused vastaksid koroonajärgse ühiskonna vajadustele, elavdades majandust ning tööturu lühi- ja pikaajalist arengut. Oluline on, et kavandatavad meetmed täiendavad ja on sünergias Erasmus+ programmi täiskasvanutele suunatud tegevustega nt täiskasvanuhariduses õppijate ja valdkonna töötajate õpirändega ja/või rahvusvahelise virtuaalõppe toetamisega ning annavad sisendit ja kasutavad ära Erasmus+ programmi raames rahvusvaheliste kogemuste vahetamise tulemusi, koostööd ja kasutajasõbralike veebiplatvormide ning virtuaalkoostöö vahendite kasutamist, eriti madalate oskustega sihtgruppide toetamiseks. Osalemine PIAACi kordusuuringus võimaldab hinnata viimase kümne aasta jooksul täiskasvanuhariduses tehtud otsuste ja investeeringute tulemuslikkust ning teha plaane edasisteks tegevussuundadeks. Rakendatakse täiskasvanutele suunatud teadlikkuse suurendamise, teavituse- ja populariseerimismeetmeid, et suurendada osalemist elukestvas õppes, parandada õppimisega seotud hoiakuid ning suurendada teadlikkust elukestvast õppest ja enesetäiendamise tähtsusest. Parandatakse täiendus- ja ümberõppe võimalusi käsitleva teabe kättesaadavust.

Töötavatele täiskasvanutele, kelle oskusi on vaja ajakohastada või kelle oskused on aegunud, pakutakse tänapäevast kvaliteetset paindlikku mitteformaalset täiendus- ja ümberõpet, milles võetakse arvesse OSKA süsteemi prognoositud oskuste nõudlust ning mis on kooskõlas majanduse ja tööturu vajadustega, arvestades piirkondlikke ja riskirühmade vajadusi. Tulenevalt OSKA hinnangutest vajab IKT-sektor ja kõik teised majandussektorid igal aastal vähemalt 2600 uut IKT-spetsialisti ehk seitsme aasta vaates kokku üle 18 000 inimese. Seega on vajalik tagada IKT valdkonna oskuste edendamisele suunatud täiendkoolitusi nii ESF+st kui ka RRFst. Roheoskuste arendamisel suunatakse RRFst fookus rohepöördest enim mõjutatud valdkondadesse, struktuurivahenditest aga teistes valdkondades ja õppekavades roheoskuste arendamisele. Rahvastiku vananemise trend suurendab vajadust kvalifitseeritud sotsiaaltöötajate järele, kes on üks oluline sihtrühm täiskasvanute mitteformaalses õppes.

Oskuste täiendamise peamised sihtrühmad on eelkõige tööealine elanikkond, sh ilma erialase hariduseta, väheste või aegunud oskustega töötavad täiskasvanud ning täiskasvanud, kes vajavad oma töö lisaväärtuse suurendamiseks erioskusi, samuti täiskasvanute koolitajad.

Toetatakse madala haridustaseme ja väheste oskustega täiskasvanuid, et nad jätkaksid õpinguid mittestatsionaarses formaalhariduses, tagamaks, et nende oskused vastaksid edasiste karjääri- ja õppimisvõimaluste nõuetele.

Meetmete eesmärk on arendada ka haridusasutuste suutlikkust pakkuda kvaliteetset koolitust (sh uute õppekavade väljatöötamine, mikro kvalifikatsioonide (mikrokraadide) ja koolitajate oskuste arendamine).

1. Käivitatakse meetmed mitteformaalõppe kvaliteediraamistiku edendamiseks. Hinnatakse mitteformaalõppe pakkujate kvaliteeti. Töötatakse välja ja rakendatakse mikro kvalifikatsioonide (mikrokraadide) põhimõtteid ja nõudeid, et viia täiendus- ja ümberõppe paremini vastavusse praegu ja tulevikus vajaminevate oskustega.

2. Paindlike õppeviiside toetamiseks suurendatakse võimalusi mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise süsteemi (VÕTA) kohaldamiseks haridus- ja kutsekvalifikatsioonide süsteemis. Õppenõustamise suutlikkust parandatakse täiskasvanute õppe nõustajatele ja hindajatele koolituse pakkumisega. Kaasatakse sotsiaalpartnereid ja tööandjaid, luues ja rakendades kaasamistavasid mitteformaalsete ja informaalsete

õpingute tunnustamisel ja valideerimisel. Arendatakse mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimist ning asjakohaste juhendamise- ja hindamismaterjalide ning muude vahendite väljatöötamist. Toetatakse digilahenduste väljatöötamist elukestva õppe ja koolitusajaloo dokumenteerimisel.

3. Käivitatakse kutsekvalifikatsioonisüsteemi reform, et majanduse oskuseid paremini kvalifikatsioonides kajastada. Oskuste klassifikatsiooni ajakohastatakse, oskuste kirjeldused ühtlustatakse kutsekvalifikatsioonide andmebaasides ja eespool nimetatud sidustatakse oskuste, kompetentside, kvalifikatsioonide ja ametite Euroopa klassifikaatoriga (ESCO). Arendatakse edasi oskuste prognoosimise ja seire süsteemi OSKA, et paremini jälgida, analüüsida ja prognoosida oskuste nõudlust ja tööjõu pakkumist tööturul, sh arvestades regionaalseid vajadusi. OSKA jälgib ka oskuste ja tööjõu kättesaadavuse parandamiseks tehtud ettepanekute rakendamist. OSKA meetodid hõlmavad täiendavate andmeallikate kasutamist (suurandmed ja andmekaeve). Laiendatakse ja parandatakse OSKA tulemuste, oskuste nõudluse ja pakkumisega seotud teabe esitlemist ja jagamist eri sihtrühmadele.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel „ei kahjusta oluliselt“ printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

Tööandjad, eri- ja kutsealase hariduseta inimesed, vananenud oskustega inimesed, täiskasvanud õppijad, koolitusasutused, täiskasvanud õppijate õpetajad ja koolitajad, kohalikud omavalitsused, sotsiaalpartnerid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Vajaduse korral võetakse kasutusele konkreetseid meetmeid, et toetada spetsiifilisi rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele sihtrühmadele või ebasoodsas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Meetmete rakendamisel lähtutakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetest, kehtestades osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/-komisjonide koosseis (nt sooline tasakaal organite/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikumenetlused (mittediskrimineerivad põhimõtted projektide hindamisel ja valikul).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, erinevad piirkonnad olenevalt regionaalsetest tööturu nõudluse ja pakkumise eripäradest.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; **roheoskuste arendamine.**

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.5.2. Näitajad

Tabel 102: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kate-gooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO31	Täiskasvanute mitteformaalõppes osalenute arv	osalemiskord	16 000	61 923
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO32	Täiskasvanute mitteformaalõppes osalenute arv sotsiaalvaldkonnas	osalemiskord	500	2077
6	g	ESF+	Ülemineku	PSO33	Täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise tegevustes osalejate arv	osaleja	1250	5000

Tabel 103: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihiväärtus (2029)	Andmete allikas
6	g	ESF+	Ülemineku	PSR28	Mitteformaal-õppes osalejad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalejad	93%	2020	85%	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.5.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 104: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	151	80 245 860
6	ESF+	Ülemineku	g	161	2 000 000

Tabel 105: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	01	82 245 860

Tabel 106: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	33	82 245 860

Tabel 107: Mõõde 4 - ESF+ teised valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	10	82 245 860

Tabel 108: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	g	02	82 245 860

2.1.6.6. Erieesmärk (h) soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet

2.1.6.6.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Laste ja noorte sotsiaalsed, tööturu ja tervishoiuga seotud probleemid ning õiguskaitseprobleemid on omavahel seotud ja neid on võimalik ennetada. Lastesse ja noortesse investeerimine on kulutõhusaim viis, kuidas ennetada ja lahendada Eesti riigi majanduse, tööhõive, sotsiaalkaitse, õiguskaitse ja tervishoiuga seotud probleeme. Need valdkonnad on seotud ka hariduse, selle tugiteenuste ja noorsootööga, mida käsitletakse erieesmärgis f.

Laste ja noortega seotud sekkumismeetmed keskenduvad võrdsete ja õigeaegsete juurdepääsuteenuste edendamisele, toetades aktiivse kaasamise integreeritud meetmeid ning ennetades riskikäitumist kohalike kogukondade ja kodanikuühiskonna kaasamise abil. Lastega seotud meetmete kujundamisel on aluseks Euroopa lastegarantii.

Meetmeid kavandatakse järgmises valdkonnas:

1) Lastele ja noortele suunatud sotsiaalset tõrjutust ennetavad sekkumised. Oluline on pakkuda lastele ja noortele ning nende vanematele kvaliteetseid teenuseid, mis põhinevad sihtrühmade vajadustel, parandades ka vastavate spetsialistide pädevust. Laste ja noorte sihtrühmas on olulised vaimse tervisega seotud teemad. Meetmed töötatakse välja ning neid rakendatakse koostöös kohalike omavalitsuste, valitsusväliste organisatsioonidega jne. Noorte võrgustikupõhine kaasamine ning kogukondade mõjuvõimu suurendamine nõuab kodanikualgatuse arendamist ja rakendamist.

2) Tervikliku lastekaitseüsteemi loomine, sh koostöö eri tasandite ja sektorite vahel. Lastele ja noortele mõeldud teenuste korraldamine ja integreerimine, võrgustike ja juhtumite haldamise mudelite ning teenuste korraldamise süsteemide väljatöötamine laste ja noorte toetamiseks, sh kohalike omavalitsuste toetamine teenuste korraldamisel.

Asjakohaste meetmete rakendamisega toetame Euroopa lastegarantii rakendamist:

- 1) ennetame vaimse tervise probleemide ja riskikäitumise põhjuseid noortel, sh neil, kes osalevad pidevates õigusrikkumistes;
- 2) pakume noortele mitmekülgeid, arendavaid ja huvitavaid tegevusi (mh noorsootöö võimalusi), mis toetavad nende osalemist hariduses või tööturul ning valmistavad neid paremini eluks ette;
- 3) tagame lastele ja noortele sobivad teenused ning piisava toetuse nende füüsilisele ja vaimsele tervisele ning intellektuaalsele ja sotsiaalsele arengule;
- 4) loome aluse kodanikuühiskonnas osalemiseks järgmisele põlvkonnale;
- 5) arendame lastekaitse valdkonnas ja toetame erivajadustega laste toetussüsteemi uuendamist.

Kohalike omavalitsustega seotud tegevusi kavandatakse kolme ministeeriumi koostöös. Kohalikke omavalitsusi võimestatakse lastele ja noortele mõeldud teenuste pakkumiseks (rahaline toetus, KOV spetsialistide nõustamine, juhendmaterjalide ja hindamisvahendite väljatöötamine, koolitus, järelevalve, võrgustike loomine).

Edukas lõimumine, sh kohanemine, tööturule integreerimine ning uussisserändajate, teisest rahvusest püsielanike ja tagasipöördujate osalemine ühiskonnaelus toetab nende heaolu, Eesti ühiskonna turvalisust ning majandusarengut. Väheneb sotsiaalsüsteemi koormus ning julgeoleku, sotsiaalse tõrjutuse, etniliste konfliktide, radikaliseerumisega jne seotud riskid.

Enamik Eesti rahvusvähemuste hulka kuuluvatest inimestest elab Ida-Virumaal ja Harjumaal, sh Tallinnas (26% Eesti kogurahvastikust).

Planeeritakse järgmisi integreeritud meetmeid, kaasates kohalikke kogukondi ja kodanikuühiskonda:

1. Strateegiline kommunikatsioon lõimumis- ja kodakondsusteemade valdkonnas, et mõista rändeprotsesse ja kujundada välja objektiivne arvamus. Strateegilise kommunikatsioonita võivad tekkida rahvuste ja kogukondade vahelised konfliktid. Lisaks takistavad kallutatud teave ja väärarusaamad sihtrühmade edukat tööhõivet ja tööturule integreerumist.

2. Piirkondliku võimekuse arendamine kohalike omavalitsuste, avaliku ja erasektori organisatsioonide, kultuuri ja spordiga seotud institutsioonide ning valitsusväliste organisatsioonide seas lõimumise, sh kohanemise ja kodakondsuse valdkonnas. Kohalikud omavalitsused osutavad sisserändajatele oma pädevuse piires teenuseid, kuid neil puudub strateegiline arusaam oma rollist, funktsioonist ning ootustest lõimumis- ja kodakondsusteema toetamisel ja uussisserändajate esmasel kohanemisel. Samal ajal suureneb Eestis uussisserändajate ja tagasipöördujate omavalitsuste arv, suuremate keskuste kõrvale kerkivad uued sihtkohad (nt Pärnu). Sekkumise raames saavad piirkondlikud omavalitsused, nt Narva ja Ida-Virumaa (Kirde-

Eesti), Tartu ja Tartumaa (Kagu-Eesti), Tallinn ja Pärnu (Edela-Eesti) toetust kohaliku tasandi lõimimisstrateegiate ja -tegevuste väljatöötamiseks.

3. Võttes arvesse sihtrühma vajadusi, pakutakse keeleõppevõimalusi ka mitteformaalses õppes ja muude uuenduslike keeleõppemeetodite kaudu, mis toetavad igapäevaelus suhtlemisostkuste arendamist.

Töölase eesti keele arendamiseks ning eesti keelt kõnelevas keskkonnas töötamiseks valmisoleku parandamiseks pakutakse keeleõppevõimalusi ja keeletuge tööturumeetmete abil, võimaldades noortel ja täiskasvanutel, kelle emakeel ei ole eesti keel, osaleda töökohaga seotud lähetusprogrammides ja kasutada mentori abi eestikeelses töökeskkonnas. Keeleõppevõimalusi pakutakse ka kinnipeetavatele, et edendada nende integreerumist. Lisaks keeleõppele tuleb luua keelekeskkond, mis toetab keelepraktikat kogukondadevaheliste kontaktide kaudu erinevatel kultuuri- ja spordiüritustel, keelekohvikutes ja kultuuriklubides. Keeleõppe kõrval pakutakse asjakohase teadlikkuse suurendamiseks ka kodanikuõpetuse ning riigikaitsega seotud õppimisvõimalusi.

Alushariduse jaoks töötatakse lasteaedades välja varase keeleõppe metoodika, et tagada eesti keele õpetamise professionaalsete meetodite säilimine põhihariduses ja seeläbi toetatakse Euroopa lastegarantii eesmärkide saavutamist. Kutse- ja keskhariduses töötatakse välja ning rakendatakse kompensatsioonimeetmed õppijate keeleoskuse parandamiseks. Tegeletakse eesti keele õpetajate ja koolitajate nappusega ning kvaliteetsete õppe- ja õppematerjalide puudumisega ning edendatakse koostööd haridus- ja teadusasutuste (ülikoolide) vahel, et parandada keeleõppe metoodilist kvaliteeti.

Kohanemisprogramm, mis võimaldab hiljuti Eestisse elama asunud välismaalastel iseseisvalt toime tulla, leida vajalikku teavet ning edukalt osaleda tööturul, elukestvas õppes ja ühiskonnas, sh kodanikuühiskonnas laiemalt. Programm annab uussisserändajatele põhiteadmised Eesti riigi ja ühiskonna toimimise, igapäevaelu korralduse, töö ja ettevõtluse, õppimise, teaduse ja pereelu kohta. Uussisserändajad (sh lühiajalised töötajad ja nende pereliikmed) saavad tööga seotud teavet ja nõustamist seoses Eesti tööturuga.

Eeltoodud sekkumised parandavad tööalast konkurentsivõimet, tagavad võrdsed võimalused uussisserändajatele, tagasipöördujatele ja teisest rahvusest püsielanikele; aitavad kaasa muudele ESF+ erieesmärkidele, näiteks tööturu probleemide leevendamisele, sotsiaal-majandusliku integratsiooni edendamisele, tööturule ja sotsiaalteenustele võrdse ja õigeaegse juurdepääsu parandamisele, mitteaktiivsete inimeste kaasamise edendamisele ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu vähendamisele.

Tagatakse koostoime ESF+ ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF) vahel. ESF+ raames rakendatavate meetmete eesmärk on edendada uussisserändajate ja alaliste elanike ning kodumaale tagasipöördujate sotsiaal-majanduslikku integratsiooni. AMIF keskendub varajase sekkumise meetmetele ning esmasele ja kiirele reageerimisele, toetades lõimumist, sh kohanemist ühtse kontaktpunkti põhimõttel kohe pärast kolmandate riikide kodanike Eestisse saabumist, nt tugiteenused, teabe- ja osalustegevus, nõustamine, lahkumiseelsed meetmed jne.

Sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel „ei kahjusta oluliselt“ printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

- Sotsiaalse tõrjutuse ohus lapsed ja noored, kasuperes noored;
- Noored (sh mittetöötavad ja mitteõppivad);
- Kahtlustatavad ja süüdistatavad, kuni 29 aasta vanused kinnipeetavad, kriminaalhooldusametnikud;
- Eesti elanikud, ELi kodanikud ja nende pereliikmed, kolmandatest riikidest saabuval lapsed ja noored (sh ajutiselt Eestis viibivad);
- uussisserändajad, sh kolmandate riikide kodanikud, muudesse rahvustesse ja etnilistesse rühmadesse kuuluvad isikud, kes elavad Eestis; inimesed, kelle esimene keel ei ole eesti keel;
- Kohalikud omavalitsused ja nende töötajad, asjaomaste valdkondade (lastekaitse, asendushooldus, haridus, kriminaalõigus, lõimumine, keeleõpe) spetsialistid, teenuste osutajad, teadlased, õpetajad, haridusasutuste liikmed ja eksperdid ning neid esindavad organisatsioonid, ülikoolid, muud esindusorganisatsioonid, ettevõtjate esindajad, valitsusvälised organisatsioonid, kogukonnad, lapsevanemad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Laste ja noorte valdkonnas hõlmavad kavandatud sekkumised nii üldisi kui ka sihipäraseid tegevusi. Meetmed on suunatud eri sihtrühmadele, võttes arvesse nende eripära.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Viidates asjakohasele sekkumisloogikale, on meetmed suunatud 1) kogu Eestile (kultuurilise mitmekesisustamisega seotud ühiskondliku suutlikkuse parandamine). 2) Arvestades sisserändajate ja teiste rahvuste alaliste elanike geograafilist paiknemist (peaaegu 30% Eesti kogu rahvastikust), pööratakse erilist tähelepanu Ida-Viru ja Harju maakonnale, sh Tallinnale, kus elab enamik sihtrühma esindajaid (vastavalt 40% ja 82% kogurahvastikust). Meetmed on suunatud ka mujale, kus sihtrühma esindajad moodustavad olulise osa kohaliku omavalitsuse (Tartu, Pärnu, Valga jne) elanikkonnast.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.6.2. Näitajad

Tabel 109: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO34	Keeleõppe ja lõimumisega seotud koolitustel (maht vähemalt 32 ak tundi) osalenud haridustöötajate arv	osaluskord	2500	10000
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO35	Loodavate e-keeleõppe teenuste arv	uus teenus	0	4

6	h	ESF+	Ülemineku	PSO37	Lastekaitse korraldusmudeli väljatöötamine	mudel	0	1
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO38	Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste väljatöötamine	sekkumiste arv	2	5
6	h	ESF+	Ülemineku	PSO36	Lõimumisvaldkonna keeleõpet toetavates tegevustes osalejate arv	osaluskord	1000	6200

Tabel 110: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas	Märkused
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR29	Haridustöötajad, kes said koolituse lõppedes kvalifikatsiooni	osalejad	70%	2020	75%	SFOS, projektide aruanded	Keeleõppe ja/või integratsiooniga seotud koolitused
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR31	Lastekaitse korraldusmudeli rakendamine	mudel	0	2020	1	SFOS, projektide aruanded	
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR32	Riskis olevatele lastele/noortele sekkumiste rakendamine	number	0	2020	5	SFOS, projektide aruanded	
6	h	ESF +	Ülemineku	PSR30	Lõimumisvaldkonna keeleõpet toetavate tegevuste läbinute arv	osaluskord	0	2020	4960	SFOS, projektide aruanded	

2.1.6.6.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 111: Mõõde 1 - sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	152	104 520 256
6	ESF+	Ülemineku	h	154	8 428 729
6	ESF+	Ülemineku	h	158	2 195 788

Tabel 112: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	01	115 144 773

Tabel 113: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
--------------------	------	----------------------	------------	------	-----------------

6	ESF+	Ülemineku	h	33	115 144 773
---	------	-----------	---	----	-------------

Tabel 114: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	05	33 848 317
6	ESF+	Ülemineku	h	06	33 547 670
6	ESF+	Ülemineku	h	07	1 330 848
6	ESF+	Ülemineku	h	08	5 799 208
6	ESF+	Ülemineku	h	09	40 618 730

Tabel 115: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	h	02	115 144 773

2.1.6.7. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet

2.1.6.7.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumine hõlmab selliste tegevuste arendamist, mis toetavad iseseisvat elu ja kohalike kogukondade võimekuse suurendamist, eri poliitikavaldkondade koordineerimist ja lõimimist, et hõlbustada ligipääsu kvaliteetsetele sotsiaalteenustele ning suurendada sotsiaaltöötajate ja muu tööjõu pädevust ning oskusi. Sekkumise eesmärk on töötada välja terviklik pikaajalise hoolduse süsteem, mis ennetaks, vähendaks ja aitaks toime tulla hooldusvajadustega, edendaks inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut ning toetaks hooldajaid.

Sellise süsteemi nurgakivideks on:

- 1) hea üldine koordineerimine;
- 2) hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmistebaas;
- 3) hästi toimivad, kvaliteetseid ja piirkondlikult kättesaadavad sotsiaalteenused;
- 4) professionaalsed sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalises hoolduses;
- 5) teenuste osutamiseks ja tarbimiseks vajaliku infrastruktuuri ning keskkonna olemasolu mida toetatakse investeringutega kaasaegsesse sotsiaalteenuste taristusse (vt taristusse tehtavaid investeringuid käsitlev peatükist 2.1.6.9. Erieesmärk: (iii).

Hea üldine koordineerimine ning hästi kavandatud tänapäevane töömetoodika ja teadmistebaas

- Pikaajalise hoolduse oluline osa on sellise tervikliku hindamissüsteemi loomine, mis hõlmab vajalikke andmeladusid, andmevahetussüsteeme ja -vahendeid. Praegu on puudu sektorisisest koostööst, riikliku ja kohaliku tasandi ning sotsiaal- ja tervishoiusektori vahelisest koordineerimisest ning innovatsioonist. Sekkumise raames toetatakse tegevusi ja projekte, mis panustavad nende eesmärkide saavutamisse (aitavad luua hindamisinstrumente, andmevahetuskeskkondi jne).
- Suurendatakse poliitikakujundajate suutlikkust nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil ning arendatakse teenuseosutajaid, samuti koostööd kohalikul tasandil arendustegevuste kaudu.
- Toetatavate meetmete üks eesmärk on suurendada kogukondade, klientide ja nende katusorganisatsioonide võimekust. Selleks suurendatakse nende teadlikkust ja toetatakse tegevusi, mis

ergutavad uuenduslike digitaalsete ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamist. Edu saavutamiseks on otsustava tähtsusega avaliku sektori, aga ka era- ja mittetulundussektori ning haridusasutuste kaasamine.

- Panustatakse uuenduslike lahenduste kasutuselevõttu. See hõlmab erinevate tugitehnoloogiate laialdasema kasutamise võimaldamist nii kodukeskkonnas kui ka teenuste osutamisel. Samuti toetatakse meetmeid, mis edendavad teenuste osutamise kvaliteeti ja kättesaadavust, ning tõhustatakse järelevalvet.

Hästi toimivad ja piirkondlikult juurdepääsetavad sotsiaalteenused

- Eesti sotsiaalpoliitika eesmärk on luua tingimused ja toetada väärikat elu, iseseisvat toimetulekut, kodus elamist ning vaimsete erivajadustega inimeste ja eakate osalemist ühiskonnas nii kaua kui võimalik. Eesti on loonud uued teenused (nt intervallteenused), katsetab kohalikele omavalitsustele mõeldud teenusemudeleid ja loob kaitstud töökohta teenuse. Iseseisva elu eeltingimus on kvaliteetse sotsiaalse taristu olemasolu ja selliste sotsiaalteenuste kättesaadavus, mis aitavad vältida institutsionaliseerimist ning võimaldavad inimesel elada oma kodus. Sekkumise raames toetatakse eespool kirjeldatud põhimõtetest lähtuvate teenuste arendamist ja pakkumist. Nende teenuste sihtrühmadeks on nii inimesed, kes vajavad pikaajalist hooldust (eakad, puudega inimesed) kui ka hooldajad.
- Samuti arendatakse ja toetatakse dementsuse all kannatavatele inimestele teenuste osutamist, see hõlmab dementsussõbralikke koduteenuseid ning toetavad päevahoiuteenuse, nende kättesaadavust ja kvaliteeti, sh tõendus põhiste sekkumiste/töömetoodikate rakendamist.
- Teenused moodustavad ühtse terviku ERF sekkumisest tehtavate investeringutega pikaajalise hoolduse taristusse.

Kutselised sotsiaaltöötajad ja muu tööjõud pikaajalise hoolduse valdkonnas

- Muudatused teenustes toovad kaasa vajaduse uute oskuste järele. Selleks et rahuldada sotsiaalkaitsektoris nõudlust kvalifitseeritud tööjõu järele, toetada sektorisisest koostööd, koordineerimist riikliku ja kohaliku tasandi, sotsiaal- ja tervishoiusektori vahel ning panustada innovatsiooni, on vaja kaasata sektorisse lisaspetsialiste ja parandada seal juba töötavate inimeste oskusi. Praegu osutatakse pikaajalise hoolduse teenuseid ja abi enam kui 80 000 teenuse osutamise kohas, kuid tegelik vajadus on vähemalt 132 000 kohta. See tähendab, et tööjõu nõudlus on isegi suurem kui 2016. aastal OSKA aruandes prognoositi.
- Sekkumise raames töötatakse välja õppeprogrammid, mis hõlmavad formaalharidust, täiendusõpet, töökohapõhist õpet jne. Kehtestatakse valdkonnas töötavatele inimestele kvalifikatsiooninõuded ja suurendatakse seal juba töötavate inimeste pädevusi koolituste, õppematerjalide väljatöötamise, parimate tavade jagamise jne abil. Erilist tähelepanu pööratakse lastega töötavatele spetsialistidele. Toetatavad tegevused hõlmavad nii spetsialistide põhikoolitusi kui ka täiendusõpet.
- Tööjõupuuduse vähendamiseks on vaja populariseerida sotsiaalhoolekandesektori töökohti ja toetada sektorisse sisenemist. Eesti probleem on see, et kuigi suur osa inimestest õpib sotsiaalvaldkonnaga seotud erialadel, ei jätka nad pärast ülikooli lõpetamist seal töötamist. Uuringust, milles analüüsiti nende inimeste edukust, kes omandasid kutse- ja kõrghariduse tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas, selgus, et neist töötas hiljem sektoris ainult 54% ja 58%. Sotsiaal- ja käitumisteadused annavad üliõpilastele universaalsed oskused, mida saab rakendada eri sektorites. Seega ei saa eeldada, et isegi kui nende tööhõive määr on kõrge, lähevad nad otse tööle inimestega, kes vajavad teenuseid. Sotsiaalhoolekande populariseerimine peab toimuma koostöös ülikoolide ja tööandjatega ning tuleks võtta muid toetavaid meetmeid, nagu järelevalve, nõustamine ja muud töökohapõhised meetmed.
- Sotsiaaltöötajate kvalifikatsioonibaas algab õppekavadest ja koolitusest, mis vastavad tööturu vajadustele, st kvaliteetsest täiendusõppest. Sotsiaalvaldkond võib aidata eelkõige leida erikoolituse pakkujaid ja vajaduse korral saada koolitust teemadel, mis on omased kitsamatele sihtrühmadele ning mida ei ole otstarbekas arendada näiteks kõrghariduse raames.
- Panustatakse digipädevuste suurendamisse sektoris.

Sekkumise raames toetatakse projektide elluviimist, mis parandavad sotsiaalteenuste teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. Kvaliteedikriteeriumid lepatakse kokku õiguslikul tasandil – täpsustatakse pikaajalise hoolduse mõiste, KOV rolli hoolduskoormusega inimeste toetusvajaduse väljaselgitamisel, samuti KOVide roll eelistada kodus elamist toetavate teenuste pakkumist asutuspõhisele hooldusele jne. Investeringute kaudu toetatakse teenuste integreerimist ja koordineerimist; panustatakse isikukesksete teenuste osutamisse, mis suurendavad inimeste igapäevast toimetulekut ja heaolu nende kodus; toetatakse ettevalmistustöid uute toetusmeetme väljatöötamist eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi; katsetatakse uusi uued meetmed uutele sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismispektri häirega inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötingimusi; toetatakse tegevusi, mis soosivad tervena ja aktiivsena vananemist; aitavad kaasa keerukate probleemide tõhusamale lahendamisele ning suunavad täiendavaid vahendeid sotsiaalküsimustega

tegelemiseks. Sekkumine on tihedalt seotud esieesmärk (k) all punktis 2.1.7 kirjeldatud tegevustega, aga käesolevas peatükis kirjeldatud tegevusi viiakse ellu nõ ülalt alla meetodil st toetatavad valdkonnad ja projektid valitakse välja riigi tasandil keskselt vajadusel piirkondlikke eripärasid arvestades. Sekkumise raames antakse eesmärkide saavutamiseks toetust. Investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel „ei kahjusta oluliselt“ printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

Erivajadusega inimesed; hooldusvajadusega inimesed; dementsuse all kannatavad inimesed ja nende pereliikmed; hoolduskoormusega või hoolduskoormuse tekkimise potentsiaaliga inimesed; kohalikud omavalitsused ja kogukonnad; Sotsiaalkindlustusamet; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiupoliitika kujundajad; sotsiaal-, tööhõive- ja tervishoiutöötajad ning teenuseosutajad; sotsiaal-, haridus-, tööhõive- ja tervishoiusektor; (tehnoloogia)ettevõtted; eestkostesüsteemi osalised, eraõiguslikud ja mittetulunduslikud organisatsioonid.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, arvestades piirkondlikke ja kohalikke vajadusi.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.7.2. Näitajad

Tabel 116: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	k	ESF+	Ülemineku	PSO39	Hoolekandeteenuste saajate arv	Arv	900	8770

Tabel 117: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	k	ESF+	Ülemineku	PSR33	Osalejate osakaal, kelle toimetulek paranes või säilis	%	70%	2020	70%	SFOS, projektide aruanded
6	k	ESF+	Ülemineku	PSR34	Osalejate osakaal, kelle hoolduskoormusega seotud olukord paranes	%	70%	2020	70%	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.7.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 118: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	161	43 160 000

Tabel 119: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	01	43 160 000

Tabel 120: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	33	43 160 000

Tabel 121: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	10	43 160 000

Tabel 122: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ESF+	Ülemineku	k	02	43 160 000

2.1.6.8. Erieesmärk (ii) hariduse, koolituse ja elukestva õppe valdkonna kaasavatele ja kvaliteetsetele teenustele võrdse juurdepääsu parandamine, arendades juurdepääsetavat taristut, sealhulgas tugevdades vastupidavust seoses kaug- ja e-õppe ja -koolitusega

2.1.6.8.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumisloogika on kooskõlas erieesmärgi e mitteformaalse ja informaalse õppimise valideerimise kaudu, toetamaks võtmepädevuste, sh ettevõtlus- ja digioskuste omandamist, ning edendades kooli- ja töökohapõhise õppe ja õpipoisiõppe kasutuselevõtu raames kavandatud sekkumisi ja neid täiendades. Samuti aitab see lahendada probleeme, mis on seotud haridustöötajate nappuse ning hariduse ja koolituse ebapiisava vastavusega muutuvate oskuste vajadustele tööturul. Kvaliteetse ja kaasava hariduse ning haridusasutuste ressursitõhusa võrgustiku ja taristu tagamiseks on vaja võtta arvesse piirkondlikke demograafilisi muutusi ning vaadata läbi hariduse sisu ning haridussüsteemi osaliste ülesanded ja rollid.

Kavas on arendada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsiooni, mis ühelt poolt soodustab koostööd üld-, kutse- ja kõrghariduse ning teiselt poolt hariduse ja töömaailma vahel. Rahvastiku vähenemisest ja vananemisest tingitud muutustel on suurim mõju Ida-Virumaale, Kagu- ja Kesk-Eestile ning keskustest kaugemal asuvatele piirkondadele. Piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on keskmisest halvem, rahvaarv väheneb ja kus elab palju teisest rahvusest alalisi elanikke, on vaja leida erilahendusi, milles võetakse arvesse piirkonna kultuurikeskkonda ja arengutausta.

Toetatakse järgmisi tegevusi:

1) Investeeringud, millega toetatakse erinevate haridusasutuste, sh kutseharidusasutuste, üldhariduskoolide, mitteformaalse õppe pakkujate ja kõrghariduse (sh näiteks ülikoolide piirkondlikud kolledžid) vahelist koostööd. Projektid valitakse välja partnerlusel põhineva hariduskonsortsiumi kontseptsiooni alusel ning täielikus kooskõlas piirkondlike ja kohalike oludega. Projektid peaksid pakkuma kvaliteetseid keskhariduse õppekavasid vähemalt üldkesk- ning kutseharidusasutuste koostöös, kaasates vajaduse korral ka kõrghariduse ja mitteformaalse õppe pakkujaid ning põhikooli (kui see on vajalik, et hõlbustada üleminekut põhikooli kolmandast astmest keskharidusse). Väikesemahulised investeeringud suunatakse nüüdisaegse kvaliteetse õppe- ja õpetamiskeskonna loomisele, sh digiõppe taristu loomisele, samuti juba olemasoleva taristu ümberehitamisele ja ajakohastamisele, mis on vajalik kvaliteetse keskhariduse pakkumiseks mitme haridusasutuse koostöös. Sekkumine aitab vähendada hariduslikku kihistumist ja piirkondlikke erinevusi. Eelistatakse projekte piirkondades, kus on suur teisest rahvusest alaliste elanike osakaal ja kus noorte koolist väljalangemise oht on suurem, ning projekte, millel on positiivne mõju innovatsiooni edendamisele ning koolide ja ettevõtjate vahelisele koostööle, et parandada töökohapõhise õppe (õpipoisiõppe) tüüpi koolituse kvaliteeti.

2) Investeeringud põhikoolivõrgu ümberkorraldamiseks, mis võimaldavad uuendada haridustaristut, et korraldada ümber ja optimeerida põhihariduse pakkumist ning ennetavalt leevendada demograafiliste muutuste mõju piirkondades, kus sotsiaal-majanduslik olukord on alla keskmise ning enamik elanikkonnast väheneb ja vananeb. Investeeringuid tehes keskendutakse hariduse kvaliteedile ja arvestatakse selle kättesaadavusega kõigile õpilastele²⁶. Toetuse saamiseks peavad projektid olema pikas perspektiivis kestlikud (vastavalt õppekohtade prognoosile aastani 2035), aitama parandada hariduse kvaliteeti, sh avaldama mõju haridustöötajate töötingimustele ja õppekeskkonna kvaliteedile, ning toetama formaalhariduse, mitteformaalse ja informaalse õppe vahendite ja taristu riskasutamist noorte ja täiskasvanute poolt, et teha koostööd hariduskeskustega, eelkõige põhikooli kolmandas astmes. Projektide tulemusena tuleb saavutada seotud ressursitõhususe kriteeriumid, võttes arvesse piirkonna haridusasutuste võrku tervikuna ning muud taristut, mida kasutatakse mitteformaalse ja informaalse õppe pakkumiseks kogukonna noortele ja täiskasvanud õppijatele. Kõik selle tegevussuuna raames ehitatud või rekonstrueeritud ehitised ja rajatised vastavad ligipääsetavuse, energiatõhususe ja muudele horisontaalsetele kriteeriumidele.

3) Investeeringud, mis võimaldavad ning toetavad ligipääsetavust haridusele ja noorsootööle, sh eriti erivajadustega inimeste ligipääsu ja kaasamist üldhariduskoolidesse, kutseharidusasutustesse ning noorsootööasutustesse (ülalnimetatud koolivõrgu investeeringud juba arvestavad ligipääsetavuse jm nõudeid). Toetatakse universaalse disaini põhimõtteid järgivaid investeeringuid õppekeskkonda (sh õppevahendid, töövahendid, õppetingimused, liikumisteed jne), et hõlbustada kaasava hariduse edendamist hariduses ja

²⁶ Vabariigi Valitsuses kinnitatud haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 kohaselt tuleb kohalikul omavalitsusel, kelle pädevuses on põhihariduse korraldus, tagada kodulähedane õpe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes. Kahaneva rahvastikuga piirkondades tuleb kolmanda kooliastme õpe tagada vähemalt omavalitsuse suuremates keskustes, sh kindlustades vajaduse korral õppes osalemist toetavad teenused, nt transporditeenuse.

noorsootöös. Puudega inimestele ligipääsetavuse tagamiseks on vaja nii abivahendeid, mis aitavad kompenseerida individuaalseid tegevus- ja funktsioonipiiranguid kui ka kohandada keskkonda, teenuste osutamist, infoedastusviise ja suhtlusvõimalusi.

4) Eespool nimetatud sekkumismeetmete rakendamist toetatakse meetmega, millega edendatakse hariduse kvaliteedi hindamist ning kvaliteedi ja innovatsiooni juhtimist. Selleks toetatakse koolivõrgu ja koolide juhtimisele keskendunud kompleksse ja tervikliku teenuse väljatöötamist ja juurutamist. Teenus põhineb tõendus põhisel kooli/koolivõrgu kvaliteedijuhtimise metoodikal, mis sobib erinevates olukordades kasutamiseks. See on teadmispõhine viis pakkuda kohalikele omavalitsustele tööriistakasti, mis võimaldab kavandada tegevusi koolivõrgu ajakohastamiseks, õpetamise ja õppimise kvaliteedi ja tõhususe parandamiseks ning seirata nende tegevustega seotud sisendit, protsesse ja mõju.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

Õpilased, õpetajad, kohalikud omavalitsused, riik, koolijuhid, haridusasutused (koolijuhid, õpetajad). Haavatavad sihtrühmad: suuremas väljalangemisohus olevad õpilased, puuetega õpilased, hariduslike erivajadustega õpilased, teisest rahvusest alalised elanikud, madala sotsiaalmajandusliku taustaga isikud.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Sekkumine loob paremaid võimalusi kaasava hariduse põhimõtete edendamiseks koolides. Kõik investeeringud hoonetesse ja õpikeskkonda peavad vastama puuetega inimeste juurdepääsetavuse kriteeriumidele. Koolipidajad saavad eritoetust väikelahendusteks, et tuge vajavaid lapsi saaks hõlpsamini tavakoolidesse kaasata.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Põhikoolide võrgustiku arendamise ja ümberkorraldamise investeerimisel (tegevus 2) keskendutakse väheneva ja vananeva elanikkonnaga piirkondadele (eelkõige Ida-Virumaa), kus on suur osa rändetaustaga ja kehva sotsiaal-majandusliku taustaga elanikkonnast. Selline lähenemisviis tagab kaasamise ja võrdse juurdepääsu kvaliteetsele haridusele.

Tallinna ja Tartu linnapiirkonnad ei ole põhikoolide võrgustiku toetusmeetme sihtpiirkonnad.

Ülejäänud tegevuste puhul konkreetseid sihtpiirkonnad puuduvad ning neid viiakse ellu üle-eestiliselt.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministeeriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.8.2. Näitajad

Tabel 123: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	ii	ERF	Ülemineku	RC067	Uute või ajakohastatud haridusasutuste klassiruumide mahutavus	Isikud	200	1700

Tabel 124: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	ii	ERF	Ülemineku	RCR71	Uute või ajakohastatud haridusasutuste kasutajate arv aastas	kasutajaid aastas	0	2021	1530	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.8.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 125: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	122	67 000 000
6	ERF	Üleminekud	ii	149	5 000 000

Tabel 126: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	01	72 000 000

Tabel 127: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	31	50 000 000
6	ERF	Ülemineku	ii	33	22 000 000

Tabel 128: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	09	N/A

Tabel 129: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	ii	03	72 000 000

2.1.6.9. Erieesmärk: (iii) tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaal-majandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu

2.1.6.9.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üks tähtis ülesanne sotsiaalsektoris on pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse, piisavuse ja kvaliteedi tagamine, teenuseosutajate valiku laiendamine, tööjõu kvalifikatsiooni ja motivatsiooni parandamine ning pikaajalise hoolduse rahalise kestlikkuse parandamine. Selgelt joonistub välja vajadus suurendada pikaajalise hoolduse riiklikku rahastamist, rakendada kulutõhusamat lähenemisviisi ja suurendada kohalike omavalitsuste võimekust pakkuda kodus osutatavaid pikaajalise hoolduse teenuseid. N-ö pehmete sekkumiste, sh süsteemi arendamine ja ümberkorraldamine, rahastusmudelite uuendamine, uute teenuste väljatöötamine ja pakkumine jne, kõrval on vaja tegeleda ka pikaajalise hoolduse jaoks tarviliku taristuga nii sotsiaalkaitse sektoris kui ka tervishoius, et tagada inimkesksete ning lõimitud teenuste pakkumine.

Partnerite, sidusrühmade ja ekspertide koostöös välja töötatud pikaajalise hoolduse mudel näeb ette, et teenuseid osutatakse riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös. Riik võtab suurema vastutuse selliste pikaajalise hoolduse teenuste arendamise eest, mida ei ole mõistlik igal omavalitsusel eraldiseisvalt välja arendada, samal ajal kui kohalik tasand teab kõige paremini oma abivajajaid ning saab seetõttu pakkuda parimat abi. Selleks et pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamine õnnestuks – teenuste kättesaadavus ja kvaliteet paraneks – tuleb suurendada riigi ja kohalike omavalitsuste panust.

Sekkumise eesmärk on toetada tegevusi ja taristuinvesteeringuid, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi, ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist. Kõik see on seotud ESFi vahenditest toetatava pikaajalise hoolduse korralduse muutmise, teenuste arendamise ja osutamise meetmega erieesmärgi k raames. Sekkumise lähtekohaks on deinstitutionaliseerimise põhimõte ning eesmärgiks on võimalikult palju toetada inimeste iseseisvat elu ja toimetulekut ning säilitada inimeste sidet kogukonnaga. Sotsiaalkaitse ja tervishoiusüsteemide kestlikkuse tagamiseks ja inimkeskse abi osutamiseks on vaja üleminekut tervishoiu- ja sotsiaalhooldussektorite institutsionaalsest hooldusest integreeritud koostööle ja koordineerimisele. Kõik investeeringud sotsiaal- ja tervishoiuinfrastruktuuri tehakse kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni (sh üldkommentaari 5 ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee kokkuvõtvad tähelepanekud, austades nõuetekohaselt võrdsuse ja valikuvabaduse põhimõtteid, õigust iseseisvale elule, ligipääsetavusele ja mis keelab igasuguse eraldamise), Euroopa Liidu põhiõiguste harta, lapse õiguste konventsiooni, Euroopa sotsiaalõiguste samba ja selle tegevuskava, Puuetega inimeste õiguste strateegia 2021–2030 ja muude asjakohased strateegiatega.

Sekkumisel on kaks peamist tegevussuunda, mis on üheks osaks pikaajalise hoolduse süsteemi ümberkorraldamise tervikpaketi:

1. Esimene tegevussuund on suunatud sotsiaalhoolekandesektorile. Põhitegevus on seotud investeeringutega, mis võimaldavad pakkuda kogukonna- ja kodupõhiseid lisateenuseid kõrvalabi vajadusega inimestele. Tegevus hõlmab nii uut tüüpi teenuste (nt kogukonna majad vanemaelistele või isikukeskse erihoolekande teenusmudeli rakendamiseks kohalikus omavalitsuses teenuskohtade jms) loomist kui ka olemasolevate teenuste ümberkujundamist (sh abitehnoloogiate, nutilahenduste kasutamine jms), et toetada inimeste iseseisvust ja vältida deinstitutionaliseerimist. Erihoolekandeteenuse ümberkorraldamisel kohaldatakse koduläheduse põhimõtet. Teenuste ja taristu arendamisel on esmatähtis säilitada kontakt perega ning võimaldada inimestel saada toetust oma perekondadelt ja minna üle kergematele kogukonnapõhistele teenustele, kui inimene on valmis väiksemaks abiks ja suuremaks sõltumatusesks.

Samuti toetatakse tegevusi, mille eesmärk on julgustada era- ja mittetulundussektorit investeerima sotsiaalhoolekande valdkonda; soodustatakse tehnoloogia ja uuenduslike lahenduste laialdasemat kasutamist sotsiaalkaitse valdkonnas nii selleks, et parandada ligipääsu kohalikele omavalitsustele, riiklikele teenustele ning haridus- ja teadusasutustele, kui ka erasektori kaasamiseks.

Lisaks täisealiste toetamisele, on oluline toetada ka kompleksprobleemidega ja suure abivajadusega lapsi, kes vajavad integreeritud tuge nii sotsiaal-, haridus- kui ka tervishoiuvaldkonnast. Laste toetamiseks arendame ESF+ vahendite toel sihtgrupispetsiifilise teraapiaid ja sekkumisi, mida pakutakse nii ööpäevaringselt kui ka nõ ambulatoorselt. Ööpäevaringsete teenuseid soovime pakkuda perepõhiselt ja viia lapsed välja ühiselamutüüpi hoonest. Ööpäevaringseid teenuseid pakutakse lastele ajutiselt, eesmärgiga ennetada laste sattumist vanglasse.

Teenuse osutamise vältel toimub pidev koostöö perega, et laps saab võimalikult kiiresti tagasi oma tavapärase keskkonda naasta.

2. Teise tegevussuuna eesmärk on luua maakondlikud integreeritud heaolukeskused, mis ühendavad nii tervishoiu kui ka sotsiaalsektori teenuste osutamise (esmatasandi tervishoid ja üldhaigla, eriarstiabi ning muud ühiskondlikud teenused; kodu lähedal osutatavad sotsiaalhoolekandeteenused). Viljandi maakonnas luuakse praegu esimest integreeritud heaolukeskust, kuid sellised keskused on mõistlik luua ka teistesse maakondadesse. 2015. aastal tellis Eesti Haigekassa Maailmapangalt uuringu, mille tulemusena koostati koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Viljandi haiglaga tervishoiu- ja sotsiaalteenuste integreerimise projekt. Projekti tulemusena loodi haigla-, esmatasandi tervishoiu- ja sotsiaalsektori vaheline piirkondlik koostöömudel, mida saab rakendada ka mujal Eestis. Projekti ja ERFi kaasrahastamise tulemusena on Viljandi Eestis esimene, kes ehitab uue maakondliku integreeritud tervise- ja heaolukeskuse, mis vastab tänapäevastele vajadustele ning on majanduslikult elujõuline. Teistes maakondades on olukord praegu vastupidine, sest kasutusel olevad haiglahooned on liiga suured, ebatõhusa planeeringuga ning nende püsi- ja halduskulud on kopsakad. Eesmärk on saavutada Viljandiga sarnane tulemus ka teistes maakondades ning pakkuda seeläbi inimestele õigeaegseid ja tõhusaid teenuseid. Ressursside piiratuse tõttu ei ole võimalik luua integreeritud tervise- ja heaolukeskusi samal ajal kõikidesse Eesti maakondadesse. Seepärast lähtutakse konkreetsete objektide valikul põhimõttest, et esmajärjekorras suunatakse investeeringud nendes maakondadesse, mis oma sotsiaal-majandusliku või geograafilise positsiooni tõttu on teistest kehvemal olukorras. Investeeringud moodustavad tervikpaketi poliitikaeesmärk 2 raames tehtavate investeeringutega maakonnahaiglate energiatõhususe suurendamiseks.

Maakondlikesse integreeritud heaolukeskustesse tehtavad investeeringud põhinevad inimesekesksel integreeritud haigla üldkaval, mis töötatakse välja struktuursete reformide tugiprogrammi toel. Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

- Hooldamist vajavad isikud, sh eakad, kognitiivsete häiretega inimesed ja sotsiaalse toimetuleku raskustega isikud, suure abivajadusega ja kompleksprobleemidega lapsed
- Kohalikud omavalitsused, kogukonnad, mittetulundusühendused, erasektor, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutajad, k.a spetsiaalne töäjõud, hooldust vajavate isikute pereliikmed, st võimalikud isikud, kelle suhtes hoolduskoormust kohaldatakse
- Tervishoid ja sotsiaalvaldkond (teenuseosutajad, sh spetsiaalne töäjõud)

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahel hindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine;

kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministeeriumite koostöoga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.6.9.2. Näitajad

Tabel 130: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
6	iii	ERF	Ülemineku	PSO19	Kaasajastatud healukeskuste arv	arv	0	2
6	iii	ERF	Ülemineku	PSO18	Loodud või kohandatud elu- ja teenuskohtade arv	arv	0	3953

Tabel 131: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
6	iii	ERF	Ülemineku	PSR18	Uue või ajakohastatud elu- ja teenuskohtade kasutajate arv	Kasutajaid/aastas	0	2020	3162	SFOS, projektide aruanded

2.1.6.9.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 132: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	127	95 600 000

Tabel 133: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	01	95 600 000

Tabel 134: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	33	95 600 000

Tabel 135: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	09	N/A

Tabel 136: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
6	ERF	Ülemineku	iii	03	95 600 000

2.1.7. PRIORITEET: INNOVAATILISED KOGUKONDLIKUD LAHENDUSED SOTSIAALHOOLEKANDES

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.7.1. Erieesmärk (k) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet

2.1.7.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Sekkumise eesmärgiks on toetada kohalike tegevusrühmade kaudu kvaliteetsete, kestlike ja taskukohaste teenuste pakkumise suurendamist, uuenduslike lahenduste kasutuselevõtu edendamist jne, panustades seeläbi sotsiaalse heaolu suurendamisse. Kohalikud tegevusrühmad, kes saavad ESF+ toetust taotlema on samad rühmad, kes rakendavad Leader-lähendamist EAFRDst. EAFRD ja ESF+ vahelised kohustused ja toimeviisid on täpsemalt kirjeldatud partnerlusleppes. Sekkumise üldeesmärgiks on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine läbi LEADERi põhimõtete. Strateegiate koostamisel, projektide valimisel ning nende rakendamisel lähtutakse LEADERi seitsmest põhielemendist: piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad; altpoolt tulev algatus; avaliku ja erasektori partnerlus; kohalikud tegevusrühmad/grupid; innovatsiooni soodustamine; integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed; võrgustikutöö ning koostöö. Kogukonnapõhine sotsiaalprobleemide

uuenduslik lahendamine lähtub lisaks ka sotsiaalse ettevõtluse põhimõtetest ning aitab tugevdada selle kuvandit ühiskonnas.

Sekkumise raames toetatakse tegevusi, mis panustavad järgmistesse eesmärkidesse:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Sekkumise raames toetatakse kohalikke algatusi, mis parandavad sotsiaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti; toetavad teenuste integreerimist ja koordineerimist; panustavad isikukesksete teenuste osutamisse; suurendavad inimeste igapäevast toimetulekut ja heaolu nende kodus; uute toetusmeetme väljatöötamist eakatele, kes ei suuda üksi toime tulla, kuid vajavad hooldusasutustest vähem abi; uued meetmed uutele sihtrühmadele (nt vaimsete häiretega sõltlased, autismispektri häirega inimesed jne), mis võimaldavad eakatele, erivajadustega inimestele ja hoolduskoormusega inimestele paindlikke töötingimusi; toetavad tervena ja aktiivsena vananemist; aitavad kaasa keerukate probleemide tõhusamale lahendamisele ning suunavad täiendavaid vahendeid sotsiaalküsimustega tegelemiseks. Sekkumine on seotud esieesmärk (k) all kirjeldatud tegevustega, aga käesolevas peatükis kirjeldatud tegevusi viiakse ellu nõ alt üles meetodil st et toetatavad projektid valitakse välja kohalike tegevusrühmade poolt lähtuvalt nende endi strateegiates seatud eesmärkidest.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Kuna tegemist ei ole tulutoovate tegevustega, siis rakendatakse meetmeid toetuste vormis.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud tegevusrühmad, kohaliku tasandi organisatsioonid (sh KOVid, ettevõtted, MTÜd, seltsid jne), mis panustavad kohalikul tasandil kvaliteetsete, kestlike ja taskukohaste sotsiaalset heaolu suurendavate teenuste kättesaadavuse parendamisele.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Vajaduse korral võetakse meetmeid, et toetada spetsiifilisi rühmi (nt soopõhised sihipärased meetmed ja tegevused, haavatavatele sihtrühmadele või ebasoodsas olukorras piirkondadele suunatud meetmed), tuginedes konkreetsele olukorrale ja analüüsidele. Meetmete rakendamisel lähtutakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise põhimõtetest, kehtestades osalejatele võrdsed nõuded ja tingimused (mittediskrimineeriv juurdepääs), valikuasutuste/-komisjonide koosseis (nt sooline tasakaal organite/komisjonide koosseisus), hindamis- ja valikumenetlused (mittediskrimineerivad põhimõtted projektide hindamisel ja valikul).

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Kogu Eesti, eri piirkonnad, võttes arvesse kogukondade erinevat võimekust.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd erieesmärgi tasandil kavandatud ei ole.

Riigi tasandil toetavad sellist koostööd erinevad programmid, milles Eesti osaleb, nt Eesti-Läti programm 2021-2027, Kesk-Läänemere programm 2021-2027, Läänemere piirkonna programm 2021-2027, Interreg Euroopa programm 2021-2027, URBACT IV 2021-2027, ESPON 2030 ja Interact IV programm 2021-2027. Läänemere strateegia on olulise märksõnana sees Eesti2035-s, kus rõhutatakse, et Läänemere halb keskkonnaseisund nõuab kõikide siinsete riikide teravat tähelepanu ja meetmeid mereala hea seisundi saavutamiseks. Perioodi 2014-2020 vahehindamise tulemusena selgus, et panus Läänemere strateegiasse on olemas mitmel tasandil pea kõikides prioriteetsetes suundades ning see praktika jätkub 2021+ perioodil. Rakenduskavas on plaanis tegevused, mis panustavad Läänemere strateegia eesmärkidesse (kaitsta Läänemerd, ühendada piirkonda, suurendada heaolu): jäätmetekke vähendamine ja ringmajanduse toetamine; halvas seisundis veekogumite tervendamine; jääkreostusobjektide ohutustamine; keskkonnahoidlike tehnoloogiate soetamine; kombineeritud sadeveelahenduste toetamine; sadamate akvatooriumide kaitse; üleujutusriskide maandamine; meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine; päästevõimekuse suurendamine, sh merepäästevõimekuse tõstmine; KOVidele suunatud kliima- ja muud kohanemise meetmed; roheoskuste arendamine.

Sünergia erinevate programmide ja rakenduskava vahel tagatakse ministeeriumite koostööga, temaatiline kooskõlastamine, sh huvipakkuvate valdkondade rahastamisega seotud erinevate rahastamisallikate ühendamine, toimub eelarvestrateegia ja valdkondlike arengukavade juhtkomisjonides. Läänemere strateegia rakendamisel jätkab Välisministeerium rahvusliku koordinaatori rollis ning erinevate asutuste koostöö tugevdamisega.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.7.1.2. Näitajad

Tabel 137: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
7	k	ESF+	Ülemineku	PSO40	Toetatud kohalike tegevusrühmade strateegiate arv	arv	22	22

Tabel 138: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
7	k	ESF+	Ülemineku	PSR35	Maaelanikkonna osakaal, kes on hõlmatud kohalike tegevusrühmade strateegiatega	%	64%	2020	54%	SFOS, projektide aruanded

2.1.7.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 139: Mõõde 1 – sekkumise valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
--------------------	------	----------------------	------------	------	-----------------

7	ESF+	Ülemineku	k	152	5 000 000
---	------	-----------	---	-----	-----------

Tabel 140: Mõõde 2 – rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	01	5 000 000

Tabel 141: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	12	5 000 000

Tabel 142: Mõõde 4 – ESF+ teisesed valdkonnad

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	10	5 000 000

Tabel 143: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
7	ESF+	Ülemineku	k	02	5 000 000

2.1.8. PRIORITEET: MATERIAALSE PUUDUSE VÄHENDAMINE

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärgi
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärgi

2.1.8.1. Erieesmärk: (m) vähendada materiaalsel puudust, andes toidu- ja/või esmast materiaalsel abi enim puudust kannatavatele isikutele, sealhulgas lastele, ning võtta kaasnevaid meetmeid, mis toetavad nende isikute sotsiaalset kaasamist

2.1.8.1.1. Fondide sekkumine

Toetuse liigid

Vaesus püsib Eestis üldiselt ühtlasel tasemel ja on väikeses languses, samas on teatud sihtrühmade (töötud, vanemaealised, üksikvanemad) vaesus ja vaesuse risk suur. Abi toimetulekuks on vaja nii lühiajalisemalt ootamatute raskuste tõttu kui ka pikemaajaliselt.

Seetõttu kasutatakse rahalisi vahendeid sihtrühmale toidu ja esmase materiaalse abi andmiseks ning kaasnevate meetmete pakkumiseks.

Selle eesmärgi saavutamiseks on kavandatud järgmised tegevused:

- 1) toidu ja esmase materiaalse abi kättesaadavaks tegemine abivajavale sihtrühmale;
- 2) toiduannetuste kogumine ja jaotamine, mis vähendab ka toidu raiskamist;
- 3) kaasnevate meetmete pakkumine.

Esimeses punktis osutatud tegevus hõlmab toidu ja/või esmase materiaalse abi ostmist keskselt toetuse saaja poolt ja jaotamist kohalikul tasandil või sihtrühmale voucherite pakkumist, mis võimaldab neil otse osta/saada esmast toiduabi ja materiaalselt abi. Voucherite puhul leiab toetuse saaja hankega partneri(d) (kauplused) ja vouchereid jagavad määratud sihtrühmale kohalikud omavalitsused või muud toetuse saaja poolt määratud partnerid. Voucherite kasutuselevõtt suurendab ka kliimaeesmärkidega seotud ja keskkonna-alaste aspektidega arvestamist. Toiduabi korraldus voucherite kaudu soodustab üleminekut ringmajandusele (aitab vähendada pakendeid jne) ning aitab kaasa kliimamuutustega kohanemisele.

Teise tegevuse puhul leiab toetuse saaja toiduannetusi koguva(d) ja jagava(d) partneri(d) hankega.

Partner(id) teeb järgmiseid tegevusi:

- o kogub üle-eestiliselt annetatavat toitu (kauplustelt, talunikelt jt annetajatelt);
- o korraldab toiduabi jõudmise (regionaalsete) ladustamiskohtadeni;
- o ladustab ja jagab toitu (ise või muu partneri abil) üldjuhul oma või nende poolt selleks otstarbeks renditud nõuetele vastavates ruumides;
- o tagab, et abi jõuab sihtrühmani ka juhul, kui sihtrühma kuuluval inimesel puudub võimalus toidupakile ise järgi tulla (transpordi puudumise, füüsilise puude vms tõttu), et tagada sealjuures inimese võimalus osaleda kaasnevates meetmetes;
- o tagab sellise abi jagamise vähemalt kaks korda aastas.

Mõlemat tegevust täiendab kaasnevate meetmete pakkumine, mille eesmärk on leevendada enim puudustkannatavate isikute sotsiaalset tõrjutust ja toetada toimetulekut.

Peamised sihtrühmad

Sihtgrupp on objektiivsete kriteeriumite alusel määratud enim puudust kannatavad isikud – peamiselt absoluutses vaesuses elavad inimesed, kodutud ja vaesuse ohus olevad inimesed.

Täpsemad sihtrühma kriteeriumid määrab ja kinnitab Sotsiaalministeerium toetuse andmise tingimustes. Ühtsete kriteeriumide määratlemiseks tehakse koostööd KOV-dega (valla- ja linnavalitsused omavad parimat ülevaadet abi vajavatest isikutest), erinevate riigiasutuste (sh asjakohaste ministeeriumide) ning kolmanda sektori vastava valdkonna organisatsioonidega, võttes arvesse perioodi 2014-2020 toiduabi jagamise kogemusi, koostatud analüüsi ja kehtivat seadusandlust. Kindlasti on abi saama õigustatud toimetulekutoetuse saajad. Toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on üksi elava inimese või perekonna kõigi liikmete eelmise kuu netosissetulek, jooksva kuul tasumisele kuuluvad eluasemekulud ning toimetulekupiir. 2022. aasta 1. juunist on toimetulekupiir üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 200 eurot kuus. Iga alaealise liikme toimetulekupiir on 240 eurot kuus. Perekonna teise ja iga järgmise täisealise liikme toimetulekupiir on 160 eurot kuus. Seega on toimetulekupiir absoluutse vaesuse piiri lähedal, mille puhul on õigustatud nii toiduabi ja esmase materiaalse abi, kui ka kaasnevate meetmete pakkumine.

Enim puudust kannatavate isikute kriteeriumide määratlemine toimub järgnevalt:

- võttes aluseks koostatud analüüsid, kehtiva seadusandluse ning varasema perioodi kogemuse, esitab Sotsiaalministeerium ettepaneku enim puudust kannatavate isikute kriteeriumide määratluse kohta toetuse andmise tingimustes;
- enim puudust kannatavate isikute määratlemise kriteeriumid kooskõlastatakse asjakohaste ministeeriumide, KOV-ide ning kolmanda sektori vastavate organisatsioonidega;
- kokkulepitavad kriteeriumid enim puudust kannatavate isikute määratlemiseks kinnitab Sotsiaalministeerium.

Riiklike või piirkondlike toetuskavade kirjeldus

Sekkumise eesmärk on suurendada sotsiaalset kaasatust ja aidata kaasa vaesuse, sealhulgas laste vaesuse vähendamisele Eestis. Täpsemalt pakutakse enim puudustkannatavatele isikutele toitu ja esmast materiaalselt abi ning pakutakse sotsiaalse kaasamise meetmeid.

Toidu jagamine võimaldab luua paremat kontakti abivajava isikuga ja seeläbi kaasata ta muudesse teenustesse ja/või tugiteenustesse, näiteks tööturuteenustesse, sotsiaalhoolekandeteenustesse, haridusele ja koolitusele juurdepääsule, mis pikemas perspektiivis võiks aidata parandada isiku sotsiaal-majanduslikku olukorda ja vähendada abivajadust.

Sihtgrupis olev inimene suunatakse temale asjakohaste kaasnevate meetmeteni, mida rahastatakse riigi või KOV eelarvest, teatud juhtudel ka ESFist. Rakendamise eelduseks on koostöö KOVidega, kellel on parim ülevaade enim puudust kannatavatest isikutest oma piirkonnas, et tagada igale abisaajale juurdepääs KOV-poolsetele kaasnevatele meetmetele. Vastavalt sotsiaalhoolekande seadusele on sotsiaalnõustamine ja teiste sotsiaalteenuste pakkumine KOV-i ülesanne. Seega on olemas kogu riiki kattev struktuur nende meetmete pakkumiseks ning dubleerimine ei ole otstarbekas, seda enam, et enamus enim puudust kannatavatest isikutest tuvastatakse KOV-i poolt. Kodutute varjupaikades pakutakse täiendavaid suunatud teenuseid, nt resotsialiseerimisteenust. Lisaks sotsiaalnõustamisele ja teistele KOV teenustele suunatakse abisaajaid võimalusel sobivatesse ESF meetmetesse, parandamaks toimetulekut pikas perspektiivis.

Kaasnevad indikatiivsed KOV meetmed sihtgrupile (sotsiaalteenused) on sotsiaalnõustamine; rehabilitatsiooni-, lapsehoiu-, töötamise toetamise-, toetatud elamise-, hooldamine perekonnas-, eluasemeteenus, jms teenused (sh võlanõustamine).

Tegevuste valimise kriteeriumid

Rakendamise kavandamise lähtepunkt on jõuda võimalikult laia sihtrühmani, pöörates samal ajal tähelepanu toidu toiteväärtusele ja kvaliteedile ning toetusesaajate vääriskusele.

Kõiki tegevusi viiakse ellu eelkõige kohalikul tasandil koostöös kohalike omavalitsuste ja mittetulundusühingute, kaupluste jm partneritega, partnerid on kaasatud ka tegevuste välja töötamisel. Vastastikune õppimine, kohalike koostöövõrgustike loomine ja sotsiaalse vastutuse edendamine toiduainesektoris aitab kaasa sekkumise tõhususele. Toetuse saaja teeb regulaarselt koostööd maakondade ja kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondadega arutamaks kitsaskohti ja jagamaks parimaid praktikaid. Korraldatakse arenguseminare toidupankade ja kohalike omavalitsuste esindajatega, kus jagatakse edulugusid toidupäästmisel ja annetajate kaasamisel. KOVide ja lokaalsete toidupanga filiaalide koostöö aitab muutuvast süsteemis teenindada abivajajaid ning tagada nende vääriskus ja võimalikult lihtne toidu kättesaamine.

Kõikidele abisaajatele jagatakse retseptiraamatuid, kus on soovitud toiduraiskamise vältimiseks ja muud olulised toidu puudutavad soovitusel.

Täpsed rakenduskeemid igale tegevusele kinnitatakse Sotsiaalministeeriumi koostatud toetuse andmise tingimustes.

Kõikide sekkumise raames tehtavate investeeringute tegemisel lähtutakse ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioonist, Euroopa Liidu Põhiõiguste Hartast ja Laste Õiguste konventsioonist ning teistest vastavatest strateegiatest.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

2.1.8.1.2. Näitajad

Tabel 144: Väljundnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik
8	m	ESF+	Ülemineku	MC01	Jagatud toidu ja kauba rahaline koguväärtus	eur

Tabel 145: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna-kategoria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Võrdlusvärtus	Võrdlusaasta	Andmete allikas
8	m	ESF+	Ülemineku	MCR1	Toiduabi lõppsaajate arv	arv	24 113	2021	SFOS, projektide aruanded

2.1.9. PRIORITEET: INIMESTE LE LÄHEDASEM EESTI

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.9.1. Erieesmärk: (i) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnavalase arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine linnapiirkondades

2.1.9.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

<p>Suurematelt funktsionaalsetelt linnapiirkondadelt oodatakse sekkumiste valikul keskendumist piiratud arvule arenguprobleemidele, mis vajavad oodatud tulemuste saavutamiseks kompleksseid ja lõimitud tegevusi. Projektide suurema mõju saavutamiseks luuakse integreeritud lähenemisviis, laiendades toetusõiguslike organisatsioonide (erasektor, valitsusvälised organisatsioonid ja ettevõtjad, eraisikud) ringi.</p> <p>Konkreetsed tegevused valitakse välja linnapiirkonna strateegia ja tegevuskava koostamise käigus. Linnapiirkonna strateegia koostatakse maakonna strateegia iseseisva osana koostöös kohalike omavalitsuste ja asutustega, kasutades nn alt-üles lähenemisviisi. Võtmeroll linnapiirkonna strateegia ettevalmistamisel, koostamisel ja kinnitamisel on asjaomastel linnalistel omavalitsustel. Strateegia koostamise protsessi kaasatakse ka teised linnapiirkonna sidusrühmad. Projektiettepanekute kogumiseks korraldatakse avatud konkursid, kus peale linnapiirkonna kohalike omavalitsuste saavad osaleda ka ettevõtted ja kolmanda sektori esindajad. Projektide valimise eest vastutavad linnapiirkonna kohalike omavalitsuste ja sidusrühmade esindajad piirkondlike valikukomisjonide vormis. Kõik projektid peavad olema kooskõlas linnapiirkonna strateegiaga. Hindamise tulemusena koostatakse projektide nimekirja sisaldavad linnapiirkondade tegevuskavad. Linnapiirkonna strateegia esitatakse korraldusasutusele arvamuse saamiseks, et tagada vastavus ühissätete määruse artiklis 29 sätestatud miinimumnõuetele.</p>
--

Projektide valikule kaasa aitamiseks ja linnapiirkondade tegevuskavade koostamiseks antakse üksikasjalikud suunised ja luuakse infovõrgustikud. Et suurendada kohalike omavalitsuste projektide väljatöötamise võimekust, koordineeritakse ja toetatakse nõustamist ning koolitust keskselt.

Poliitikaeesmärkide nr 2 ja 5 meetmed, mis on suunatud suurematele funktsionaalsetele linnapiirkondadele, on kavandatud integreeritud viisil, ühendades sekkumised iga funktsionaalse linnapiirkonna konkreetsete probleemide lahendamiseks meetmetega, mis on mõeldud keskkonna ja säästva liikuvuse kitsaskohtadega tegelemiseks suuremates linnapiirkondades. Sünergia teiste poliitika- ja erieesmärkidega saavutatakse maakondlike strateegiate rakendamiseks. *Säästva mitmeliigilise linnalise liikumiskeskonna* edendamiseks seotud sekkumismeetmeid kavandatakse poliitikaeesmärgi nr 2 raames. Poliitikaeesmärgi nr 5 kohane linnapiirkondade erieesmärk keskendub üldistele elukeskkonnaga seotud takistustele ja arenguvõimalustele, mis on kindlaks määratud linnapiirkonna strateegiate koostamise käigus. Suur osa vahenditest fokuseeritakse Ida-Virumaa linnapiirkondade elukeskkonna arenguprobleemidega tegelemiseks ja need täiendavad õiglasele üleminekule suunatud meetmeid.

Nutikad lahendused (sh rohelaendused)

Seni ei ole suured funktsionaalsed Eesti linnapiirkonnad teenuste osutamiseks, transpordikorralduse muutmiseks ega linnaruumi atraktiivsemaks muutmiseks piisavalt digitaalseid ja muid nutikaid lahendusi kasutanud. Tänu uuenduslike ettevõtjate ning teadus- ja arendusasutuste olemasolule on linnad hea keskkond uuenduslike lahenduste katsetamiseks ja rakendamiseks. Selliste lahenduste katsetamine võimaldaks lahendada linnade jaoks aktuaalseid arenguprobleeme, toetades samal ajal nende rahvusvahelist konkurentsivõimet. Toetust antakse linnades pakutavate nutikate teenuste ja lahenduste arendamiseks, katsetamiseks ja rakendamiseks (nt uued e-teenused, suur- ja avaandmete kasutatavus, e-demokraatia/kaasamislahendused, intelligentsed süsteemid (sh seireks) ja nutivõrgud (liiklus, valgustus jne)). Neid sekkumisi täiendab ka poliitikaeesmärgi nr 1 sekkumisloogika, mille kohaselt toetatakse ettevõtteid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni tegevates investeeringutes, samuti toetatakse innovatsiooni ning teadus- ja arendusasutuste, ülikoolide ja ettevõtjate vahelist koostööd. Rohelaenduste projektide eesmärk on suurendada linnaruumi elurikkust, muutes linnakeskkonda kliimamuutustele vastupanuvõimelisemaks ja inimestele elamisväärses. Tegevused hõlmavad elurikkust suurendavate elementide ja projekteerimistehnikate kasutamist linnaplaneerimises, liigirikaste alade loomist, looduslike veekogude rajamist jne. Need sekkumised on suunatud kõigile suurematele linnapiirkondadele.

Ida-Viru linnapiirkondade taaselustamine

Ida-Viru linnapiirkondades tuleb erilist tähelepanu pöörata alakasutatud linnaaladele. Nagu on märgitud vahehindamise aruandes, ei ole säästvate linnameetmete raames võetavad sekkumised Ida-Viru maakonna mahajäänud ja alakasutatud linnapiirkondade uuendamiseks olnud piisavad. Ida-Viru maakonna puhul on oluline jätkata linnakeskkonna arendamise toetamist, investeerides linnaruumi kasutamisse ja avaliku taristu (sh jalgrattataristu) renoveerimisse, et muuta linnapiirkondade elukeskkond atraktiivsemaks kvalifitseeritud tööjõule ja kohaneda rahvastiku vähenemisega. Lisatähelepanu tuleb pöörata eluasemete tühjenemisega seotud probleemidele, mis toovad endaga kaasa vajaduse linna kompaktsemaks muuta. Need sekkumised on suunatud ainult Ida-Virumaal asuvatele linnapiirkondadele.

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused

Need meetmed on suunatud Ida-Virumaa ja Pärnu linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme (vt kirjeldus peatükis 2.1.9.2).

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus

Need meetmed on suunatud kõigile suurematele linnapiirkondadele, et lahendada maapiirkondadega ühiseid probleeme ning linnapiirkondade spetsiifilisi probleeme (vt kirjeldus peatükis 2.1.9.2).

Meetmete mõju kodanikele ja ettevõtjatele on peamiselt seotud linnakeskkonna paranemisega, muutes suuremad linnapiirkonnad elu- või majandustegevuse jaoks atraktiivsemaks ja mugavamaks.

Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsipiiga kooskõlas olevaks.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis, sest tegevused ei ole üldjuhul majanduslikult tuluteenivad ja rahastamisvahendite kasutamine pole tegevuste sihtgruppi, elluviimise piirkonda ja sisu arvestades asjakohane. Toetustel on regionaalse arengu tasakaalustamisele efektiivsem mõju.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, ühistranspordikeskused, ettevõtted, mittetulundusühendused, teadus- ja arendusasutused.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane. Linnataristusse või nutikate lahenduste arendustesse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid.

Funktsionaalset linnapiirkonna puudutava strateegia osa ettevalmistamisel kaasatakse asjakohased linnapiirkonna partnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös Sotsiaalministeeriumiga kavandatakse projektide valikukriteeriumid võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks.

Linnataristusse või nutikate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peavad olema kättesaadavad suunised ja parimad tavad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peavad olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses, nii et igas vanuses inimesed saaksid seal iseseisvalt ja turvaliselt liikuda. Toetuse andmise otsuses tuleb selgelt sätestada vajalikud rakendamis- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Nii poliitikaeesmärgi 2 (SO viii) kui ka poliitikaeesmärgi 5 (SO i) meetmete kaudu eraldatakse väh. 8% ERFi vahenditest säästvate linnaarengule.

SO-d rakendatakse vormis „muu territoriaalne vahend, millega toetatakse liikmesriikide kavandatud algatusi“ vastavalt ÜSM art. 28 punktile c. Eelmise perioodi õppetundide näitel on leitud, et säästva linnaarengu küsimuste lõimimisel olemasolevasse strateegilisse raamistikku on lisaväärtus funktsionaalsete piirkondade tervikliku planeerimise tähenduses. Seetõttu lisatakse olemasolevatele maakondlikele strateegiatele eraldi linnapiirkonna strateegia, kus keskendutakse konkreetse linnapiirkonna arenguprobleemidele ja vajadustele ning tuuakse välja arengueesmärgid ning lahendused. Ministri määrusega kehtestatakse toetatavate tegevuste rakendamise tingimused, mh sätestatakse linnapiirkonna tegevuskava koostamise põhimõtted, linnapiirkonna asjaomaste osapoolte roll ja ülesanded tegevuste valikuks. Projektide rahastamist haldab keske rakendusüksus.

Funktsionaalne linnapiirkond (käesoleva SO sihtpiirkond) hõlmab nii keskuslinna ja sellega lähedalt seotud tiheasustusega ala. Lähitagamaad defineeritakse kui keskuslinna ümbritsevat katkematu asustusega valglinnastunud ala, mida seob keskuslinnaga igapäevane pendelränne. Toetus on suunatud funktsionaalsetele linnapiirkondadele, mille elanikkond ületab 50 000 inimest – suuremad funktsionaalsed linnapiirkonnad Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Ida-Viru maakonnas (Narva, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe linnastud). Suuremates linnapiirkondades (kõik teised Eesti linnad on alla 18 000 elaniku) on tihedamast rahvastiku kontsentreerumisest võimendunud liikuvuse, linnaruumi ning teenustega seotud väljakutsed, mt nõuvad need eritähelepanu ja on valitud sekkumissuuna objektiks. Linnapiirkondade geograafiline mõõde on kooskõlas metoodikaga, mille on välja töötanud Statistikaamet, kasutades sarnase rahvastikutihedusega asustusklastreid ja kohandades laialdaselt kasutatavat OECD linnapiirkonna määratlust, arvestades Eesti territooriumi suurust. Linnapiirkonna täpsema määratlemise üle võivad otsustada omavalitsused, võttes arvesse funktsionaalseid seoseid (nt igapäevane pendelränne, ühiselt korraldatavad teenused).

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Võimalikud seosed linnaarengu erinevate sekkumismeetmete vahel tehakse kindlaks linnapiirkonna strateegiates, piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete puutumus ja ulatus sõltub konkreetse linnapiirkonna strateegiast ja tegevuste valikust. Potentsiaalselt võivad kõik sekkumised täiendada Interregi programmide tegevusi, kuna linnapiirkondade arenguprobleemid on olulised nii riiklikul kui ka piiriülesel tasandil. Eesti-Läti programmi puhul võib ilmneda koosmõju projektidel Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas, sest ühisosana toetatakse rohelist taristut ja bioloogilist mitmekesisust. Kesk-Läänemere programmist, kus sihtpiirkonda mahuvad kõik linnapiirkonnad, toetatakse ühisosana CO2 heitme vähendamist ja avalike teenuste arendamist.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.9.1.2. Näitajad

Tabel 146: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
9	i	ERF	Ülemineku	RCO114	Avalik ruum, mis on linnapiirkondades loodud või taastatud	m2	0	80 000
9	i	ERF	Ülemineku	RCO36	Roheline taristu, mida toetatakse muudel eesmärkidel kui kliimamuutustega kohanemine	ha	10	40
9	i	ERF	Ülemineku	RCO76	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	6	26
9	i	ERF	Ülemineku	RCO75	Toetatavad integreeritud territoriaalse arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	4
9	i	ERF	Ülemineku	RCO74	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiate raamistikku kuuluvate projektidega hõlmatud elanikkond	Isikute arv	0	678 588
9	i	ERF	Ülemineku	PSO41	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenuste arv	0	6

Tabel 147: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
9	i	ERF	Üle- mineku	PSR36	Arendatud avalikust linnaruumist kasu saanud elanike arv	Inimeste arv	0	2021	232 000	SFOS, Statistikaamet
9	i	ERF	Üle- mineku	RRC11	Uute ja uuendatud avalike digiteenuste, -toodete ja -protsesside kasutajad	Kasutajate arv aastas	0	2021	128 000	SFOS, projektia ruanded
9	i	ERF	Üle- mineku	PSR38	Projektide arv, milles uuendatud korraldusega teenustega seotud pinnakasutus või halduskulud vähenevad vähemalt 20%	Projektide arv	0	2021	6	SFOS, projektia ruanded
9	i	ERF	Üle- mineku	PSR37	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	Organisatsioonide arv	0	2021	16	SFOS, projektia ruanded

2.1.9.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 148: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	168	21 516 000
9	ERF	Ülemineku	i	083	2 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	079	4 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	018	8 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	158	6 000 000
9	ERF	Ülemineku	i	170	200 000

Tabel 149: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	01	41 716 000

Tabel 150: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	19	41 716 000

Tabel 151: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	i	3	41 716 000

2.1.9.2. Erieesmärk: (ii) tervikliku ja kaasava sotsiaalse, majandusliku ja keskkonnaalase kohaliku arengu, kultuuri, looduspärandi, säästva turismi ja julgeoleku soodustamine mujal kui linnapiirkondades

2.1.9.2.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Projektid valitakse välja avatud taotlusvoorudes, kus projektivaliku protsessi on kaasatud erinevad kohaliku tasandi osapooled. Integreeritud territoriaalse arengu projektid peavad tulenema maakonna arengustrateegiast. Toetuse saajad peavad oma tegevused fookuseerima kõige olulisematele maakonna arengustrateegiast tulenevatele väljakutsetele ning tulemuste saavutamiseks rakendama kompleksseid ja integreeritud tegevusi.

Positiivne näide territoriaalse ja integreeritud lähenemisviisi kasutamisest perioodil 2014–2020 on piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtluse edendamiseks. Selle tegevuse jaoks koostati kõigi oluliste kohalike ja regionaalsete organisatsioonide koostöös maakondlikud pikaajalised tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamise kavad. Sama lähenemist kasutati ka investeringumeetme puhul, kus projektid valiti välja maakonnas, kaasates erinevaid osalisi. Eelmisest perioodist saadud positiivne õppetund on, et piirkonna probleemid ja integreeritud lahendused oli võimalik läbi mõelda maakonnas kohapeal ja seetõttu on nimetatud meetmed olnud tõhusad. Selleks et tugevdada kohalike omavalitsuste suutlikkust projekte koostada ja ellu viia ning kaasata kõiki vajalikke osalisi, koordineeritakse keskselt nõustamised ja koolitused käesoleva erieesmärgi osana.

Kuna paljudes Eesti piirkondades rahvastik väheneb ja vananeb, tuleks kohalikes omavalitsustes arendada tänapäevaste ja sihtgrupist lähtuvate teenuste arendamise suutlikkust, sh suutlikkust arendada tarkasid teenuseid ja digilahendusi. Vähene kohaliku tasandi arengusuutlikkus takistab toetusmeetmete, reformide ja poliitikameetmete edukat rakendamist. Territoriaalse haldusreformiga on loodud eeldused arenguhüppeks kohaliku omavalitsuse tasandil, kuid ilma suutlikkuse suurendamiseta kohalike omavalitsuste arengutempo ei muutu.

Kui veel 2010. aastal tuli 69,9% riigi sisemajanduse kogutoodangust Harju- ja Tartumaalt, siis 2019. aastal juba 75,6%. Elaniku kohta ületab SKP riigi keskmist taset ainult Harju maakonnas (143%) ja küündib selle lähedale ka Tartumaal (91%), kuid viies maakonnas jääb see alla 50% riigi keskmisest (kõige madalam Põlvamaal 39%). Kuigi ettevõtlustegevus on kõigis maakondades alates majanduskriisist pidevalt kasvanud, on see olnud kiireim Tallinna ja Tartu linnapiirkondades ning aeglasem kõige väiksema ettevõtlusaktiivsusega piirkondades. Samuti esineb märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi juurdepääsul kapitalile ja kvalifitseeritud töötajatele. Endiselt on kõige aeglasem kasv ja madalam ettevõtlusaktiivsuse tase Hiiumaal ja Ida-Viru maakonnas.

Analüüsid on näidanud, et ekspordi kasv toob kaasa brutopalgatõusu. Seepärast on oluline, et innovatsiooni, majanduskasvu ja konkurentsivõime toetamine ning muu ettevõtluse arendamist toetav tegevus (sh poliitikaeesmärgi nr 1 raames) aitaks piirkondlikel ettevõtjatel muutuda ekspordile orienteeritumaks ning liikuda edasi väärtusahelas ja tõhususes. Ida-Viru maakond erineb ülejäänud Eestist, sest töötuse määr on jätkuvalt kõrgem, baasitaristut ei ole piisavalt arendatud, piirkonnas on suur hulk kasutuseta hooneid ja tööstuslikku tühermaad ning elamukinnisvara väärtus on väike. Õiglase ülemineku fond täiendab selles piirkonnas investeringuid, mida on juba kavandatud teiste poliitikaeesmärkide ja riiklike toetusmeetmetega. Planeeritud tegevused on hinnatud RRF DNSH juhendi alusel "ei kahjusta oluliselt" printsiibiga kooskõlas olevaks.

Atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus on piirkonniti väga erinev: väljaspool pealinnapiirkonda elanikkond vananeb ja väheneb. See tendents toob kaasa kvalifitseeritud tööjõu puuduse ja kinnisvara väikese väärtuse ning takistab selliste kohalike ettevõtjate juurdepääsu kapitalile, kes sooviksid investeerida toodete/teenuste lisandväärtuse suurendamisse. Kohalike omavalitsuste potentsiaali on atraktiivse ettevõtluskeskkonna arendamisel alakasutatud. Avaliku sektori toetus ettevõtluskeskkonna soodustamisel, arendus- ja innovatsioonivõimekuse arendamisel ning piirkonnaspetsiifiliste tugiteenuste pakkumisel muudab ettevõtted väljaspool pealinnapiirkonda konkurentsivõimelisemaks ja võimaldab saada poliitikaeesmärgist nr 1 rohkem kasu. Et tugevdada kohalike omavalitsuste rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel ning suurendada piirkondliku ettevõtluskeskkonna atraktiivsust, on vaja toetada erinevaid tegevusi integreeritult. Sellised tegevused võivad olla jätkusuutliku turismi edendus ja kohaturundus, ettevõtlusvõrgustike, piirkonnaspetsiifiliste kompetentsikeskuste ja klastrite arendamine, ettevõtlikkuse ja kaugtöö edendamine, ettevõtjate diagnostika, koolitused ja muud maakonna arengustrateegias kavandatud tegevused. Tegevusi võib kombineerida vajadusel sihistatud investeringutega (külustusobjektid, tööstusalade jm ettevõtluseks vajaliku tehnilise taristu (nt juurdepääsuteed) parem kasutamine, tootarendus- ja koostöökeskused või inkubaatorid).

Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused

Et tagada ligipääs kvaliteetsetele avalikele teenustele, pakub meede piirkonnas tegutsevatele teenuseosutajatele võimaluse kavandada oodatavate tulemuste saavutamiseks vajalikke tegevusi integreeritult. Sellised tegevused võivad hõlmata avalike teenuste arendamist (paranenud teenusekvaliteet ja uuenduslikud viisid teenuste osutamiseks, nt e-teenused, mobiilsed teenused, kohalike omavalitsusega koostöös osutatavad teenused, kogukonnateenused, mitmesugused pilootprojektid) ning avalike teenuste taristu kohandamisega seotud tegevusi (multifunktsionaalsed teenusekeskused või taristuvõrgustiku terviklik väljaarendamine, säästva veemajanduse edendamine), avaliku linnaruumi arendamist, sh linnakeskuste elavdamine ja ehituspärandi taaskasutuselevõtt.

Kohalike omavalitsuste parem suutlikkus

On vaja arendada kohaliku ja piirkondliku tasandi (kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste liidud, maakondlikud arenduskeskused jne) suutlikkust rakendada maakonna arengustrateegiaid ja koostada suure mõjuga projekte. Vajalikud sekkumised hõlmavad järgmist:

- majandusarengut ning teenusekorralduse ja teenusvõrgustike kavandamist toetavad uuringud, analüüsid, ekspertiisid, nõustamised;
- arendussuutlikkust toetavad ja suurendavad arendus- ja koolitustegevused olulistele kohalikele ja piirkondlikele osalistele (keskendudes teenustele, ettevõtlusele, tööturule, oskustele ja majandusarengule);

- võrgustike töö toetamine (oluliste piirkondlike osaliste esindajaid hõlmavad rakke- ja eksperdirühmad kindla eesmärgi saavutamiseks).

Uuringute, analüüside ja ekspertiiside kasutamise eesmärk on aidata ette valmistada teisi projekte ja parandada projektide kvaliteeti. Koolitused ja toetav võrgustikutöö koordineeritakse keskselt ja on kättesaadav kõigile olulistele osalistele kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

Toetatud tegevused tagavad elanikele kättesaadavad ja kvaliteetsed teenused ning paremad tööhõive ja ettevõtluse arendamise võimalused väljaspool pealinnapiirkonda.

Oodatavad tulemused:

- piirkondlike ettevõtjate teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamine ning parem koostöö teadus- ja arendusorganisatsioonidega;
- piirkondliku ettevõtluse suurem lisandväärtus;
- hästi tasustatud töökohtade lisandumine;
- parem juurdepääs kvaliteetsetele avalikele teenustele;
- alakasutatud hoonete ja alade pindala vähenemine linnakeskustes;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid;
- kohalike omavalitsuste suurem suutlikkus rakendada strateegiaid, koostada ja rakendada projekte;
- teenuste võrgustik ja korraldus vastavad kahaneva elanikkonna vajadustele.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis, sest tegevused ei ole üldjuhul majanduslikult tuluteenivad ja rahastamisvahendite kasutamine pole tegevuste sihtgruppi, elluviimise piirkonda ja sisu arvestades asjakohane. Toetustel on regionaalse arengu tasakaalustamisele efektiivsem mõju.

Peamised sihtrühmad

Kohalikud omavalitsused, maakondlikud arenduskeskused ja muud piirkondlikud organisatsioonid, VKEd, mittetulundusühendused, piirkondlikud vee-ettevõtted.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Taristusse tehtavate investeeringute rakendamisel võetakse arvesse juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Teenuste arendamisel võetakse arvesse mittediskrimineerimist ja juurdepääsetavuse põhimõtteid. Kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamisel võetakse arvesse võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtteid.

Sekkumise kavandamise ettevalmistamiseks tuleks kaasata asjakohased sotsiaalpartnerid, sh kodanikuorganisatsioonid. Koostöös Sotsiaalministeeriumiga (<https://kompetentsikeskus.sm.ee/vorgustik/>) kavandatakse projektide valiku kriteeriumid, täpsustatakse ja vajadusel kohaldatakse võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamiseks. Erieesmärgi nr 2 „kohalike omavalitsuste paremat suutlikkust“ käsitlev meede integreerib võrdõiguslikkuse, kaasamise ja mittediskrimineerimise lähenemisviisi koolitusteemadesse, õpetades, kuidas tagada võrdõiguslikkus, kaasamine ja mittediskrimineerimine projekti eri valdkondades. Taristusse või arukate lahenduste arendamisse tehtavate investeeringute rakendamisel tuleb arvesse võtta juurdepääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtteid. Taotlejale peaksid olema kättesaadavad suunised ja parimad tavad. Kõik toetatud avaliku ruumi arendused peaksid olema kergesti ligipääsetavad 8–80 põhimõtte tähenduses. Toetuse andmise otsuses tuleks selgelt sätestada vajalikud rakendamise- või järelevalvekohustused.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Erieesmärki rakendatakse „muu territoriaalse vahendi“ vormis ja see põhineb maakondlikel arengustrateegiatel, milles kirjeldatakse piirkonnale omaseid väljakutseid ja arenguvajadusi erinevates valdkondades.

Eesti puhul on funktsionaalsed piirkonnad arenenud linnade võrgustiku alusel. Iga selline linn tegutseb ümbritsevate maapiirkondade keskusena, pakkudes teatud teenuseid, töökohti (kui tööjõuareali keskus) ja transpordiühendusi teiste linnadega. Eesti funktsionaalsed piirkonnad (pendelrände andmetel) kattuvad suuresti maakonnapiiridega. Maakonnad on Eestis kõige levinum koostööpiirkond avalike teenuste osutamisel, ühistranspordi korraldamisel ja ettevõtjatele tugiteenuste osutamisel. Pärast haldusreformi koostati kõigis Eesti maakondades arengustrateegiad.

Erieesmärk on suunatud kõikidele funktsionaalsetele piirkondadele Eestis, kuid toetuse saajatena on välistatud erieesmärgi 1 sihtpiirkonnaks olevad suuremad linnad oma linnalise territooriumi ulatuses.

Erilist tähelepanu pööratakse Kagu-Eestile ja Ida-Viru piirkonnale, et toetada järelejõudmist ülejäänud riigile. Väiksemate linnakeskuste elavdamisel pööratakse erilist tähelepanu muinsuskaitse alla jäävatele keskustele.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevaheliste meetmete olemasolu ja ulatus sõltub arengustrateegiatest ja valitud tegevustest. Piirialad teevad koostööd naaberpiirkondadega (nt Valga-Valka kaksiklinnad), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega Interregi programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm, Eesti-Läti programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.9.2.2. Näitajad

Tabel 152: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vahe-eesmärk (2024)	Siht-väärtus (2029)
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	Ettevõtjad	15	160
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	Ettevõtjad	0	10
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	Ettevõtjad	15	150
9	ii	ERF	Ülemineku	PSO41	Uute ja uuendatud korraldusega teenuste arv	Teenuste arv	0	64
9	ii	ERF	Ülemineku	PSO42	Uute arenguprogrammide arv	Programmid	8	20
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO74	Integreeritud territoriaalse arengu strateegiate raamistikku kuuluvate projektidega hõlmatud elanikkond	Isikute arv	0	475 000
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO75	Integreeritud piirkondliku arengu strateegiad	Panused strateegiatesse	0	15
9	ii	ERF	Ülemineku	RCO76	Integreeritud territoriaalse arengu projektid	Projektid	38	127

Tabel 153: Tulemusnäitajad

2.1.9.2.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 154: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	169	83 890 000
9	ERF	Ülemineku	ii	158	64 000 000
9	ERF	Ülemineku	ii	170	3 300 000

Tabel 155: Mõõde 2 – rahastamise vorm					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	01	151 190 000

Tabel 156: Mõõde 3 – territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	24	151 190 000

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
9	ii	ERF	Ülemineku	RCR02	Erasektori investeeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust (sellest: toetused)	Euro	0	2021	9 300 000	SFOS, taotluse rahuldamise otsused
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR38	Projektide arv, milles uuendatud korraldusega teenustega seotud pinnakasutus või halduskulud on vähenevad vähemalt 20%	Projektide arv	0	2021	44	SFOS, projektiaruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR39	Terviklikult arendatud teenusvõrgustike arv	Teenusvõrgustikud	0	2021	20	SFOS, projektiaruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR37	Integreeritud projektidest kasu saanud organisatsioonide arv	Organisatsioonide arv	0	2021	254	SFOS, projektiaruanded
9	ii	ERF	Ülemineku	PSR40	Arenguprogrammi läbinud osalejate arv (ametialase kompetentsi tõstmiseks)	Osalejate arv	0	2021	2 000	SFOS, projektiaruanded

Tabel 157: Mõõde 5 – ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
9	ERF	Ülemineku	ii	3	151 190 000

2.1.10. PRIORITEET: ÕIGLANE ÜLEMINEK

See on noorte tööhõivet käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on sotsiaalse innovatsiooni meetmeid käsitlev spetsiaalne prioriteet
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis m
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb enim puudust kannatavate isikute toetamist erieesmärgi kohaselt, mis on sätestatud ESF+ määruse artikli 4 lõike 1 punktis l
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis viii sätestatud linnalise liikumiskeskonna erieesmärki
See on spetsiaalne prioriteet, mis käsitleb ERFi ja Ühtekuuluvusfondi määruse artikli 3 lõike 1 punkti b alapunktis v sätestatud digitaalse ühenduvuse erieesmärki

2.1.10.1. Erieesmärk: võimaldada piirkondadel ja inimestel tegeleda liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja Pariisi kokkuleppe alusel 2050. aastaks liidu kliimanetraalsele majandusele ülemineku sotsiaalsete, tööhõivealaste, majanduslike ja keskkonnamõjudega

2.1.10.1.1. Fondide sekkumised

Seonduvate meetmete liigid

Üleminekuprobleemide lahendamiseks ja õiglase ülemineku territoriaalses kavas kirjeldatud arenguvajadustega tegelemiseks on õiglase ülemineku fondi rakendamisel Ida-Virumaal valitud **kaks tegevussuunda**. Valitud lähenemisviis aitab kõige tõhusamalt leevendada Ida-Viru maakonna ainulaadseid probleeme seoses ülemineku CO₂-neutraalsele majandusele 2050. aastaks. Fondi rakendamisel tuleb tõhusalt tegeleda nii ülemineku **otseste mõjudega** kui ka Ida-Viru maakonnas vajalike **pikaajaliste struktuursete muutustega**.

Esimene tegevussuund on „Majandus ja tööjõud“ ning selle eesmärk on lahendada see, mida enamik kohalikke sidusrühmi ja Ida-Viru elanikkond tajub ülemineku peamise raskusena: vajadus mitmekesistada kohalikku majandust ja korraldada ümber tööjõudu. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suures osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides a, b, c, d, k, l ja m kirjeldatud meetmetele.

Lõviosa esimese tegevussuuna mahust on suunatud Ida-Viru peamise probleemi lahendamisele, milleks on maakonna **majanduse ümberkujundamine, et seda mitmekesistada ja luua uusi suure lisandväärtusega töökohti**. Seetõttu on esimese tegevussuuna põhirõhk suurte ettevõtlusinvesteeringute toetamisel, suhteliselt suurte tööstusarenduste ligimeelitamisel ja uute, suurema lisandväärtusega töökohtadega ettevõtete loomisel. Põhivarasse tehtavate investeeringute kõrval on ette nähtud ka toetus ettevõtjate teadmismahukuse suurendamiseks. See ei hõlma üksnes ettevõtetesisest teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevust, vaid ka kohalike haridus- ja teadusasutuste võimekuse suurendamist, et saavutada piirkonnas pikaajaline positiivne mõju. Kuna majanduse mitmekesistamist peetakse ülemineku protsessis oluliseks arenguvajaduseks, on piirkonna majanduse terviklikuks ümberkujundamiseks ülimalt oluline spetsiaalse tugitaristu loomine mikroettevõtjate, idufirmade, loomemajanduse, IKT ja muude **abivaldkondade aktiivse ökosüsteemi** tekkeks. Sel põhjusel on plaanis pakkuda majanduse mitmekesistamist toetavaid lisateenuseid ja VKEde investeerimistoetusi.

Teine suurem ülemineku seotud probleem, mille lahendamise samuti õiglase ülemineku fondi esimese tegevussuuna raames on **maakonna tööjõu ümberkorraldamine ja arendamine**. Õiglase ülemineku fondi kaudu peame tagama turvavõrgustiku neile, kelle jaoks üleminek saab alguse töökohta kaotamisega. Kui soovime vältida pikaajalist töötust ja vaesust, peame soodustama tõhusat **ümberprofileerimist** ning pakkuma põlevkivisektori töötajatele ulatuslikke tööturul liikuvust soosivaid lahendusi. Ette on nähtud tööturumeetmed, näiteks ajutine sissetulekutoetus töötajatele, kes lähevad üle uuele tööle, ning põlevkivitööstuse töötajate ümber- ja täiendõppeprogrammid. Selleks et vastata piirkondade uute ettevõtjate ja uusi ärimudeleid viljelevate ettevõtjate vajadustele, vajab piirkond ka ulatuslikumat **koolituspakkumist**, mis tagab kasvuvaldkondades tegelevatele ettevõtjatele nende vajadustele vastava oskuste profiiliga tööjõu, pöörates sh tähelepanu roheoskuste arendamisele. Seepärast on ülemineku protsessi positiivsete tulemuste saavutamiseks vaja suurendada ka täiendõppe ning kutse- ja kõrghariduse pakkumist.

Teine tegevussuund kannab nimetust „Keskfond ja sotsiaalne kaasatus“ ning käsitleb ülemineku sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja kogukondlikke aspekte. Selle tegevussuuna osana kavandatud meetmed vastavad suures osas õiglase ülemineku fondi asutamise määruse artikli 8 lõike 2 punktides d, e, f, g, h, i, j ja o kirjeldatud meetmetele.

Põlevkivist loobumise kontekstis tuleb Ida-Virumaa suuremate omavalitsuste jaoks välja töötada alternatiivsed kliimanetraalsed **lahendused soojuse tootmiseks**, kuna tihti on seal varasemalt kütmiseks kasutatud elektri- ja põlevkiviõli tootmise heitsoojust ja -gaasi. Energiaostuvõimetuse ohu vältimiseks, kohalike hoonete energiatõhusamateks muutmiseks ning kohalike elanike elutingimuste parandamiseks on põhjendatud ka **korterelamute rekonstrueerimise** toetamine. Ülemineku ajal peame **tegelema põlevkivi kaevandamise järelmõjuga keskkonnale ja tervisele**, taastades ja ennistades saastunud mahajäetud tööstusalade looduslikkust, suurendades piirkonna ringmajandussuutlikkust (arendades seda majanduse ümberkorraldamise osana) ja mõistes paremini põlevkivi töötlemise mõju tervisele. Toetatakse põlevkivi kaevandamise ja töötlemise keskkonna- ja tervisemõju leevendamist, et luua eeltingimused saastunud alade taaskasutamiseks teiste sektorite, nt metsanduse, tööstusalade arendamise jm vajadusteks. Põlevkivi töötlemise tervisemõjude paremaks mõistmiseks tehakse biomonitooring, mis on üks tõhusamaid meetodeid inimeste kokkupuute hindamiseks looduslike ja sünteetiliste ühenditega elu- ja töökeskkonnas.

Üleminekuprotsessi jaoks on samuti oluline **tagada inimeste heaolu** Ida-Virumaal. Sellepärast töötatakse fondi raames välja sotsiaalsed muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamise meede, et tagada sotsiaal- ja tervishoiusektori areng, luua piirkonnas ühtne ja kergesti juurdepääsetav teenuste võrgustik, arendada paremaid sidemeid tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandesüsteemides ning toetada sotsiaal-majanduslikku arengut, aidates seeläbi kaasa õiglase ülemineku protsessile Ida-Virumaal.

Kohalikel omavalitsustel on piirkonnas oluline roll ülemineku mõju leevendamisel ja üleminekuprotsessi kiirendamisel. Samal ajal peavad omavalitsused toime tulema survega oma eelarvetele, mis on tingitud põlevkivisektori vähenemisest. Seega on õiglase ülemineku fondist vaja toetada investeringuid, mis **leevendavad ülemineku mõjusid kohalikele omavalitsustele**. Näiteks on plaanis toetada omavalitsusi sotsiaal- ja hooldusteenuste arendamisel ning energiatõhususe valdkonnas, mis võimaldab neil vähendada oma püsikulusid.

Samuti on oluline meeles pidada, et inimesed ei ole pelgalt üleminekuprotsessi subjektid, vaid selle **aktiivsed osalejad ja kujundajad**. Tähtis on tagada, et kohalik kogukond tunneks oma kaasvastutust kliimanetraalsusele ülemineku eest. Seega peab julgustama inimeste individuaalseid ja ka kogukondlikke pingutusi selles protsessis. Kogukondadele ja mittetulundusorganisatsioonidele antakse toetust selliste piirkondlike algatuste elluviimiseks, mis võimendavad õiglast üleminekut, ehk tulenevad kliimanetraalsusele üleminekust või aitavad sellele kaasa, ning arendavad sotsiaalselt ettevõtlust. Sellisteks tegevusteks võivad olla nt kogukonnapõhised haridus- ja sotsiaalse kaasamise projektid; keskkonnateadlikkuse ja ringmajanduse edendamine; sotsiaalne või muu innovatsioon; kohaliku tööstuspärandi ja identiteedi säilitamine, arendamine ja tõlgendamine; noortele mõeldud ja noorte algatatud tegevused jne.

Kõik õiglase ülemineku raames Ida-Virumaal elluviidavad sekkumised peavad vastama taksonoomiamääruse (EL) 2020/852 artiklis 17 sätestatud põhimõttele „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH). Eesti õiglase ülemineku kavale teostati osana ühtekuuluvuspoliitika vahendite rakenduskavast 2022. a alguses DNSH analüüs.“ DNSH analüüs leidis, et õiglase ülemineku protsess toetab Ida-Virumaa maakonna üleminekuprotsessi üldlevinud põlevkivi kasutuselt taastuvenergiaallikatele ning leevendab üleminekust tulenevaid sotsiaalseid, tööalaseid, majanduslikke ja keskkonnaga seonduvaid mõjusid. DNSH analüüs järeldas, et kavaga ettenähtud sekkumistel hinnanguliselt olulist kahjulikku mõju DNSH printsiibi alusel ei ole.

Meetmeid rakendatakse toetuse vormis. Vastastikune täiendavus õiglase ülemineku mehhanismi sammaste vahel on selgitatud õiglase ülemineku territoriaalses kavas.

Peamised sihtrühmad

Nii uued kui ka olemasolevad ettevõtted (peamiselt VKEd), kes on huvitatud töökohtade loomisest ning tulevikukindlate teadmus- ja tehnoloogiamahukate ärimudelite arendamisest Ida-Viru maakonnas, teadus- ja arendusasutused, kõrgharidusasutused, piirkondlikud organisatsioonid, omavalitsused, kogukonnad, mittetulundusühendused, kaugkütte pakkujad, korteriühistud, üleminekuprotsessi keskkonna- ja sotsiaalsetest mõjudest mõjutatud elanikkond, põlevkivisektori töötajad, täiskasvanuhariduse omandajad.

Võrdõiguslikkuse, kaasatuse ja mittediskrimineerimise tagamise meetmed

Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse meetmeid seal, kus asjakohane.

Teave õiglase ülemineku protsessi ja toetusmeetmete kohta tehakse kättesaadavaks eesti ja vene keeles kogu rakendamisprotsessi vältel.

Ida-Virumaal on Eesti suurim sooline palgalõhe ning eestlaste ja mitte-eestlaste vahel on märkimisväärne tööhõive lõhe viimaste ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. Selleks et toetada täiskasvanud õppijate valmisolekut õppida ja koolitustegevustes osaleda, on oluline tagada venekeelsed õppekavad koos põhjaliku eesti keele õppega. See pakub ühelt poolt võimalust õppida tuttavas keelekeskkonnas, kuid samal ajal kindlustada õppijate laiemad karjäärivõimalused eestikeelses keskkonnas.

Konkreetsed sihtpiirkonnad, sealhulgas territoriaalsete vahendite kavandatud kasutamine

Õiglase ülemineku sihtpiirkond on Ida-Viru maakond, kuna kliimanetraalsele majandusele üleminek mõjutab seda piirkonda Eestis kõige rohkem.

Territoriaalsete vahendite kasutamist õiglase ülemineku fondi raames ei kavandata, kuid kõik sekkumised töötatakse välja tihedas koostöös piirkondlike organisatsioonidega.

Piirkondadevahelised, piiriülesed ja riikidevahelised meetmed

Piirkondade- ja riikidevahelised meetmed ei ole sekkumistega otseselt hõlmatud, kuid plaanis on toetada Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu osalemist üleeuroopalise õiglase ülemineku platvormi töös, et hõlbustada teadmiste omandamist üleminekuprotsessist ja kogemuste vahetamist teiste samasugust üleminekut läbivate ELi piirkondadega.

Ida-Viru maakond on piiriala, mis teeb koostööd naaberpiirkondadega (näiteks Soome rannikualad üle Soome lahe), et lahendada vastastikuseid probleeme, eelkõige osalemisega Interregi programmides, nagu Kesk-Läänemere programm, Läänemere piirkonna programm.

Rahastamisvahendite kavandatav kasutamine

Ei kohaldu.

2.1.10.1.2. Näitajad

Tabel 158: Väljundnäitajad

Prioriteet	Eri-eesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Vaheeesmärk (2024)	Sihtväärtus (2029)
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO01	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	ettevõtjad	80	228
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO02	Toetustega toetatavad ettevõtjad	ettevõtjad	20	78
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO04	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	ettevõtjad	60	150
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO15	Loodud ettevõtlusinkubatsiooni võime	ettevõtjad	10	40
10	JTF	JTF	Ülemineku	PSO43	Osaluskordade arv	Osaluskordade arv	4003	14 766
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO22	Lisandunud võimsus taastuvenergia tootmiseks	MW	0	7
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO34	Täiendav jäätmete ringlussevõtu suutlikkus	tonne/aastas	0	10 000
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO38	Toetatava taastatud maa pindala	hektarid	20	100
10	JTF	JTF	Ülemineku	RCO18	Suurema energiatõhususega eluruumid	eluruumid	0	400

Tabel 159: Tulemusnäitajad

Prioriteet	Erieesmärk	Fond	Piirkonna kategooria	ID	Näitaja	Mõõtühik	Lähtetase või võrdlusväärtus	Võrdlusaasta	Sihtväärtus (2029)	Andmete allikas
------------	------------	------	----------------------	----	---------	----------	------------------------------	--------------	--------------------	-----------------

10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR01	Toetatavates üksustes lo- odud töökohad	täistööaja ekvivalenti aastas	0	2021	1 085	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR102	Toetatavates üksustes loodud teadusuuringute valdkonna töökohad	täistööaja ekvivalenti aastas	0	2021	40	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR02	Erasektori inves- teeringud, mis täiendavad avaliku sektori toetust	euro	0	2021	168 00 0 000	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR03	Toote- või protsessi- innovatsiooni kasutusele võtvad VKEd	ettevõtjad	0	2021	30	FOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR04	Turundus- või organisat- siooniinnovatsiooni kasutusele võtvad VKEd	ettevõtjad	0	2021	20	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	PSR41	Osalejad, kes said lahkudes kvalifikatsiooni	osalejate arv	0	2021	11 475	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	PSR43	<u>Peale teenuse saamist tööhõives olev tööealine elanikkond</u>	isikute arv	0	2021	845	SFOS / Statistik aamet
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR18	VKEd, kes kasutavad ettevõtlusinkubaatori teenuseid pärast inkubaatori asutamist	ettevõtjat aastas	0	2021	40	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR29	Hinnangulised kasvuhoonegaaside heitkogused	tonni CO2 ekvivalenti aastas	10 148	2021, 2024	1 211	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR52	Taastatud maa, mida kasutatakse rohealade, sotsiaaleluruumide, majandusliku või muu kasutuse jaoks	hektarid	0	2021	60	SFOS / projekti aru- anded
10	JTF	JTF	Üle- mineku	RCR26	Primaarenergia aastane tarbimine (sellest: elamud, üldkasutatavad hooned, ettevõtted, muu)	MWh/aasta s	600 0	2024	3600	SFOS / projekti aru- anded

2.1.10.1.3. Programmi rahaliste vahendite (EL) esialgne jaotus sekkumise liigi järgi

Tabel 160: Mõõde 1 – sekkumise valdkond					
Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategorია	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	002	28 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	003	47 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	004	10 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	010	69 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	011	21 500 000

10	JTF	Ülemineku	JTF	012	15 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	013	3 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	020	24 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	021	12 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	023	4 900 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	027	3 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	044	10 1 00 000
t10	JTF	Ülemineku	JTF	046	16 740 432
10	JTF	Ülemineku	JTF	054	5 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	042	15 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	070	3 324 081
10	JTF	Ülemineku	JTF	073	6 380 375
10	JTF	Ülemineku	JTF	121	6 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	127	4 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	140	3 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	146	1 500 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	149	6 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	150	9 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	151	10 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	158	1 000 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	160	840 000
10	JTF	Ülemineku	JTF	162	4 000 000

Tabel 161: Mõõde 2 - rahastamise vorm

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	01	340 284 888

Tabel 162: Mõõde 3 - territoriaalne rakendusmehhanism ja territoriaalne suunitlus

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	32	340 284 888

Tabel 163: Mõõde 5 - ESF+, ERF, ÜF ja JTF soolise võrdõiguslikkuse valdkond

Prioriteedi number	Fond	Piirkonna kategooria	Erieesmärk	Kood	Summa (eurodes)
10	JTF	Ülemineku	JTF	03	340 284 888

3. RAHASTAMISKAVA

3.1. Ümberpaigutused ja panused

Tabel 164: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muudesse fondidesse (jaotus aastate kaupa)

Ümberpaigutamiste allikas		Ümberpaigutamiste siht		Jaotus aastate kaupa							
Fond	Piirkonna kategooria	Fond	Piirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ÜF	Ei ole asjakohane	ESF+	Ülemineku	-	207 475	3 240	5 676 360	6 622 420	6 622 420	6 622 420	31 535 335
ÜF	Ei ole asjakohane	ERF	Ülemineku	-	629 278	988 866	438 351	1 977 732	1 977 732	1 977 732	8 989 691

Tabel 165: Ümberpaigutamised ERFi, ESF+ ja Ühtekuuluvusfondi vahel või muusse fondi või muudesse fondidesse (kokkuvõte)

		ERF	ESF+	ÜF	EMFAF	AMIF	ISF	BMVI	Kokku
		Ülemineku	Ülemineku						
ERF	Ülemineku			-8 989 691	0	0	0	0	-8 989 691
ESF+	Ülemineku			-31 535 335	0	0	0	0	-31 535 335
ÜF	N/A	8 989 691	31 535 335		0	0	0	0	40 525 026
EMFAF	N/A	0	0	0		0	0	0	0
Kokku		8 989 691	31 535 335	- 40 525 026	0	0	0	0	0

Ümberpaigutuste põhjendus

Fondidevaheliste ümbertõstete tegemisel on silmas peetud riigipõhiseid soovitusi 2019–2020, mille Euroopa Komisjon Eestile andis, ning riigi arenguvajadusi kooskõlas strateegia „Eesti 2035“ eesmärkidega. Olulised märksõnad arenguvajadustes on regionaalse ebavõrdsuse vähendamine (võrreldes muude Eesti piirkondadega on struktuurne probleem kirde- ja kagupiirkonna majanduslik ja sotsiaalne mahajäämus); sotsiaalse turvavõrgu parandamine ja hoolekandeteenuste kättesaadavuse parandamine; haridussüsteemi paremasse vastavusse viimine tööturu nõudlusega ning oskuste nappuse vähendamine.

ERFi suunatud raha on mõeldud esiteks Kagu-Eesti ettevõtjate arengu toetamisele, et vähendada regionaalset ebavõrdsust. Piirkonna VKEsid toetatakse lisaks tootlike investeeringute tegemisel, et kiirendada uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada lisandväärtust töötaja kohta. Teiseks toetatakse ERFi lisandunud vahenditest hoolekandega seotud tegevusi, mis aitavad ellu viia pikaajalise hoolduse reformi ning toetada tervishoiu- ja sotsiaalsektori integreerimist (investeeringud tagamaks kogukonnapõhist erihoolekandeteenust, tehnoloogia ja uuenduslike lahenduste laiemat kasutamist sotsiaalvaldkonnas).

ESF+ vahendid toetavad laste vaesuse vähendamist, noorte varajase koolist lahkumise ennetamist ja vähendamist ning hariduse vastavusse viimist tööturu nõudlusega. Lastele ja noortele on suunatud sekkumised, mis vähendavad sotsiaalset tõrjutust ning aitavad ennetada riskikäitumist, mh tegeletakse tervikliku lastekaitse süsteemi loomisega. Haridusvaldkonnas on suunaks õppekavade vastavusse viimine tööturu vajadustega, õppijakeskne lähenemine haridusele ja piisav kvalifitseeritud haridustöötajate arv. Lähtuvat laste- ja noortegarantii eesmärkidest on kavandatud sekkumised lastele ja noortele, et võidelda koolist väljalangemisega ning pakkuda erinevaid hariduslikke tugiteenuseid. Samuti tugimeetmed mittetöötavate ja -õppivate noorte haridusse või tööturule suunamiseks.

Ümberpaigutuste üldine eesmärk on vähendada regionaalset ja sotsiaalset ebavõrdsust Eestis ning sekkumistega on hõlmatud erinevad sihtrühmad: lapsed, noored, hoolduskoormusega, eri- ja hooldusvajadusega inimesed ning Eesti eri piirkondade elanikud.

3.2. JTF: eraldised programmis ja ümberpaigutamised

Ei ole asjakohane – Eesti ei plaani teha ülekandeid ESF+-ist ja ERFist JTFi.

3.3. Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Tabel 166: Rahalised assigneeringud aastate kaupa

Fond	Pirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	
ERF	Ülemineku	0	289 751 917	294 762 251	299 956 604	305 335 737	126 679 831	126 679 832	129 197 491	129 197 491	1 701 561 154
Kokku		0	289 751 917	294 762 251	299 956 604	305 335 737	126 679 831	126 679 832	129 197 491	129 197 491	1 701 561 154
ESF+	Ülemineku	0	88 063 537	91 021 731	94 323 299	96 706 989	40 636 514	40 636 514	41 384 376	41 384 377	534 157 337
Kokku		0	88 063 537	91 021 731	94 323 299	96 706 989	40 636 514	40 636 514	41 384 376	41 384 377	534 157 337
JTF	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid	0	26 472 165	26 897 387	27 331 113	27 773 515	11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	154 961 870
	JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid	0	98 674 701	100 259 711							198 934 412
	JTFi määruse artikli 7 kohased	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Fond	Pirkonna kategooria	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Kokku	
							Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa	Rahaline assigneering ilma kohandatava summata	Kohandatav summa		
	vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 3 kohaste vahenditega)											
	JTFi määruse artikli 7 kohased vahendid (mis on seotud JTFi määruse artikli 4 kohaste vahenditega)	0	0	0							0	
Kokku		0	125 146 866	127 157 098	27 331 113	27 773 515		11 506 854	11 506 854	11 736 991	11 736 991	353 896 282
Ühtekuuluvusfond	Ei kohaldata	0	137 286 200	137 600 641	137 554 846	138 411 129		56 608 217	56 608 216	57 826 382	57 826 382	779 722 013
Kokku		0	640 248 520	650 541 721	559 165 862	568 227 370		235 431 416	235 431 416	240 145 240	240 145 241	3 369 336 786

3.4. Kõik rahalised assigneeringud fondide ja riiklike kaasrahastamiste kaupa

Tabel 167: Kõik rahalised eraldised fondide ja liikmesriigi osaluste kaupa

Poliitikaeesmärk/ JTFi erieesmärk number või tehniline abi	Prioriteet	Liidu toetuse arutamise alus (rahastamiskõlblikud kulud või avaliku sektori osalus kokku)	Fond	Piirkonna kategooria	Liidu osalus	Liidu osaluse jaotus				Liikmesriigi osalus	Liikmesriigi osaluse esialgne jaotus		Kokku	Kaasrahastamise määr
					(a)=(b)+(c)+(i)+(j)						Avalikud allikad	eraallikad		
						(d)=(e)+(f)	(e)	(f)	(g)=(a)+(d)	(h)=(a)/(g)				
					Liidu osalus		Kohandatav summa							
					Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi abita	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks	Ilma artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi abita	Artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi jaoks						
	(b)	(c)	(i)	(j)										
Nutikam Eesti	Prioriteet 1: Nutikam Eesti	Rahastamiskõlblikud kulud	ERF	Ülemineku	702 252 920	576 472 993	20 176 554	102 032 244	3 571 129	329 794 522	198 962 446	130 832 075	1 032 047 442	68%
Nutikam Eesti	Prioriteet 2: Digitaalse ühenduvuse arendamine	Rahastamiskõlblikud kulud	ERF	Ülemineku	65 950 200	54 137 915	1 894 827	9 582 085	335 373	28 264 372,35	955 800	27 308 572,00	94 214 572,35	70%
Rohelisem Eesti	Prioriteet 3: Rohelisem Eesti	Rahastamiskõlblikud kulud	ERF	Ülemineku	460 874 324	378 327 513	13 241 463	66 961 689	2 343 659	549 088 085	14 745 417	534 342 668	1 009 962 409	46%
			ÜF	Ei kohaldu	245 492 013	204 353 940	5 108 848	35 150 463	878 762	146 187 150	79 545 553	66 641 597	391 679 163	63%
Rohelisem Eesti	Prioriteet 4: Säästev linnaline liikumine	Avaliku sektori osalus	ERF	Ülemineku	99 360 000	81 563 714	2 854 730	14 436 286	505 270	42 582 858	42 582 858		141 942 858	70%
Ühendatum Eesti	Prioriteet 5: Ühendatum Eesti	Avaliku sektori osalus	ÜF	Ei kohaldu	534 230 000	444 706 953	11 117 674	76 493 047	1 912 326	99 317 899	99 317 899		633 547 899	84%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 6: Sotsiaalsem Eesti	Avaliku sektori osalus	ERF	Ülemineku	173 466 000	142 396 651	4 983 883	25 203 349	882 117	74 342 572	74 342 572		247 808 572	70%

			ESF+	Ülemineku	512 720 705	417 299 472	16 691 979	75 701 206	3 028 048	220 574 890	220 574 890		733 295 595	70%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 7: Innovaatilised kogukondlikud lahendused sotsiaalhoolekand es	Avaliku sektori osalus	ESF+	Ülemineku	5 200 000	4 232 240	169 289	767 760	30 711	2 228 572	2 228 572		7 428 572	70%
Sotsiaalsem Eesti	Prioriteet 8: Materiaalse puuduse vähendamine	Avaliku sektori osalus	ESF+	Ülemineku	16 236 632	13 214 872	528 594	2 397 275	95 891	1 804 071	1 804 071		18 040 703	90%
Inimestele lähedasem Eesti	Prioriteet 9: Inimestele lähedasem Eesti	Rahastamiskõlblikud kulud	ERF	Ülemineku	199 657 710	163 897 186	5 736 402	29 008 814	1 015 308	85 567 592	44 552 020	41 015 572	285 225 302	70%
Prioriteet 10: Õiglase üleminek		JTF rahastamiskõlblikud kulud kokku	JTFi määruse artikli 3 kohased vahendid		154 961 870	126 651 948	5 066 077	22 349 851	893 994	94 445 155	15 381 192	79 063 964	249 407 025	62%
			JTFi määruse artikli 4 kohased vahendid		198 934 412	191 283 089	7 651 323			121 245 255	19 745 815	101 499 440	320 179 667	62%
			ERF kokku	Ülemineku	1 701 561 154	1 396 795 972	48 887 859	247 224 467	8 652 856	1 109 640 000	376 141 113	733 498 887	2 811 201 154	61%
			ESF+ kokku	Ülemineku	534 157 337	434 74 6 584	17 389 862	78 866 241	3 154 650	224 607 533	224 607 533		758 764 870	70%
			JTF	JTFi määruse artikli 3kohase d vahend id	154 961 870	126 651 948	5 066 077	22 349 851	893 994	94 445 155	15 381 192	79 063 964	249 407 025	62%
				JTFi määruse artikli 4kohase d vahend id	198 934 412	191 283 089	7 651 323			121 245 255	19 745 815	101 499 440	320 179 667	62%
			Ühtekuuluvusfo nd kokku		779 722 013	649 060 893	16 226 522	111 643 510	2 791 088	245 505 049	178 863 452	66 641 597	1 025 22 7 062	76%
Kogusumma					3 369 336 786	2 798 5 38 486	95 221 643	460 08 4 069	15 492 588	1 795 442 992	814 739 105	980 703 888	5 164 779 777	65%

3.5. Temaatilised eeltingimused ERF, ESF+ ja ÜF kasutamisele

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimused täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
1.1 riikliku ja piirkondliku nutika spetsialiseerumise strateegia hea valitsemine	ERF	1) teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse arendamine ja suurendamine ning kõrgtehnoloogia kasutuselevõtt	JAH	<p>Nutika spetsialiseerumise strateegiat (strateegiaid) toetavad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. probleemide, sealhulgas innovatsiooni leviku kitsaskohtade analüüs; 2. pädeva piirkondliku/riikliku institutsiooni või asutuse olemasolu, mis vastutab nutika spetsialiseerumise strateegia elluviimise eest; 3. seire- ja hindamisvahendid tulemuslikkuse hindamiseks strateegia eesmärkide saavutamisel; 4. sidusrühmade koostöö toimimine (nn ettevõtjalik avastamisprotsess); 5. vajaduse korral vajalikud meetmed riiklike või piirkondlike teadus- ja innovatsioonisüsteemide täiustamiseks; 6. vajaduse korral meetmed tööstussektori ülemineku toetamiseks; 7. meetmed nutika spetsialiseerumise strateegia toetatavates prioriteetsetes valdkondades koostöö tugevdamiseks väljaspool konkreetset liikmesriiki asuvate partneritega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH 6. JAH 7. JAH 	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_kinnitatud_15.07.2021.pdf Uuringu „Nutika spetsialiseerumise seiresüsteem ja tõhus valitsemine“ lõppraport https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/11/NS_seire_loppraport.pdf 2. TAIE arengukava 2021–2035“ https://www.hm.ee/et/TAIE-2035 TAIE fookusvaldkondade teekaardid https://hm.ee/korghari-dus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-fookusvaldkonnad Teaduspoliitika Komisjoni koosseis 	<p>Kriteeriumid on täidetud uue „Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukavaga 2021–2035“, mille valitsus kiitis heaks 15. juulil 2021. https://www.hm.ee/sites/default/files/taie_arengukava_kinnitatud_15.07.2021.pdf</p> <p>1. Eesti teadus- ja innovatsioonisüsteemi vastastikune eksperdi hinnang:</p> <p>Eesti valitsus taotles eritoetust „Horisont 2020“ poliitika toetusvahendi kaudu, et toetada Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tööd ühise teadus-, arendus-, innovatsiooni- ja ettevõtlusstrateegia ettevalmistamisel ajavahemikuks 2021–2027 ning edaspidi läbi teadus- ja innovatsioonisüsteemi tõhususe üldhindamise ning teadus- ja innovatsioonisüsteemipoolse lisandväärtuse loomise rolli ja mõju üksikasjalikumale hindamise edendamisel.</p> <p>2. Nutika spetsialiseerumise strateegia juhtimine on MKMi ning HTMi ühine vastutus, HTMis vastutab strateegia elluviimise eest teadus- ja arendustegevuse poliitika osakond ning MKMis majandusarengu osakond. Nutika spetsialiseerumise strateegia elluviimine toimub TAIE fookusvaldkondade teekaartide kaudu. Teekaardid kiidab heaks ja nende elluviimist seirab TAIE juhtkomisjon. Haridus- ja teadusminister ning ettevõtluse ja infotehnoloogia minister kiitsid teekaardid heaks 25.11.2022 käskkirjaga Teekaardi elluviimiseks vajalikud vahendid ja õigusliku raami kavandavad HTM ja MKM, tegevuste elluviimise eest vastutavad Eesti Teadusagentuur ja</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
						<p>https://www.riigiteataja.ee/akt/319042022002</p> <p>Innovatsioonipoliitika Komisjoni koosseis https://www.riigiteataja.ee/akt/330042022003</p> <p>Komisjoni töökord viitega nutika spetsialiseerumise juhtimisele: https://www.riigiteataja.ee/akt/126102022002</p> <p>3. TAIE fookusvaldkondade teekaardid https://hm.ee/korghari-dus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-fookusvaldkonnad</p> <p>4. TAIE fookusvaldkondade teekaardid https://hm.ee/korghari-dus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-fookusvaldkonnad</p> <p>5. TAIE fookusvaldkondade teekaardid</p>	<p>Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus. TAIE juhtkomisjoni ülesandeid täidab teaduspoliitika komisjoni ja innovatsioonipoliitika komisjoni ühendkomisjon. Komisjoni ülesanded ja töökord viitega nutika spetsialiseerumise juhtimisele kinnitati Vabariigi Valituses 29.10.2022.</p> <p>3. Nutikas spetsialiseerumise strateegia juhtimine toimub TAIE arengukava raames TAIE fookusvaldkondade teekaartide koostamise ja seire kaudu. Teekaardid koostatakse koosloomes poliitikakujundajate, ettevõtjate ja teadlastega. Teekaarte uuendatakse koosloomes põhjalikult iga 3-4 aasta tagant, tuginedes välistelt ekspertidelt tellitud kvantitatiivsele ja kvalitatiivsele analüüsile. Vahepealsel perioodil toimub teekaartide elluviimise iga-aastane seire TAIE juhtkomisjonis. Eeltingimus täideti 25.11.2022. a teekaartide juhtimise protsessi ning teekaartide heakskiitmisega TAIE juhtkomisjonis ning kinnitamisega haridus- ja teadusministri ja ettevõtlus- ja infotehnoloogia ministri poolt.</p> <p>4. TAIE arengukavas rakendatakse TAIE teekaartide raames ettevõtlikku avastusprotsessi, mille käigus toimub teekaartide eesmärkide ja prioriteetsete tegevussuundade seadmine alt-üles lähenemisega koosloomes ettevõtjate, teadlaste ja poliitikakujundajatega. Haridus- ja teadusminister ning ettevõtluse ja infotehnoloogia minister kiitsid teekaardid heaks 25.11.2022 käskkirjaga.</p> <p>5. 2021. a käivitati ümberkujundatud rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm.</p> <p>6. TAIE arengukava kohaselt toetatakse üleminekut lineaarselt majandusmudelilt ringmajandusele, ettevõtjate ärimudelite kohandamist vähese süsinikdioksiidheitega,</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingi mure täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
						https://hm.ee/korgharidus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-fookusvaldkonnad 7. TAIE fookusvaldkondade teekaardid https://hm.ee/korgharidus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-fookusvaldkonnad	ringmajandust soosiva, kestliku ja keskkonnasäästliku tehnoloogia arendamiseks ja rakendamiseks (sh selleks vajalike oskuste arendamise kaudu). Lisaks on nimetatud tegevused kavandatud Eesti taastekava raames, sh oskuste arendamiseks rohe- ja digipöörde elluviimiseks www.rrf.ee 7. Väljavaateid ja tegevusi rahvusvahelise koostöö tõhustamiseks TAIE fookusvaldkondades kirjeldatakse TAIE fookusvaldkondade teekaartidel. Haridus- ja teadusminister ning ettevõtluse ja infotehnoloogia minister kiitsid teekaardid heaks 25.11.2022 käskkirjaga.
1.2 Riiklik või piirkondlik lairibakava	ERF	v) digitaalse ühendatuse parandamine	EI	Kehtestatud on riiklik või piirkondlik lairibakava, mis hõlmab järgmist: <ol style="list-style-type: none"> 1. investeerimispuudujäägi hinnang, millega tuleb tegeleda, et tagada kõigile liidu kodanikele juurdepääs väga suure läbilaskevõimega võrkudele²⁷, põhinedes järgneval: <ol style="list-style-type: none"> a) a) hiljutine olemasoleva era- ja avaliku taristu ning teenusekvaliteedi kaardistamine²⁸ lairiba kaardistamise standardnäitajate abil; b) b) konsultatsioon kavandatavate investeringute üle vastavalt riigiabi nõuetele. 2. Kavandatud riikliku sekkumise selgitus jätkusuutlike investeerimismudelite alusel, mis: <ol style="list-style-type: none"> a) a) suurendab taskukohasust ja ligipääsu avatud, kvaliteetsel ja 	1. EI 1a. EI 1b. EI 2. JAH 2a. JAH 2b. JAH 2c. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH	1. https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021	Riiklik lairibakava koostatakse 2022. a lõpuks pärast huvigruppide kaasamist. 1a. Üksikasjalik kaardistamine väga suure läbilaskevõimega võrkudes seoses RRF toetusmeetmega viidi läbi 2021. a septembriks (https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021). Täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks. 1b. Konsultatsioon kavandatud investeringute kohta väga suure läbilaskevõimega võrkudesse seoses RRF toetusmeetmega viidi ellu 2021. a septembriks (https://ttja.ee/lairiba-kolmas-etapp-alates-2021). Täidetakse hiljemalt 2022. a lõpuks. 2. Asjakohased riiklikud sekkumistingimused toetuste taotlemiseks kehtestatakse ministri määrusega. 2a. Eestis on hõredalt asustatud piirkondades umbes 60 000 majapidamist, kus väga suure läbilaskevõimega võrkude rajamiseks on vaja

²⁷ Kooskõlas artikli 3 lõike 2 punktis a määratletud eesmärgiga, mis on koostoimes põhjendusega 24 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

²⁸ Kooskõlas artikliga 22 [ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik].

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>tulevikukindlale taristule ja teenustele;</p> <p>b) b) kohandab finantsabi võimalusi kindlaks tehtud turutõrgetega;</p> <p>c) c) võimaldab ELi, riiklikest või piirkondlikest allikatest pärit erinevate rahastamisvormide täiendavat kasutust.</p> <p>3. Meetmed väga suure läbilaskevõimega võrkude nõudluse ja kasutuse toetamiseks, sealhulgas meetmed nende kasutuselevõtu hõlbustamiseks, eelkõige ELi direktiivi kiire elektroonilise side võrkude kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta²⁹ tõhusa rakendamise kaudu.</p> <p>4. Tehnilise abi ja ekspertide nõustamise mehhanismid, näiteks lairibakompetentsi büroo, et tugevdada kohalike sidusrühmade suutlikkust ja nõustada projekti elluviijaid.</p> <p>5. Seiremehhanism, mis põhineb lairiba kaardistamise standardnäitajatel.</p>			<p>riigi abi. 5G-koridoride ja piirkondade turutõrked määratakse kindlaks riiklikus lairibakavas. https://www.netikaart.ee</p> <p>2b. Konsultatsioonid huvirühmadega parima investeerimismudeli leidmiseks kestsid 2021. a suveni. Nende tulemusena jõuti järeldusele, et raha tuleks eraldada lairibavõrkude katvuse piirkondlike erinevuste põhjal. Rahaline abi jätkub tõenäoliselt eraettevõtjate jaoks kapitalitoetuse vormis, mida antakse avatud taotlusvoorude kaudu.</p> <p>2c. Tulevased riigiabimeetmed hõlmavad kõiki sobivaid saadaolevaid rahastamisallikaid. Riiklikku kaasfinantseerimist ei ole veel otsustatud ja toetuse taotlejad peavad tasuma 30% omafinantseeringu.</p> <p>3. EL direktiiv kiire elektroonilise side võrkude kasutuselevõtukulude vähendamise meetmete kohta võeti Eesti riigisisesele õigusesse üle 2016. a. Bürookraatiaga seotud kulude vähendamiseks tehti asjakohastes õigusaktides ka täiendavaid muudatusi. Näiteks uute fiiberoptiliste kaablite paigaldamiseks olemasolevatele elektripostidele ei ole vaja kohalikul omavalitsuselt lisalube taotleda ning kui rajatakse kaabelliin, mis ühendab lairibavõrgu lõpp-punkti ja lõppkasutajate ruumes asuvat pääsupunkti, ei ole vaja kohalikku omavalitsust teavitada.</p> <p>4. Lairiba kompetentsibüroo ülesandeid täidab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mis rakendab kooskõlastustegevust koos teiste asjaomaste asutustega: Rahandusministeerium (regionaalareng, riigiabi, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide vahendid jne), Maaeluministeerium (maaelu areng), riigi reguleeriv asutus (kaardistamine, turuanalüüs, juurdepääsu reguleerimine).</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							5. Eesti riigi reguleeriv asutus haldab andmebaasi, kus saab jälgida lairibaühenduse kiiruse aadressitaseme andmeid (www.netikaart.ee).
2.1 Strateegiline poliitikaarastist elamute ja mittelehonet energiatohususe kordamise toetamiseks	ERF ja Ühtekuuluvusfond (ÜF)	i) energiatohususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	JAH	<p>1. Vastavalt direktiivi 2018/844 (millega muudetakse direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatohususe kohta ja direktiivi 2012/27/EL energiatohususe kohta) nõuetele on vastu võetud riiklik hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia elamute ja mittelehonet riikliku elamufondi rekonstrueerimise toetamiseks, mis:</p> <p>a. hõlmab soovituslikke vaheeesmärke 2030., 2040. ja 2050. aastaks;</p> <p>b. annab soovitusliku ülevaate rahalistest vahenditest strateegia rakendamise toetamiseks;</p> <p>c. määratleb tohusad mehhanismid hoonete rekonstrueerimise tegevate investeeringute edendamiseks.</p> <p>2. Energiatohususe parandamise meetmed vajaliku energiasäästu saavutamiseks</p>	1. JAH 1a. JAH 1b. JAH 1c. JAH 2. JAH	<p>„Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“ (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf)</p> <p>„Energiamajanduse arengukava aastani 2030“ (https://www.mkm.ee/media/99/download)</p> <p>Ehitusseadustik https://www.riigiteataja.ee/akt/105032015001?leiaKehtiv</p> <p>Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/127042022004?leiaKehtiv</p>	<p>1. 09.07.2020 võeti vastu riiklik hoonete rekonstrueerimise strateegia, millest teavitati Euroopa Komisjoni (energiatohususe direktiivi 2012/27/EL artikkel 4 ja Eesti energiamajanduse korralduse seaduse § 4).</p> <p>1a. Strateegia sisaldab energiatohususe direktiivi 2018/844/EL artikli 1 lõike 2 punkti 2a nõudeid. Vajalik analüüs on osaliselt kirjas Eesti „Energiamajanduse arengukava aastani 2030“. „Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“ alapeatükis 7.1 on määratletud eesmärgid olemasolevale hoonefondile (2030. a 22%, 2040. a 64% ja 2050. a 100%).</p> <p>1b. Nõue on täidetud „Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“ (alapeatükid 7.2 ja 10.5). Rahalised vahendid strateegia elluviimiseks lepitakse kokku igaaastase riigieelarve strateegia protsessi käigus.</p> <p>1c. Nõue on täidetud uue „Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“. Tõhusaid mehhanisme investeeringute edendamiseks on kirjeldatud 1. ja 10. peatükis.</p> <p>2. Nõue on täidetud energiamajanduse korralduse seaduse (https://www.riigiteataja.ee/akt/109102020009) 8. peatükis. Valitsuse meetmed energiatohususe edendamisel ja energiateenuste arendamisel ning „Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia“ 10. peatükk. Meetmed (https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/ee_ltrs_2020.pdf).</p>
2.2 Energiasekt	ERF ja ÜF	i) energiatohususe edendamine ja	JAH	„Eesti riiklikust energia- ja kliimakavast aastani 2030“ teavitatakse komisjoni	1. JAH 2. JAH	„Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“	1. Nõuded on täidetud „Eesti riiklikust energia- ja kliimakavast aastani 2030“, mis esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2019.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
ori haldamine		kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine		vastavalt määruse (EL) 2018/1999 ³⁰ artikli 3 sätetele ja kooskõlas Pariisi kokkuleppe kohaste kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise pikaajaliste eesmärkidega ning see hõlmab järgmist: 1. kõik selle lisas I esitatud vormis nõutavad elemendid ³¹ ; 2. ülevaade kavandatud rahastamisvahenditest ja mehhanismidest vähese süsinikdioksiidiheitega energia edendamiseks.		https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/ee_final_necp_main_ee.pdf	2. Riiklik energia- ja kliimakava sisaldab eesmärgi ja meetmeid vähese süsinikdioksiidiheitega energia edendamiseks 3. peatüki „Poliitikasuunad ja meetmed“ ja alapeatüki 5.3 „Investeeringuvajaduste ülevaade“ kohaselt.
2.3. Taastuvenergia kasutamise tulemuslik edendamine eri sektorites ja kogu liidus	ERF ja ÜF	ii) taastuvenergia edendamine kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001, sealhulgas selles sätestatud säästlikkuse kriteeriumidega	JAH	Võetud on meetmed, mis tagavad järgmise: 1. Vastavus 2020. aasta siduvale riiklikule taastuvenergia eesmärgile ja sellele taastuvenergia osakaalule kui lähtetasemele kuni 2030. aastani või on võetud täiendavaid meetmeid, kui lähtetaset ei ole säilitatud kauem kui ühe aasta jooksul kooskõlas direktiiviga (EL) 2018/2001 ja määrusega (EL) 2018/1999. 2. Kooskõlas direktiivi (EL) 2018/2001 ja määruse (EL) 2018/1999 nõuetega taastuvenergiaallikate osakaalu suurenemine kütte- ja jahutussektoris vastavalt direktiivi (EL) 2018/2001 artiklile 23	1. JAH 2. JAH	„Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030“ https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/documents/ee_final_necp_main_ee.pdf https://www.riigiteataja.ee/akt/109102020010?leiaKehtiv	1. Eesti on täitnud 2020. a eesmärgi (25%) taastuvate energiaallikate osakaaluks energia summaarses lõpptarbimises (2019. a 31,89%, 2020. a esialgsete tulemuste kohaselt >35%). Sealhulgas on Eestis taastuvenergia osatähtsus soojuse ja jahutuse sektoris (2019. a 52,28%) kõrgem direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 23 lõike 2c kohasest tasemest (50%). Eesti 2030. a riiklik energia- ja kliimakava esitati Euroopa Komisjonile detsembris 2019. 2. Direktiiv (EL) 2018/2001 võeti Eesti õigusaktidesse üle energiamajanduse korralduse seadusega. https://www.riigiteataja.ee/akt/109102020010?leiaKehtiv
2.4 Tõhus katastroofi de	ERF ja ÜF	iv) kliimamuutustega kohanemise,	JAH	Kehtestatud on riiklik või piirkondlik katastroofide riskijuhtimiskava, mis on koostatud riskihinnangute põhjal, võttes	1. JAH 2. JAH	1. Hädaloorkorra riskihindamise koondanalüüs -	1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse nr 1313/2013/EL kohane riiklik hädaloorkorra

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
riskijuhtimise raamistik		katastroofiohtude ennetamise ja vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemil põhinevaid lähenemisviise		<p>nõuetekohaselt arvesse kliimamuutuste võimalikku mõju ja olemasolevaid kliimamuutustega kohanemise strateegiaid, ning see hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. peamiste ohtude kirjeldus, mida on hinnatud vastavalt otsuse nr 1313/2013/EL³² artikli 6 lõike 1 sätetele, kajastades praegust ja muutuvat riskiprofiili. Hinnang põhineb kliimaohutuse tulenevalt kliimamuutuste prognoosidel ja stsenaariumidel; 2. katastroofide ennetamise, valmisoleku ja reageerimismeetmete kirjeldus tuvastatud peamiste ohtude kõrvaldamiseks. Meetmeid prioriseeritakse proportsionaalselt ohtude ja nende majandusmõjuga, suutlikkuse puudujääkide³³, tulemuslikkuse ja tõhususega, võttes arvesse võimalikke alternatiive; 3. teave ennetamise, valmisoleku ja reageerimisega seotud käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate rahastamisvahendite ja -mehhanismide kohta. 	3. JAH	<p>https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/disaster_risk_management_summary_of_estonia_2020_final.pdf</p> <p>„Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030“ https://envir.ee/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava</p> <p>Eesti tuleviku kliimastenaariumid https://www.klab.ee/wp-content/uploads/sites/4/2016/04/2016-04-07-KAUR_Lopparuanne.pdf</p> <p>Riiklik hädaolukorra seadus – https://www.riigiteataja.ee/akt/118062021003?leiaKehtiv</p> <p>2. Siseturvalisuse kava</p>	<p>riskihindamise koondanalüüs esitati komisjonile detsembris 2020.</p> <p>2014. a koostas Eesti Keskkonnaagentuur kliimakriteeriumite aruande, milles määratleti kliimaohutudena tormid, ulatuslikud metsa- ja maastikutulekahjud, äärmuslik temperatuur ja üleujutused tiheasustatud piirkondades. 2020. a koostati kooskõlas riikliku hädaolukorra seadusega (HOS) ja võttes arvesse kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 uued hädaolukorra lahendamise plaanid, mis on üksnes asutusesiseseks kasutuseks. Üldsusele avaldatakse riskianalüüsi osana riskiankeet.</p> <p>Kliimamuutuste mõjuga kohanemise arengukava aastani 2030 (https://envir.ee/media/925/download) ja selle rakendusplaan (https://envir.ee/media/926/download), mis on praegu läbivaatamisel, käsitlevad mh vajadust arendada erinevaid päästevõimekusi, nagu metsatulekahju kustutamine, riskidest teavitamine jne.</p> <p>2. HOS § 9 loetleb sündmused, mis võivad viia hädaolukorrani ja nõuavad riskianalüüsi, vastutaja määrab VV. Juhised hädaolukorra riskianalüüsi läbiviimiseks (sh ennetus-, valmisoleku ja reageerimismeetmete prioriseerimiseks) – https://www.riigiteataja.ee/akt/131072021004</p> <p>Üldsusele juhised – https://www.rescue.ee/et/metsa-ja-maastikutulekahju, https://www.olevalmis.ee/</p> <p>Eesti esitas 1313/2013/EL art. 6 kohase katastroofiriskide juhtimise kokkuvõtte katastroofiriski- ja võimekuse hindamise</p>

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1313/2013 liidu kodanikukaitse mehhanismi kohta.

³³ Otsuse 1313/2013 artikli 6 punktis b nõutava riskijuhtimissuutlikkuse hindamise kohaselt.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
						<p>https://www.siseministerium.ee/stak2030</p> <p>Siseturvalisuse programm 2022-2025 https://www.siseministerium.ee/media/754/download</p> <p>Katastroofiriskide juhtimise kokkuvõte https://www.siseministerium.ee/media/1451/download</p> <p>Tormist tingitud üleujutuse riskiankeet https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-ueleujutus.docx?ac461b61a1</p> <p>Suurõnnetuse ohuga ettevõtte riskiankeet https://www.rescue.ee/files/2021-01/riskiankeet-uuendatud-vorm-doomino.docx?254248f0e1</p> <p>3. Hädaolukorra seadus</p>	<p>tulemustega DG ECHO-le 30.12.2020. HOS § 9 järgi otsustab vastutav ministeerium hädaolukorra ärahoidmise meetmed.</p> <p>HOS § 15 ja VV määrus nr 78 (29.07.2021) loetleb hädaolukorda põhjustavad sündmused, mille kohta koostatakse reageerimisplaan_ ja määrab vastutaja.</p> <p>Eesti on analüüsinud kõiki riske, sh metsatulekahjude ohtu. Meetmed on kliimamuutustega kohanemise kavas 2030 ja siseturvalisuse programmis 2022–2025.</p> <p>Üleujutusrisiki maandamine ja plaanid - https://envir.ee/keskkonnakasutus/vesi/uleujutused.</p> <p>3. Hädaolukordade ennetamise, ettevalmistamise ja reageerimise tegevus- ja hoolduskulud kaetakse riigieelarvest. Suuremate hädaolukordade korral taotletakse toetust ELi Solidaarsusfondist.</p> <p>HOS § 9 kohaselt otsustab asjaomane ministeerium, milliseid hädaolukorra (sh võimearendusvajaduste) ärahoidmise ettepanekuid on vaja rakendada, ning võtab hädaolukorra ärahoidmiseks vajalikke tegevusi arvesse ministeeriumi valitsemisala tegevuste ja eelarve planeerimisel. HOS § 3 kohaselt vastutab iga asutus ja isik oma tegevusvaldkonnas kriisireguleerimisülesannete täitmise eest. § 4 alusel juhib riikliku kriisireguleerimispoliitika väljatöötamist ja elluviimist (sh õigusaktide täitmise järelevalvet) Vabariigi Valitsus.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
						https://www.riigiteataja.ee/akt/117052020003?leiaKehtiv	
2.6 Jäätmekäitluse ajakohastatud kavandamine	ÜF	vi) ringmajandusele ülemineku edendamine	JAH	<p>Jäätmekava(d) on kehtestatud vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ (muudetud direktiiviga EL 2018/851/EL) artiklile 28 ja see hõlmab kogu liikmesriigi territooriumi ning see sisaldab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jäätmekäitluse hetkeolukorra analüüs asjaomases geograafilises üksuses, sealhulgas tekkivate jäätmete liik, kogus ja allikas ning nende edasise arengu hindamine, võttes arvesse väljatöötatud jäätmetekke vältimise programmis sätestatud meetmete eeldatavat mõju vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 2018/851/EL, artiklile 29; 2. olemasolevate jäätmekogumissüsteemide analüüs, sealhulgas liigiti kogumise materjaliline ja territoriaalne katvus, ning meetmed selle toimimise parandamiseks, samuti uute kogumissüsteemide vajadus; 3. investeeringute puudujäägi analüüs, milles on põhjendatud olemasolevate jäätmekäitluskohtade sulgemise vajadust ja täiendavat või ajakohastatud jäätmetaristut, sisaldades teavet käitus- ja hoolduskulude katmiseks saadaolevate tuluallikate kohta; 4. teave selle kohta, kuidas määratletakse tulevased jäätmekäitluskohad ja tulevaste jäätmekäitlusrajatiste suutlikkus. 	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH	<p>Riigi jäätmekava 2023-2028 https://kliimaministerium.ee/media/12031/download ja selle rakenduskava https://kliimaministerium.ee/media/12029/download</p> <p>Riigi jäätmekava 2023-2028 keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruanne https://kliimaministerium.ee/media/10737/download</p>	<p>1. Kriteerium 1 on täidetud kliimaministri käskkirja nr 1-2/23/534 alusel „Riigi jäätmekava 2023-2028“ kinnitamisega.</p> <p>Allpool on toodud iga kriteeriumi osas konkreetsed peatükid, kus nimetatud info sisaldub, kuid lisaks võib kriteeriumi täitmist toetavat infot leida ka mujal dokumendis. Kriteeriumis 1 nimetatud asjaolud on kirjeldatud Riigi jäätmekava 2023-2028 peatükis 2 (hetkeolukord), peatükis 1.1 (hinnang jäätmevoogudele tulevikus), sh tabel 1 ja peatükis 1.2 (olulisemad jäätmevood ja võtmevaldkonnad). Planeeritavad eesmärgid ja meetmed eri jäätmeliikide lõikes on toodud peatükis 3 (Riigi jäätmekava 2023-2028 strateegilised eesmärgid ja meetmed), sh meetmed täpsemalt on eraldi lisas (7) (Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskava). Jäätmetekke vältimise meetmed on peatükis 3.1 (Kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine ning jäätmetekke vältimine ja korduskasutuse edendamine) ning Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskava lehel (7.1 I sammad).</p> <p>2. Kriteerium on täidetud kliimaministri käskkirja nr 1-2/23/534 alusel „Riigi jäätmekava 2023-2028“ kinnitamisega.</p> <p>Kriteeriumis 2 nimetatud asjaolud on kirjeldatud eelkõige Riigi jäätmekava 2023-2028 peatükis 2 (hetkeolukord) ja ka peatükis 3 (Riigi jäätmekava 2023-2028 strateegilised eesmärgid ja meetmed), sh meetmed täpsemalt on eraldi lisas (7) (Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskava), samuti peatükis 1.2. Jäätmevaldkonna</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>olemasolevate ja planeeritavate käitluskohtade ülevaade on täpsemalt toodud peatüki 3.2 tabelis 16 (Tabel 16. olemasolevad ja planeeritavad jäätmekäitluskohad ning nende käitlusvõimekused).</p> <p>3. Kriteerium on täidetud kliimaministri käskkirja nr 1-2/23/534 alusel „Riigi jäätmekava 2023-2028“ kinnitamisega.</p> <p>Kriteeriumis 3 nimetatud asjaolud on kirjeldatud eelkõige Riigi jäätmekava 2023-2028 peatükis 1.2 (olulisemad jäätmevood ja võtmevaldkonnad) ja peatükkides 3.2 (ohutu materjaliringluse suurendamine) ja 3.3 (jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine ning nende vähendamine nii inimkui ka looduskeskkonnale tervikuna). Lisaks on planeeritavad meetmed koos võimaliku planeeritava rahastusallikaga eraldi lisas (lisa 7)(Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskava). Samamoodi on planeeritavate käitluskohtade ülevaade koos võimaliku rahastusallikaga täpsemalt toodud peatüki 3.2 tabelis 16 (Tabel 16. olemasolevad ja planeeritavad jäätmekäitluskohad ning nende käitlusvõimekused) ja rahastuse teema on kajastatud ka peatükis 6 (tegevuste rahastamine) ja sh tabel 18 (Planeeritavate tegevuste jaotus rahastusallika alusel).</p> <p>4. Kriteerium 4 on täidetud kliimaministri käskkirja nr 1-2/23/534 alusel „Riigi jäätmekava 2023-2028“ kinnitamisega.</p> <p>Kriteeriumis 4 nimetatud asjaolud on kirjeldatud eelkõige Riigi jäätmekava 2023-2028 peatükis</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärgid	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							1.2 (olulisemad jäätmevood ja võtmevaldkonnad) aga ka peatükkides 3.2 (ohutu materjaliringluse suurendamine) ja 3.3 (jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine ning nende vähendamine nii inimkui ka looduskeskkonnale tervikuna). Lisaks on planeeritavad tegevused eraldi lisas (lisa 7)(Riigi jäätmekava 2023-2028 rakenduskava). Samamoodi on planeeritavate käitluskohtade ülevaade koos võimalike käitlusvõimsustega toodud peatüki 3.2 tabelis 16 (Olemasolevad ja planeeritavad jäätmekäitluskohad ning nende käitlusvõimekused).
3.1 Põhjalik sobival tasemel transpordi kavandamine	ÜF	ii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka, turvalise ja ühendvedu võimaldava üleeuroopalise transpordivõrgu (TEN-T) arendamine iii) kestliku, kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise, aruka ja ühendvedude alase riikliku, piirkondliku ja kohaliku liikuvuse arendamine ja täiustamine, sealhulgas	JAH	Olemasolevate ja kavandatavate taristute mitmeliigiliste liikumisvõimaluste kaardistamine, välja arvatud kohalikul tasandil, kuni 2030. aastani on olemas ning: 1. sisaldab kavandatavate investeeringute majanduslikku hinnangut, mida toetavad nõudlusanalüüs ja liikluse modelleerimine, mis peaks võtma arvesse raudtee liberaliseerimise eeldatavat mõju; 2. on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega; 3. hõlmab investeeringuid TEN-T põhivõrgukoridoridesse, nagu on määratletud [määruses (EL) 2021/1153, millega luuakse Euroopa ühendamise rahastu ning tunnustatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1316/2013 ja (EL) nr 283/2014] kooskõlas asjaomaste TEN-T võrgukoridoride töökavadega; 4. TEN-T põhivõrku mittehõlmavate investeeringute jaoks tagab vastastikuse täiendavuse, võimaldades piirkondade	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. – 6. JAH 7. JAH 8. JAH 9. JAH	„Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ – kinnitati 11.11.2021 https://mkm.ee/media/6865/download Lisa https://mkm.ee/media/6908/download https://mkm.ee/transport-ja-liikuvus/transpordi-tulevik „Transpordi programm aastateks 2021–2024“ https://mkm.ee/media/638/download	1. ITF/OECD uuring (mida finantseerib komisjoni struktuurireformi tugiteenistus) Eesti „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ alusena hõlmab strateegilise poliitikamudeli loomist kogu Eesti jaoks, kajastab kõiki transpordiliike ja aitab Eesti poliitikakujundajatel mõista peamisi transporditegevuse käivitajaid Eestis ning teha tõendus põhiseid otsuseid oma transporditaristu edasisel arendamisel. Seda kasutati riikliku arengukava väljatöötamisel (https://mkm.ee/media/6865/download). Modelleerimisvahend võimaldab prognoosida liiklusvoogude arengut ning hinnata transpordipoliitika ja investeeringute mõju. Seda kavandatakse strateegiliste otsuste tegemise vahendina, mille kavandamise periood on 2050. aasta. ITF/OECD uuring: https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/passenger-mobility-goods-transport-estonia.pdf .

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		parem juurdepääs TEN-T-le ja piiriülene liikuvus		<p>ja kohalike kogukondade piisavat ühendatust TEN-T põhivõrguga ja selle sõlmedega;</p> <p>5. vajaduse korral aruanded ERTMSi juurutamise kohta vastavalt komisjoni 5. jaanuari 2017. aasta rakendusele EL 2017/6 Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi Euroopa arenduskava kohta;</p> <p>6. edendab mitmeliigilist transporti, tuvastades mitmeliigilist transporti võimaldavate või ümberlaaditava kauba- ja reisiterminalide vajadused;</p> <p>7. sisaldab taristu kavandamise seisukohast olulisi meetmeid, mille eesmärk on edendada alternatiivkütuseid kooskõlas asjakohaste riiklike poliitikaametustega;</p> <p>8. esitab liiklusohutusriskide koondanalüüsi kooskõlas olemasolevate riiklike liiklusohutusstrateegiatega koos mõjutatud teede ja lõikude kaardistamise ning asjaomaste investeeringute prioriteetidega;</p> <p>9. annab teavet rahastamisvahendite kohta, mis vastavad kavandatavatele investeeringutele ning mis on vajalikud olemasoleva ja kavandatud taristu käitus- ja hoolduskulude katmiseks.</p>		<p>Lisa https://mkm.ee/media/641/download</p> <p>Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022-2025 https://www.mkm.ee/media/7121/download</p> <p>ITF/OECD uuring https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/passenger-mobility-goods-transport-estonia.pdf</p>	<p>2. Kinnitatud „Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035“ on kooskõlas riiklike energia- ja kliimakavadega. https://www.mkm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/strateegiline-juhtimine/tegevuspohine-riigieelarve; https://mkm.ee/media/6865/download</p> <p>3. Uues transpordi ja liikuvuse arengukavas visandatakse investeerimisprioriteetide üldsuund kooskõlas TEN-T võrgukoridoride plaanidega. Investeerimiskavasid käsitletakse üksikasjalikult nelja-aastastes transpordiprogrammides, mida vaadatakse läbi igal aastal, ning taristuga seotud investeerimiskavasid vaadatakse üksikasjalikult läbi igas asjaomases ametiasutuses (nt Transpordiamet ja Eesti Raudtee). „Transpordi programm aastateks 2021–2024“ https://mkm.ee/media/638/download, Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022-2025 https://mkm.ee/media/620/download, „Riigiteede teehoiukava 2021–2030“: https://www.transpordiamet.ee/media/5314/download</p> <p>4. Arengukavaga tagatakse vastastikune täiendus.</p> <p>5. Ei kohaldata, ERTMSi juurutamist ei kavandata.</p> <p>6. See sisaldub arengukavas, mitmeliigiline transport on arengukavas keskne põhimõte, mistõttu on seda käsitletud arengukava kõigis peatükkides.</p> <p>7. See on lisatud arengukavasse ning seda käsitletakse kõikide transpordiliikide korral ja ka üldiselt taristut käsitlevas peatükis.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>8. See sisaldub strateegilisel tasandil arengukavas, transpordiprogrammide põhisuundades ja üksikasjalikult liiklusohutuse strateegia meetmetes. Strateegilisel tasandil on liiklusohutuse riskihindamine osa transpordi arengukavast ja täpsemaid tegevusi on kirjeldatud „Liiklusohutusprogrammis 2016–2025“ (https://www.transpordiamet.ee/liiklusohutusprogramm).</p> <p>Rahastatakse liiklusohutuse kohtade ohutuse valdkonda ja liiklusohutuse kohtade valimise metoodikat.</p> <p>9. Teave investeringutele vastavate rahastamisvahendite kohta saab olema taristu investeerimiskavas (https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3200/4202/1002/VV_k93_lisa_145k.pdf#) ja transpordiprogrammides (Transpordi konkurentsivõime ja liikuvuse programm 2022–2025 https://mkm.ee/media/620/download), mis on kooskõlas arengukavaga. Käitus- ja hoolduskulud kaetakse strateegilisel tasandil transpordiprogrammidega ja üksikasjalikult iga konkreetse asutuse asjakohastes taristuhalduse kavades (nt Transpordiamet, https://transpordiamet.ee, https://www.transpordiamet.ee/en/media/156/download ja Eesti Raudtee, https://www.evr.ee), https://www.mkm.ee/media/6948/download.</p>
4.1 Aktiivse tööturupoliitika strateegiline poliitikaraamistik	ESF	a) Kõigi töötajate, eriti noorte, pikaajaliste töötute, ebasoodsas olukorras olevate rühmade ja mitteaktiivsete inimeste	JAH	Vastu on võetud aktiivse tööturupoliitika strateegiline poliitikaraamistik, pidades silmas tööhõivesuuniseid, ja see hõlmab järgmist: <ol style="list-style-type: none"> meetmed töötajate profiilide koostamise ja nende vajaduste hindamise jaoks; 	1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH	„Heaolu arengukava 2023–2030“ (https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030#heaolu-arengukava-20) „Eesti Töötukassa arengukava 2022–2025“	Aktiivse tööturupoliitika strateegia raamistikku on kirjeldatud „Heaolu arengukavas 2023–2030“ (https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030#welfare-development), mis sisaldab kõiki tööhõive-eesmärke. „Heaolu arengukava 2023–2030“ jõustus 23.02.2023. Tööhõiveprogrammi 2021–2023 jätkuprogramm, mis hõlmab aastaid 2024–2029, kiideti valitsuse poolt heaks 28.09.2023.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		tööhõivele juurdepääsu parandamine ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamine;		<ol style="list-style-type: none"> 2. teave vabade töökohtade ja töötamisvõimaluste kohta, võttes arvesse tööturuvajadusi; 3. meetmed, mis tagavad, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega; 4. meetmed aktiivse tööturupoliitika jälgimise, hindamise ja läbivaatamise jaoks; 5. noorte tööhõivealaste sekkumiste korral on tõendus põhised ja sihtotstarbelised võimalused mittetöötavate, hariduse või koolitusega noorte jaoks, sealhulgas teavitamismeetmed, ja tuginedes kvaliteedinõuetele võetakse arvesse kvaliteetse töökohapõhise õppe ja õppepraktika kriteeriume, sealhulgas noortegarantii kavade rakendamise kontekstis. 		<p>(https://www.tootukassa.ee/web/sites/default/files/2022-01/tootukassa_aren_gukava.pdf)</p> <p>Tööhõiveprogramm 2024-2029 https://www.riigiteataja.ee/akt/103102023021</p> <p>Tööturuteenuste ja -toetuste seadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/118022022005</p> <p>Noortegarantii tugevdamise tegevuskava 2022-2027 https://www.sm.ee/media/2324/download</p>	<p>1. Eesti Töötukassa korraldab teenuseid kooskõlas tööturuteenuste ja -toetuste seadusega: https://www.riigiteataja.ee/akt/118022022005, § 10 „Individuaalne tööotsimiskava“.</p> <p>„Tööhõiveprogramm 2021–2023“: https://www.riigiteataja.ee/akt/104022022004</p> <p>Programmi üldeesmärk on lühendada töötuse kestust ning aidata tööle isikud, kelle töölesaamine on pikaajalise töötuse või muude eriliste takistuste tõttu raskendatud, samuti leevendada tööjõupuudust ja ennetada töötust.</p> <p>Eesti tööjõudu jälgitakse pidevalt Eesti tööjõu-uuringu kaudu (https://www.stat.ee/et/avastatistikat/valdkonnad/tooelu/tooturg).</p> <p>Uuringu eesmärk on hinnata tööturu olukorda ning omada ülevaadet majandustegevusest (tööhõive, töötus) ja töötingimustest.</p> <p>2. OSKA (https://oska.kutsekoda.ee) analüüsi tehakse pidevalt, et analüüsida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi järgmise 10 aasta jooksul. Analüüsi korraldatakse koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga. Töötukassa vahendatavate tööpakkumiste veebiandmebaas: https://www.tootukassa.ee/et/tootsijale/tookaotamine</p> <p>3. „Heaolu arengukava 2016–2023“ ja „Heaolu arengukava 2023-2030“ juhtkomiteesse kuuluvad peale ministeeriumide ka sotsiaalpartnerite ja organisatsioonide esindajad.</p> <p>Heaolu arengukava juhtkomisjoni moodustamise käskkiri: https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>Töötukassa nõukogu moodustatakse järgmiselt: valitsus nimetab ühe liikme; Ametiühingute Keskliit ja Töötajate Ametiühingute Liit nimetavad mõlemad ühe liikme; Eesti Tööandjate Keskliit nimetab kaks liiget. Valdkonna eest vastutav minister on ametialaselt nõukogu liige.</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2023-2030“ eesmärkide täitmise kohta koostatakse igal aastal aruanne, mis esitatakse heaolu arengukava juhtkomiteele.</p> <p>Vastavalt „Eesti Töötukassa arengukavale 2020–2023“ hindab nõukogu arengukava ja aastaplaani elluviimist nõukogule esitatud aruannete põhjal.</p> <p>„Töötukassa arengukava 2022–2025“: https://www.tootukassa.ee/web/sites/default/files/2022-01/tootukassa_arengukava.pdf.</p> <p>Arengukava on töötukassa strateegiline dokument, mis on aluseks aastaplaani koostamisele. Arengukava ja aastaplaan on aluseks töötukassa eelarve koostamisele.</p> <p>Arengukava täitmist korraldab ja selle eest vastutab töötukassa juhatus. Nõukogu hindab arengukava ja aastaplaani täitmist (tegevustulemusi) kord aastas aruannete põhjal.</p> <p>Arengukava uuendatakse igal aastal ning arvestatakse ka teiste riiklike strateegiatega.</p> <p>5. Noorte tööhõivepoliitikat teostatakse noortegarantii tegevuskava kaudu, kuhu on koondatud olulisemad noorte töötust leevendavad ja ennetavad meetmed. Meetmed on planeeritud parimatele tavadele ja uuringutele tuginedes, sh võetakse arvesse Euroopa Komisjoni soovitusi ja kvaliteedijuhiseid. Noorte tööhõivepoliitika on valdkondadeülene ehk kaasatud on nii haridus-, tervise-, sotsiaal- kui ka töövaldkond. Noortegarantii tugevdamise tegevuskavakinnitati valitsuses 28.04.2022.</p> <p>Tegevuskava:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sisaldab tegevusi, mis aitavad kaasa noorte oskuste arendamisele;

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<ul style="list-style-type: none"> – kirjeldab tegevusi, mis aitavad ennetada ja tegeleda noorte töötuse ja NEET-noorte probleemiga; – kirjeldab tegevuskava rakendamise põhiasalisi. <p>Tegevuskava rahastatakse riigieelarvest, RRFist ja ESFist.</p>
4.3 Haridus- ja koolitussüsteemi kõiki tasandeid hõlmav strateegiline poliitikaraamistik	ERF ja ESF	<p>ii) taristu arendamise kaudu kaasavate ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse parandamine haridus-, koolitus- ja elukestva õppe valdkondades;</p> <p>ESF</p> <p>e) haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi, tõhususe ja tööjõuturu vajadustele vastavuse parandamine, et toetada põhipädevuste, sealhulgas digioskuste omandamist;</p> <p>f) kvaliteetse ja kaasava hariduse ja koolituse</p>	JAH	<p>Kasutusele on võetud riiklik ja piirkondlik haridus- ja koolitussüsteemi strateegiline poliitikaraamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tõenduspõhised süsteemid oskuste ennetamiseks ja prognoosimiseks; 2. koolilõpetajate seiremehhanismid ning teenused kvaliteetse ja tõhusa juhendamise jaoks igas vanuses õppijatele; 3. meetmed võrdse juurdepääsu tagamiseks kvaliteetsele, asjakohasele ja kaasavale haridusele ja koolitusele, selles osalemiseks ja selle lõpuleviimiseks ning põhipädevuste omandamiseks kõikidel tasanditel; 4. koordineerimismehhanism, mis hõlmab kõiki haridus- ja koolitustasemeid, ning selge vastutuse kindlaksmääramine asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vahel; 5. strateegilise poliitikaraamistiku seire, hindamise ja läbivaatamise kord; 6. sihtmeetmed väheste oskuste ja madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute ning ebasoodsas sotsiaal-majanduslikus olukorras olevate inimeste jaoks ning oskuste täiendamise meetmed; 7. meetmed õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks seoses asjaomaste õppemeetodite, 	<p>1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 5. JAH 6. JAH 7. JAH 8. JAH</p>	<p>Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035</p> <p>https://www.hm.ee/et/kaasamine-osaletamine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035/eesti-haridusvaldkonna-arengukava</p> <p>https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_vv_0.pdf</p> <p>https://oska.kutsekoja.ee</p> <p>Haridus- ja noorteprogramm: https://www.hm.ee/sites/default/files/1.1.1_haridus_ja_noorteprogramm_2022_2025_0.pdf</p>	<p>„Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ (valitsuse poolt kinnitatud 11.11.2021) hõlmab haridus- ja koolitussüsteemi poliitikaraamistikku ja on haridusvaldkonna terviklik strateegia (kõik tasemed, formaalne, mitteformaalne ja informaalne õppimine).</p> <p>1. OSKA süsteem on tööturu jälgimise ja tulevikuoskuste prognoosimise süsteem. OSKA analüüse tehakse pidevalt, et analüüsida ja prognoosida Eesti majandusarengu jaoks vajalikke tööjõuvajadusi ja oskusi eri valdkondades järgmise 10 aasta jooksul. Analüüsid ja prognoosid on HTMile ja õppeasutustele õppe sisu ja koolitusmahu kavandamise aluseks ning koolituskohti kavandatakse koostöös sotsiaalsete partnerite ja koolide nõunike kogudega. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning OSKA prognoosimeetodite põhjal töötatakse välja ja käivitatakse terviklik OSKA+ tööjõu ja oskuste keskpika vajaduse prognoosisüsteem, kus OSKA seotakse rohkem Töötukassa baromeetriga, arvestamaks regionaalseid vajadusi.</p> <p>2. Seiratakse kutse- ja kõrghariduse lõpetanute seisundit tööturul, analüüsides eri registrite andmete põhjal nende hõivet, sissetulekut ja tegevusala (regulaarne uuring „Edukus tööturul“). Uuringu „Edukus tööturul“ andmestik kombineerib Eesti hariduse infosüsteemi, Maksu- ja Tolliameti, rahvastikuregistri, kaitseväekohustuslaste registri,</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		<p>võrdse kättesaadavuse ja läbimise soodustamine, eriti ebasoodsas olukorras olevate rühmade jaoks, alates alusharidusest ja hooldusest kuni üld- ja kutsehariduse ning kõrghariduseni, samuti täiskasvanuhariduse ja -õppe edendamine, sealhulgas õpirände hõlbustamine kõigi jaoks;</p> <p>g) elukestva õppe, eelkõige paindlike täiendus- ja ümberõppe võimaluste edendamine kõigi jaoks, võttes arvesse digioskusi, paremini prognoosides muutusi ja tööturu vajadustest lähtuvaid uusi oskustealaseid nõudeid,</p>		<p>põhipädevuste hindamise ja kinnitamisega;</p> <p>8. meetmed õppijate ja töötajate liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks, sealhulgas õpiväljundite ja kvalifikatsioonide tunnustamise kaudu.</p>		<p>Täiskasvanute tasuta kursused: https://www.hm.ee/et/tegevused/taiskasvanuharidus/tasuta-kursused</p>	<p>Sotsiaalkindlustusameti ning Töötukassa andmeid. Uuringu tulemusi kasutatakse laiemal avalikkuse teavitamiseks, aga ka riigi tasandil ja haridusasutustes andmepõhiste otsuste tegemiseks. Näiteks poliitikakujundamises kasutatakse neid andmeid poliitikanalüüsid, mõju ja tulemuslikkuse hindamisel ning kutse- ja kõrgkoolidele tulemusrahastuse määramisel. Uuring on oskuste ja tööjõu vajaduse prognoosimise üks alustest. Statistika ja uuringud on leitavad Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehel https://www.hm.ee/et/tegevused/uuringud-ja-statistika-0.</p> <p>3. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ eesmärkide elluviimiseks luuakse igal aastal programm, mis koostatakse ning mida muudetakse riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames. Strateegia rakendamiseks on minister heaks kiitnud haridus- ja noorteprogrammi, mis kinnitatakse igal aastal järgmiseks neljaks aastaks ning mis hõlmab kõiki haridustasemeid ja -valdkondi. Programmis on erimeetmed ja eraldatud vahendid, et tagada kvaliteetse hariduse ja koolituse võrdne kättesaadavus kõigile, selles osalemine ja lõpuleviimine kõikidel tasanditel. Võrdse juurdepääsu tagamiseks eri haridusliikidele on programmis tegevused 1.2–1.4, 3.3. Võrdsete võimaluste ja kaasatuse tagamiseks alates alusharidusest on tegevus 2.2. Võtmepädevuste omandamise tagamiseks on tegevus 2.1 – õppekava ja koolikorralduse arendustegevused. Täiskasvanute kvalifikatsiooni parandamiseks ja võtmepädevuste arendamiseks pakutakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi ning arendatakse mitteformaalõppe kvaliteeti (tegevus 3.3).</p> <p>4. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ning haridus- ja noorteprogrammi hõlmavad kõiki haridus- ja koolitustasemeid ja -valdkondi.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		hõlbustades karjäärivahetust ja edendades tööalast liikuvust;					<p>seavad neile aluspõhimõtted, eesmärgid ja mõõdikud ning juhtimisstruktuuri. Arengukava rakendamise koordineerimist on kirjeldatud peatükis „Arengukava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>Koordineerimismehhanism, sh asjaomaste riiklike ja/või piirkondlike asutuste vastutusalade jaotus on tsentraalselt reguleeritud järgmiste haridussüsteemi korraldavate õigusaktidega: https://www.hm.ee/et/eesmargid-tegevused/oigusloome.</p> <p>Eesti Vabariigi haridusseadus hõlmab kõiki haridustasemeid ja -asutusi ning määrab haridussüsteemi üldised eesmärgid ja korralduse; hariduse tasemed ja ülesanded, Riigikogu, kohaliku omavalitsuse ning Haridus- ja Teadusministeeriumi haridusalased ülesanded, õppeasutuste liigid ja nende tegevuse üldised põhimõtted ning Eesti Hariduse Infosüsteemi alused: https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020003</p> <p>5. Riiklik seiresüsteem. Haridusvaldkonna arengukava täitmise kohta antakse aru igal aastal tulemusvaldkonna aruandluse raames programmide kaupa ja vajaduspõhiste hindamiste kaudu. Arengukava eesmärkide täitmist hindavad sõltumatud eksperdid vähemalt kaks korda arengukava elluviimise perioodil, sh tehakse viimane vahehindamine mitte hiljem kui kolm aastat enne arengukava lõppu. Arengukava elluviimist ja aruandlust toetab laiapõhjaline juhtkomisjon. Komisjon annab nõu ministrile, toetab arengukava elluviimisel valdkondadevaheliste seoste ja mõjude arvessevõtmist ning analüüsib tulemusaruandeid ja hindab arengukava eesmärkide poole liikumist. Juhtkomisjon annab tulemusaruannete põhjal soovitusi programmide</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>algatamiseks, muutmiseks ja lõpetamiseks. Vt peatükk „Arengekava juhtimine ja elluviimine“.</p> <p>6. Täiskasvanuhariduse arengusuunad on toodud Haridusvaldkonna arengukava strateegilises eesmärgis 3. „Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele“, tegevussuunas 3.2. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus 1.5 „Täiskasvanuhariduse arendamine ja õppimisvõimaluste loomine. Sh toimuvad tegevused tasuta koolituskursuste pakkumiseks, haridustee katkestanud madalate oskustega täiskasvanute tagasitoomiseks formaalharidusse, arendatakse VÕTA süsteemi. Selle toetamiseks toimub sihtrühma teadlikkuse tõstmine õppimisvõimalustest, osapoolte koostöö toetamine ning elukestva õppe populariseerimine. Populaarsed on madalate või aegunud oskustega täiskasvanutele suunatud tasuta kursused. Töökohtadega seotud kursusi võimaldatakse riikliku täiendusõppe pakkumise kaudu, need on suunatud peamiselt madalama haridustaseme ja konkurentsivõimega, ebasoodsamas olukorras täiskasvanutele.</p> <p>Arendatakse piirkondlikku koostööd keskkooli- ja kutsehariduseta madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute formaalhariduse juurde toomiseks.</p> <p>7. Õpetajakoolituse arengusuunad on esitatud haridusvaldkonna arengukava strateegilises eesmärgis 2 „Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe“, tegevussuunas 2.4. Haridus- ja noorteprogrammis vastab sellele tegevus 2.1 „Õppekava ja koolikorralduse arendustegevused, õpetajate täiendkoolitused ja järelkasv“, millega on eraldatud vahendid õpetajate, koolitajate ja akadeemilise personali toetamiseks asjakohaste õppemeetodite</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>omandamisel. Juba käivad näiteks järgmised tegevused: Euroopa Sotsiaalfondi rahastatav ÕKPATi programm (https://www.innove.ee/opetaja-ja-koolijuhia-reng/okpat/), TALIS (rahvusvaheline õpetamise ja õppimise uuring), ITEL (innovatiivne õpetamine tõhusa õppimise toetamiseks).</p> <p>8. „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ ja programmid sisaldavad meetmeid õppijate ja töötajate liikuvuse, haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö edendamiseks. Haridusvaldkonna arengukavas on strateegilise eesmärgi 1 all suund 1.3 „Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiemaks tutvustamiseks edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet“. „Haridus- ja noorteprogrammis 2021–2024“ on tegevused (tegevus 1.5) ja eraldatud vahendid liikuvuse ning haridus- ja koolitusteenuse osutajate riikidevahelise koostöö toetamiseks. Tegevused toetavad hariduse rahvusvahelistumist: rahvusvaheline haridusturundus, kutse- ja kõrghariduse alase rahvusvahelise koostöö arendamine. Viiakse ellu tegevusi, mis pakuvad stipendiumiprogramme, et hõlbustada õpirännet ja korraldada välisriigis omandatud hariduskvalifikatsioonide hindamist, ning teavet ja tugiteenuseid välisriigis omandatud kutsekvalifikatsioonide tunnustamiseks.</p>
4.4 Riiklik või piirkondlik sotsiaalse kaasamise ja vaesuse vähendamise strateegiline	ERF ja ESF	iii) Tõrjutud kogukondade, rändajate ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade sotsiaal-majandusliku integratsiooni suurendamine	JAH	<p>Sotsiaalse kaasamise ja vaesuse vähendamiseks on vastu võetud riiklik või piirkondlik strateegiline poliitikaraamistik või õigusraamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse tõendus põhine hindamine, sealhulgas laste vaesus, juurdepääs alusharidusele ja kvaliteetsele hooldusele, kodutus, ruumiline ja 	<ol style="list-style-type: none"> 1. JAH 2. JAH 3. JAH 4. JAH 	<p>Heaolu arengukava 2023-2030 https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030</p>	<p>Strateegiaraamistikku on kirjeldatud „Heaolu arengukavas 2023-2030“ ja sellega kooskõlas on koostatud viis programmi: „Tööturuprogramm 2023-2026“, „Sotsiaalhoolekande programm 2023-2026“, „Soolise võrdsuse ja võrdse kohtlemise programm 2023-2026“, „Vanemaealiste programm 2023-2026“ ning „Laste ja perede programm 2023-2026“.</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
poliitikaraamistik		integreeritud meetmete, sealhulgas eluaseme ja sotsiaalteenuste kaudu h) aktiivse kaasamise edendamine võrdsete võimaluste ja aktiivse osalemise edendamise teel ning tööalase konkurentsivõime parandamine;		<p>hariduslik segregatsioon, piiratud juurdepääs esmateenustele ja -taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused;</p> <p>2. meetmed segregatsiooni ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks kõikides valdkondades, sealhulgas sotsiaalkaitse, kaasavad tööturud ja haavatavate inimeste, sealhulgas rändajate ja pagulaste juurdepääs kvaliteetsetele teenustele;</p> <p>3. meetmed üleminekuks institutsionaalselt hoolduselt kogukonnapõhisele hooldusele;</p> <p>4. asjakohased meetmed, et selle kavandamine, rakendamine, seire ja läbivaatamine toimuks tihedas koostöös asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega.</p>	<p>Programmid 2023-2026</p> <p>Tööturg https://www.sm.ee/media/2574/download</p> <p>Sotsiaalhoolekanne https://www.sm.ee/media/2572/download</p> <p>Sooline võrdsus ja võrdne kohtlemine https://www.sm.ee/media/2570/download</p> <p>Lapsed ja pere https://www.sm.ee/media/2571/download</p> <p>Vanemaealiste programm 2023-2026 https://www.sm.ee/media/2573/download</p> <p>Arengukavade programmid 2024-2027 https://www.sm.ee/arengukavad-programmid-ja-tooplaanid#arengukavade-program</p>	<p>1. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse hindamine, sh laste vaesus, juurdepääs alusharidusele ja kvaliteetsele hooldusele, kodutus, piiratud juurdepääs esmatasanditeenustele ja taristule ning igas vanuses haavatavate inimeste erivajadused on hõlmatud ülalnimetatud strateegilistes dokumentides. Heaolu arengukava eesmärk on, et inimesed on hoitud, ebavõrdsus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu.</p> <p>2. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamise ja nende vastu võitlemise meetmeid käsitletakse tööturu, sotsiaalhoolekanne, vanemaealiste ning soolise võrdsuse ja võrdse kohtlemise programmides. Tööturule sisenemisega seotud tõkete vähendamiseks suurendatakse tööandjate teadlikkust ja vähendatakse eelarvamusi erinevate sihtrühmade suhtes (nt vanemad, muukeelsed, vähenenud töövoimega inimesed). Pensionäride töötamise edendamiseks pakutakse neile tööturuteenuseid. Parandatakse iseseisvat toimetulekut toetavate hooldusvõimaluste kättesaadavust ja kvaliteeti, sh pereliikmete ja lähedaste hoolduskoormuse leevendamiseks.</p> <p>Erinevate sihtrühmade kvaliteetsetele teenustele juurdepääsu tagamiseks suurendatakse nii teenuseosutajate kui ka kogukondade teadlikkust, arendatakse vajalikke oskusi, tegeletakse eelarvamuste vähendamise ja ühiskonnas ning tugevdatakse huvikaitset. Vanemaealiste ja erivajadustega inimeste ühiskonnaelus osalemise toetamiseks rakendatakse kohalikul tasandil vabatahtlike kaasamist.</p> <p>3. „Heaolu arengukava 2023-2030“ üks aluspõhimõtteid on, et inimesel on õigus elada oma kodus ning osaleda ühiskondlikus</p>	

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>tegevuses. Üks tegevussuundi on: Avaliku raha suunamine senisest enam kogukonnapõhiste, kodus elamist ja toetatud elamist võimaldavate teenuste ning füüsilise ja sotsiaalse keskkonna arendamise. Sotsiaalhoolekande programmis 2023-2026 on välja toodud, et välja töötatud pikaajalise hoolduse teenuseid pakutakse deinstitutionaliseerimise põhimõttel, mille kohaselt toimub hooldus- ja tugiteenuste osutamine abivajaja kodus või kodulaadses kogukonna hoolekandeesutuses.</p> <p>4. „Heaolu arengukava 2016–2023“ ja „Heaolu arengukava 2023-2030“ juhtkomisjoni https://www.sm.ee/media/3363/download kuuluvad arengukava elluviimisesse enim kaasatud ministriumid, Riigikantselei, omavalitsuste esindusorganisatsioonid, sotsiaalpartnerid ja peamised alaeesmärkide saavutamise seotud katusorganisatsioonid. Samuti kaasatakse arengukava elluviimisesse laiahaardeline ja mitut valdkonda hõlmav ekspertkogu. Ekspertkogu ülesanne on anda juhtkomisjonile sisendit heaolu arengukava ettevalmistamisel ja rakendamisel ning anda tagasisidet heaolu arengukava elluviimise kohta. Juhtkomisjoni peamised ülesanded on: anda soovitusi heaolu arengukava eesmärkide saavutamiseks ja jälgida nende elluviimist; anda soovitusi programmide tulemuslikkuse parandamiseks ja jälgida nende rakendamist; pakkuda välja ühismeetmeid eri sektorite, tasandite ja organisatsioonide koostöök. Arengukava toetatavate programmide kohta koostatakse igal aastal tulemusaruanne, mis esitatakse Rahandusministeeriumile.</p>
4.6 Tervishoiu- ja pikaajalise	ESF	k) kvaliteetsete, jätkusuutlike ja taskukohaste teenuste võrdse	JAH	Kasutusele on võetud riiklik või piirkondlik tervishoiuvaldkonna strateegiline poliitikaraamistik, mis hõlmab järgmist:	1. JAH 2. JAH	„Heaolu arengukava 2023–2030“ https://www.sm.ee/	Kehtestatud on kaks riiklikku strateegiat: „Heaolu arengukava 2023-2030“ ja „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“.

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
hoolduste teenuste strateegiline poliitikaarastistik		ja õigeaegse kättesaadavuse parandamine; sotsiaalkaitse teemide ajakohastamine, sealhulgas sotsiaalkaitse kättesaadavuse edendamine, tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduste teenuste kättesaadavuse, tõhususe ja vastupidavuse parandamine;		<ol style="list-style-type: none"> 1. tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajaduste kaardistamine, sealhulgas meditsiini- ja hoolduspersonali vajadus, et tagada jätkusuutlikud ja kooskõlastatud meetmed; 2. meetmed tervishoiu- ja pikaajalise hoolduste teenuste tõhususe, jätkusuutlikkuse ja kättesaadavuse tagamiseks, sh pöörates erilist tähelepanu tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemidest välja jäetud isikutele; 3. meetmed kogukondlike ja perepõhiste teenuste edendamiseks deinstitutionaliseerimise, sealhulgas ennetamise ja esmatasandi tervishoiu, koduhoolduse ja kogukonnapõhiste teenuste kaudu. 	3. JAH	<p>heaolu-arengukava-2023-2030#heaolu-arengukava-20</p> <p>„Rahvastiku tervise arengukava 2023–2026“</p> <p>https://www.sm.ee/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030Sotsiaalhoolekandeprogramm2022-2025</p> <p>Report on the future of long-term care</p> <p>https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2021/11/2021_the-future-of-long-term-care_summary_study.pdf</p> <p>„Hoolekandeprogramm 2022–2025“ (https://sm.ee/media/1892/download)</p> <p>OSKA tööjõu vajaduste analüüs</p> <p>https://oska.kutsekoja.ee/uuring/oska-pohikutsealade-toojouvajaduse-prognoos-ning-hinnang-noudluse-ja-pakkumise-tasakaalule/</p>	<p>1. Tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse vajadusi koos asjaomaste poliitikameetmetega käsitletakse „Heaolu arengukavas 2023–2030“ ja „Rahvastiku tervise arengukavas 2020–2030“. Nagu on sätestatud RTA-s, siis elanikkonna vähenemise ja vananemise kontekstis seisab tervishoiusektor silmitsi tervishoiutöötajate puudusega. Koolitussuutlikkust tuleb suurendada peamiselt õenduse valdkonnas. Pikas perspektiivis on probleemiks ebapiisav koolitussuutlikkus proviisorite ja arstide tagamiseks ning vananevad meditsiinitöötajad. Tõsine probleem on perearstide puudus, eriti maa- ja hõredalt asustatud piirkondades. Vananevat elanikkonda arvestades suureneb vajadus pikaajalise hoolduse ja seda toetavate meetmete järele. Sotsiaalvaldkonnale lisatööjõu tagamiseks ja olemasoleva toetamiseks ja arendamiseks on „Heaolu arengukavas 2023–2030“ on eraldi tegevussuund, mis tagab sotsiaalvaldkonna tööjõu, oskuste täiendamise ja väärtustamise. Aluseks on OSKA tööjõu vajaduste analüüs.</p> <p>2. Meetmete planeerimise lähtekohad tervishoiu- ja pikaajalise hoolduste teenuste tagamiseks on „Heaolu arengukavas 2023–2030“ ja „Sotsiaalhoolekandeprogrammis 2023–2026“. Pikaajalise hoolduskoormuse vähendamiseks ja vältimiseks, et võimaldada hoolduskoormusega pereliikmete töötamist ja ühiskonnas osalemist, sotsiaalsete tagatiste pakkumiseks ja selliste leibkondade toimetuleku toetamiseks, kus on pikaajalisi ülalpeetavaid, on realistlikud sekkumised jätkusuutliku rahastamise kaudu, eriti sotsiaal-, tervishoiu- ja töövaldkonnas. Jätkatakse sotsiaalteenuste, sh uuenduslikel tehnoloogilistel lahendustel põhinevate sotsiaalteenuste arendamist ja osutamist. Esmatähtis on mitme kohaliku omavalitsuse koostöös rakendatavate lahenduste väljatöötamist. Poliitikavahendiga kujundatakse</p>

Eeltingimused	Fond	Erieesmärk	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
							<p>ümber erihoolekandeteenuste struktuur, muudetakse teenuste kasutust ja korraldust paindlikumaks, korraldatakse ümber erihooldustaristu ning parandatakse teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.</p> <p>3. Kogukonnapõhiseid teenuseid edendavad meetmed on hõlmatud „Heaolu arengukavaga 2023–2030“ ja „Sotsiaalhoolekandeprogrammiga 2023–2026“. Uus heaolu arengukava lähtub DI printsiipidest, mille eesmärk on osutada teenuseid, mis toetavad kodus elavaid inimesi, ja pakkuda võimalusi kogukonnapõhiste erihoolekandeteenuste saamiseks. Täiustatakse teenindussüsteemi ja korrastatakse kogukonnapõhiste teenuste järjekordi, et tagada olemasolevate erihoolekandeteenuste kättesaadavus ja ligipääsetavus. Korraldatakse ümber suured (üle 30 koha) ööpäevaringsed hoolekandeaasutused ning hangitakse kogukonnas elavate inimeste jaoks eluase. Tänu sellele väheneb suurtes üksustes tegutsevate ööpäevaringsete erihoolekandeaasutuste hulk ja suureneb kogukonnapõhiste asutuste hulk. Pikemaajalisem eesmärk on anda toetavate erihoolekandeteenuste korraldamine üle kohalikele omavalitsustele. DI eesmärkide saavutamisele aitab kaasa hoolduskoordinatsiooni ja teenuste integratsiooni juurutamine.</p>

4. EELTINGIMUSED

4.1. Horisontaalsed eeltingimused

Eeltingimused	Eeltingimuse täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
Tõhusad järelevalvemeetmised riigihangete turu jaoks	JAH	<p>Kehtestatud on järelevalvemehhanismid, mis hõlmavad kõiki riigihankelepinguid ja nende hankeid fondidest kooskõlas ELi hankeõigusega. Selleks on vaja järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> meetmed, mis tagavad tõhusate ja usaldusväärsete andmete kogumise riigihankemenetluste kohta, mis ületavad ELi lävendeid, kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artiklitest 83 ja 84 ning direktiivi 2014/25/EL artiklitest 99 ja 100 tuleneva aruandluskohustusega; meetmed andmete tagamiseks vähemalt järgmiste aspektide jaoks: <ol style="list-style-type: none"> konkurentsi kvaliteet ja intensiivsus: võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus; teave lõpliku hinna kohta pärast valituks osutumist ja VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta, kui sellist teavet pakuvad riiklikud süsteemid; meetmed pädevate riigiasutuste jaoks andmeseire ja -analüüsi tagamiseks kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2; analüüsitulemuste üldsusele kättesaadavaks tegemise kord kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 3 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 3; 	<ol style="list-style-type: none"> JAH JAH a. JAH b. JAH JAH JAH JAH 	<p>Riigihangete register (https://riigihanked.riike.e/rhr-web/#/)</p> <p>Riigihangete seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019145?lejaKehtiv)</p> <p>Konkurentsi seadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/102062021018)</p> <p>Info Rahandusministeeriumi veebilehel (https://www.fin.ee/riigi-hanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigihanked ;)</p>	<ol style="list-style-type: none"> Kõik riiklikku lävendit ületavad riigihankelepingud ja nende hanked fondidest vastavalt ELi hankeõigusele avaldatakse ja teostatakse e-riigihangete keskportaalis „Riigihangete register“, mida haldab Rahandusministeerium kooskõlas komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusega (EL) 2015/1986. Riigihangete seaduse kohaselt vastutab Rahandusministeerium järelevalve, aruandluse ja nõustamise eest vastavalt direktiivi 2014/24/EL artiklitele 83 ja 84 ning direktiivi 2014/25/EL artiklitele 99 ja 100. Järelevalve ja aruandlus põhinevad kesksest riigihangete registrist hangitud andmetel. a. Võitnud pakkujate nimed, esialgne pakkujate arv ja lepinguline maksumus avaldatakse riigihangete registris lepingu sõlmimise teate vormis vastavalt komisjoni 11. novembri 2015. aasta rakendusmäärusele (EL) 2015/1986. b. Hankija kohustuseks on pärast hanke lõpuleviimist avaldada täidetud lepingust tulenev teave lõpliku hinna kohta riigihangete registris. Teave VKEde kui otsepakkujate osalemise kohta avaldatakse süsteemi lepingu sõlmimise teates – 100% e-hankeid teostatakse keskses hankeregistris. Järelevalve (seire) ja analüüsi eest vastutav asutus on Rahandusministeerium. Järelevalvega seotud kohustused on sätestatud riigihangete seaduses. Järelevalve eest vastutavad 4 inimest ja üks inimene vastutab riigihangete andmete üldanalüüsi eest. Vastavalt riigihangete seaduse § 180 p-le 7 esitab Rahandusministeerium kord aastas Vabariigi Valitsusele ülevaate riigihankepoliitika kujundamise, nõustamis- ja koolitustegevuse, riikliku järelevalve ja riigihangete registri tegevuse kohta. Ülevaade on avaldatud Rahandusministeeriumi veebilehel. Riigihangete seaduses on säte, et kui järelevalve käigus teatavaks saanud asjaolud võivad anda aluse süüteo kahtluseks, mis ei ole riigihangete seaduse §-des 213–215 sätestatud väärteona, või millel on võimaliku korruptsioonijuhtumi tunnused, teavitab Rahandusministeerium uurimisasutust või prokuratuuri talle teadaolevatest asjaoludest. Konkurentsiamet on selles tähenduses ka uurimisasutus ja pädev asutus konkurentsi seaduse (vt § 54) järgmise üle järelevalve teostamisel, keda tuleb teavitada rikkumistest. Rahandusministeeriumi veebilehel on info, et

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
		5. meetmed tagamaks, et kogu teave, mis viitab võimalikule pakkumismahhinatsioonile, edastatakse pädevatele riigiasutustele kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikli 83 lõikega 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikega 2.			ettevõtjate võimaliku konkurentsi kahjustava koostöö kahtluse korral tuleb teavitada Konkurentsiametit.
Vahendid ja suutlikkuss riigiabi eeskirjade tõhusaks kohaldamiseks	JAH	Korraldusasutustel on vahendid ja suutlikkus kontrollida riigiabi eeskirjade järgimist: 1. raskustes olevate ja tagasinõudmisele kuuluvate ettevõtjate korral; 2. juurdepääs kohalike ja riigiasutuste riigiabiekspertide pakutavale spetsiaalsele riigiabialasele nõustamisele ja suunistele.	1. JAH 2. JAH	Teatavat liiki abi tunnistamine siseturuga kokkusobivaks ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 alusel https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=ET Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/rescue_restructuring_communication_en.pdf Rahandusministeeriumi teave riigiabi kohta https://www.fin.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigiabi	1. Vabariigi Valitsuse 21.08.2014 määruse nr 133 § 3 lõike 2 p. 3 seatakse tingimuseks, et taotlejad ei ole Euroopa Liidu õiguse kohaselt raskustes ettevõtjad, kui nad on riigiabi saajad. Rakendusüksused (RÜ) järgivad raskustes olevate ettevõtjate määratlust, mis on esitatud Euroopa Komisjoni määruses (EL) nr 651/2014 ja 2014. a teatises „Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta“. IT-lahenduste abil saavad RÜd kontrollida taotlejate maksuvõlgasid Maksu- ja Tolliameti (https://www.emta.ee) andmebaasi ja e-äriregistri kaudu (https://www.rik.ee/et/e-ariregister). RÜdel on e-äriregistri kaudu juurdepääs majandusaasta aruannetele ning kontrollküsimustikud, et kontrollida ega taotlejad ei ole raskustes ettevõtjad. Abiandjad saavad Eesti riigiabi ja vähese tähtsusega abi registri kaudu kontrollida ega taotleja suhtes ei ole kohaldatud tagasinõudmist. 2. RM riigiabi koordineerijana annab nõu ja suuniseid abiandjatele. Riigiabi siseriiklikud menetlusreeglid on konkurentsiseaduse 6. peatükis. Vastavalt §-le 49 ² on asutatud riigiabi ja vähese tähtsusega abi register, mis on kasutusel aastast 2009 ja hõlmab kogu vähese tähtsusega abi ja riigiabi Eestis, välja arvatud põllumajandus- ja kalandusvaldkond. Registrit kasutatakse vähese tähtsusega abi nõuete täitmise kontrollimiseks. RM vastutab registri kaudu tehtavate riigiabi ja vähese tähtsusega abi aruandluskohustuste eest. Päringuid abi ja väljamaksete kohta saab teha veebisaidil: https://www.fin.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigiabi , kus on ka teave riigiabi kohta, viited Euroopa Komisjoni juhendmaterjalidele ja RM riigiabi käsiraamat. On loodud riigiabi võrgustik, kuhu kuulub umbes 90 inimest, mille eesmärk on kiiresti jagada riigiabialast teavet ja kogemusi. Igal riigiabi andjal on vähemalt üks töötaja, kes tunneb põhjalikult riigiabialaseid regulatsioone.
Euroopa Liidu põhiõiguste harta	JAH	Euroopa Liidu põhiõiguste harta järgimise tagamiseks on olemas tõhusad mehhanismid, mis hõlmavad järgmist:	1. JAH 2. JAH	1. EV põhiseadus (https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002)	1. Eestis on siseriikliku õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega loodud mehhanism harta järgimiseks, sh jaotis I (väärikus, § 1-5) EV põhiseadus (PS) § 10, 17, 18, 20, 29. Jaotis II (vabadused, § 6-19) PS § 20, 26, 27, 29, 31,

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
tõhus kohaldamine ja rakendamine		<ol style="list-style-type: none"> kord, mis tagab fondidest toetatavate programmide vastavuse ja nende rakendamise harta asjakohaste sätete kohaselt; aruandekord seirekomisjonile juhtumitest, mis on seotud fondide toetatavate tegevuste hartaga mittevastavusega. 		<p>Perioodi 2021-2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus – ÜSS 2021-2027 (jõustunud 21.03.2022) https://www.riigiteataja.ee/akt/111032022001</p> <p>Eesti 2035 (vastu võetud 12.05.2021) https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/ma terjalid</p> <p>ÜRO aruanne https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=HRI/CORE/EST/2015&Lang=en</p> <p>2. Seirekomisjoni koosseis ja liikmed. https://rtk.ee/seire-ja-seirekomisjonid#seirekomisjoni-koosseis</p> <p>Õiguskantsler https://www.oiguskantsler.ee/et</p> <p>Lasteombudsman http://lasteombudsman.ee/et/welcome</p>	<p>32, 36-38, 40, 41, 43, 47, Isikuandmete kaitse seaduse ja Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega. Jaotis III (võrdsus, § 20-26) PS § 12 ja 28, võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seadusega. Jaotis IV (solidaarsus, § 27-38), PS § 27-29, Töölepinguseadus. Jaotis V (kodanike õigused, §39-46), PS § 3, 12, 34, 44, 46, Haldusmenetluse seadus. ÜSS 2021-2027 § 7 (3) järgi rakendusasutus koordineerib ja seirab keskselt oma valdkonnas toetustega strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmisele (sh harta väärtused) ja sihtide saavutamisele kaasaaitamist. Hartaga kooskõla nõue on läbivates projektivalikukriteeriumides.</p> <p>Korraldusasutus ja võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus tagavad koolitused EL põhiõiguste harta nõuetega arvestamiseks.</p> <p>2. Seirekomisjonis on partnerid, kes jälgivad harta täitmist ja kelle ülesandeks on esitada oma valdkonna konsolideeritud visioon ja vajadusel probleemid seirekomisjonile (nt soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Inimõiguste Keskus). Seirekomisjoni päevakorda lisatakse punkt harta täitmist jälgiva partneri ettepanekul.</p> <p>Vastavalt seirekomisjoni tööprotseduuridele, mis kinnitatakse esimesel seirekomisjoni koosolekul, annab õiguskantsleri esindaja vajadusel seirekomisjoni koosolekul ülevaate esitatud kaebustest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus hartale või ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile. Seirekomisjoni sekretariaat teeb õiguskantslerile päringu enne seirekomisjoni koosolekut ja kaebuste esinemisel lisatakse päevakorda vastav punkt.</p> <p>Seirekomisjonil on e-posti aadress, mille kaudu on kõigil seirekomisjoni liikmetel võimalik avada arutelu või teha ettepanek arutelupunktide lisamiseks päevakorda.</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>Soolise võrdõiguslikkuse seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/126042013009?leiaKehtiv</p> <p>Võrdse kohtlemise seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012022?leiaKehtiv</p>	
<p>Puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaldamine ja rakendamine kooskõlas nõukogu otsusega 2010/48/EÜ</p>	JAH	<p>Puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise tagamiseks on olemas riiklik raamistik, mis hõlmab järgmist:</p> <ol style="list-style-type: none"> mõõdetavate tulemustega eesmärgid, andmekogumise ja -seire mehhanismid; meetmed, et tagada ligipääsetavuspoliitika, õigusaktide ja standardite nõuetekohane arvessevõtmine programmide väljatöötamisel ja rakendamisel. meetmed, mille kohaselt antakse seirekomisjonile aru juhtumitest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile ning kõnealust konventsiooni käsitletavatest kaebustest, mis on esitatud artikli 69 lõikes 7 ette nähtud korra kohaselt. 	<p>1. JAH 2. JAH 3. JAH</p>	<p>1. Heaolu arengukava 2023-2030 https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030 Sotsiaalhoolekanne https://www.sm.ee/meda/2572/download</p> <p>Sooline võrdsus ja võrdne kohtlemine https://www.sm.ee/meda/2570/download Lapsed ja pere https://www.sm.ee/meda/2571/download</p> <p>Vanemaealiste programm 2023-2026 https://www.sm.ee/meda/2573/download Arengukavade programmid 2024-2027</p>	<p>1. „Puuetega inimeste õiguste kaitse tagamine on jagatud erinevate strateegiatega. Strateegia puuetega inimeste õiguste kaitse poliitikaks on seatud „Heaolu arengukavas 2023-2030“ Sihtrühma ees seisvaid probleeme, poliitikameetmeid ja asjakohaseid näitajaid on kirjeldatud sama arengukava programmides. Samuti katab PIK nõudeid strateegia „Eesti 2035“. „Heaolu arengukava 2023-2030“ katab tervikuna ÜRO PIK nõuded. Statistikat puudega inimeste olukorrast kogub Statistikaamet Eesti Sotsiaaluuringu, Eesti Tööjõu-uuringu, Tööelu uuringu ja Leibkonna eelarve uuringu kaudu ja vastavate tervise-, vananemise- ja pensioniteemaliste uuringutega. Sotsiaalministeerium avaldab regulaarset sotsiaalhoolekande statistikat ja vajaduse korral viib läbi uuringuid.</p> <p>2. Ligipääsetavus on „Eesti 2035“ strateegiline siht ja aluspõhimõte PIK konventsiooni artikli 9 tähenduses. Tervikliku ligipääsetavuspoliitika väljatöötamiseks loodi Vabariigi Valitsuse poolt 2019 Ligipääsetavuse rakkerühm. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus annab korraldus- ja rakendusastutestele ning toetuse taotlejatele/saajatele ligipääsetavuse ja võrdsete võimaluste aspektides nõu ja kooskõlastab meetmepõhiseid õigusakte. 2018. aastal jõustusid määrused: „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“ „Eluruumile esitatavad nõuded“ Alates 1. jaanuarist 2019 teostab määruste kohaldamise üle riiklikku järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. TTJA teostab järelevalvet füüsilise keskkonna ligipääsetavuse üle ning on kavandatud ka teostama järelevalvet EL Ligipääsetavuse direktiivi (EL) 2019/882 üle. Võrdõiguslikkuse kompetentsikeskus kontrollib, et Eesti seadusi ÜRO PIK valguses täidetakse kõigil tasanditel EL meetmete rakendamisel.</p> <p>3. Alates 1.01.2019 täidab õiguskantsler ÜRO PIK rakendamise edendamise, kaitse ja seire ülesandeid. 2019 moodustati õiguskantsleri</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>https://www.sm.ee/arengukavad-programmid-ja-tooplaanid#arengukavade-program</p> <p>#arengukavade-program Strateegia „Eesti 2035“ https://valitsus.ee/strategia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strategia/ma-terjalid</p> <p>2. Ligipäasetavuse nõukogu https://www.sm.ee/et/ligipaasetavuse-noukogu</p> <p>Ligipäasetavuse rakkerühm https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus</p> <p>TTJA https://www.ttja.ee/arikli-ent/ehitised-ehitamine/ligipaasetavus</p> <p>Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele (https://www.riigiteataja.ee/akt/131052018055)</p> <p>Nõuded eluruumile (https://www.riigiteataja.ee/akt/103072015034?lejaKehtiv)</p>	<p>juurde puuetega inimeste nõukoda, mille eesmärk on nõustada õiguskantslerit puuetega inimeste õiguste edendamise, kaitse ja järelevalve teemal. Nõukoda on moodustatud ÜRO PIK artikli 33 lõike 3 alusel.</p> <p>Vastavalt seirekomisjoni tööprotseduuridele, mis kinnitatakse esimesel seirekomisjoni koosolekul, annab õiguskantsleri esindaja vajadusel seirekomisjoni koosolekul ülevaate esitatud kaebustest, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile.</p> <p>Seirekomisjoni liige (nt EPIK, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik) võib teha seirekomisjoni esimehele põhjendatud ettepaneku seirekomisjoni kokkukutsumiseks või esitada täiendava päevakorra punkti ettepaneku kui peaks ilmne juhtum, mille puhul ei vasta fondidest toetatav tegevus ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile.</p>

Eeltingimused	Eeltingimuste täitmine	Kriteeriumid	Kriteeriumide täitmine	Viide asjakohastele dokumentidele	Põhjendus
				<p>Uuringud https://www.sm.ee/et/uuringud-ja-analuusid#Sotsiaalvaldkonna%20uuringud%20ja%20anal%C3%BC%C3%BCsid</p> <p>3. Puuetega inimeste nõukoda https://www.oiguskantsler.ee/et/puuetega-inimeste-n%C3%B5ukoda</p> <p>Õiguskantsler https://www.oiguskantsler.ee/</p> <p>Õiguskantsleri seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/12788991?leiaKehiv</p>	

5. PROGRAMMI HALDAVAD ASUTUSED

Tabel 168: Programmi haldavad asutused

Programmi haldavad asutused	Asutuse nimetus	Konktakti nimi	E-post
Korraldusasutus	Riigi Tugiteenuste Keskus	Urmo Merila	urmo.merila@rtk.ee
Auditeerimisasutus	Rahandusministeerium	Kaur Siruli	Kaur.Siruli@fin.ee
Asutus, kellele laekuvad komisjoni maksed	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Kui kohaldatav, asutus või asutused, kellele laekuvad komisjoni maksed ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul	Rahandusministeerium	Marge Kaljas	Marge.Kaljas@fin.ee
Raamatupidamisülesanne, kui selle ülesande täitmine on antud asutusele, mis ei ole korraldusasutus	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane	Ei ole asjakohane

Tabel 169. See osa ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 punktis b sätestatud protsendimääradest, mis hüvitatakse asutustele, kes saavad komisjonilt makseid ühissätete määruse artikli 36 lõike 5 kohase tehnilise abi puhul (protsendipunktides)

Rahandusministeerium	100 protsendipunkti
----------------------	---------------------

6. PARTNERLUS

Sarnaselt teiste dokumentidega, millel on riigi arengule suur mõju, on ka 2021.–2027. a ÜKP vahendite partnerluslepe ja rakenduskava koostamisel tähelepanu pööratud kõigile soovijatele igakülgsete ja võrdsete koostöövõimaluste pakkumisele ning tiheda ja sisulise dialoogi loomisele partnerite, huvirühmade esindajate ja ekspertidega. Partnerite kaasamise põhimõtted on sätestatud Eesti riigi arengustrateegia „Eesti 2035“ osalemiskavas³⁴ ning 2021.–2027. a struktuurivahendite partnerluslepe ja rakenduskava kaasamisplaanis³⁵, mis lähtub ühissätete määruse artiklist 8³⁶, Euroopa partnerluse käitumisjuhendist³⁷ ning riigiasutuste kaasamise heast tavast³⁸.

Partnerluslepe ja rakenduskava koostamisel ning edaspidisel rakendamisel on esikohale seatud eri tasandite partnerite osalus, et olukorra analüüs, seatavad eesmärgid ja kavandatavad lahendused oleksid võimalikult asjakohased ja mõjusad. Partnerlus toimib mitmetasandilise valitsemise põhimõttel alt üles lähenemisviisiga, seda koordineerivad Rahandusministeerium ja Riigikantselei koostöös ministeeriumidega. Kaasamine on kolmes etapis:

- „Eesti 2035“ strateegia ühisloome 2018.–2020. a,
- valdkondlikud konsultatsioonid ning arutelud partnerluslepe ja rakenduskava koostamisel 2020.–2021. a,
- rakenduskava elluviimisega seotud koostöö alates 2022. a.

34 https://vv.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strategiaburoo/Eesti2035/seminaride_materjalid/osalemise_kava_ee2035.pdf

35 <https://pilv.rtk.ee/s/wxZQ8Gv7dFy5SGi>

36 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=OJ:L:2021:231:TOC>

37 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0240&from=LV>

38 <https://riigikantselei.ee/kaasamise-hea-tava>

Lisaks on partnereid põhjalikult kaasatud toetuste rakendamise seotud arengukavade koostamisse ja valdkondlike tegevuste planeerimisse.

Kaasamine algas koos „Eesti 2035“ koostamisega 2018. a, koondades võimalikult paljude riigi käekäigust huvitatute arvamusi ning eksperditeadmisi. Koostöö hõlmas globaalsete trendide ja riigi arenguvõimaluste kaardistamist, eesmärkide seadmist ning vajalike reformide ja muudatuste selekteerimist. Ühtlustati toetuste ja riigieelarve prioriteete. „Eesti 2035“ koostamisse kaasatud huvirühmasid ja eksperte on hoitud regulaarselt infoväljas ning neid on kaasatud partnerlusleppete ja rakenduskava koostamisse. Partnerite hulka kuuluvad katusorganisatsioonid, valdkondlikud partnerid ja eksperdid ning koostööpartnerid. Strateegia koostamise raames on üle Eesti korraldatud arvukalt seminare ja arutelupäevi nii eesti kui ka vene keeles. Suurimaks algatuseks oli riigi arengusihide seadmine üle-eestilise ideekorje käigus, kus osales üle 14 000 inimese.

Teise etapina toimusid valdkondlikud konsultatsioonid ning laiapõhjalised arutelud uue perioodi ettevalmistamiseks. 2020. a märtsis toimus üle-eestiline partnerite ja huvirühmade arutelupäev, et arutada ühtekuuluvuspoliitika vahendite fookust ja jaotust. Toimusid arutelud ning seminarid ministeeriumide, erinevate asutuste ja Riigikogu liikmetega.

2021. a alguses korraldati ministeeriumide eestvedamisel valdkondlike partnerorganisatsioonidega kahepoolsed kohtumised, kus keskenduti partnerlusleppete ja rakenduskava koostamisele. Ühe suurema algatusena korraldati märtsis 2021 virtuaalne seminarinädal, mida Rahandusministeeriumi juhtimisel aitasid läbi viia ministeeriumid. Partnerid, eksperdid ja huvirühmade esindajad said viiel päeval kaasa rääkida 46 virtuaalses töötoas, osavõtjaid oli 1000 ringis. Käsitleti teemasid alates toetuste jagamise põhimõtete lihtsustamisest konkreetsete poliitikaeesmärkide sisustamise, eelarve jaotuse ja tingimuste seadmiseni. Kirjalikud kokkuvõtted on kättesaadavad struktuuritoetuste kodulehel. Pärast seminarinädalat sai esitada kirjalikke kommentaare, jätkusid konsultatsioonid ning tehti lisaettepanekuid.

2021. a aprillis toimusid virtuaalselt eesti ja vene keeles Ida-Virumaa õiglase ülemineku visioonipäevad. Ürituse eesmärk oli tutvustada laiale avalikusele õiglase ülemineku eesmärke ja vahetulemusi ning inspireerida osalisi Ida-Virumaal avanevatest võimalustest osa võtma. Toimusid õiglase ülemineku strateegilist raamistikku tutvustavad ettekanded ja modereeritud arutelud Ida-Viru tulevikuvisioni üle. Aruteludes osalesid põlevkivisektori tööandjate ja ametiühingute esindajad, ettevõtjad, kultuuritegelased, teadlased, noored jpt. Visioonipäevad tõid kokku üle 450 osaleja, millest kohalikud moodustasid üle 40%. Tagasisidet on arvesse võetud õiglase ülemineku meetmete kujundamisel.

Lisaks visioonipäevadele korraldati õiglase ülemineku kava koostamise algusfaasis 2020. a suvel ka avalik arvamuskorje kohaliku elanikkonna seas, et selgitada välja olulised valupunktid ja arenguvajadused. Kogu kava ettevalmistamise vältel on korraldatud hulgaliselt seminare, tutvustusi, kohtumisi huvirühmadega jms. Erinevate huvirühmade ja kohaliku kogukonna ettepanekute kaasamiseks moodustas Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit piirkondliku õiglase ülemineku platvormi, mille kaudu toimub regulaarne info- ja arvamusevahetus.

2021. a teises pooles toimus ka partnerlusleppete ja rakenduskava avalik konsultatsioon ametliku eelnõude infosüsteemi, partnerite listi ning avaliku kodulehe kaudu. Teemat käsitleti ka linnade ja valdade päeval. 2022. a on kavas korraldada regionaalsed infoseminarid huvirühmadele, partneritele ja kasusaajatele Eesti eri paikades.

Kaasamisprotsessi käigus on siht- ja sidusrühmadele tehtud kättesaadavaks võimalikult mitmekesiseid suhtluskanaleid, arvestades inimeste erinevaid ligipääsuvõimalusi ja tarbimisharjumusi. Koostööformaadid hõlmasid silmast silma arutelusid ja kohtumisi, aga ka e-tagasiside vorme ja ametlikke kooskõlastuskanaleid. Aruteluseminarid on peale pealinna toimunud ka teistes piirkondades. Eraldi tähelepanu on pööratud Ida-Viru regiooni kaasamisele, kus emakeeleks on valdavalt vene keel. Regulaarsed dialoogi võimaldavad kanalid ja formaadid on olnud järgmised:

- Kõik „Eesti 2035“, 2021.–2027. a ühtekuuluvuspoliitika vahendite partnerlusleppete ja rakenduskava puudutavad materjalid on koondatud Riigi Tugiteenuste Keskuse ja Riigikantselei kodulehele³⁹.
- Loodud on infolistid ettepanekute, tagasiside ja kommentaaride esitamiseks ning sinna saadetakse ka regulaarselt infokirju.
- Arutelud, seminarid, ümarlauad jm üritused, kus osalejad on saanud ülevaate strateegia ning partnerlusleppete ja kava loomise seisust ning võimaluse kaasa rääkida.
- Eelnõude avalikud konsultatsioonid eelnõude infosüsteemi, osalusveebi ja kodulehe kaudu.

Seirekomisjonis, mis moodustatakse rakenduskava edenemise jälgimiseks, osalevad seotud ametkondade kõrval partnerite katusorganisatsioonid, kes esindavad rakenduskava elluviimisest mõjutatud huvirühmi. See

³⁹ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/koosloome-ja-sundmused>

võimaldab partnerite esindajatel jälgida nii sekkumiste väljatöötamist ja elluviimist kui ka vajaduse korral teha ettepanekuid sekkumiste tulemuslikkuse suurendamiseks.

Programmeriisil 2014–2020 kuulusid seirekomisjoni koosseisu Eesti Tervishoiutöötajate Kutseliit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Rektorite Nõukogu, Vabaühenduste Liit ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Partnerite katusorganisatsioonide ringi on kavas järgmisel perioodil laiendada ning kutsuda osalema partnereid, kelle valdkondadeks on mh laste ja noorte õigused nt Lastekaitse Liit ja Eesti Noorteühenduste Liit ning inimõiguste kaitse, samuti regionaalset vaadet esindavad partnerid. Õiglase ülemineku suunamiseks on riigihalduse ministri käskkirjaga loodud nn õiglase ülemineku protsessi juhtkomisjon, kuhu on kaasatud ministriumite esindajad, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda jt organisatsioonid. Kuna ka taaste- ja vastupidavusrahastu kasutamise aluseks oleva taastekava valdkonnad, rakendavad asutused ja partnerite ring on suures osas kattuvad, soovime edaspidi seirekomisjoni töös käsitleda teemasid ühiselt. Ühtlasi on nii võimalik toetuste koostöös töhusamalt jälgida.

Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse ametiasutuste ja partnerorganisatsioonide tasakaalustatud esindatuse põhimõttest ja rakenduskava eesmärkidest. Seirekomisjoni moodustab ja selle tööd juhib Rahandusministeerium ning selle koosseis ja koosolekute kokkuvõtted avalikustatakse struktuurifondide veebilehel. Lisaks osalevad huvirühmade esindajad ja eksperdid valdkonna arengukava juhtkomisjonide töös.

Partnerite kaasamine riigisisese meetmete planeerimisse loob olulist lisandväärtust tegevuste elluviimisele. Partnerite initsiatiivi ja koosloome võimestamist peetakse tähtsaks ka toetuse andmise tingimuste kujundamisel ja meetmete rakendamisel. Sotsiaalpartnerite ja partnerite katusorganisatsioonide kaasärääkimise ja rakendamise võimekuse tagamist ning suurendamist toetatakse poliitikaeesmärkide sotsiaalsem Eesti, inimestele lähedasem Eesti ning ÕÜF ja tehnilise abi eelarvest. Toetatakse töökeskkonna ja töötingimuste ajakohastamist, töökeskkonnast tulenevate tervishoiuriskide vähendamist ja tööelu edendamist, inimkesksete ja lõimitud teenuste arendamist ja osutamist, elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamist, avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist, kohalike omavalitsuste võimekuse suurendamist. ÕÜF raames toetatakse huvirühmade, rakenduspartnerite ja Ida-Virumaa omavalitsuste suutlikkuse parandamist ning kommunikatsiooni sihtpiirkonnas. Tehnilisest abist jätkatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise kompetentsikekkuse rahastamist, sotsiaalpartnerite rahastamist, kesket eri sihtrühmade koolitamist, analüüsi, rakke- ja eksperdirühmasid ning toetuse saajate ringi laiendatakse ka muudele olulistele katusorganisatsioonidele. Partnerite võimestamiseks toetatakse tehnilisest abist fondidega seotud seminaride, kohtumiste ja uuringute korraldamist riigi reformide ja poliitikakujundamises kaasa rääkimise võimekuse suurendamiseks, kaasamise suutlikkuse parandamiseks, täiendõpet, liikmehõive suurendamist ja mainekujundust.

7. TEABEVAHETUS JA NÄHTAVUS

Teabevahetustegevuse eesmärk

2021–2027.a kommunikatsioonitegevuste eesmärk on tagada teadlikkus ELi struktuuritoetuste kohta läbi avatud ja asjakohase teabevahetuse. Suurem teadlikkus ELi struktuuritoetuste otstarbest ja mõjust saavutatakse, kui teavitada rohkem struktuuritoetuste eesmärkidest ning rakenduskava valdkondadest, tagades toetatud projektide nähtavus ja reklaamides ellu viidud muudatusi.

Alameesmärgid

- suurendada teadlikkust ELi panuse olulisusest Eesti majanduskasvu ning digi- ja rohepöörde saavutamisel;
- suurendada teadlikkust strateegiliselt olulistest tegevustest eelarveperioodi vältel, toetades rakendusasutusi ja elluvijaid teavituskava koostamisel ning jagades infot kodulehel;
- toetuste taotluste kvaliteedi parandamine ja huvi suurendamine teavitustegevuste ja -nõuete abil ning tagades, et teave oleks kõigile selges ja lihtsas keeles kättesaadav;
- ELi toetatavate projektide nähtavuse tagamine (nt reklaamid, logod, üritused, veebilehed jne);
- toetuste andmise läbipaistvuse parandamine.

Sihtrühmad ja sidusrühmad

- Üldsus:

- eesti – ja venekeelne elanikkond;
- Meedia
- Taotlejad ja potentsiaalsed taotlejad
- Kasusaajad, sh otsesed ja kaudsed (nt kogukonnad, piirkonnad):
- Sidusrühmad:
  - katusorganisatsioonid (sh valitsusvälised organisatsioonid, ametühingud jne);
  - poliitikakujundajad;
  - avalik sektor.

Peamised kanalid

Meedia, nt:

- ajalehed;
- veebiportaaleid;
- TV ja raadio.

Veebisaidid, nt:

- avatud taotlusvoorude ülevaated;
- edulood Eesti kaardil;
- kasulikud materjalid potentsiaalsetele toetusesaajatele ja näpunäited abikõlbliku projekti koostamiseks;
- ELi logo kasutamine (plakatigeneraator, KKKd logo kasutamise kohta jne).

Sotsiaalmeedia (korraldusasutus, koostöö ministeeriumide ja rakendusasutustega), nt:

Facebook:

- teave avatud taotlusvoorude ja teabepäevade kohta;
- edulood;
- videosisu edulugudest (vähemalt viis videot aastas).

Instagram/Messenger, nt:

- reklaamid;
- mängud;
- lood.

Vähem teadlikele sihtrühmadele mõeldud tegevused

Iga-aastase riikliku EL fondide teadlikkuse alase uuringu põhjal on fondide positiivsest mõjust vähem teadlikud sihtrühmad, noored ja venekeelne elanikkond.

Teismelised ja noored täiskasvanud, nt:

- sotsiaalmeedia kaudu kaasamine (18-24 aastaste jaoks kõige olulisemate sotsiaalvõrgustike iga-aastane ülevaatamine);
- üliõpilaste jaoks mõeldud tasuta vihiku meelelahutuslik sisu (st mängud, ristsõnad jne).

Venekeelne elanikkond, nt:

- pressiteated ja artiklid saavutatu kohta;
- teave EL rahastusvõimaluste kohta tõlgitakse vajadusel vene keelde.

Hindamine

Eesmärkide saavutamise hindamiseks kasutatakse järgmisi allikaid:

- iga-aastased ELi toetusfondide teadlikkuse alased uuringud;
- meediakajastuse analüüs (ELi toetusfondide nähtavuse ja dünaamika jälgimine);
- taotlejate rahulolu regulaarne seire;
- veebisaidi kasutamise jälgimine (külastused);
- sotsiaalmeedia jälgimine (kaasatuse arv).

Näitajad:

- üldine teadlikkus ELi toetusfondidest 64%-lt 80%-le;
- teadlikkus ELi kaasrahastatud piirkondlikest projektidest 43%-lt 45%-le;
- noorte (vanuses 18–24) teadlikkus 63%-lt 65%-le; venekeelse elanikkonna teadlikkus 33%-lt 50%-le;
- ühtekuuluvuspoliitika fondide positiivne mõju Eesti arengule – positiivse hinnangu sama taseme säilitamine (80% vastustest).

Programmi kommunikatsioonijuhhi vastutusala

- üldsusele mõeldud teavitustegevused traditsiooniliste kanalite ja sotsiaalmeedia kaudu (nt telesaated, raadiointervjuud, artiklid, üritused, seminarid jne);
- rakendusüksuste toetamine ja nõustamine kommunikatsioonitegevuses;
- veebisaidi ajakohastamine, et pakkuda meediale, poliitikakujundajatele, toetusesaajatele ja -taotlejatele kasulikke teabematerjali;
- uute taotlusvoorude info levitamine;
- osalemine riiklikus teabevõrgustikus ja ELi kommunikatsioonialgatuses;
- teavitusalase koostöö tugevdamine kohalike omavalitsustega, et suurendada koostööd kohalike taotlejate ja leida tõhusamaid võimalusi nendeni jõudmiseks.

Teabevahetustegevuste rahastamiseks on kogu struktuuritoetuste administratsioonile kavandatud kuni 0,3% programmi prognoositud kogumahust.

Läbivad põhimõtted:

- Pettuste osas jätkame nulltolerantsi poliitikat. Pettuste ja huvide konflikti vältimiseks planeerimine kasutusele võtta Arachne. Administratsiooniüleselt on välja töötamisel SMART-kontrollid, mis põhinevad riskianalüüsil. Erinevate toetuste rakendamiseks kasutatakse ühte IT-süsteemi ning erinevad automaatkontrollid aiavad tuvastada võimalikke pettuseid. Ennetavate meetmetena toimuvad regulaarsed koolitused, valdkondlikud võrgustiku kohtumised, andmekvaliteedikontrollid ning info analüüs kitsaskohtade/riskide tuvastamiseks.
- Programmiperioodi jooksul toetab korraldusamet poliitikaeesmärkide ellu viimisel strateegiliste riigihangete kasutamist ja hankijate võimekuse tõstmist. Toetuse saajaid julgustatakse kasutama kriteeriume, mis hindavad hangitava kvaliteeti ja kulude elutsüklit. Võimalusel tuleb hankemenetlusse lisada keskkonna- ja sotsiaalvaldkonda ning innovaatilisi algatusi toetavaid kriteeriume.

8. ÜHIKUHINDADE, KINDLASUMMALISTE MAKSETE, ÜHTSETE MÄÄRADE JA KULUDEGA SIDUMATA RAHASTAMISE KASUTAMINE

Tabel 170: Ühikuhindade, kindlasummaliste maksete, ühtsete määrade ja kuludega sidumata rahastamise kasutamine

Ühissätete määruse artiklite 94 ja 95 kavandatud kasutamine	JAH	EI
Programm kasutab alates vastuvõtmisest prioriteedi raames liidu osaluse hüvitamist ühikuhindade, kindlasummaliste maksete ja ühtsete määrade alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 94 (kui jah, täitke 1. liide]	[ ]	[x]
Programm kasutab alates vastuvõtmisest liidu osaluse hüvitamist kuludega sidumata rahastamise alusel vastavalt ühissätete määruse artiklile 95 (kui jah, täitke 2. liide]	[ ]	[x]

LISA 1. KAVANDATUD STRATEEGILISELT OLULISTE TEGEVUSTE LOETELU JA AJAKAVA

Poliitika-eesmärgi nr	Strateegiliselt oluline tegevus	Elluviimise aeg
1	Ettevõtete rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm	2022-2028
1	5G arendamine	2023-2027
1	Temaatilised teadus- ja arendusprogrammid nutika spetsialiseerumise fookusvaldkondades	2022-2029
2	Kombineeritud sademeveesüsteemide rajamine ülejutusohu ennetamiseks ja leevendamiseks	2023-2029
2	Ettevõtete ressursitõhususe suurendamine	2023-2029
3	Raudtee elektrifitseerimine	2022-2029
4	Pikaajalise hoolduse reform	2022-2029
4	Inseneriakadeemia	2022-2029
5	Kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused	2022-2029
ÕÜ	Ida-Viru ettevõtluse investeeringute toetus	2022-31.08.2026

LISA 2. ÕIGLASE ÜLEMINEKU TERRITORIAALNE KAVA (ERALDI FAILINA)